AANGEBODEN DOOR UW FILMTHEATER, FDN & NVBF

VISAGES VILLAGES LIEFDESBRIEF AAN DE WERELD HAPPY END MICHAEL HANEKE MAAKT ZIJN EIGEN SUPERCUT IDFA CAMERASPECIAL IT'S THE CAMERA, STUPID! MURDER ON THE ORIENT EXPRESS STERREN IN KLASSIEKER AGATHA CHRISTIE SCHEIDEND IDFA-DIRECTEUR ALLY DERKS OVER 30 JAAR DOCUMENTAIRE

de FILM KRANT

#404 NOVEMBER/DECEMBER 2017

THE KILLING OF A SACRED DEER

COLIN FARRELL STAAT VOOR EEN DUIVELS DILEMMA

OSCAR® GENOMINEERDE
KENNETH BRANAGH

OSCAR® WINNARES
PENÉLOPE CRUZ

OSCAR® GENOMINEERDE
WILLEM DAFOE

OSCAR® WINNARES
JUDI DENCH

OSCAR® GENOMINEERDE
JOHNNY DEPP

JOSH GAD

OSCAR® GENOMINEERDE
LESLIE ODOM, JR.

MICHELLE PFEIFFER

DAISY RIDLEY

MURDER ON THE ORIENT EXPRESS

EVERYONE IS A SUSPECT

NU IN DE BIOSCOOP

#OrientExpressMovie

12

REDACTIONEEL

Heeft film, dat fantastische veelkoppige monster, dat niet één ding is maar vele, en dat dan toch steeds weer herkenbaar is als film, heeft film een bijzondere positie als het erom gaat het seksisme en de misogynie te begrijpen die nu in de machtsstructuren van de wereld worden ontmaskerd? Ik vraag me dat niet alleen af omdat de verklaringen over seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag in de filmwereld begonnen. (Alhoewel een toekomstige cultuurfilosoof vast zal tegenwerpen dat het met onthullingen over seksueel misbruik in de katholieke kerk begon, waardoor we meteen de twee grote domeinen van troost en verbeelding uit de westerse wereld te pakken hebben, maar daarvoor zijn de wonden van velen en de verwarring alom nog te vers). Maar ik vraag het me ook af omdat film, en breder andere audiovisuele massamedia, waarschijnlijk ook een rol spelen in het in stand houden, creëren, vergroten en verheerlijken van deze verhoudingen. Als Mark Cousins in *The Story of Film* zegt dat de filmgeschiedenis seksistisch is 'by ommission' dan moeten we ons misschien ook afvragen of seksisme niet de 'default mode' van de filmwereld is.

Natuurlijk kun je een medium niet verantwoordelijk houden voor wat het representeert. Wapens doden geen mensen. Dat doen mensen. Maar feit is dat met de revival van Laura Mulvey's 'male gaze' een aantal jaar geleden we wel weer wakker werden over hoe Hollywood voor 95% van de tijd mannen altijd in een dominante positie heeft afgebeeld, en vrouwen als subject (van hun verlangen, afkeer, jachtinstinct), met recentelijk Darren Aronofsky's *mother!* als fascinerende spiegel van die fascinatie/angst voor het ewig Weibliche van de moeder/hoer/heilige.

Films hoeven niet minder goed te worden als je ze op deze manier bekijkt. In *A Personal Journey with Martin Scorsese Through American Movies* belijdt Scorsese zijn liefde voor King Vidors *Duel in the Sun* (1946), een film met een enorm gecompliceerde productiegeschiedenis. Actrice Jennifer Jones was de protegé (zo heette dat in die dagen) van producent David O. Selznick, waardoor hij de teugels zo strak hield dat Vidor uiteindelijk van de set wegliep. Selznick wilde van Jones een ster maken, en deed dat door van haar een seksobject te maken.

Er zit een verkrachtingsscène in de film die ze zowel met weerstand als overgave ondergaat. De herbevestiging van een mythe. Maar we moeten verder kijken dan het onderwerp, verder dan de aanpak van het onderwerp, want je kunt over dit onderwerp natuurlijk best een film maken. Maar waar staat de camera? Van wie is het perspectief? Als Gregory Peck komt binnenlopen wordt hij gefilmd als een held, lichtjes van onderen, reusachtig, mannelijk, viriel. Jones daarentegen zit op de grond, ze dweilt de vloer en wordt onder zijn blik nog kleiner en bevalliger. Vanuit zijn ogen hebben we een perfecte blik op haar decolleté.

Oude films kijken betekent de balans opmaken van ons verleden, schreef de Duitse filmfilosoof Siegfried Kracauer die mij altijd inspireert in het ontdekken van het visuele onderbewustzijn van films. Maar het betekent ook de balans opmaken van ons heden. Hoe gaan we de toekomst vormgeven met de kennis van nu over toen?

DANA LINSSEN
@DANALINSSEN

DE VONDSTEN VAN AGNÈS VARDA

VISAGES VILLAGES 9

STEUN DE FILMKRANT: WORD ABONNEE

Word nu abonnee van de Filmkrant en ontvang *Kedi* op dvd.

Als u nu abonnee wordt van de Filmkrant, dan ontvangt u als welkomstgeschenk de feelgood documentaire *Kedi* op dvd. Bent u zelf al abonnee en brengt u een nieuwe abonnee aan? Dan ontvangt u allebei het welkomstgeschenk.*

Honderdduizenden Turkse katten bewegen zich vrij door de straten van Istanboel. Al duizenden jaren wandelen ze in en uit de levens van mensen. Zo zijn ze een essentieel onderdeel geworden van de diverse gemeenschappen die de stad zo kleurrijk maken. “Kattencafés, Grumpy Cat en talloze kattenfora. Katten zijn booming. De poezendocumentaire *Kedi* van de Turkse regisseur Ceyda Torun komt als geroepen”, schreef Laura van Zuylen in *de Filmkrant*. “Voor poezenliefhebbers is er schattigheid te over in *Kedi*. Maar *Kedi* is niet koddig. Zeven katten zijn onze gids bij een stadswandeling door het rumoerige Istanboel en langs zijn menselijke bewoners.”

* Stort €36,– (meer mag ook, dan steunt u de Filmkrant extra als donateur) op rekeningnummer NL28 INGB 0005 3933 95 t.n.v. Stichting Fuurland te Amsterdam, o.v.v. ‘nieuwe abonnee’ en uw adresgegevens. Deze aanbieding is geldig tot 21 december. Met dank aan Cinema Delicatessen.

#404

DE VOLGENDE FILMKRANT VERSCHIJNT OP **DONDERDAG 21 DECEMBER**

Cameraspecial It’s the camera, stupid! ➔ 26

THE THINKING MACHINE #13

VIDEO ESSAY
filmkrant.nl

Tussen twee plotpijlers | Howard Hawks wordt als regisseur geprezen voor twee schijnbaar tegengestelde talenten. Enerzijds wordt hij gezien als iemand die kon zwelgen in ontspannen momenten met zijn personages, scènes waarin mensen gewoon wat rondhangen, een maaltijd delen, een lied zingen, een grap maken. Anderzijds zorgde hij er als meester in klassiek Hollywood altijd voor dat de plot in beweging bleef, zonder ‘dode momenten’. Hoe vond hij die balans? Een fantastisch geregisseerde scène in *Ball of Fire* (1941), waarin een complex groepsproces balanceert tussen twee pijlers in de plot, geeft een indruk.

CRISTINA ÁLVAREZ LÓPEZ EN ADRIAN MARTIN

NIET TE MISSEN

Ga deze maand in ieder geval naar:
1 *The Killing of a Sacred Deer* ➔ 6
2 *Visages villages* ➔ 9
3 *Happy End* ➔ 10
4 *A Ghost Story* ➔ 40
5 *Battle of the Sexes* ➔ 43

A GHOST STORY ➔ 40

RUBRIEKEN

➔ 3 Redactioneel ➔ 4 The Thinking Machine ➔ 5 Niet te missen ➔ 5 Humans of Film Amsterdam ➔ 5 Het nieuwe kijken Ebele Wybenga over de *grader* ➔ 15 Typex tekent Andy ➔ 25 Op ooghoogte Mark Cousins over zijn nieuwe boek: *The Story of Looking* ➔ 39 Filmkort Alle andere films ➔ 46 Agenda en evenementen ➔ 52 Filmsterren ➔ 55 Boeken *Expressionism and Film* ➔ 56 Thuiskijken Interview Errol Morris over *Wormwood* ➔ 58 Actie! Op de set van *Nocturne*

INTERVIEWS

➔ 6 Yorgos Lanthimos over *The Killing of a Sacred Deer* 'Als er iets mis is met mijn film is het mijn schuld' ➔ 10 Mathieu Kassovitz over *Happy End* 'Als politici hun werk zouden doen, was iedereen *La haine* vergeten' ➔ 12 Joachim Trier over *Thelma* 'Het genre? Kan me niks schelen' ➔ 16 Hubert Charuel over *Petit Paysan* 'Meer boerenhorror en -sciencefiction!' ➔ 17 John Nguyen over *David Lynch The Art Life* 'Lynch is niet vreemd' ➔ 18 Oliver Laxe over *Mimosas* 'Je moet hoger in de boom klimmen' ➔ 19 Cecilia Atán en Valeria Pivato over *La novia del desierto* Widescreen voor een klein mirakel ➔ 37 Silvio Soldini over *Il colore nascsoto delle cose* 'Als je kunt zien, ga je sneller oordelen'

RECENSIES

➔ 7 *The Killing of a Sacred Deer* Colin Farrell staat voor een duivels dilemma ➔ 9 *Visages villages* Op pad met een verrukkelijke reisleidster ➔ 11 *Happy End* Buiten ons kader wacht de werkelijkheid van Calais ➔ 13 *Thelma* Mysterieuze aanvallen en religieuze krachten ➔ 39 *Murder on the Orient Express* Hoe fragiel is het comfort *Until the Birds Return* Ontkenning is stilstand ➔ 40 *A Ghost Story* De sporen die spoken nalaten *78/52* Anatomie van de beroemdste douchescène ➔ 41 *Heartstone* De noodzaak van een vriend *Suburbicon* Die moordende buurman kennen we nou wel ➔ 43 *Battle of the Sexes* Steve wint van Emma *De rode ziel* Wegkijken op z'n Russisch ➔ 45 *Wonderstruck* De bliksem wil niet inslaan *Final Portrait* Poseren voor de meester

ARTIKELEN

➔ 20 IDFA Ally Derks over drie decennia IDFA 'Alles tussen poëzie en propaganda is geoorloofd' ➔ 23 IDFA Doclab Uncharted Rituals Waarom geloof je wat je gelooft ➔ 24 IDFA Jonathan Harris 'Het internet is een saaie Vinexwijk geworden' ➔ 31 IDFA Ramia Suleiman over *The Long Season* Dansen met de camera ➔ 32 IDFA Ed Lachman over camera en perspectief Emotie uit een filmkorrel ➔ 35 IDFA Monika Willi over *Untitled* De laatste film van Michael Glawogger

HUMANS OF FILM AMSTERDAM

Wat voor invloed hebben films op het leven van gewone Amsterdammers? Een serie straatfoto's in samenwerking met Humans of Film Amsterdam.

"Een film die ik geweldig vind en die ik beschouw als een van mijn favorieten, is *Naked* (1993) geregisseerd door Mike Leigh. Wees voorzichtig als je de film gaat downloaden, omdat je misschien per ongeluk een ondeugende film download. Maar ik hou echt van deze film omdat hij zo donker en duister is. De hoofdpersoon is heel nihilistisch en hij klaagt over alles. Ik kan mezelf een beetje vinden in de kritieke essentie van zijn personage. Hij blijft bepaalde vragen stellen over het leven, maar uiteindelijk vindt hij niets positiefs. Met dat deel ben ik het niet helemaal eens. Maar in principe is de hele film zijn gedachtestroom. Je wordt er zo ingetrokken dat je gaat denken: 'Nou ja, wat heeft deze wereld mij te bieden?' Wat ik een grappige manier vind om dingen te bekijken, vooral omdat het zo'n groot thema beschouwt, over de betekenis van het leven. Je kunt dat in veel films zien, maar vaak wordt het op een clichématige manier gepresenteerd. De hoofdpersoon in *Naked* praat over hetzelfde onderwerp, maar hij doet het droogjes en sarcastisch, een stijl waarmee ik me verbonden voel. Op een gegeven moment zegt hij bijvoorbeeld: 'Geloof je echt in God? Wat denk je? Dat je hem ooit gaat ontmoeten? En denk je dat je dan kan zeggen: "God, bent u echt hier, met mij, omdat ik een aantal fundamentele vragen voor u heb, weet u?"' Ik vond dat het erg hard was neergezet en daarom komt het niet over als een cliché. Daardoor begrijp ik waar het personage vandaan komt, waardoor het mogelijk is om met hem mee te voelen."

FEARGAL AGARD
IN SAMENWERKING MET HUMANS OF FILM AMSTERDAM
HUMANSOFFILMAMSTERDAM.COM

HET NIEUWE KIJKEN

DE KLEUR-KUNSTENAAR

Het geheimzinnigste beroep waar ik mee in aanraking gekomen ben sinds ik in de media- en reclamewereld rondstruin is 'de grader'. Iedereen weet wat een regisseur doet of kan zich iets voorstellen bij het werk van een art director. Maar wat doet de grader? Deze kleurcorrectiespecialist heeft een cruciale rol achter de schermen waar het publiek niets van weet maar alles van merkt. Kleurcorrectie gaat er niet alleen om dat de overgang van de ene scène naar de andere de kijker niet schokt door het verschil in belichting. De grader is heer en meester over de sfeer van de film. Ik zou heel graag de ruwe montage van *Blade Runner 2049*, de opvolger van de klassieker uit de jaren tachtig, zonder kleurcorrectie bekijken. Waarschijnlijk is dit dystopische verhaal dan maar half zo meeslepend. In het kale licht van de werkelijke opname-omstandigheden staat het verhaal misschien wel overeind, maar ontbreekt vrijwel zeker de magie die zorgt dat je er als kijker echt in gaat geloven. Ik heb het geluk gehad een keer

BLADE RUNNER 2049

een dag mee te kijken met een bekende grader in een postproductiestudio in Amsterdam. Hij zat in een donkere ruimte met een enorm scherm en indrukwekkende controlepanelen, omringd door luidsprekers. Ik maakte mee hoe een commercial van Diesel van het eerste tot het laatste frame werd nabewerkt. Dat gebeurde op een hele intuïtieve manier. De cameraman zat erbij en gaf aanwijzingen als: 'dat hoekje mag nog wat schmutziger'. Zoals een fotograaf een foto met software achteraf dramatisch kan verbeteren, zo kan een grader dat met een hele film. Dat is geen kwestie van een soort instagramfilter erover pleuren dat het volledige beeld in een ander licht doet baden en contrastrijker maakt. Bij grote producties werkt een grader bijna als een schilder, hoekje voor hoekje, detail voor detail en ondertussen door zijn wimpers kijkend naar het grote geheel. Bijgestaan door een cameraman of -vrouw die weet welke sfeer gewenst is voor de film en ziet hoe ver het opgenomen materiaal hier nog vandaan is. De grader is een van de *unsung heroes* van de film.

EBELE WYBENGA

COLOFON DE FILMKRANT IS EEN UITGAVE VAN STICHTING FUURLAND, PRINSENGRACHT 770, 1017 LE AMSTERDAM, 020 623 0121, INFO@FILMKRANT.NL, WWW.FILMKRANT.NL | OPRICHTERS JAN HEIJS & HENK RABBERS | ZAKELIJKE LEIDING & ADVERTENTIE-ACQUISITIE JAN DOENSE,JAN@FILMKRANT.NL | HOOFDREDACTIE DANA LINSSEN | EINDREDACTIE MARISKA GRAVELAND, RONALD ROVERS | REDACTIE JOS VAN DER BURG, HUGO EMMERZAEL, SACHA GERTSIK, RONALD ROVERS REDACTIE@FILMKRANT.NL | WEBREDACTIE EDO DIJKSTERHUIS (NIEUWS), ERIK SCHUMACHER, LAURA VAN ZUYLEN | FILMKRANT.LIVE GERLINDA HEYWEGEN, LIVE@FILMKRANT.NL | BUREAU & AGENDA ILONKA BUNDA, AGENDA@FILMKRANT.NL | VORMGEVING BART OOSTERHOORN | BEHEER WEBSITE HENK RABBERS | COVER THE KILLING OF A SACRED DEER | FOTOGRAFIE BOB BRONSHOFF, FABRIZIO MALTESE, BERT NIENHUIS | VERDER WERKTEN MEE CRISTINA ÁLVAREZ LÓPEZ, LEO BANKERSEN, MARK COUSINS, KEES DRIESSEN, JAN PIETER EKKER, SANDRA HEERMA VAN VOSS, BOYD VAN HOEIJ, FRITZ DE JONG, IVO DE KOCK, SASJA KOETSIER, ADRIAN MARTIN, JANNA REINSMA, GUUS SCHULTING, BERI SHALMASHI, BAREND DE VOOGD, ANDRÉ WAARDENBURG, EBELE WYBENGA, REJO ZENGER, LAURA VAN ZUYLEN | DRUK RODI ROTATIEDRUK, DIEMEN | OPLAGE 30.000 | ©2017 STICHTING FUURLAND/DE FILMKRANT, AMSTERDAM | ISSN 0169-8109 | DE FILMKRANT HEEFT GEPROBEERD DE RECHTHEBBENDEN VAN HET GEBRUIKTE BEELDMATERIAAL TE ACHTERHALEN EN IN TE LICHTEN. MOCHT U DESONDANKS MENEN DAT U RECHTEN BEZIT OP EEN VAN DE GEBRUIKTE BEELDEN, NEEM CONTACT OP MET DE UITGEVER VIA INFO@FILMKRANT.NL | DE FILMKRANT WORDT MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR FINANCIËLE BIJDRAGEN VAN DE NEDERLANDSE VERENIGING VAN BIOSCOOPEXPLOITANTEN EN FILMTHEATERS (NVBF), FILM DISTRIBUTEURS NEDERLAND (FDN) EN HET NEDERLANDS FILMFONDS EN WORDT U MEDE AANGEBODEN DOOR UW FILMTHEATER NL FILM FONDS

Yorgos Lanthimos over *The Killing of a Sacred Deer*

‘ALS ER IETS MIS IS MET DE FILM IS HET MIJN SCHULD’

Geen speld tussen te krijgen, tussen de absurde redenering waarmee een tiener het gezin van een hartchirurg in het verderf stort in *The Killing of a Sacred Deer*. Yorgos Lanthimos over zijn nieuwe film: ‘Soms kom je op een punt dat je moet handelen om te overleven.’

DOOR RONALD ROVERS

Je kunt *The Killing of a Sacred Deer* de meest traditionele film van Yorgos Lanthimos noemen. Omdat je de toon kent uit andere films waarin een gezin geteisterd wordt door een opdringerige buitenstaander. Je kunt het ook zijn meest radicale film noemen. De vreselijke gebeurtenis aan het slot gecombineerd met de uitgesproken stilering, de onderkoelde verteltoon en een climax die alleen in de logica van Yorgos Lanthimos (1973) onontkoombaar lijkt maar die toch een universele vraag over schuld en boete stelt, is een kruisgang naar een onvermijdelijk einde. Een moderne lijdensweg, van alle gemakken voorzien.

Steven Murphy (Colin Farrell) is een succesvol hartchirurg maar zelfs hij kon soms niet voorkomen dat patiënten stierven op de operatietafel. Een van die slachtoffers is de vader van Martin (Barry Keoghan), een beetje een vreemde jongen die een soort huisvriend wordt bij Steven en Anna (Nicole Kidman), speelt met hun zoon, flirt met hun dochter en dan met een bizar pragmatisch voorstel komt. Ieder ander kind zou meteen het huis uit gezet worden maar Martin lijkt over vreemde krachten te beschikken. We spraken Lanthimos met een groep journalisten tijdens het filmfestival van Cannes.

Er zaten altijd al ondertonen uit het thrillergenre in uw films. Wilde u een keer voluit voor een thriller gaan? “Niet per se. Ik wilde een dialoog aangaan met het genre. Toen we het verhaal schreven en aan het script werkten, voelden we de connectie met het thrillergenre. Daar wilde ik niet van wegkijken maar juist verkennen wat de verbanden waren.”

Barry Keoghan, die de rol van Martin speelt, vertelde dat een van uw weinige regieaanwijzingen was dat ze moesten bedenken dat ze in een komedie acteerden. “Zei hij dat? Klinkt als iets wat Nicole Kidman zou zeggen. Kijk, het is een verhaal over iets heel duisters maar er zit ook humor in. We hebben geprobeerd de film een toon mee te geven waardoor je als kijker op elk gegeven moment niet weet of een situatie komisch of belachelijk of tragisch of dramatisch is. Of dat je het wel weet maar dat de toon zo abrupt verandert dat je nog in de emotie van het vorige moment zit. Ik wist dat de film duisterder dan mijn vorige films zou zijn en ik was bang dat de humor in die duisternis verloren zou gaan. Daarom bleef ik ze eraan herinneren dat het ook een komedie is.”

Wat ontdekte u bij het maken van *The Lobster* in Colin Farrell, zodat u opnieuw met hem wilde werken? “Behalve dat hij een fantastische acteur en een geweldig mens is?”

Behalve dat. “Hij lijkt gewoon heel goed onze taal en onze toon te begrijpen [met ‘ons’ verwijst Lanthimos naar Efthymis Filippou, waarmee hij tot nu toe al zijn films schreef, RR]. Ken je het gevoel dat je samen met een ander mens kunt groeien en evolueren? Nou, dat.”

In *The Lobster* had Farrell een snor, hier een baard. Is dat op uw aanwijzing? “Ik zag het als een uitstekende gelegenheid om zijn grijze haar te laten zien.”

Er gebeurt iets verschrikkelijks aan het eind van de film. Er wordt een kind gedood. Hebt u overwogen om de film te eindigen voordat de schoten vallen? “Nee. Je zou kunnen zeggen dat we hebben overwogen om niet te laten zien wie er sterft. Maar omdat de film in veel opzichten ambigu is, zou dat alleen maar verwarrend werken.”

Plus: het is belangrijk om te zien wie er *niet* sterft, aangezien egoïsme een van de thema’s is. “Ik weet niet of je dat egoïsme moet noemen. Soms kom je op een punt dat je moet handelen om te overleven.”

U gebruikt de overdrijving en de absurditeit als stijlmiddelen. Hebt u ooit gevoeld dat u als vanzelf naar de Amerikaanse cultuur trok? “Ik voelde wel heel duidelijk dat ik *deze* film in Amerika wilde maken. Dit voelde meer als een Amerikaans dan een Europees verhaal.”

Speelt geweld daar een rol in? De Amerikaanse cultuur is gewelddadiger dan de Europese. "Nee, het ging om meer subtiele dingen. De Amerikaanse gezondheidszorg paste beter bij het verhaal dan de Britse of de Europese. Klassenkwesties liggen in Amerika ook net anders dan in Groot-Brittannië, waar ik woon. Die relatie tussen een arts en een tiener zou in Engeland anders voelen. En door te filmen in Amerika voelt de film dichter bij de Amerikaanse traditie van genrefilms."

Is het verhaal gebaseerd op klassiekers of op iets in de populaire cultuur? "Toen we met het script bezig waren, vielen parallellen op met de toneelstukken van Euripides. Het leek ons beter om daar in de film dan maar direct naar te verwijzen want het maakt deel uit van onze geschiedenis. Het is trouwens interessant dat men zo lang geleden al met dezelfde dilemma's zat. En nog steeds hebben we geen antwoorden."

Er zit ook een religieuze dimensie in de film. Er komt een beeld van een kruis voorbij, voeten worden gekust en Barry's personage lijkt wel een Oudtestamentische God die de mensheid komt straffen. "Niet per se een religieuze dimensie maar de film speelt zeker met geloof en bijgeloof en bovennatuurlijke zaken en alles waar mensen in geloven of niet in wensen te geloven."

En weer een dier in de titel. "Precies om die reden wilden we eigenlijk een andere titel maar we konden geen betere bedenken."

Moreel gezien staat uw publiek aan het eind meestal aan de zijde van de personages. Maar hier gebeurt iets vreselijks. Was het moeilijk om de film gerealiseerd te krijgen zonder compromissen? "Gelukkig niet. Omdat we met mensen werken die het eens zijn met wat we doen. We filmden wel in Amerika maar we maakten een onafhankelijke productie. Tot nu toe heb ik het geluk gehad altijd in volledige creatieve vrijheid te kunnen werken. Dus als er iets mis is met de film is het mijn schuld."

Maar uw volgende film verschijnt bij Fox Searchlight. Weg onafhankelijkheid. "Ik bepaal bij elk project zelf de grondregels én ik heb *final cut* over de film. De producenten [van *The Favourite*, over intriges, liefde en verraad aan het hof van koningin Anne in vroeg achttiende-eeuws Engeland, RR] zijn dezelfde als bij mijn andere films. Fox financiert en distribueert alleen."

Kunt u zich voorstellen dat u het script van *Deer* aan Fox zou voorleggen? (Lacht.) "Nou ze hebben de film net gezien en ze vonden 'm goed. Of het echt zo is, weet je natuurlijk nooit."

Is het doden van een kind weer mogelijk in films of is het alleen in uw films mogelijk? "Het was altijd al mogelijk, in toneelstukken en verhalen in de oudheid. Het vreemde is dat we de laatste tijd zo conservatief zijn geworden. Dat dit plotseling een taboe is. In *Medea* van Euripides had je een moeder die uit jaloezie haar kind vermoordde. Waarom zijn we tweeduizend jaar later plotseling zo bang om over dat onderwerp te praten? Deze dingen gebeuren."

U lijkt aangetrokken te worden tot onderwerpen die misschien niet per se controversieel zijn, maar wel gevoelig liggen: de verhouding tussen ouders en kinderen in *Dogtooth* (2009), de verhouding met overledenen in *Alps* (2011), alleenstaanden die gedwongen worden een partner te vinden in *The Lobster* (2015). "Ik... kan je niet zeggen waarom dat zo is. Dat zijn de dingen die ik graag observeer en waarover ik nadenk. Ik hou er niet van bezig te zijn met dingen die voor de hand liggen of die al in duizend andere films te zien zijn. Het is iets instinctiefs voor mij. Ik hou ervan met taboes te werken, niet met logica."

En toen kwam het goede nieuws dat u in Amerika een serie gaat maken. "Dat is nog steeds niet zeker. Er wordt aan geschreven. Het gaat over het Iran-Contra-schandaal onder Reagan. Wat een tamelijk absurd verhaal is. Temeer omdat het echt gebeurd is. En ook al lijkt het te verbleken bij de absurde gebeurtenissen onder de huidige president, het is nog steeds een actueel en relevant verhaal."

Waarom maakt de samenleving een soort regressie door, denkt u? "Ik weet het niet. Maar je ziet het overal. Ik weet niet of het angst is. Ik bespeur alleen dat ons wereldbeeld zich vernauwt. Terwijl we meer dan ooit toegang hebben tot informatie over de wereld."

Waarom eigenlijk een verhaal uit de jaren tachtig nemen om een serie te maken? Waarom geen serie over wat er nu aan de hand is in Washington? "De afstand gecreëerd door het verloop van de tijd zorgt voor een extra laag in het materiaal. Ik ben niet speciaal fan van biopics of waargebeurde verhalen omdat die niet per se sterker zijn dan verzonnen verhalen. Vaak niet zelfs. Maar het Iran-Contra-schandaal was zo absurd, dat is te goed om te laten liggen."

FK.LIVE **The Killing of a Sacred Deer** CINECENTER AMSTERDAM, 10 NOVEMBER 21.00 UUR, INGELEID DOOR RONALD ROVERS | FILMSCHUUR HAARLEM, 2 DECEMBER 16.15 UUR, INGELEID DOOR RONALD ROVERS

Als chaos aan de deur staat

Een hartchirurg komt voor een duivels dilemma te staan in Yorgos Lanthimos' unheimische thriller waarmee de maker nieuwe wegen inslaat.

Kille perfectie is doodeng, zo lieten horrorfilms als *The Stepford Wives* zien. Te keurige kinderen ook, zo leerde *The Omen* ons. De combinatie, het idee dat een kind met duister motief een perfecte wereld binnendringt, is door Yorgos Lanthimos nu ad absurdum doorgevoerd en tot het akeligste uiterste opgerekt.

Zijn unheimische thriller *The Killing of a Sacred Deer* vertelt een rechtlijniger verhaal dan het fenomenale *The Lobster*, dat een wereld buiten de werkelijkheid creëerde. In zijn nieuwste kleinood weet Lanthimos het thriller/horrorgenre te vernieuwen zoals ook Haneke dat ooit deed. De kracht zit hem in het Kubrickachtige beeldperfectionisme en het onwerkelijke acteerwerk dat daardoor des te harder binnenkomt, hoe afstandelijk de film ook weer is opgezet.

Een zwaarbebaarde Colin Farrell speelt Steven, een succesvolle hartchirurg die een perfect leven leidt met zijn vrouw Anna (Nicole Kidman), een even succesvolle oogarts, en hun twee rustige kinderen. In hun leven is geen scheurtje te ontdekken, in hun gesprekken geen verkeerd woord te horen. De mechanische conversaties over horlogebandjes, en de enorme hoeveelheid romantische lampenkappen in hun huis, onthullen een *American Psycho*-achtige fixatie op materie. Ook hun seksleven verloopt langs ordelijke lijnen: Anna doet zich graag voor als een verdoofde patiënt en drapeert haar lichaam zorgvuldig om de bedrand. De rechte lijnen in hun leven gaan zich krommen als Steven zich ontfermt over de vreemde tiener Martin. Bij een etentje komt hij plotseling met een morbide eis, die Steven voor een duivels dilemma stelt.

Lanthimos grijpt hierbij terug op het oude idee dat de zonden van de vader door de kinderen worden gedragen. De titel is een verwijzing naar de Griekse mythe van Iphigenia, waarin Agamemnon zijn dochter wilde offeren omdat hij het heilige hert van Artemis had gedood.

Lanthimos besteedt in zijn moderne variant aandacht aan elk detail, en maakt slim gebruik van de ijzingwekkende soundtrack, die doet denken aan de ultrabevreemdende scores van *Under the Skin* en *Blade Runner 2049*. De ongewone camerahoeken, die veel ruimte om de personages heen laten, lijken ons erop te willen wijzen dat we alleen zijn in de wereld. Een wereld die ook nog eens makkelijk in chaos kan vervallen. Lanthimos toont de uitersten van het spectrum tussen orde en chaos en de mens die daar als speelbal tussen stuitert. Waarmee Lanthimos opnieuw bewijst een van de meest eigenzinnige, interessante Europese filmmakers van de laatste jaren te zijn.

MARISKA GRAVELAND ★★★★½

The Killing of a Sacred Deer GROOT-BRITTANNIË/IERLAND, 2017 | REGIE YORGOS LANTHIMOS | 120 MINUTEN | MET COLIN FARRELL, NICOLE KIDMAN, BARRY KEOGHAN, ALICIA SILVERSTONE | DISTRIBUTIE FILMFREAK | TE ZIEN VANAF 29 NOVEMBER

QUINZAINE
DIRECTORS' FORTNIGHT
UN BEAU SOLEIL INTÉRIEUR
EEN FILM VAN CLAIRE DENIS
JULIETTE BINOCHE XAVIER BEAUVOIS GERARD DEPARDIEU
CONTACT FILM
WWW.CONTACTFILM.NL
NU TE ZIEN IN DE FILMTHEATERS

73
MOSTRA INTERNAZIONALE D'ARTE CINEMATOGRAFICA la Biennale di Venezia 2016
GOUDEN LEEUW BESTE FILM
THE WOMAN WHO LEFT
EEN FILM VAN LAV DIAZ
WINNAAR GOUDEN LEEUW
CONTACT FILM
WWW.CONTACTFILM.NL
VANAF 21 DECEMBER TE ZIEN IN DE FILMTHEATERS

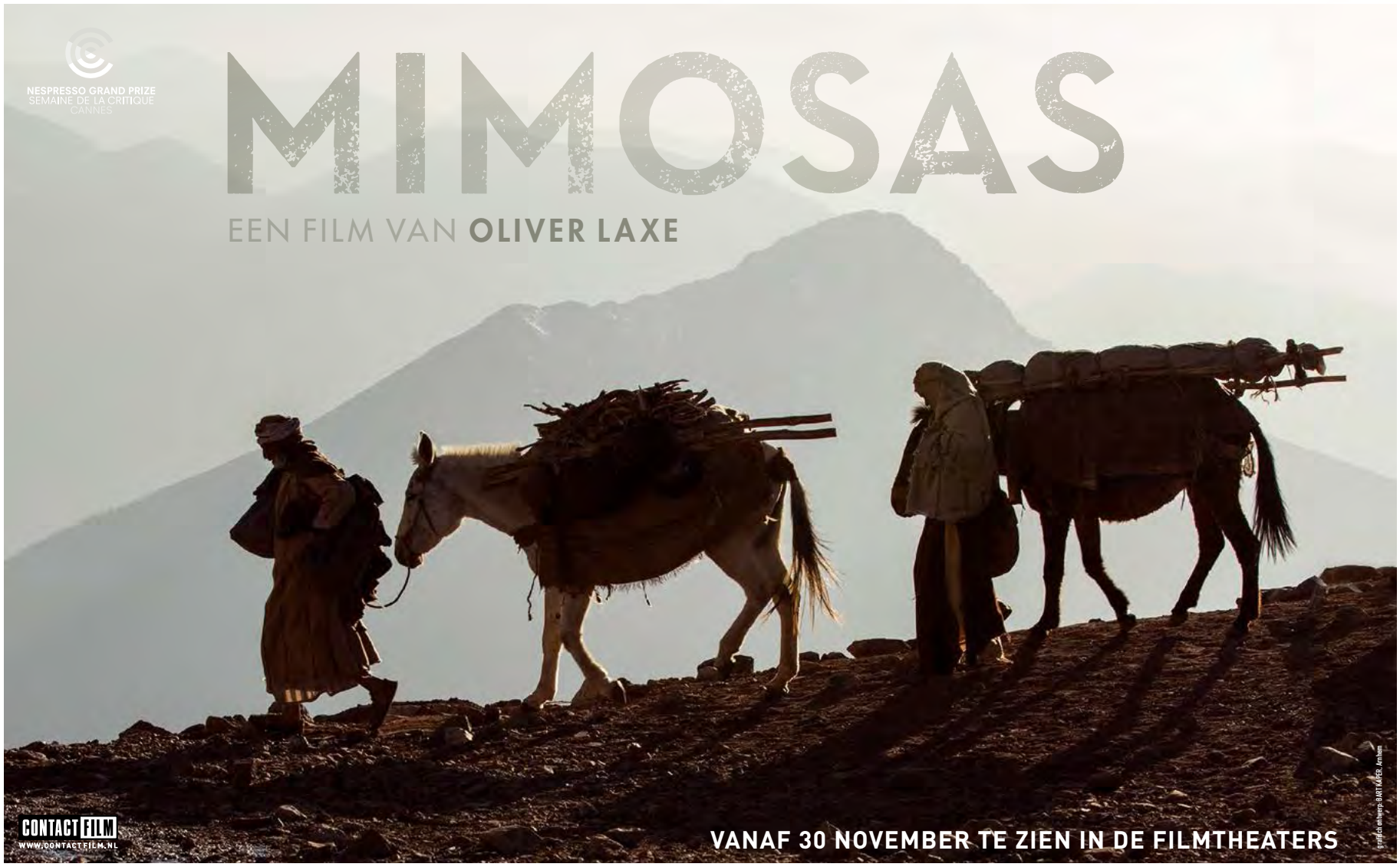
NESPRESSO GRAND PRIZE
SEMAINE DE LA CRITIQUE
CANNES
MIMOSAS
EEN FILM VAN OLIVER LAXE
CONTACT FILM
WWW.CONTACTFILM.NL
VANAF 30 NOVEMBER TE ZIEN IN DE FILMTHEATERS
grafisch atelier BART KAISER, Arnhem

Visages villages OP PAD MET EEN VERRUKKELIJKE REISLEIDSTER

Met een bestelbusje en een fototoestel trekken de grande dame van de nouvelle vague Agnès Varda en de Franse fotograaf JR van dorp naar dorp, waar ze dankzij een lumineus idee de schitterendste beelden maken.

DOOR MARISKA GRAVELAND

Met het oog van Agnès Varda (88) is iets bijzonders aan de hand. Ze ziet dingen waar de meeste mensen achteloos aan voorbijlopen. Verschrompelde hartvormige aardappels bijvoorbeeld, die ze bijeenraapte in *Les glaneurs et la glaneuse*. Deze onvermoeibare beeldensprokkelaar is, zo leren we uit *Visages villages*, steeds waziger gaan zien en heeft er nu een tweede paar ogen bij: die van de fotograaf JR. Samen rijden ze in een bestelbusje in de vorm van een reusachtig fototoestel door Franse dorpen, waar ze portretten van bewoners maken. Dat lijkt een bescheiden ambitie ("We maken samen beelden maar dan anders") maar dan komt het lumineuze idee: de portretten worden opgeblazen tot reusachtige zwart-witte posters die JR eigenhandig op de muren van hun huizen of werkplekken plakt. Je ziet de structuur van de grove muren gewoon door de foto's heen, maar juist die uitvergroting werkt wonderbaarlijk goed.

Niet zelden raken de gefotografeerden ontroerd als ze zichzelf in het groot zien. Zoals de koppige vrouw die nog als enige in een straat van mijnwerkershuisjes woont en wier portret als eerbetoon aan de mijnwerkers op haar huis wordt geplakt. Of de broer en zus die een dierbare foto van hun grootouders op de muur van diens oude huis terugvinden. Of de vrouwen van havenarbeiders wier portretten op containers zijn geplakt en zo in het zonnetje worden gezet. Of de boerin die als een van de weinigen weigert om de hoorns van haar geiten af te snijden en de muur van haar schuur met de foto van een enorme geit bedekt ziet worden.

Zo weten Varda en JR met een klein idee een indrukwekkend effect op te roepen. De kunst is om dicht bij de geportretteerden en de locatie te blijven en ze zo allebei recht te doen. Varda zoekt "eenvoudige landschappen, gezichten, zodat ze niet verdwijnen in de gaten van mijn geheugen". Ze doet dat het liefst zonder uitgestippeld plan, want toeval is, zo zegt ze, altijd haar beste helper geweest.

Plagerijtjes

Varda is zoals altijd een verrukkelijke reisleidster, langs dorpen als Chérence, Bonnieux en het spookdorp Piron-plage, dat ze met hun komst weer eventjes tot leven wekken. Met ontwapenende grapjes en onderlinge plagerijtje weten Varda en JR de bewoners meestal snel te mobiliseren. Vooral Varda verstaat de kunst om kleine maar veelzeggende observaties over de wereld om haar heen op een liefdevolle toon te verwoorden. Filmen is haar *amor mundi*, haar liefdesbrief aan de wereld. Maar niet alle menselijke contacten lopen even soepel. Varda trok ooit met Jean-Luc Godard op en haar bezoek aan hem in Zwitserland loopt niet zoals ze had gehoopt.

Een van de mooie momenten waarop heden en verleden wel samenkomen, is als Varda en JR aankomen bij een Duitse bunker die van de klif op het strand is gevallen. Ze besluiten de bunker te beplakken met een oude foto die Varda ooit maakte van een vriend die tegen een muur geleund zit. Doordat de bunker scheef op het strand ligt, is de vriend nu ook een tikje gekanteld, zoals elk beeld van het verleden kan kantelen. De volgende dag is de foto door de zee verzwolgen. Zulke schitterende beelden zitten er in elk documentaire-essay van Varda, en ook *Visages villages* is weer een vat vol vondsten. De allermooiste is die waarin Varda's uitvergrote voeten en ogen op een vrachttrein zijn geplakt. Juist die ogen die steeds minder goed in de verte zien, kunnen nu naar plekken gaan waar die echte ogen nooit zullen komen. Varda's speelsheid valt zo perfect samen met de energie van JR. *Très sympa*.

Visages villages ★★★★☆ FRANKRIJK, 2017 | REGIE AGNÈS VARDA, JR | 89 MINUTEN | DISTRIBUTIE CINÉART | TE ZIEN VANAF 7 DECEMBER

Mathieu Kassovitz over *Happy End* (en *La haine*)

‘ALS POLITICI HUN WERK ZOUDEN DOEN, ZOU IEDEREEN *LA HAINE* VERGETEN ZIJN’

MATHIEU KASSOVITZ IN *HAPPY END* (RECHTS)

Is *Happy End* de minste Haneke ooit of had hij gewoon zin om een lekker satirisch familiedrama te maken dat, zeg, het einde van de beschaving verbeeldt? Mathieu Kassovitz over zijn rol in de film: ‘Plotseling zag ik het: Haneke liet het einde van de bourgeoisie zien. Licht uit. Doek. Het einde van een tijdperk.’

DOOR RONALD ROVERS

Een rijke ondernemersfamilie in Calais, aan het eind van haar dagen. Michael Haneke maakte zijn meest luchtige film ooit, al kan dat nog steeds het einde der tijden betekenen. Er vallen klappen, dingen storten in en je vraagt je af of Haneke zijn jongste psychopaat ooit opvoert. O nee, wacht, *Das weisse Band*. Maar komisch is het ook allemaal, zeker de nieuwe hobby van grootvader Georges (Jean-Louis Trintignant), de patriarch die zich voortdurend en op allerlei manieren van kant probeert te maken om maar uit deze hel te ontsnappen. Gelukkig is er aan het eind van elke familiedag een diner. Voor de gezelligheid. Iedereen heeft wel een geheim en overal zijn camera’s.

In Cannes sprak ik met twee collega’s met Mathieu Kassovitz (1967), die in 1995 de moderne klassieker *La haine* regisseerde en die in *Happy End* de rol van Thomas speelt, de broer van Anne (Isabelle Huppert), de vrouw die het familiebedrijf runt sinds Georges daar niet meer toe in staat is.

Was het een lang gekoesterde wens van u om met Haneke te werken? “Ja, toen ik jong was… ik begon toen ik zeventien was. Jarenlang allerlei baantjes op sets gedaan. Vooral aan de technische kant. Daar was ik goed in. Ik was slecht in organiseren, daarom had ik weinig trek in de verantwoordelijkheid die je als regisseur moet dragen. [Zo chaotisch is Kassovitz schijnbaar dat iemand de documentaire *Fucking Kassovitz* maakte over de puinhoop op de set van Kassovitz’ *Babylon AD* (2008), RR.]

Ik heb op de sets van vreselijk slechte films gewerkt. Daar werd ik zo kwaad om… Het bevredigde niet. Ik wilde eindelijk eens op de set van goeie films staan. Toen ik veertien was, droomde ik ervan mijn naam aan het eind van een film van Spielberg te zien staan. Wat later dus gebeurde met *Munich*. Dus met Haneke willen werken: ja. Maar niet als acteur. Als technicus. Om te zien hoe hij het doet.”

Waarom bewondert u Haneke? “Hij is een pure filmmaker. Net als Godard. Alleen iets toegankelijker. Zulke kunstenaars zijn altijd fragiel. Ik weet hoe complex het is om een film te maken. Het is fascinerend om te zien hoe een kunstenaar als Haneke in deze business kan blijven werken en toch zijn artistieke onafhankelijkheid behoudt.”

Moest u als filmmaker op de set een stap terug doen als er over een scène werd gediscussieerd? “Zo denk ik helemaal niet. Als je met iemand werkt die je bewondert, dan gedraag je je niet zo. Zou jij een journalist die je bewondert aanraden om dingen anders te doen?”

Wel als er een atmosfeer van gelijkheid is. "Misschien als je ziet dat iemand iets verneukt, ok, dan kun je dat zeggen. Maar er is geen gelijkheid. Haneke heeft mij geïnspireerd. Ik heb Haneke niet geïnspireerd. Het is als de verhouding tussen de leerling en de karateleraar. Je zult altijd de student zijn."

Ik weet het niet zeker. "Je wilt de leraar toch niet vermoorden?"

Bent u niet te bescheiden? "Nee, vraag het Haneke maar. Dat is hoe ik me gedroeg. Aan de andere kant liep ik me het grootste deel van de tijd wel flink op te winden op de set omdat ik dacht dat ik het allemaal veel sneller kon. Ik vroeg de crew of hij altijd zo minutieus te werk ging. En jawel, altijd. Maar dat is wat een kunstenaar doet. Ik ben tevreden na twee opnames. Als ik dacht dat we een scène perfect gefilmd hadden, zag ik bij Haneke nog steeds de pijn in z'n ogen."

Haneke is niet iemand die in de montagekamer nog even lekker experimenteert met het materiaal. Het moet op de set goed zijn. Er is een scène waarin mijn vrouw aan het eind het licht uitdoet. Die hebben we twintig keer gefilmd! Ik dacht 'fuck Michael, wat wil je? Waar zoek je naar?' Was het nog niet goed. Weer iets langzamer, weer een beetje anders. En plotseling zag ik het: hij liet het einde van de bourgeoisie zien. Licht uit. Doek. Het einde van een tijdperk. Hij had twintig *takes* nodig om de kijker precies die gedachte te laten krijgen."

Was het vanaf het begin duidelijk voor u dat het huis Laurent stond voor, laten we zeggen, het huis Europa? Een samenleving? "Nee dus. Hij had het wel over de bourgeoisie toen we begonnen. Hoe die naar de buitenwereld kijkt. Maar niet hoe het in specifieke scènes werkt. Waarom rent dat personage in de slotscène en waarom kijkt ze om? Dat snap ik nog steeds niet. Misschien over twee jaar."

Verandert Hanekes stijl uw eigen regiestijl? "Nee, zijn ding kun je niet stelen. Ik maak heel andere films."

Het is meer dan twintig jaar geleden dat *La haine* verscheen, een film die trouwens heel veel mensen, onder wie filmmakers, beïnvloed heeft. Er wordt al lang gesproken over een nieuwe *La haine*. Zou u nu nog zo'n film kunnen maken? "Nee, cgi-effecten hebben alles verneukt. Een film maken is altijd moeilijk geweest. Maar toen wist je dat je geen tweede kans kreeg als je iets niet goed filmde. Iemand als John Cassavetes wist dat als geen ander. Je zag bij hem bijvoorbeeld de microfoon in beeld, maar dat kon hem niet schelen. Zoiets zou vandaag de dag niet zo snel meer kunnen. Ze zouden alle oneffenheden in de postproductie gladstrijken.

"Mensen willen dat ik het doe omdat het twintig jaar geleden is. Maar nee. Iedereen stierf aan het eind van de film. Dus nee. Willen ze een verhaal over jihadisten of zo? Nooit vergeten: *La haine* is een komedie. Daarom werkte die film."

Vorig jaar vroeg iemand hier aan Vincent Cassel naar *La haine* en jullie ontvangst in Cannes toentertijd en hij zei dat jullie je heel erg buitenstaander voelden. "Omdat we *La haine* niet zomaar als een film beschouwden maar als een politiek statement. Toen we hier kwamen, realiseerden we ons dat men niks om het onderwerp gaf, maar alleen aandacht had voor ons. Daar werd ik zo nijdig van dat ik terug ben gegaan naar Parijs en *Assassin* heb geschreven. Twee jaar later was ik hier terug met een film die zei dat een deel van de media verantwoordelijk is voor waar het met de wereld heen gaat. Omdat ze met iedereens hoofd lopen te fucken."

Dat is precies wat ik bedoel: *La haine* was niet zomaar een film maar een statement. Daardoor heeft de film niets aan kracht verloren. "Maar niet omdat het zo'n goeie film was. Omdat politici fucking idioten zijn. Luister. Als politici hun werk hadden gedaan in de tussentijd, dan zou iedereen *La haine* vergeten zijn. Dan zou men zeggen: 'Ja, prima film, maar gedateerd.' Maar niemand is die film vergeten. Hij is juist heel erg in vogue."

FK.LIVE **Happy End** FILMSCHUUR HAARLEM, 18 NOVEMBER 16.30 UUR

Buiten ons kader wacht de werkelijkheid van Calais

In *Happy End* maakt Michael Haneke de balans op van zijn oeuvre. En weer laat hij ons zien wat we niet willen zien: de vluchtelingenstroom in Calais.

Is *Happy End* het vervolg op *Amour* (2012)? Het is een vraag die je je zou kunnen stellen bij het zien van de nieuwe film van Michael Haneke. Dat komt niet alleen omdat acteur Jean-Louis Trintignant weer opduikt als een personage dat Georges heet. Of omdat Isabelle Huppert weer zijn dochter speelt, al heet ze nu Anne in plaats van Eva. Maar omdat die oude man die in *Amour*, een film die over zorg, troost, euthanasie en dood ging, onverwacht van het toneel verdween, in *Happy End* plotseling weer opduikt. Nog ouder. Dementerend, denk je. En dan weer gevaarlijk scherp. Al is *Happy End* niet zíjn film, maar van zijn kleindochter Eve, door wier ogen we de uitgebluste levens van de bourgeoisfamilie Laurent in het Franse Calais bekijken. Haar moeder ligt na een overdosis medicijnen in het ziekenhuis, en het twaalfjarige meisje is overgeleverd aan de desinteresse van haar welgestelde familie. Zoals we al weten uit Haneke's *Das weiße Band* (2009) levert een kinderperspectief niet per se een mildere blik op.

Zo wandelen er meer ideeën, beelden en personages uit eerdere films *Happy End* binnen. Dat hij aan eerdere films van Haneke doet denken is geen zwaktebod. Het is eerder een teken van auteurschap. De film die hij *Happy End* noemde is op een bepaalde manier een organisch en logisch eindpunt van de carrière van de 75-jarige Oostenrijkse cineast. Het is een rondgang langs thema's van familie, hypocrisie en geweld, de rol van digitale en surveillancemedia in het onthullen, verhullen en vertekenen van waarheid en werkelijkheid (voor zover die überhaupt bestaan) en de manier waardoor al die mediatechnologieën ons in staat stellen ons amoreel of zelfs immoreel op te stellen. Die thema's zijn we in zijn eerdere films vaak nietsontziender, want geconcentreerder en geïsoleerder tegengekomen. Wie dus een hele film op een typische Haneke-film gaat zitten wachten, komt bedrogen uit. Dat maakt de film misschien minder spectaculair dan zijn eerdere werk, maar zeker niet minder treffend.

Happy End is een film over perspectief. Over kaders. Over wat er binnen en buiten het filmkader gebeurt, maar ook van het verticale smartphonescherm, en het computerscherm met z'n vele frames en vensters, die beide worden gebruikt als visuele en vertelbronnen. En ook deuren, spiegels en ramen brengen dergelijke kader- en perspectiefverdubbelingen teweeg. *Happy End* is een film die in dialoog is met wat we niet zien, met wat zich op de achtergrond, buiten ons zicht bevindt, stoïcijnse gefilmd door cameraman Christian Berger met wie Haneke al sinds *Benny's Video* (1992) samenwerkt.

Het belangrijkste voorbeeld daarvan is natuurlijk de locatie Calais. De film speelt zich af onder de rook van het beruchte voormalige vluchtelingenkamp, waar eind oktober de Franse politie nog traangas inzette tegen kinderen. Een jaar na de ontruiming van de zogenaamde 'Jungle' zwerven er ook nu nog meer dan tweeduizend gevluchte personen door het Noord-Franse stadje rond. Als je er geen oog voor hebt, dan zou je de consequente manier waarop de gevolgen van alledaags racisme, het Franse koloniale verleden, en de aanwezigheid van vluchtelingen in het straatbeeld in de film verweven zitten bijna niet opmerken. Een werkelijkheid waar we meestal, net als de familie Laurent, onze ogen voor sluiten.

DANA LINSSEN★★★★½

Happy End FRANKRIJK/OOSTENRIJK/DUITSLAND, 2017 | REGIE MICHAEL HANEKE | MET ISABELLE HUPPERT, JEAN-LOUIS TRINTIGNANT | 107 MINUTEN | DISTRIBUTIE CINÉART | TE ZIEN VANAF 16 NOVEMBER

Na het Engelstalige familiedrama *Louder than Bombs* ging Joachim Trier terug naar Noorwegen voor iets heel anders: de spannende genremix *Thelma*. De regisseur gaf tijdens het Filmfestival van Toronto tekst en uitleg.

DOOR BOYD VAN HOEIJ

Joachim Trier over *Thelma*

‘HET GENRE? KAN ME NIKS SCHELEN’

Dit is de vierde film van Joachim Trier na *Reprise, Oslo, August 31st* en *Louder than Bombs* en zijn nieuwe film werd gedeeltelijk uit frustratie geboren: “Mijn vaste coscenarist Eskild Vogt en ik begonnen met het schrijven van *Thelma* nadat ik uit Amerika terugkwam en nogal in een dipje zat omdat de financiering van *Louder than Bombs* de eerste keer niet rond was gekomen. Eskild zei tegen me: ‘We proberen gewoon iets heel anders te schrijven.’ We luisterden veel naar synthpop, lazen Japanse comics, keken 15 keer naar *Suspiria* en de films van Brian De Palma en hadden zoiets van: ‘Kunnen we niet zelf een Noorse versie van een heksenverhaal of zo verzinnen?’ Dus de vraag werd toen: Hoe kunnen we donkere sprookjesbeelden gebruiken om te praten over menselijke agitatie en angsten, zoals bijvoorbeeld het verontrustende gevoel dat je de controle over je eigen lichaam verliest?”

Vis onder het ijs

Hoofdpersoon Thelma is afkomstig uit een streng religieus plattelandsgezin en wordt, als ze gaat studeren in Oslo, geconfronteerd met veel nieuwe dingen, waaronder gevoelens die ze begint te ontwikkelen voor een medestudente en de vreemde reacties van haar lichaam daarop.

“Het was belangrijk dat we in het begin aanvoelen dat Thelma de magie en de wonderen van de natuur ziet en die accepteert zonder vragen te stellen,” zegt Trier. “Daarom ziet ze als klein meisje een vis zwemmen onder het ijs. Het is iets wat in de natuur voorkomt maar wat voor haar niet helemaal te verklaren is. Voor de kijker wordt dat vervoglens het dramatische beginpunt van het verhaal”.

“Ik weet niet precies in welk genre *Thelma* past: een horrorfilm, een psychologische thriller of een bovennatuurlijk drama? Het kan me niks schelen. Ik kijk niet naar de films van David Lynch omdat ze dit of dat genre zijn maar omdat David Lynch ze gemaakt heeft.”

Nederlands Dans Theater

Een sleutelscène werd gefilmd in de ultramoderne Opera van Oslo. Trier: “We wilden er filmen omdat het ten eerste een enorm spectaculaire gebouw is en omdat het nog in geen enkele film gebruikt werd. Het idee was om er een Hitchcock-achtige situatie van te maken, met bijvoorbeeld een enorme, zwiepende kroonluchter. En dan is er de prachtige dansvoorstelling die wordt opgevoerd als Thelma komt kijken, *Sleight of Hand* van het Nederlands Dans Theater. Dat stuk, een van hun beste, gaat onder andere over individualisme en de verwerping van het lichaam, thema’s die heel goed passen bij ons verhaal. Dat het ons lukte met hen samen te werken was een combinatie van geluk en goed plannen”.

De Noorse hoofdstad laat zich volgens de regisseur sowieso van een andere kant zien: “Mijn andere Noorse films werden in de welvarende wijken in het westen van de stad gefilmd. *Thelma* werd in het oosten gedraaid, waar je enorme, bijna Brutalistische architectuur kunt vinden, zoals die cementen kolossen uit de jaren zeventig. En we doen daar iets heels Noors mee, geloof ik, want die harde, rechthoekige vormen contrasteren we met de grilligheid van de natuur.”

Opgekropte schaamte

Hoewel de film over vrouwen, homoseksualiteit en het bovennatuurlijke gaat, had Trier er geen moeite mee om zich met zijn titelpersonage te identificeren: “Hier gaat het over een dochter die zich losmaakt van de invloed van haar vader. Ik kan me daar goed in inleven. Het is bijna een tragisch liefdesverhaal tussen vader en dochter want ze is eenzaam en heeft hem nodig. Tenminste, totdat ze verliefd wordt op een ander meisje. Ik heb met een aantal mannen en vrouwen gesproken die homoseksueel zijn en die net als Thelma in kleine christelijke gemeentes op het Noorse platteland zijn opgegroeid. Wat me het meest opviel is dat ze hun schaamte volledig opkropten”.

“Dat is echt een van de meest tragische dingen die ik ooit gehoord heb, dat ze van binnen helemaal opgegeten worden doordat ze zichzelf niet kunnen zijn. In die zin is de film uiteindelijk existentiëler dan een horrorfilm of een thriller, het gaat ook over hoe je moet durven jezelf te zijn. Het gaat er ook om dat Thelma een sterke vrouw wordt; mensen die gewoonweg gillend rondrennen omdat ze in een horrorfilm meespelen vind ik minder interessant. Er moet een duidelijke ontwikkeling in het personage zitten en dat is ook een belangrijk deel van Eili Harboe’s spel en hoe zij gestalte heeft weten te geven aan deze complexe vrouw”.

Cinema is een belevenis

Hoewel de film dus een terugkeer naar Noorwegen betekende voor de regisseur, is het op veel vlakken een film die Triers cinema vernieuwt: “Om eerlijk te zijn, is dit de film waarin ik het meest heb geprobeerd om de ervaring van het kijken zo sensueel mogelijk te maken,” zegt de regisseur. “Ik was minder geïnteresseerd in details van het verhaal en meer gefocust op de beelden, het geluid, de montage en hoe die dingen samen een stemming kunnen creëren en ook op een meer onbewust en instinctief niveau iets bij de kijker teweeg kunnen brengen. We hebben geprobeerd om een invoelbare, bijna tastbare bioscoopervaring te maken. Dat is lastiger om te doen dan gewoon een verhaal verfilmen. In Europa hebben we legendes en donkere sprookjes en ik zou meer daarvan in de bioscoop terug willen zien, niet alleen die bijna documentaire-achtige drama’s waarin alles net echt moet lijken. Cinema is voor mij niet alleen een verhaal maar een hele belevenis.”

Mysterieuze aanvallen en religieuze krachten

De psychologische thriller *Thelma* laat mooi zien welke onderdrukte angsten vrijkomen wanneer een jonge studente haar onvermoede krachten niet meer in de hand heeft.

Het lijkt soms alsof Joachim Trier iets te goed naar de horrorklassieker *Carrie* heeft gekeken, met zijn plot rond een dominante, bemoeizuchtige moeder, religie, volwassenwording en bovennatuurlijke krachten. Trier heeft *Thelma* wel subtieler opgezet, met meer onderhuidse spanning en omineuze voortekenen. Zoals de openingsscène waarin een vader met zijn dochtertje op jacht gaat in de bossen en zijn geweer niet op het hert richt maar op het achterhoofd van zijn argeloze dochter. Pas veel later snap je waarom hij die opwelling kreeg. Het knap opgebouwde verhaal cirkelt rond de timide Thelma die in Oslo gaat studeren, waar ze duistere plekken in zichzelf zal verkennen. De vogel die tegen het raam van haar collegezaal vliegt, is al geen goed voorteken, net als haar mysterieuze aanvallen die onderzoekers afdoen als psychogene epilepsieaanvallen. Niemand lijkt te weten wat er echt met Thelma aan de hand is, totdat de vrouw waarmee ze een prille liefdesaffaire heeft plotseling verdwijnt en ze zelf op onderzoek uitgaat.

Trier gebruikt in zijn cameravoering veel shots die de handeling recht van boven observeren, als een God die het tafereel aanschouwt. Ook in het verhaal werkt hij dat religieuze thema uit. De discussies tussen Thelma en haar strenggelovige vader gaan over creationisme versus het darwinisme uit Thelma’s biologiecollege. “Kennis maakt een mens niet superieur”, vindt haar vader, maar Thelma is vastbesloten om zich via kennis te bevrijden van haar afkomst, die zich in haar heeft genesteld op meer manieren dan haar lief is.

Dat haar seksuele ontwaken hier wat al te standaard met een slang wordt verbeeld moet Trier maar even vergeven worden. Het is een van de manieren waarop de film laat zien welke angsten vrijkomen als je de controle dreigt te verliezen. Terwijl bevrijding draait om het overwinnen van die angst, en ook dat laat *Thelma* mooi zien.

MARISKA GRAVELAND ★★★★☆

Thelma NOORWEGEN/FRANKRIJK/DENEMARKEN/ZWEDEN, 2017 | REGIE JOACHIM TRIER | 116 MINUTEN | MET EILI HARBOE, KAYA WILKINS, HENRIK RAFAELSEN | DISTRIBUTIE IMAGINE | TE ZIEN VANAF 7 DECEMBER

SEMAINE
DE LA CRITIQUE
CANNES
SÉLECTIONNÉ
AU FIFF
FESTIVAL INTERNATIONAL DU FILM
FRANCOPHONE DE NAMUR
PETIT
PAYSAN
EEN FILM VAN HUBERT CHARUEL
12
VANAF 23 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP

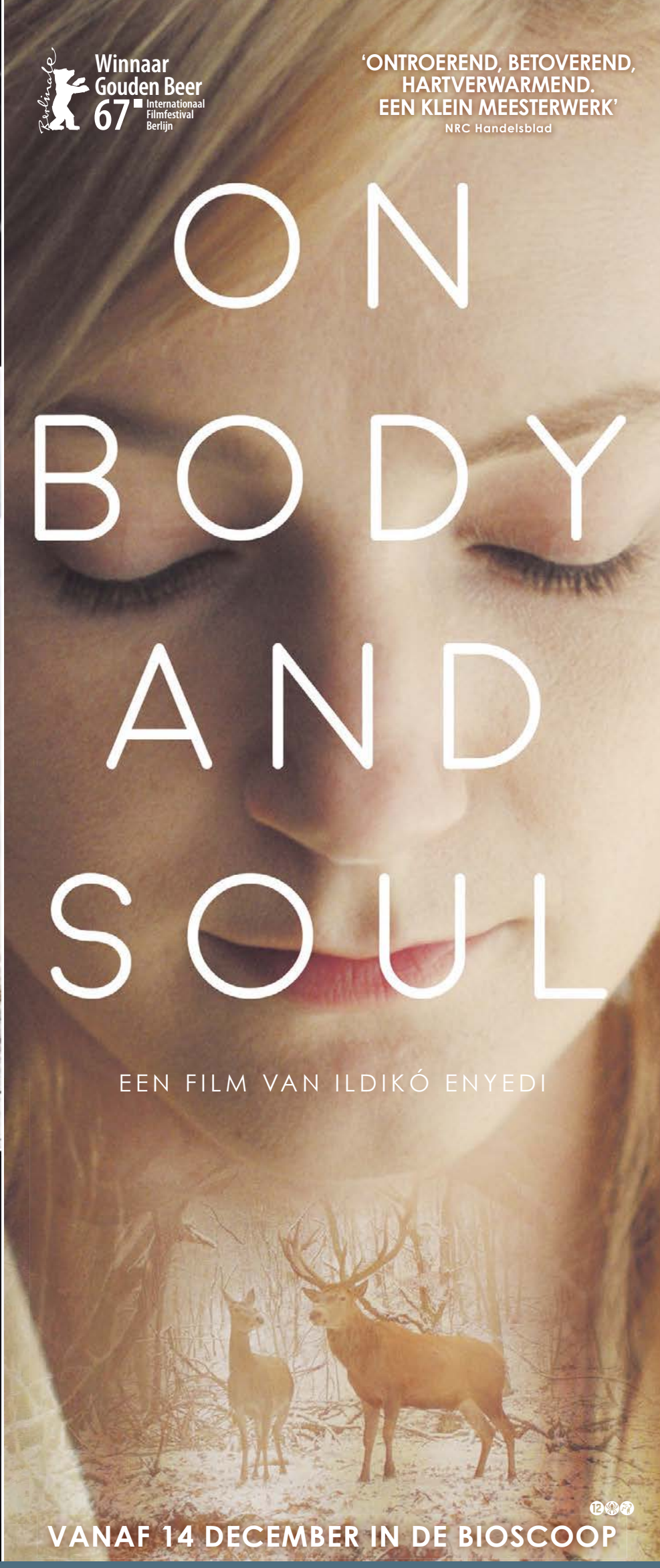
Winnaar
Gouden Beer
67 Internationaal
Filmfestival
Berlijn
'ONTROEREND, BETOVEREND,
HARTVERWARMEND.
EEN KLEIN MEESTERWERK'
NRC Handelsblad
ON
BODY
AND
SOUL
EEN FILM VAN ILDIKÓ ENYEDI
12
VANAF 14 DECEMBER IN DE BIOSCOOP

ANDY at the movies

* 24: 'F' FOR FAKE

3-5 NOV 2017

LIVE FROM TYPEX' SKETCHBOOK

OP HET EIND VAN ZYN LEVEN WAS ANDY ZYN EIGEN PRODUCT GEWORDEN! DOORLOPEND VERSCHEEN HY IN ADVERTENTIES, WAS TE GAST IN T.V. SHOWS EN MAAKTE CAMEO'S IN CLIPS EN TV SERIES ~ ER WAS VOOR ANDY NIETS MOEILYKER DAN ZICHZELF TE SPELEN, VEEL ACTEURS VATTEN DAT EEN STUK LUCHTIGER OP

'NA-APEN IS EEN VORM VAN VERERING' ZEGT DE ENGELSMAN. ANDY IS BEDOLWEN ONDER HET EERBETOON VAN MENIG EPIGOON. ANDY WIST VAN SLECHT FILMEN EEN KUNST TE MAKEN EN VAN ZYN KUNST ZYN VAAK SLECHTE FILMS GEMAAKT ~ MAAR WIE GAAT ER VANDOOR MET DE CUP VOOR DE BESTE NEP-ANDY!

Best Bogus Andy competition

GEGARANDEERD 100% NAMAAK

5 ALLEN MIDGETTE

TOEN ANDY IN 1967 WERD GEVRAAGD VOOR EEN REEKS GOEDBETAALDE LEZINGEN OP DIVERSE UNIVERSITEITEN STUURDE HY DEZE, VAN OORSPRONG ITALIAANSE, ACTEUR IN ZYN PLAATS IN DE OVERTUIGING DAT NIEMAND HET VERSCHIL ZOU MERKEN ... DOOR DE LOODZWARE MAKE-UP HAD ALLEN MEER WEG VAN HEATH LEDGER IN ZYN ROL VAN THE JOKER

4 JARED HARRIS

DE FILM 'I SHOT ANDY WARHOL' UIT 1997 CONCENTREERT ZICH OP DE FIGUUR VAN VALERIE SOLANAS EN HAAR BYNA FATALE AANSLAG ~ ZY WORDT ZO OVERTUIGEND NEERGEZET DOOR **LILI TAYLOR** DAT DE ZAAL EEN ZUCHT VAN OPLUCHTING SLAAKT WANNEER ZY EINDELYK DE TREKKER OVERHAALT OP DE ONINTERESSANTE VADSIGE FLAPDROL DIE JARED VAN ANDY MAAKT

3 GUY PEARCE

'FACTORY GIRL' UIT 2006 FOCUST OP DE LOTGEVALLEN VAN EDIE SEDGWICK ~ GUY DOET ZO ZYN BEST OM ANDY TE IMITEREN DAT HY VERGEET TE ACTEREN DE REST VAN DE CAST WEET DE HILARISCHE ONGELOOFWAARDIGHEID TE COMPENSEREN DOOR UITERLYKE SCHOONHEID EN DAT KOMT DE SLAPTE ROMANTIEK TEN GOEDE

2 CRISPIN GLOVER

EEN VERGELYKBARE GOEDGEZINDE ANDY IN EEN KOMISCHE CAMEO VORMT HET ENIGE LICHTPUNTJE IN HET GROTELYKE 'THE DOORS' (1991)

1 DAVID BOWIE!

... MAAR DE BOKAAL GAAT IN IEDERE WEDSTRYD WAAR **DAVID BOWIE** AAN DEELNEEMT NAAR **DAVID BOWIE**! IN HET DRAKERIGE 'BASQUIAT' SPEELT **DAVID BOWIE** VOOR **DAVID BOWIE** MET EEN PRUIK, EN WIE DOET DAT GROOTSER DAN **DAVID BOWIE**?!

UIT 1996

JURY

DA-VID BO-WIE / DA VID BO-WIE

OOOH, WHY DON'T THEY EVER JUST PICK A CUTE BOY TO PLAY ME...?

I MEAN LIKE JARED LETO!!!

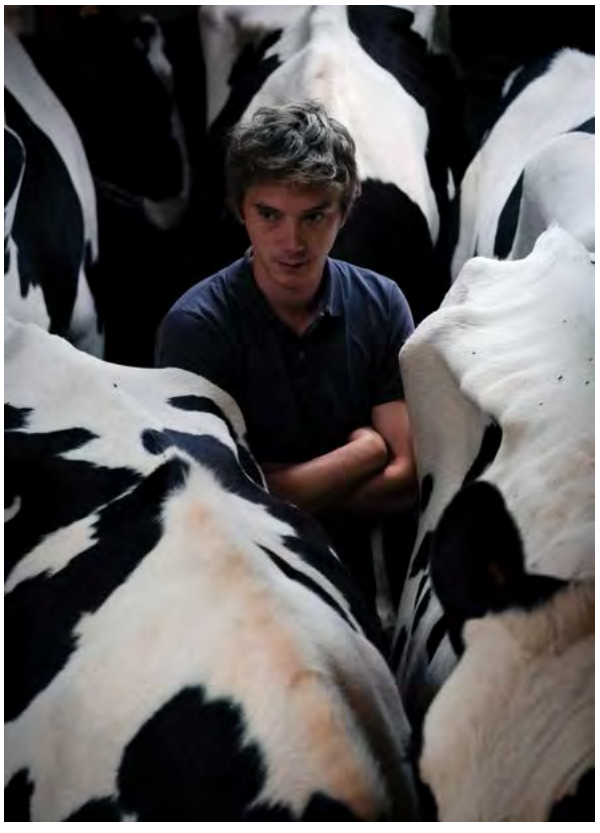

HUBERT CHARUEL

Hubert Charuel over *Petit Paysan*

‘MEER BOERENHORROR, -KOMEDIES EN -SCIENCE FICTION!’

Voor zijn debuut *Petit Payson* hield de Franse regisseur Hubert Charuel het dicht bij huis. De psychologische aftakeling van een veehouder in nood filmde hij op de boerderij waar hij opgroeide.

DOOR GUUS SCHULTING

De Franse regisseur Hubert Charuel was onlangs in Nederland op het Parool Amsterdam Film Festival om over zijn debuutfilm *Petit Paysan* te praten: een boeiende karakterstudie van de jonge melkveehouder Pierre (Swann Arlaud) die het voortbestaan van het familiebedrijf in gevaar ziet komen wanneer een van z’n koeien de symptomen vertoont van een nieuwe en zeer besmettelijk bloedziekte. Pierres dilemma: moet hij de beesten rapporteren en preventieve ruiming riskeren? Of de situatie negeren en hopen dat het overwaait?

Familieboerderij

Dat Charuel ooit een speelfilm zou maken over een melkveehouderij is niet vreemd. De jonge Fransman groeide op als enig kind van twee melkveehouders in het oosten van Frankrijk. “Mijn ouders hadden een bedrijf dat leek op dat van Pierre, waarin ze zelf alles deden. Dat ging heel liefelijk allemaal, met veel zorg voor de dieren. Mijn moeder kende zelfs nog elke koe bij naam. De bedoeling was dat ik als zoon het familiebedrijf zou overnemen, maar na de middelbare school wilde ik verder studeren. Mijn cijfers waren er naar en na wat overreden legden mijn ouders zich erbij neer.”

Na enkele onafgemaakte studies, belandde Charuel in 2007 bij de Fémis Film School in Parijs waar hij zich ontwikkelde tot een allround regisseur en scenarist. Eerst door middel van korte films *K-Nada* (214) en *Fox-Terrier* (2017), maar in zijn achterhoofd broeide het plan voor een grote film. “In die korte films zocht ik de grens op van documentaire en fictie. Het zijn karakterschetsen over in het nauw gedreven individuen. Toen ik begon na te denken over een langer verhaal dacht ik terug aan mijn kindertijd. Ik heb de uitbraak van de gekke koeienziekte meegemaakt en herinner me de onzekerheid en paranoia die dat met zich meebracht. Alsof de wereld elk moment kon ophouden te bestaan. Veel boeren leefden toen met hun rug tegen de muur. Met die onzekerheid wilde ik iets doen en daar begon het idee *Petit Paysan*.”

Door een gelukje kwam die debuutfilm ook nog eens in een stroomversnelling. “Mijn ouders verkochten hun boerderij en ineens dacht ik: dat is de perfecte locatie voor mijn film. Ik ken die plek door en door – ik heb er immers mijn hele leven gewoond – en nu die even leegstaat hebben we die locatie praktisch voor niets!” Daarbij kon Charuel zijn oude buren en familie optrommelen om in de film te spelen. “In mijn korte films werkte ik al met een combinatie van acteurs en amateurs. Je krijgt daar altijd onverwachte situaties door. Meestal laat ik de professionele acteurs reageren op wat de amateurs doen, dat maakt hun spel stukken meer naturel. De oude buurman van Pierre wordt nu gespeeld door mijn oom. Die trekt zich nergens iets van aan, waardoor Pierre (Swann) bij elke take telkens opnieuw verrast werd. Je moet maar eens letten op zijn blik, dat kun je niet acteren.”

Radeloos platteland

Interessant aan *Petit Paysan* is dat Charuel niet alleen breekt met een naturalistische manier van het platteland in beeld brengen, maar het verhaal ook reliëf geeft door op de achtergrond het einde van een tijdperk aan te kondigen. Want Pierres kleine melkveehouderij waarin koeien nog met een grasspriet in de mond voor zich uitstaren in de wei, is een uitzondering in het landschap van high tech megafarms en gecomputeriseerde melktechnieken. “Dat die manier van veehouden aan het verdwijnen is, zie ik overal om mee heen. Het boerenbedrijf is big business en beginnende boeren wordt tegenwoordig miljoenen voorgespiegeld die ze met die megafarms zouden kunnen verdienen.”

Dat Pierre er niet aan meedoet noemt Charuel prijzenswaardig, “maar het maakt hem ook kwetsbaar. Er is geen vangnet. Hij moet alles in z’n eentje oplossen.” Zou het daarom zijn dat de Pierre in eerste instantie zo krampachtig probeert te ontkennen dat zijn koeien symptomen van de besmettelijke bloedziekte beginnen te vertonen? Of dat hij de ijdele hoop koestert dat hij met het afschieten van één koe een uitbraak kan voorkomen? “Pierres radeloosheid maakt hem interessant. Hij wil een bepaalde traditionele levensstijl voortzetten, maar weet ook dat dit offers met zich mee brengt. Kan hij dat volhouden? De besmetting brengt dat proces in een stroomversnelling.”

Ook het thrillerelement dat Charuel samen met schrijfpartner Claude Le Pape (*Les Combattans*) toevoegde, draagt daar aan bij. Hoe meer Pierre van zijn omgeving geïsoleerd raakt, hoe meer de stijl van *Petit Paysan* in een psychologische thriller verandert: suspense, desoriënterende montage en mysterieuze belichting. “Ik wilde elk naturalisme overboord gooien. Door mijn opvoeding ken ik het boerenleven goed genoeg om me geregeld te storen aan de manier waarop dat in films getoond wordt. Dat boeren alleen maar oude eenzame mannetjes zouden zijn, bijvoorbeeld, is totale onzin. En waarom zou Pierres eenzaamheid alleen maar invoelbaar zijn wanneer we hem in guur weer en in een verlaten modderig weiland te tonen? Waarom kunnen we het boerenleven niet ook via populaire verhaalstructuren invoelbaar maken? Wat mij betreft meer boerenhorror, -komedies en -science fiction!”

Petit paysan ★★★½☆ FRANKRIJK, 2017 | REGIE HUBERT CHARUEL | 90 MINUTEN | MET SWANN ARLAUD, SARA GIRAUDEAU, ISABELLE CANDELIER | DISTRIBUTIE SEPTEMBER FILM | TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

Jon Nguyen over *David Lynch: The Art Life*

‘LYNCH IS HELEMAAL NIET VREEMD’

Omdat David Lynch zelden rechtstreeks praat over de betekenis van zijn films, vroeg Jon Nguyen hem naar zijn leven. *The Art Life* behandelt de vormende jaren tot aan Lynch’ eerste speelfilm *Eraserhead* – die EYE tegelijk heruitbrengt in de bioscoop.

DOOR KEES DRIESSEN

De belangrijkste reden om een documentaire over David Lynch te willen zien is uiteraard interesse in zijn kunst. En dan is het lastig dat hij daarover in *The Art Life*, ook al is hij uitgebreid aan het woord, maar bar weinig zegt. En *wat* hij zegt, is vaak erg eenvoudig. Neem de uitdrukking ‘*the art life*’, die Lynch zelf gebruikt. Hoe ziet hij dat ideale kunstenaarsleven voor zich? Als “koffie drinken, roken en schilderen – en misschien af en toe iets met vrouwen”. Dat verheldert verder weinig.

Mensen vergissen zich dan ook vaak in Lynch, vertelt documentaireregisseur Jon Nguyen me vanuit Parijs. “Ik hoor mensen die zijn films zien vaak zeggen: o, hij is zo vreemd! Maar dat is hij helemaal niet. Hij is gewoon een kunstenaar die zijn werk doet. David is het tegenoverstelde van vreemd. Hij hoort meer thuis in *The Straight Story*, dan in… weet je wel?” Vul maar in. *Wild at Heart*. *Twin Peaks*. Maar zo is Lynch dus niet. Of: zo laat hij zich niet kennen.

Daarom benaderde Nguyen Lynch (1946) via een omweg. “Over zijn films spreekt hij vaak genoeg. Maar je komt er niet ver mee: hij vertelt nooit over de *bedoeling* van zijn werk.” Dat klopt: ook in een anderhalf uur durend interview op mijn dvd van zijn speelfilmdebuut *Eraserhead* (1977) – een onwezenlijk beklemmend meesterwerk dat tegelijk met *The Art Life* in 4K-restauratie door EYE wordt heruitgebracht in de bioscoop – gaat het alleen over *dat* en *hoe*, niet over *waarom* hij de film heeft gemaakt.

Nguyen vraagt Lynch daarom, terwijl die in zijn studio met kwast en hand, potlood en verf doorwerkt aan zijn schilderijen (beetje Bacon, beetje Brood), in plaats van naar zijn kunst, naar zijn *leven* – de vroege periode, tot en met *Eraserhead* (‘Gumkop’). “Ons uitgangspunt was: hem aan het praten krijgen over zijn jonge jaren en daarmee de sleutels vinden tot zijn films”, aldus Nguyen.

Dochtertje

Dat plan hadden Nguyen en zijn team al in 2007, toen ze de documentaire *Lynch (One)* maakten rond de productie van *Inland Empire*. Maar voor persoonlijke interviews met Lynch bleek het toen nog te vroeg. “Mensen vragen vaak hoelang het duurde om deze film te maken. Dan zeg ik tweeënhalf jaar voor de opnames, maar twaalf jaar om zijn vertrouwen te winnen.”

De omslag kwam in 2012 met de geboorte van Lynch’ jongste dochter Lula, aan wie *The Art Life* is opgedragen. “Lula is nu vier en hij is 71. Dus reken maar uit: als zij een tiener is, leeft hij misschien al niet meer.”

Dat overtuigde Lynch. Het werden daarom twee projecten ineen: “We hebben zo’n 25 uur met hem gesproken en daar zit allerlei geweldig materiaal tussen, over zijn grootouders en over hoe hij was toen hij zelf jong was, dat allemaal alleen voor Lula is.”

Maar ook de selectie die, in overleg met Lynch, *wel* de documentaire haalde, lijkt vaak bedoeld voor zijn familie, met foto’s en filmpjes van vroeger, verhalen over goede en slechte vrienden, en veel liefde voor zijn ouders (die ook wel eens iets onaardigs zeiden). Het is vooral interessant voor Lynch-*completists*: “Echte hardcore fans, die veel meer weten van Lynch dan ik, zijn verbijsterd over hoeveel onbekend materiaal erin zit. We mochten al zijn fotoalbums gebruiken, met duizenden foto’s die nog nooit gedigitaliseerd waren.”

Buurvrouw

Maar komen we dan helemaal niets te weten over Lynch de kunstenaar? Zo zwart-wit is het nu ook weer niet. Maar het is zelden één op één. Behalve die ene anekdote, die Nguyen dus ook aanhaalt: “Die naakte vrouw die hij ’s nachts op straat zag, is natuurlijk rechtstreeks beland in *Blue Velvet*.”

Andere invloeden zijn veel algemener en indirecter, zoals “de angst die hij voelde in Philadelphia – een periode die hij zelf beschrijft als de meest invloedrijke op zijn kunstenaarschap”. Lynch vertelt over darmkrampen in Virginia (zie de baby in *Eraserhead*), “duistere, fantastische dromen” (zie zijn hele oeuvre), zijn afkeer van Boston en een buurvrouw in Philadelphia (waar hij les kreeg aan de Pennsylvania Academy of the Fine Arts), die hem schreeuwend haar borsten voorhield, door het gras kroop en riep ‘Ik ben een kip! ik ben een kip!’. Lynchiaans, zeker, maar het zijn krenten zonder pap.

The Art Life koppelt, op eigen initiatief, zulke verhalen aan specifieke schilderijen van Lynch. En inderdaad: daarop zijn vele angstbeelden te vinden en het is mooi om dat schilderwerk eens rustig te kunnen bekijken. Lynchiaans op de grens van grappig en verontrustend – maar ook hier verklaart Lynch zelf verder niets. Op één schilderij staat geschreven ‘*Do you want to know what I really think?*’; het antwoord blijft aan de kijker zelf. Als die van Lynch houdt, zal hij deze documentaire niet willen missen. En zo niet, dan wel.

Eraserhead ★★★★★ VERENIGDE STATEN, 1977 | REGIE DAVID LYNCH | 89 MINUTEN | DISTRIBUTIE EYE | TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

David Lynch: The Art Life ★★★½☆ VERENIGDE STATEN/DENEMARKEN, 2016 | REGIE JON NGUYEN, RICK BARNES EN OLIVIA NEERGAARD-HOLM | 88 MINUTEN | DISTRIBUTIE EYE | TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

OP **filmkrant.nl/twinpeaks** STAAT HET RECENTE DOSSIER DAT DE FILMKRANT SAMENSTELDE IN AANLOOP NAAR HET DERDE SEIZOEN VAN DAVID LYNCH’ *TWIN PEAKS*

Oliver Laxe over *Mimosas*

‘JE MOET HOGER IN DE BOOM KLIMMEN’

In *Mimosas* raakt een karavaan in het Atlasgebergte in de problemen. Oliver Laxe’s islamitische western is als een voorportaal naar een spirituele wereld: ‘Cinema is een mysterie. Het is wat begint als het film maken eindigt.’

DOOR HUGO EMMERZAEL

In zijn debuutfilm *You Are All Captains* zocht Oliver Laxe het grensgebied tussen documentaire en fictie op door ook voor de camera de rol van regisseur te vertolken. Laxe speelt een filmdocent die kinderen in Tanger lesgeeft in film. Als in een documentaire spelen de Marokkaanse kinderen allemaal zichzelf. Ze dagen de regisseur uit, sturen zijn verhaal bij en hebben daardoor net zoveel invloed op de film in de film als op het eigenlijke *You Are All Captains*. Dit debuut kent zijn gebreken, maar belichaamt wel perfect Laxe’s regievisie: “Mijn hoofddoel is proberen om het onbeschrijfelijke te vangen. In mijn films hoop ik Mysterie te vinden met de hoofdletter M. In cinema kan je dat het beste doen door gebruik te maken van de paradox.”

Het paradoxale zit overal in *Mimosas*, al gaat het Laxe hier minder om de relatie tussen documentaire en fictie. Voor zijn tweede film ondernam hij een Werner Herzogiaanse onderneming in het Atlasgebergte om op 35mm een islamitische western te maken, waarin twee parallelle werelden elkaar kruisen. In de ene wereld trekt een karavaan naar de antieke stad Sijilmasa om een stervende sjeik te begraven. Net zoals in Werner Herzogs *Aguirre, der Zorn Gottes* is hun tocht door het onherbergzame landschap een levensgevaarlijke. In een parallelle, modernere wereld met auto’s in een grote stad voelt Shakib zich verkozen om de karavaan bij te staan tijdens hun gevaarlijke reis.

Tevredenheid

Mimosas overschrijdt ruimte en tijd door deze twee werelden met elkaar te verbinden. “Ik wil dat de toeschouwer voelt dat er achter de tastbare wereld, achter dat wat zich manifesteert, een andere wereld schuilt die vibreert, die ademt, die intelligent is. Natuurlijk is die wereld niet te representeren. Dat is de reden waarom ik film maak. Ik nodig toeschouwers uit om een geografische en transcendentale reis te maken.”

Zo vangt Laxe een andere paradox van de cinema: de schijnbare tegenstelling tussen beweeglijkheid en onbeweeglijkheid. Als we in de bioscoop zitten kunnen we ons amper verroeren en toch worden meegezogen, door het zilveren scherm naar een wereld ver van ons verwijderd, naar mensen die ons vreemd zijn, gevoelens die ons niet eigen zijn. Gezeteld in de bioscoopstoel reizen we naar dat wat de filmmaker voor ons voor ogen heeft. Laxe: “Dat is wat spiritualiteit voor mij is. Cinema is voor mij als een gebed, het is iets heiligs.”

De oorsprong voor Laxe’s spirituele cinema ligt ten dele in zijn komaf. Geboren in een reizende zigeunerfamilie uit Spanje en getogen in Frankrijk, voelt hij zich nog steeds nauw verwant met zijn migrantenachtergrond. “Ze hebben spirituele, haast religieuze opvattingen over armoede, tevredenheid en acceptatie. Ze voelen zich nietig en accepteren hun nietigheid. Ze zijn dus in harmonie. Ik kan me herinneren dat mijn ouders zichzelf na tragische gebeurtenissen hervonden door hun vermogen tot acceptatie. Dat is onafhankelijke nederigheid en dat vind ik een mooi concept, want onafhankelijkheid en nederigheid zijn twee werelden die een schijnbare tegenstelling vormen, maar voor mij is het ene de deur naar het andere.”

Mimosas ★★★★½ SPANJE/FRANKRIJK/QATAR/MAROKKO, 2016 | REGIE OLIVER LAXE | 96 MINUTEN | MET AHMED HAMMOUD, SHAKIB BEN OMAR, SAID AAGLI | DISTRIBUTIE CONTACT FILM | TE ZIEN VANAF 30 NOVEMBER

Cecilia Atán en Valeria Pivato over *La novia del desierto*

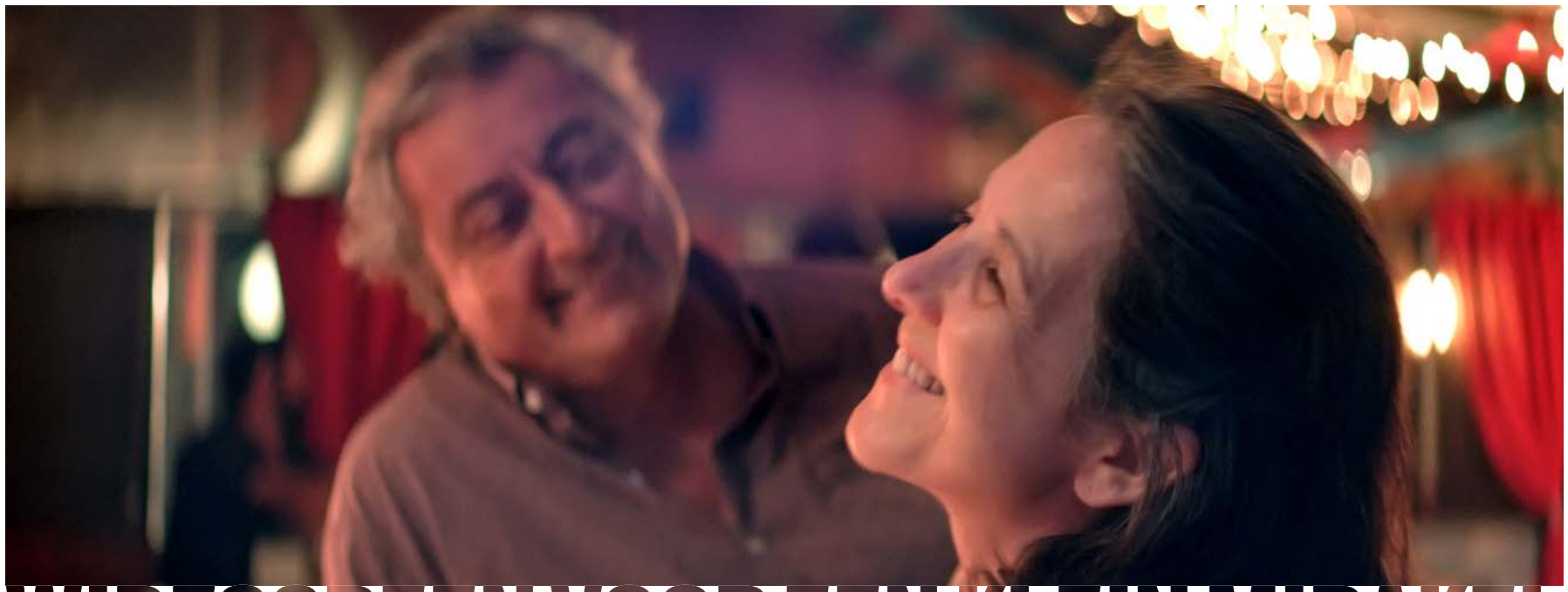

WIDESCREEN VOOR EEN KLEIN MIRAKEL

De acteurs schitteren in de subtiele Argentijnse debuutfilm *La novia del desierto*, een lange lome rit door de woestijn. Regisseurs Cecilia Atán en Valeria Pivato: 'De woestijn is een schemergebied, een plek buiten de tijd. Onze hoofdpersoon kan vanuit die leegte groeien, sterker worden.' DOOR BAREND DE VOOGD

Hoofdrolspeelster Paulina García kennen we van *Gloria*, de Chileense film uit 2013 over een oudere vrouw die moedig probeert haar liefdesleven weer op te pakken. Je herkent haar bijna niet. Haar Teresa in *La novia del desierto* is een grijs muisje, een 54-jarige huishoudster die met de bus onderweg is naar San Juan, in de woestijn vast komt te zitten en daar de kletsgrage El Gringo (Claudio Rissi) tegen het imposante en toch zeer charmante lijf loopt.

Teresa vergeet haar tas in de camper van de marktkoopman en hij denkt dat hij die per ongeluk heeft uitgeladen in een van de vele plaatsen die hij aandoet. Samen gaan ze op zoek. De tas is de kapstok voor een verhaal over groei, trefzeker verteld als een lange lome rit door de woestijn waarin een groeiend gevoel van vertrouwdheid ontstaat. Regisseurs Cecilia Atán en Valeria Pivato: "Het meeste werk bestond eruit het simpel te houden. Het eerste scenario had nog heel veel situaties en plotlijnen. De ontwikkeling van de personages lijkt klein, maar voor hen is de stap enorm. Dat is het soort cinema waar we van houden, die ons raakt." Atán en Pivato werkten hiervoor ruim vijftien jaar op de sets van Juan José Campanella en Pablo Trapero. Ze waren in augustus te gast op het World Cinema Festival in Amsterdam.

"Het interessante was dat Paulina en Claudio elkaar nog niet kenden toen we begonnen met de opnames", vertelt Valeria Pivato bij die gelegenheid. "Paulina woont in Chili en wij leven in Buenos Aires. Het budget bood ze ook weinig tijd voor repetities. Toen we dan eindelijk met z'n vieren waren ging het heel snel. Ons idee was: dit zijn twee tegengestelde karakters maar wanneer ze elkaar ontmoeten merken ze dat ze complementair zijn. Ze ontdekken dat ene ding dat ze gemeen hebben en dat heel essentieel is.'

Limbo

Cecilia Atán vervolgt: "In Latijns-Amerika is de figuur van de *nana* heel bekend: een vrouw zoals Teresa die haar hele leven wijdt aan de zorg van een familie en een kind dat niet van haar is. Die spanning is bijzonder: zich deel te voelen van die familie en van ze houden – en toch ontslagen kunnen worden. Zo'n vrouw zit altijd in een onbepaalde positie. Een schemergebied, dat in de film de vorm krijgt van de woestijn. Een plaats van niet-bestaan, een plek buiten de tijd. Het idee was dat Teresa vanuit die leegte kon groeien, sterker kon worden."

Zo prettig klein en menselijk als het verhaal is, zo groots is *La novia del desierto* in visueel opzicht. Cameraman Sergio Armstong, vooral bekend van zijn werk voor Pablo Larraín (*El club, Neruda*), draaide de film in widescreen CinemaScope. "Omdat we het landschap wilden neerzetten als een derde personage", legt Cecilia uit. "Of beter gezegd: als een personage in relatie tot Teresa. Je ziet het huis en de woestijn zoals zij die beleeft. Dat was een van onze eerste regiekeuzes. Daarna kwam de discussie: je hebt aan de ene kant meer beeldoppervlakte en op hetzelfde moment minder overzicht, dus je moet spelen met de focus. Alles wat je ziet is een beetje buiten haar. Hij, bijvoorbeeld, is een personage dat vaak het scherm binnenkomt, in haar focus binnentreedt."

Bedevaartsoord

La novia del desierto is niet zo'n opbeurende film als *Gloria*, maar verdient met al zijn nuance, humor en tederheid minstens zo'n succes. Teresa met haar zorgelijke gezicht en El Gringo met zijn enorme buik; je gaat voor ze voelen. En al houden de makers zorgvuldig de geloofwaardigheid van de personages in stand, aan het einde is er toch sprake van een klein mirakel.

La novia del desierto speelt zich af in en rond Vallecito, een plaats die in Argentinië bekendstaat als bedevaartoord. Reizigers komen er een bloemetje of een flesje water neerzetten voor *la Difunta Correa*. Valeria: "Die legende gaat over een vrouw die te voet de woestijn overstak met haar pasgeboren kind in de arm. Ze stierf van honger en dorst. Enkele dagen laten vonden ze haar terug; haar baby leefde nog en had zich gevoed aan de borst van de gestorven moeder. We vonden in Vallecito dus niet alleen een ruimte die ons ontzettend aantrok, de woestijn, maar ook die analogie tussen die mythe en het verhaal dat wij wilden vertellen. We wilden ons niet beperken tot het religieuze, maar *La novia del desierto* gaat wel over het vermogen dat we allemaal hebben om te geloven, het idee van de triomf van het leven over de dood."

La novia del desierto ★★★★½ ARGENTINIË, 2017 | REGIE CECILIA ATÁN EN VALERIA PIVATO | 78 MINUTEN | MET PAULINA GARCÍA, CLAUDIO RISSI | DISTRIBUTIE CINÉART | TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

Ally Derks over dertig jaar IDFA

‘ALLES TUSSEN POËZIE EN PROPAGANDA IS GEOORLOOFD’

Directeur Ally Derks neemt na dertig jaar afscheid van haar geesteskind, het International Documentary Filmfestival Amsterdam. ‘Media zijn tegenwoordig altijd onderdeel van het verhaal.’

DOOR DANA LINSSEN

Ally Derks is in haar element. Op de bovenste verdieping van het statige gebouw van de Robert Bosch Stiftung, een filantropische denktank in Berlijn, brengt de directeur van het International Documentary Film Festival Amsterdam (IDFA) een sabbatical door. Het uitzicht is eindeloos en oneindig inspirerend. Ze begeleidt jonge documentairemakers, organiseert filmvertoningen en ondersteunt haar mede-*fellows* in hun onderzoek door voorbeelden uit de rijke documentairegeschiedenis aan te dragen. Alles komt voorbij. Van fake nieuws en filterbubbels tot vluchtelingenproblematiek en migratiestromen en de grenzen van Europa.

Het is bijna afgelopen. Binnenkort keert ze terug naar Nederland voor de dertigste editie van IDFA. Een verjaardag, samengesteld onder leiding van interim-directeur Barbara Visser, en een afscheid. Na dertig jaar is het tijd om iets anders te gaan doen (“Ik ben zo langzamerhand een van de langst zittende festivaldirecteuren ter wereld, het is tijd voor de nieuwe generatie”). Onder haar leiderschap (en dankzij haar team, zoals ze steeds zal beklemtonen) groeide IDFA uit tot het belangrijkste documentairefestival ter wereld.

IDFA en ik hebben ook al een lange geschiedenis samen. Ik begon ooit als stagiair bij het festival, dat me zoals zoveel beginnende filmjournalisten een kans gaf over film te schrijven. Schreef naderhand kritische stukken toen het te veel een ‘goede-doelenfestival’ leek te worden, twijfelde aan de term ‘creatieve documentaire’ toen ik steeds minder esthetisch vormbewuste films op het festival zag, en hervond mijn liefde weer met de komst van Paradocs en DocLab. Ik besluit dit allemaal op tafel te gooien en die gedeelde geschiedenis inzet van ons gesprek te maken.

Ik ben ooit aan jouw bureau begonnen. Dat maakte destijds enorme indruk op me, dat de stagiair aan het bureau van de directeur mocht werken. Mijn taak was het opzetten van de eerste ‘video library’, wat volgens mij een keerpunt in die vroege geschiedenis van IDFA was. Nu heeft elk zichzelf respecterend festival die mogelijkheid, en worden festivals voor hun professionele gedeelte zelfs steeds minder afhankelijk van zaalpremières. “Dat moet in 1993 zijn geweest, vlak voor de geboorte van mijn zoon Harry. De markt werd steeds belangrijker. Het was het eerste jaar dat we het Forum, de coproductiemarkt voor documentaires organiseerden; en het eerste jaar dat we videodocumentaires programmeerden. Wij waren altijd van de 16 en 35mm, van het celluloid. Steeds meer makers stuurden bovendien zichtkopieën van hun films op, toen nog op VHS, en de mensen van de industry gaven aan dat ze niet meer alles in de zalen konden zien. Die video library groeide later uit tot Docs for Sale. Er was best veel kritiek: we zouden een televisiefestival worden. Maar de grote financiers van die tijd zaten bij de televisie. Als je de catalogi van die jaren erop naslaat zul je zien dat we toch steeds voor de creatieve documentaire zijn blijven gaan, voor films met een persoonlijke ‘point of view’ van de maker.”

Misschien maar eerst meteen een misverstand uit de weg ruimen. Je noemt nu het ‘point of view’, de ‘point de vue’ die documentairemaker Jean Vigo ooit beschreef: je kunt nooit een documentaire maken zonder standpunt. Bij IDFA is dat de ‘creatieve documentaire’ gaan heten. Een begrip dat ook voor misverstanden heeft gezorgd.

"Het is natuurlijk een ingewikkeld begrip, dat door de jaren heen ook wel geëvolueerd is. Het belangrijkste is de visie van de maker, en de samenhang tussen vorm en inhoud. De inhoud moet een bepaalde vorm afdwingen en je moet kunnen zien dat daar door de maker van tevoren over is nagedacht en dat hij weet waar hij zelf staat. Dat gaat verder dan zomaar een reportage. Iemand moet weten waarom hij een film wil maken, waarom hij dat wil doen, en waarom nu. En vervolgens een besef hebben van hoe hij dat gaat aanpakken.

"Die discussie over vorm en inhoud is in de documentairewereld altijd een veel groter issue geweest dan in fictie, omdat je pretendeert de werkelijkheid te filmen. Mensen haken af als het te kunstzinnig wordt, te pretentieus, en ze de werkelijkheid er niet meer in herkennen. Ik begrijp dat ook: een beetje mooifilmerij in een oorlogssituatie, daar zit niemand op te wachten. *The Act of Killing* vind ik een heel goed voorbeeld van hoe vorm en inhoud met elkaar in gesprek gaan. Dat is daarom ook een van mijn favoriete documentaires van de afgelopen tien jaar. De vervreemding die in die film zit is nodig, omdat je het anders helemaal niet trekt. Die film is zo heftig dat je als toeschouwer af en toe wel een stapje terug moet doen om te reflecteren op wat je ziet. Een goede film geeft daar gelegenheid toe."

In 1994 kwam toen die enorme hoos aan films uit voormalig Joegoslavië, waardoor juist weer de traditie van de newsreel, de reportage in ere werd hersteld. "In de begindagen van de oorlog was dat alles wat er was. En je wilt als festival altijd op de actualiteit inspelen. Zeker omdat die oorlog de eerste grote oorlog in Europa was na WOII. Wat was daar aan de hand? Door de aanwezigheid van videocamera's werd het ook makkelijker voor mensen om ter plekke te filmen. Boven op het nieuws te zitten. Debat te entameren over de rol van de camera in oorlogssituaties. Totdat in 1999 een film als *Cry from the Grave* van Leslie Woodhead kwam, over de val van Srebrenica, waarin voor het eerst grote lijnen zichtbaar konden worden gemaakt. Maar die reflectie kan altijd pas in retrospectief."

Hoe weet je of een maker weet wat zijn perspectief is? "Ik geef nu ook veel cursussen aan jonge documentairemakers. Een van de projecten waar ik onlangs mee in aanraking kwam was van twee jonge Syrische vluchtelingen, een stel dat later ook getrouwd is, en vanaf het moment dat ze van Damascus naar Lesbos vertrokken alles hebben gefilmd. Halverwege de reis werden ze van elkaar gescheiden, hij kwam al eerder op Lesbos aan, en zij is door blijven filmen. Ze was volkomen voorbereid. Ze had een onderwatercamera op haar horloge, een spycam op haar revers, ze stuurde kleine filmpjes via WhatsApp. Heeft gefilmd hoe de boot waarop ze met 300 anderen zat bewust tot zinken is gebracht, waardoor er 53 mensen onder wie heel veel kinderen zijn verdronken. Ze heeft op beeld hoe een smokkelaar haar waarschuwde om niet aan boord van die boot te gaan. Je ziet hoe een helikopter met journalisten boven dat rampgebied cirkelt, waardoor er nog meer golven ontstonden en nog meer mensen verdronken. Uiteindelijk zijn ze gered door Spaanse activisten, die inmiddels zijn opgepakt omdat ze humanitaire hulp wilden verlenen. Er zijn mensenrechtenadvocaten aan te pas gekomen. Maar waar gaat die film nou over? Ze hadden het zelf opgezet als een liefdesverhaal. Maar waar het eigenlijk over gaat is het feit dat die hele vluchtindustrie een enorme zwendel is, waar iedereen aan meewerkt. Door die hele keten in beeld te brengen kunnen ze dat aan het licht brengen. En tegelijkertijd zijn ze onderdeel van het verhaal. Media zijn tegenwoordig natuurlijk altijd onderdeel van het verhaal."

Zijn er ook films die die grens overschrijden, die te ver gaan? "Een van de meest gecompliceerde films in dat opzicht vind ik nog altijd *Kisangani Diary* (*Far from Rwanda*, 1998) van Hupert Sauper, die getuige is van het uitmoorden van een Hutu-vluchtelingenkamp in Oost-Congo. Er is een scène en die heb ik hem nooit vergeven, terwijl ik het verder een geweldige film vind. Een dode vrouw ligt met haar baby in haar armen. Het kind leeft nog, maar niet lang meer. Hupert film door. Ik heb nooit begrepen dat hij die baby niet even heeft opgepakt. Je wist dat dat kind dood zou gaan, maar dat je dan niet een laatste moment van troost in het leven van zo'n baby kan geven. Maar ik begrijp bijvoorbeeld wel waarom Kim Longinotto door is blijven filmen bij de vrouwenbesnijdenissen in *The Day I Will Never Forget* (2002), wat haar ook enorm kwalijk is genomen. Zij wilde de wereld bewust maken van de praktijk van de vrouwenbesnijdenis, die gaat namelijk door, ook als zij er niet met haar camera bij is. En omdat ze er met haar camera bij is kan ze misschien iets veranderen. Die baby was ten dode opgeschreven. Dan heeft doorfilmen geen effect."

Ik had ook wel moeite met het feit dat het meisje dat van Renzo Martens in *Enjoy Poverty*, openingsfilm in 2009, een voor haar doen copieus maal kreeg voorgeschoteld en later doodziek bleek te zijn geworden. "Dat was een heel tragisch verhaal. Maar dat wisten we op dat moment ook niet. En ik zou het zo weer doen. Ik heb ook films van Leni Riefenstahl vertoond. Ik vind eigenlijk dat alles tussen poëzie en propaganda geoorloofd is, maar het ligt soms wel aan het onderwerp. Ik ga wel uit van de waarachtigheid van de maker. Als ik met makers discussies heb gaat het ook altijd om ethische kwesties, wat doe je door het kiezen van een camerastandpunt, door montage? Wat laat je zien, wat laat je weg? Ik weet ook niet of ik echt grenzen heb. Ik vertoon bijna alles. Maar ga de discussie niet uit de weg. Bovendien: onze bezoekers zijn niet gek. Daarom is het ook zo belangrijk dat die regisseurs er zijn. Dat er debat ontstaat. De filmmakers weten dat ook. We leven in dezelfde werkelijkheid, daar hebben we allemaal een beetje verstand van, dus er is een veel grotere gedeelde ervaring. Niet zomaar hop, een film vertonen en weer weg. Dat doen we maar op televisie. Bij ons gaat het ook om de context, om de gezamenlijke beleving. Daarom ben ik ook niet zo bang voor Netflix."

Rond 2005 kreeg IDFA, onder andere van kortstondige concurrent Shadow Festival, maar ook van mij in een redactioneel, het verwijt een 'goededoelenfestival' en een 'doelgroepenfestival' te worden. "Dat was kritiek die ik niet per se leuk vond, maar daar ben ik nu wel overheen. We hebben ooit het Geert Mak Fonds opgericht, dat mensen in de film een handje zou moeten helpen. Maar dat is nooit echt van de grond gekomen en achteraf ben ik daar ook wel blij om. Want dan schiet je als festival toch je doel voorbij. Ons publiek moet niet met een collectebus worden geconfronteerd. Dat kunnen ze best zelf beslissen. Maar zoiets als het IDFA Bertha Fund, dat de documentaireproductie in ontwikkelingslanden stimuleert, ja, dat zou je een goed doel kunnen noemen, maar daar ben ik toch wel reuze trots op. Dat stelt ons in staat om films te zien uit landen waar we anders veel minder van zouden weten, omdat die infrastructuur er niet is. Ik heb nooit een festival willen programmeren dat voor eigen parochie preekt. Ik vind het geweldig om films te vertonen voor de mensen waar hij over gaat.

"Ik denk wel dat we een van de meest politieke festivals ter wereld zijn. Maar dat is niets om je voor te schamen. Dat is misschien ook wel een noodzaak, juist nu de gewone nieuwsvoorzieningen verdwijnen moeten documentaires zich weer heruitvinden. De vorm van de documentaire zal wel veranderen. Dat is iets wat we met DocLab natuurlijk al tien jaar onderzoeken en laten zien. De kaders van het filmbeeld zullen in de toekomst steeds meer verdwijnen. Internet, interactieve vormen, virtual reality zullen allemaal onze kijk op de werkelijkheid veranderen. En gedegen journalistiek onderzoek zal misschien ook alleen nog maar in documentaires kunnen plaatsvinden."

Onvermijdelijk komen tot slot ook nog de genderongelijkheid en het seksisme in de documentairewereld aan de orde. Het is daags nadat de eerste artikelen in The New York Times zijn verschenen over seksuele intimidaties en misbruik door producent Harvey Weinstein van met name jonge actrices. Derks denkt dat we door de onthullingen wel anders naar bepaalde patronen in de filmwereld gaan kijken. "Ik denk dat je je wel gaat afvragen wat je zelf hebt meegemaakt en gezien, en of je dat in het licht van deze gebeurtenissen nu nog normaal zou vinden. Ik ben best wel seksueel lastiggevallen, maar nooit door mannen met macht." IDFA werd natuurlijk in de beginjaren door vier vrouwen geleid, heeft altijd vrouwelijke makers prominent geprogrammeerd, en in 2014 met een programma over de 'female gaze' niet alleen de vraag geprobeerd te beantwoorden of er zoiets bestaat als een vrouwelijke blik in de documentaire, maar ook hoe het festival zelf scoorde als het om gelijke vertegenwoordiging van mannelijke en vrouwelijke makers ging. "Ik denk dat de documentairewereld veel minder seksistisch is dan de fictiewereld. Het is een ander soort mensen. Dat wil niet zeggen dat die mannen allemaal heel soft zijn, want dat is ook niet zo. Maar ze hebben wel meer sociale voelsprieten. En de balans is beter. Als er in een bepaalde sector veel vrouwen werken, dan krijgen dit soort excessen minder kans. Seksisme en machtsmisbruik zitten van oudsher in het DNA van de filmindustrie. Het gaat erom dat we die systeemfout nu aanpakken."

DE 30STE EDITIE VAN **IDFA** VINDT PLAATS VAN 15 T/M 26 NOVEMBER IN AMSTERDAM | ZIE **idfa.nl**

FK.LIVE VAN 24 T/M 26 NOVEMBER VERZORGT DE FILMKRANT INLEIDINGEN EN Q&A'S OP **IDFA Groningen** | GRONINGERFORUM

Van de regisseur van
LOUDER THAN BOMBS en *REPRISE*

een film van *JOACHIM TRIER*

THELMA

★★★★½
"UTTERLY SPELLBINDING"
THE PLAYLIST

★★★★
"A VISUAL STUNNER"
HOLLYWOOD REPORTER

7 DECEMBER IN DE BIOSCOOP

www.imaginefilm.nl

"OPRECHT VERHAAL OVER VRIENDSCHAP"
- CINEUROPA

"VEELBELOVEND EN GEVOELIG FILMDEBUUT DAT IEDEREEN RAAKT"
- SCREEN INTERNATIONAL

HEARTSTONE

VANAF 16 NOVEMBER
IN DE BIOSCOOP

Nu in het filmtheater.

Nu bij jou thuis.

picl

De beste selectie, het nieuwste aanbod:
met Picl bekijk je nu de films van de filmtheaters.
Waar en wanneer je maar wilt.

Zin in film? Ga naar Picl.nl

Co-funded by the European Union
Creative Europe MEDIA
NL FILM FONDS
eye

IDFA DocLab: Uncharted Rituals

WAAROM GELOOF JE WAT JE GELOOFT?

I SWEAR TO TELL THE TRUTH

Tijdens DocLab, het IDFA-podium voor interactieve en internetfilms, stelt de interactieve installatie *I Swear to Tell the Truth* vragen rondom waarheid, *fake news* en filterbubbels aan de orde: wat weten we eigenlijk van de oorlog in Syrië?

DOOR REJO ZENGER

Wat weet je eigenlijk van wat er gaande is in Syrië? Waar draait het conflict om? Sinds wanneer bestaat het conflict en wie zijn de belangrijkste spelers? Welke belangen en andere landen spelen een rol? En ook geen onbelangrijke vraag: hoeveel van wat je denkt te weten reflecteert de situatie in haar volledige complexiteit?

Grote kans dat je mening berust op de informatie die je bewust of onbewust tot je neemt via sociale media. Maar hoe objectief is dat beeld? Hoe bepaal je welke personen of organisaties je wilt volgen? Met andere woorden: waarom geloof je wat je gelooft? Dat is de centrale vraag in de installatie *I Swear to Tell the Truth* van de makers Anagram in de tentoonstelling Uncharted Rituals, onderdeel van IDFA's DocLab, het programma voor nieuwe media en interactieve vormen van documentaire maken dat in tien jaar is uitgegroeid tot een van de belangrijkste platforms voor het onderzoek naar nieuwe genres, vormen en media.

Confirmation bias

Met een koptelefoon op word je door een aantal experts rondgeleid door Syrië. Zo vertelt cognitief psycholoog Tom Stafford over het fenomeen 'confirmation bias'. Wie zich eenmaal een bepaald verhaal heeft eigen gemaakt, laat zich nog maar moeilijk overtuigen van het tegendeel. Eenmaal overtuigd van de ene waarheid *like* je alleen nog maar soortgelijke waarheden. En dat wordt dan weer door sociale media beantwoord met nog meer nieuws vanuit hetzelfde gezichtspunt; het fenomeen dat ook bekend is als de *filter bubble*. Iets wat ervan afwijkt, kan haast niet kloppen. Deze problematiek is op zichzelf niet nieuw, maar het internet heeft er wel een nieuwe draai aan gegeven.

Het nieuws reguleren

Bedrijven, overheden, de kerk: er zijn altijd al externe partijen geweest die jouw blik op de wereld probeerden te beïnvloeden. De meer traditionele benadering draait erom je bepaalde informatie te onthouden. Wanneer we denken aan landen waar de burger weinig vrijheid kent, denken we vaak aan landen waar de overheid direct of indirect de baas is over de media. Alleen dat wat de goedkeuring van de overheid kan wegdragen wordt via de media verspreid. Alle andere berichten worden verwijderd of de toegang ertoe wordt geblokkeerd. Ouderwetse censuur dus. In sommige landen is dat de realiteit, denk maar aan de 'Great Firewall of China'. Het Chinese internet is onvergelijkbaar met het internet dat wij kennen.

Censuur

Overigens is censuur altijd een stuk geraffineerder. Ook in China worden lang niet alle kritische berichten verwijderd. Dat zou contraproductief zijn: het volk zou het gevoel kunnen krijgen dat bepaalde gezichtspunten niet getolereerd worden. Ongewenst, want dat is op zichzelf potentieel een voedingsbodem voor onrust. De Chinese leiders zien daarom welbewust sommige kritische geluiden door de vingers – zolang ze maar niet *viral* gaan.

Zo'n stevige greep op de media is niet voor alle machtshebbers weggelegd. Dat lukt alleen degenen die al in een vroeg stadium de potentie van het internet inzagen en in staat waren om de architectuur van het nationale internet voor een groot deel te centraliseren.

Aandacht domineren

De meest machtshebbers zitten niet in die luxepositie en moeten noodgedwongen het volk op een andere manier onder de duim houden. Zij grijpen naar op het eerste gezicht subtielere middelen: niet het reguleren van de beschikbaarheid van het nieuws, maar het domineren of verstoren van de aandacht van de burgers.

Daar hebben we allemaal ervaring mee. Er is niet voor niets een levendige markt voor zelfhulpboeken die de lezer leren omgaan met grote hoeveelheden informatie en impulsen. In je timeline vind je – hoe ironisch – steeds vaker berichten van mensen die de timeline als *time sink* bekritiseren. Te veel berichtjes vragen onze aandacht en we hebben zeker niet de tijd om elke tweet die voorbij komt te onderzoeken op zijn waarachtigheid. Voor zover je dat al zou kunnen.

Toegenomen verantwoordelijkheid lezer

Daarnaast is ons medialandschap dankzij het internet veel diverser geworden. Het is niet langer een kwestie van een keuze maken tussen welke van de vijf kranten ideologisch gezien het best bij jou past. Informatie publiceren op het internet kost vrijwel niets, en als je het een beetje goed doet kun je er nog aan verdienen ook. Dit alles leidt tot een pluriformiteit aan platforms en perspectieven, maar betekent ook een toegenomen rol en verantwoordelijkheid voor de lezer, die steeds vaker het onderscheid moet maken tussen nieuws en *fake news*.

Van deze situatie maken moderne machtshebbers goed gebruik. Als je er maar voor zorgt dat er genoeg andere en ook onjuiste informatie wordt gedeeld, weet niemand meer welke informatie nog wel betrouwbaar is. Je krijgt niet elk stukje te zien en van dat wat je wel ziet weet je niet wat het waard is. Elke bron van nieuws wordt in twijfel getrokken. Effectief gezien gaat het verhaal van de activist verloren in een brij van berichten. En daarmee trekken machtshebbers aan het langste eind.

Welk verhaal is nog het ware?

Dat brengt nieuwe uitdagingen voor de moderne rebel. Niet langer is het omzeilen van een blokkade het grote probleem, maar ervoor zorgen dat jouw verhaal zowel in beeld komt áls betrouwbaar wordt gevonden. Want hoe kom je in iemands filterbubbel en hoe bewijs je dat jouw verhaal geen propaganda is?

I Swear to Tell the Truth kaart op die manier een hyperactueel thema aan, waar we met z'n allen, geheel ongemerkt, dagelijks mee te maken hebben. En het onderwerp is des te interessanter, gegeven het type film waar het hele filmfestival om draait: de documentaire. Want elke documentaire is ook maar een waarheid.

Rejo Zenger WERKT ALS BELEIDSADVISEUR BIJ DIGITALE BURGERRECHTENBEWEGING BITS OF FREEDOM. HIJ IS GEFASCINEERD DOOR TECHNOLOGIE EN DE ROL DIE TECHNOLOGIE IN ONZE SAMENLEVING SPEELT | **DocLab: Uncharted Rituals** IS EEN SPEELSE ZOEKTOCHT NAAR NIEUWE MANIEREN OM DE WERKELIJKHEID VORM TE GEVEN EN TE ONTDEKKEN WAT NIEUWE DIGITALE OMGANGSVORMEN ZIJN. DE 25 INSTALLATIES GEVEN EVENZOVELE ANTWOORDEN EN STELLEN NOG MEER VRAGEN EN ZIJN DAGELIJKS VAN 9 TOT 23 UUR TE ZIEN IN DE BRAKKE GROND, AMSTERDAM TUSSEN 16 EN 29 NOVEMBER | VOOR MEER INFORMATIE **idfa.nl**

IDFA-hoofdgast Jonathan Harris

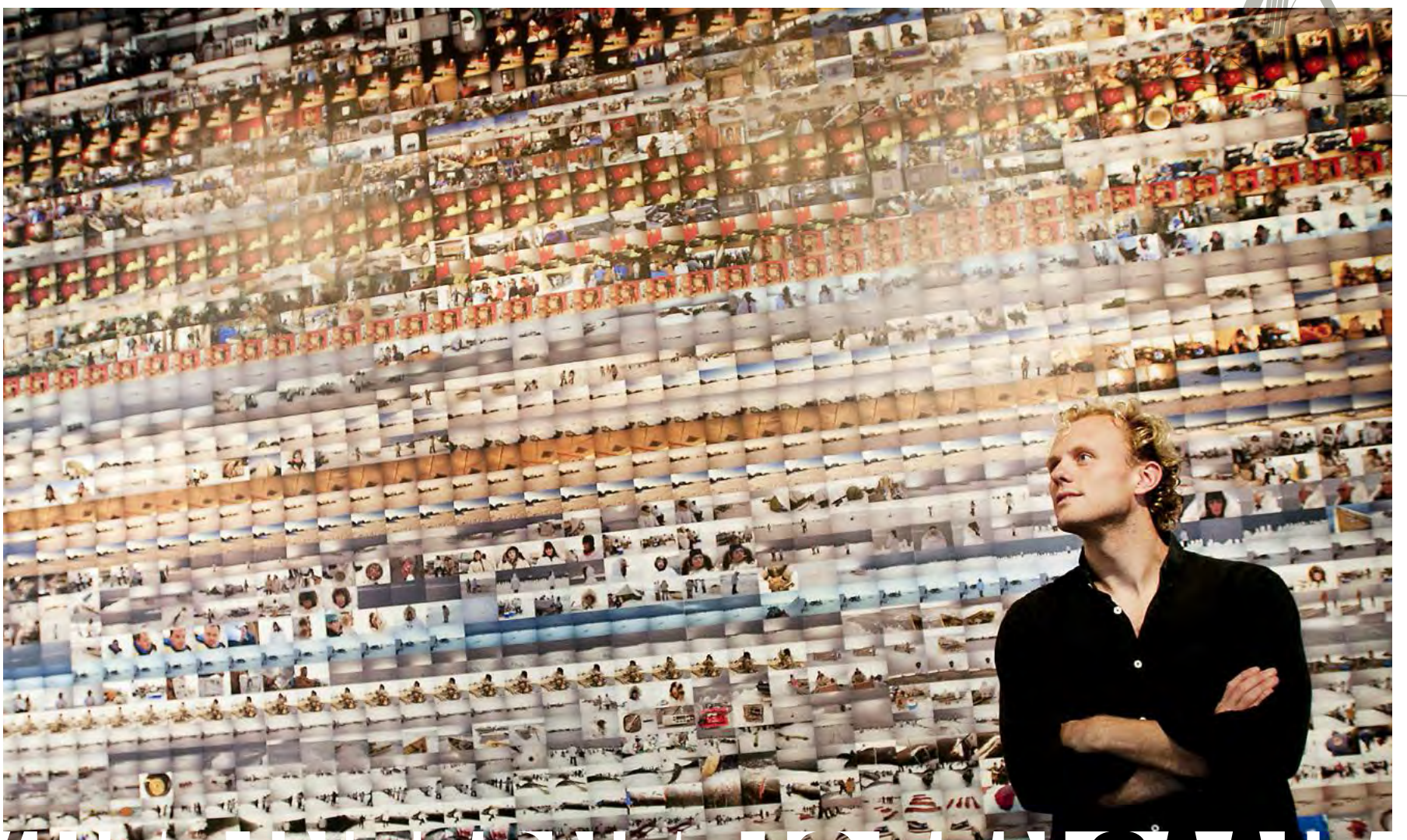

‘HET INTERNET IS EEN SAAIE VINEXWIJK GEWORDEN’

Dit jaar kiest niet een filmmaker, maar internetkunstenaar Jonathan Harris de Top 10 van IDFA. Net op tijd: de pionier Harris zegt de online kunst vaarwel en keert terug naar het leven. ‘Ik heb mezelf nooit alleen maar gezien als internetkunstenaar.’

DOOR JOOST BROEREN-HUITENGA

Voor het eerst in zijn dertigjarige geschiedenis koos het International Documentary Filmfestival Amsterdam geen filmmaker om haar jaarlijkse Top 10 samen te stellen. Na regisseurs als Werner Herzog, Pirjo Honkasalo en Errol Morris is dit jaar de beurt aan Jonathan Harris, een pionier in de internetkunst.

Harris is al jaren een graaggeziene gast in IDFA’s DocLab-programma, dat zich richt op digitale documentairekunst. Binnen het DocLab-themaprogramma Uncharted Rituals vertoont IDFA ook een retrospectief van Harris’ werk – van zijn eerste digitale werk *Wordcount* (2003) via online documentaires als *The Whale Hunt* (2007) tot zijn meest recente experimenten met de grenzen van de online mogelijkheden *I Live Your Work* (2013) en *Network Effect* (2015). Het festival presenteert het programma als het eerste retrospectief rond Harris. Het zou ook weleens meteen een (vrijwel) compleet retrospectief van zijn internetwerk kunnen zijn, stelt Harris: “Ik denk niet dat ik meer in deze vorm ga maken.”

Na twintig jaar aan de voorhoede van de *digital frontier* beweegt Harris als kunstenaar nu een andere kant op, terug de echte wereld in. “Maar ik heb mezelf nooit per se gezien als internetkunstenaar”, benadrukt hij. “Het was simpelweg een spannend nieuw terrein, dat trok me aan. Toen ik in de late jaren negentig stuitte op het prille internet, was het een onontgonnen gebied vol mogelijkheden en vooruitzichten. Ergens in de laatste jaren is die mijn voor mij uitgeput geraakt – niet noodzakelijkerwijs door het medium zelf, maar omdat ik andere levenservaringen heb en er zich nieuwe gebieden openden.”

Internet was vrijheid

Toch kan Harris zich zijn eerste enthousiasme voor het internet nog scherp voor de geest halen. Hij studeerde in 1998 aan Princeton, koos Engels als hoofdrichting, en maakte olieverfschilderijen en notitieboeken vol collagewerk. Kortom: hij was goed op weg een traditioneel kunstenaar te worden. Tot hij een verplicht bijvak in de informatica moest volgen. “Een van de opdrachten was om een persoonlijke website te maken. Dus ik maakte iets, zette er scans van mijn schilderijen

op, en bedacht vervolgens dat ik e-mail – toen ook iets nieuws – zou kunnen gebruiken om mensen een link te sturen. Dat hele proces vond plaats zonder redacteur, zonder curator, zonder gatekeeper – ik hoefde van niemand toestemming te krijgen. Dat was zo'n bevrijding, dat ik direct overschakelde naar de studie informatica."

Toch zou het nog ruim vijf jaar duren voordat Harris de kennis die hij opdeed in zijn nieuwe studie zou gaan gebruiken om digitale kunst te creëren. "Tot die tijd hield ik mijn kunstenaarskant apart, ik bleef mijn collage-boekjes maken. Tot ik in 2003, op reis in Latijns-Amerika, door vijf mensen werd beroofd – pistool tegen mijn hoofd, alles weg. Inclusief een schetsboek met negen maanden werk. Dat heb ik opgevat als een teken van het universum om niet langer zulke fysieke objecten te creëren die me zo makkelijk konden worden afgenomen."

Juist de vrijheid die hem in de vroege jaren aantrok op het internet, ziet Harris meer en meer verdwijnen. "De platforms die mensen gebruiken om zich te uiten, zijn enorm homogeniserend. Het is een paradox: plekken als Facebook en Instagram hebben het voor iedereen extreem makkelijk gemaakt om iets de wereld in te slingeren. Maar de regels van die platforms leggen enorme beperkingen op aan hóe je jezelf kunt uiten. Dat nieuwe internet in de jaren negentig voelde als een nieuw dorp, waar iedereen zijn eigen huis aan het bouwen was. Nu is het meer een vinexwijk, met allemaal dezelfde prefab huizen rond een groot winkelcentrum."

Levensfilosofie

Geheel naar zijn onderzoekende en zelfreflectieve aard, koos Harris voor zijn Top 10 een zeer eclectische selectie aan kunstwerken. Harris: "Ik ben geen groot kenner van de mediageschiedenis of de cinema, dus ik zou me niet wagen aan een lijst van 'de beste tien ooit'."

In plaats daarvan greep Harris de Top 10 aan als een kans om kunstwerken aan te wijzen die van invloed geweest zijn op zijn eigen ontwikkeling, als kunstenaar en als mens. Niet alleen klassieke documentaires, maar ook een fictiefilm (Alejandro Jodorowsky's *The Holy Mountain*), uiteraard een digitaal project (de gloednieuwe game *Everything* van David OReilly) en het complete videoplatform YouTube. "Alle werken die ik koos hebben iets zoekends en een verwondering over de mysteries van het leven en onze blik daarop die ik herken. Of dat nu zit in een wetenschappelijke blik op het universum, op verschillende schalen in *Powers of Ten*, of het gebruik van filmtrucs als stop-motion en timelapse om abstracte patronen in het leven op aarde bloot te leggen in *Koyaanisqatsi*, of de uitbundige wenteling in het alledaagse van *The Cruise*."

De meest opvallende selectie is waarschijnlijk het boek *The Nature of Order*, het magnum opus van architect Christopher Alexander. "Het gaat over architectuur, maar tussen de regels door bevat het een levensfilosofie: hoe we ons moeten gedragen, hoe we als mens keuzes maken. Alexander werkte er decennia aan, en probeert erin te omschrijven hoe je ruimtes kunt ontwerpen die niet alleen mooi zijn, maar ook leefbaar. De crux is dat de volgorde waarin je dingen doet van belang is. Je kunt niet gewoon een paar bestaande patronen of structuren knippen en plakken en verwachten dat het resultaat net zo goed is. Het proces doet ertoe: de opeenvolging van stappen, een logische opeenvolging van handelingen, dat brengt dingen tot leven. Ik stuitte vorige winter op het boek, en het is mijn gids geweest in een periode waarin ik weg beweeg van het internet en terugkeer naar het leven."

Het ultieme medium

Zoals een gestolen schetsboek zijn eerste schreden op het digitale kunstpad motiveerde, zo kreeg ook deze nieuwe richting momentum door een persoonlijk verlies, ditmaal van een nog veel grotere aard: het overlijden van zijn moeder. "In 2016 ben ik verhuisd uit New York, terug naar de boerderij in Vermont waar ik opgroeide, een stuk land dat al generaties van mijn familie is. Mijn moeder was al langer ziek, maar ze stierf exact op de dag dat ik terugverhuisde."

Het was voor Harris aanleiding om minder tijd achter zijn computer door te brengen. Niet alleen om de dood van zijn moeder te verwerken, maar ook om het oude thuis waarnaar hij was teruggekeerd leefbaar te krijgen. "De omgeving is prachtig, maar die plek en de psyche van mijn familie gaan gebukt onder een geschiedenis van alcoholisme, misbruik en eenzaamheid. Ik ben aan het werk gegaan met de ruimte – de gebouwen die er staan, de architectuur, het landschap. Ik werk nu aan een reeks rituelen, die draaien om reiniging en genezing. Geen rituelen van een specifiek geloofssysteem of bestaande leer, maar nieuwe, zelfgecreëerde rituelen die voor mijn gevoel betekenis hebben voor die plek in Vermont."

Inmiddels heeft Harris tientallen van deze rituelen ontwikkeld. De eerste waren solitair, maar langzaam maar zeker werden er anderen bij betrokken – mensen die belangrijk voor hem waren of voor het ritueel. "Het meest intense was een zeven maanden durend ritueel rond het maken van glas, dat ik afgelopen jaar met een lokale glasblazer deed. We hebben helemaal vanaf nul ons eigen glas gemaakt: alle materialen verzameld, de oven gebouwd in een heuvel op de boerderij. We gebruikten een deel van mijn moeders as, en andere overblijfselen van mijn familie, om een aantal glazen elementen te creëren. De bedoeling is dat de laatste rituelen juist heel groot en collectief worden, met soms honderden mensen erbij. Langzaam maar zeker heb ik geprobeerd de oude negatieve energie van het land te verdrijven; nu wordt het tijd om het nieuw voedsel te geven."

Het lijkt op het eerste gezicht mijlenver verwijderd van Harris' werk met enen en nullen. Maar voor hemzelf is het een logische voortzetting. "Het is simpelweg een andere blik op wat technologie is. Bij het woord 'technologie' denken we al snel aan elektrische apparaten, maar voor mij zijn deze rituelen in feite technologieën om de realiteit te transformeren. Jarenlang heb ik nagedacht over fotografie, films, websites – dingen die vastzitten in een rechthoek. Hoe meer ik nu die kaders doorbreek, hoe meer ik me er bewust van wordt dat het leven het ultieme medium is."

OP OOGHOOGTE KIJKEN

Mark Cousins (*The Story of Film*, *I am Belfast*, *Atomic*) schrijft voor de Filmkrant over film- en beeldassociaties. Deze maand over zijn nieuwe boek: *The Story of Looking*.

Van jongs af aan hou ik ervan om te kijken. Als verlegen jongetje wilde ik niet midden in de actie staan, maar haar liever vanaf de zijlijn observeren. Nu, tientallen jaren later, ga ik als ik me somber voel naar buiten in de stad waarin ik woon om mensen te observeren. Ik voel me er beter door. Het herinnert me aan de vitaliteit van de wereld, haar ecosysteem.

Dat ecosysteem is aan het versnellen. Nieuwe observatie- en registratietechnologieën – van de camera in je telefoon, Skype en virtual reality tot Pokémon Go etc. – zijn overal. In voorgaande eeuwen namen kijken en zien een kleiner deel van het menselijk leven in. Nu staan de sluizen open. We leven in een tijd die je nog het beste kunt vergelijken met de beroemde scène uit het surrealistische *Un chien Andalou* (1929) van Luis Buñuel en Salvador Dalí waarin een oog wordt doorgesneden. Er is een visuele zondvloed. Een overvloed.

UN CHIEN ANDALOU

Mijn nieuwe boek *The Story of Looking* gaat over die beeldenstroom. Hoe heeft kijken zo essentieel kunnen worden voor het menselijk leven? Wat is de geschiedenis van het kijken? En waarom hield ik er als kind zo van?

Een aantal van de antwoorden op die vragen kun je in de filmgeschiedenis vinden. We denken vaak dat film een medium is om verhalen te vertellen, maar belangrijker is dat het een medium is om te kijken. Cinema legt een vergrootglas over het leven. Het gebruik van close-ups maakt dingen reusachtig en rijk en beschikbaar voor nadere bestudering. De close-ups van de ogen in *Blade Runner 2049* zijn het meest recente voorbeeld van dat soort vergrotende cinema. Ze veroorzaken een intimiteit die het echte leven zich nooit zou kunnen veroorloven.

Er is geen deel van ons lichaam dat wateriger en daarom kwetsbaarder is dan onze ogen. Onze vingers trillen als we contactlenzen indoen, omdat onze ogen zo gevoelig zijn. We zeggen dat ze de spiegel van de ziel zijn en in veel culturen kent men het boze oog. Ze zijn ons op ons allereerlijkst.

Cinema is een metafoor voor onze ogen, ze is ons vervang-oog, ons *in loco parentis*-oog. Ik denk dat dat ook is waarom we ons zo kwetsbaar kunnen voelen als we naar een film kijken. Als kind voelde ik me veilig als ik dingen vanaf een afstandje bekeek. Nu voel ik diezelfde veiligheid als ik naar een film kijk, misschien nog wel meer. Superveilig, maar superkwetsbaar. Wat kun je daar nou niet fijn aan vinden?

MARK COUSINS
@MARKCOUSINSFILM

Camera in Focus

IT'S THE CAMERA, STUPID!

IDFA richt met het programmaonderdeel Camera in Focus het vizier op de documentaire camera. Deze heeft de wereld ontmythologiseerd en de sluiers van het onbekende getrokken. De Filmkrant licht zes technische uitvindingen uit die ons beeld van de wereld hebben beïnvloed en nieuwe filmstromingen ontketenden.

Willem Frederik Hermans had altijd gelijk, vond hij zelf. Natuurlijk had de schrijver dat niet – ook hij was een mens – maar hij had zeker gelijk met zijn opvatting dat maatschappelijke veranderingen worden veroorzaakt door technologische ontwikkelingen. Zonder betere landbouwmethoden zouden er nu geen 7,4 miljoen mensen op de wereld rondlopen. Van een andere orde: zonder camera's zouden film en televisie niet hebben bestaan. Hoe zouden we in dat geval over onszelf en de wereld denken? De aarde zou geen global village zijn, maar een onbekend oord vol geheimen.

De (documentaire) camera heeft de wereld ontmythologiseerd, de sluiers van het onbekende getrokken. Dat het met horten en stoten ging, komt door de ontwikkeling van camera's. Die arme cameramannen ruim honderd jaar geleden sjouwden zich een bult met zware camera's op driepoten. Zij konden alleen vastleggen wat zich voor hun bewegingsloze camera afspeelde.

Het verlangen naar wendbare en draagbare camera's heeft een fantastische camerageschiedenis opgeleverd. De mijlpalen: in de jaren twintig de Leica (35mm), de jaren vijftig de Bolex en Arriflex (16mm), de jaren zestig Kodak (Super8), in de jaren tachtig de analoge videocamera, in de jaren negentig gevolgd door de digitale variant. In het licht van IDFA's themaprogramma Camera in Focus, dat de aandacht vestigt op de cinematografie in de documentaire, bekijkt de Filmkrant zes technologische ontwikkelingen die hun weerslag hebben gehad op de camera, en daarmee direct of indirect ook de wereld die werd vastgelegd beïnvloed hebben.

TOKYO-GA **VASTE CAMERA**

VASTE CAMERA

Het is de oudste en schijnbaar eenvoudigste cameraopstelling: de vaste camera. Maar die eenvoud maakt het de documentairemaker nog moeilijker: de actie moet precies daar plaatsvinden waar hij de camera heeft neergezet. De beloning van deze beperking is groot: het oog van de kijker kan in alle rust zelf bepalen waar die zijn aandacht op richt, zodat je je het beeld nog meer eigen maakt. Eigenlijk wint de kijker aan vrijheid waar de camera aan vrijheid inboet.

Binnen de stilstand kan natuurlijk ook beweging worden waargenomen, zoals in de schitterende IDFA-documentaire *The Ancient Woods* (2017), die geheel is opgenomen in een woud in Litouwen. Vuurvliegjes dansen voor een onbeweeglijke sterrenhemel, een wolf komt kalmpjes aangelopen tussen de diepgewortelde bomen. We zien in deze strenge kaders alleen het strikt noodzakelijke, het leven tot de essentie teruggebracht: de slang eet het knaagdier, de mieren eten de slang. Het oorverdovende omgevingsgeluid zorgt ervoor dat de ruimte buiten de bewegingsloze kaders in je hoofd wordt aangevuld.

Zoiets gebeurt ook in *El mar la mar* (2017), te zien op IDFA, dat werd opgenomen in de woestijn. Dit landschap vraagt om totaalshots. Beweging is daarbij niet nodig, de eenzaamheid dient zich vanzelf aan. In *El mar la mar* zien we vooral stille woestijndorpen, bergen in de schemering, zwart beeld en plastic rommel die de Mexicaanse vluchtelingen hebben achtergelaten. De vluchtige wolkenluchten laten je je eigen verbeelding gebruiken bij de verhalen die de bewoners vertellen.

De vaste cameraopstelling is ook bij steeds meer fictiefilmers geliefd. Zo kan het volmaakte beeld worden gecreëerd. Ulrich Seidl is iemand die in fictie en documentaire ensceneert, die in zijn gestileerde tableaus de camera over de werkelijkheid heen zet, om heel precies te filmen en zo door te dringen tot de kern van het beeld, zo vertelde hij ooit in de Filmkrant. Peter Greenaway vertelt in de IDFA-documentaire *The Greenaway Alphabet* (2017) hoe hij eindeloos kon sleutelen aan de perfecte kadrering. In de rijke essayfilm *Tokyo-Ga* (1985), te zien op IDFA, gaat Wim Wenders in Tokio op zoek naar de sporen van die andere perfectionist, Yasujirō Ozu. De cameraman van Ozu haalt in ontroerende scènes herinneringen op aan Ozu, die in zijn latere, prachtige werk een vaste camerapositie innam: op zithoogte. De cameraman kon alleen door de lens kijken als hij languit op de grond ging liggen. Zo worden beelden maken en daarnaar kijken allebei een fysieke bezigheid. Juist als de kaders van de wereld even stilstaan.

MARISKA GRAVELAND

24TH STREET 16MM

16MM

In de late jaren vijftig ontstonden in Noord-Amerika en Frankrijk twee nauw aan elkaar verbonden filmstromingen: direct cinema en cinéma vérité. Ze waren een direct gevolg van een aantal technische ontwikkelingen: handzame 16mm-camera's en, misschien nog belangrijker, draagbare geluidsopname-apparatuur.

Die apparatuur werd ontwikkeld in Zuid-Duitsland (de Arriflex-camera van ARRI uit München) en Zwitserland (de Nagra III-taperecorder van de Kudelski Group), maar vond gretig aftrek ver buiten die regio. Filmmakers zaten erom te springen. Of eigenlijk: journalisten, etnografen en antropologen zaten erom te springen om filmmaker te worden. Om wat zij deden – de wereld ingaan, haar onderzoeken, en daar verslag van doen – niet alleen in tekst en fotografie, maar ook in bewegend beeld te vatten. Dat wilde niet met de omvangrijke hoeveelheid apparatuur die voorheen nodig was. Daardoor werden voor zogenaamde documentaires nog altijd vaak opnames in de studio gemaakt, waardoor ze in feite een flinke stap van de realiteit af bleven staan.

De propaganda die tijdens de Tweede Wereldoorlog aan beide kanten van de strijd werd ingezet, had echter scherper dan ooit blootgelegd hoe manipulatief bewegend beeld kon zijn. Juist die manipulatie moest nu worden vermeden. De bredere sociale beweging, die meer macht en inspraak voor het volk eiste en meer en meer de individuele ontplooiing benadrukte, vond zo haar weerslag in de film.

De Amerikaanse en Canadese direct cinema-aanhangers – makers als Robert Drew, D.A. Pennebaker en de broers Albert en David Maysles – kwamen veelal uit de journalistiek. Zij kozen voor een *fly on the wall*-aanpak waarbij de aanwezigheid van de camera onzichtbaar werd; zie bijvoorbeeld *Primary* uit 1960. In Frankrijk was Jean Rouch met *Chronique d'un été* (1961) de grondlegger van de cinéma vérité (en, en passant, van de nouvelle vague) waarin de filmmaker vaak juist confronterend aanwezig was.

Maar de esthetische en ideologische uitgangspunten waren in beide gevallen hetzelfde: de straat op, de waarheid tonen. De cameravoering werd al snel *handheld* genoemd, al werd het apparaat feitelijk natuurlijk op de schouder gedragen. De cameraman was zelf het statief geworden.

Ironisch genoeg is die handheld-stijl inmiddels ook in fictiefilms een symbool geworden voor 'echtheid' – zie bijvoorbeeld de *Bourne*-actiefilms van Paul Greengrass. In de documentaire staat de ideologie van de stromingen gelukkig nog fier overeind (hoewel de 16mm-beelden inmiddels veelal zijn vervangen door goedkopere digitale video). Deels komt dat doordat sommige grondleggers van de stromingen nog altijd films maken. Op IDFA presenteren zowel een Amerikaanse direct cinema-aanhanger als een Franse cinéma vérité-adept hun nieuwste films: Frederick Wisemans *Ex Libris* (2017), een portret van diverse vestigingen van de New York Public Library, en *12 Days* (2017) waarin Raymond Depardon opnieuw de Franse rechtspraak en psychiatrie onder de loep neemt.

Maar ook jonge makers nemen het stokje over. Zie bijvoorbeeld *Golden Dawn Girls* (2017) van Håvard Bustnes (gefilmd door Lars Skree, een van de cameramannen die centraal staat in IDFA's Camera in Focus-programma), dat in Griekenland als vlieg op de muur meeloopt met de vrouwen en dochters van gearresteerde leden van de extreemrechtse Gouden Dageraad-beweging. Of het Chinese *24th Street* (2017), dat toont hoe kleine sjacheraar Su en zijn vriendin Qin door de oprukkende verstedelijking worden verdreven. Er blijken helaas nog genoeg pijnlijke waarheden om bloot te leggen.

JOOST BROEREN-HUITENGA

DIGITALE CAMERA

Voor de eigenaar van een simpele camcorder, GoPro of smartphone gaat er een cinematografische wereld open die voorheen alleen beschikbaar was voor de eigenaar van analoge videoapparatuur. De digitale camera heeft daardoor ingrijpende gevolgen gehad voor filmproductie, financiering en distributie. Bij de digitale camera zijn het pixels en opslagruimte die dicteren hoe lang en hoe mooi je kan filmen. Doordat het aantal megapixels per euro groeien en opslagruimte steeds goedkoper wordt is het aanlokkelijker om de camera eindeloos te laten opnemen. Zoals CCTV beveiligingscamera's tegenwoordig non-stop beeldenstromen naar harde schijven sluizen, zo kunnen individuen hun eigen levens ook met steeds minder onderbrekingen vastleggen. De digitale camera maakte het Russisch cineast Aleksander Sokoerov bijvoorbeeld mogelijk om voor *Russian Ark* (2002) in een onafgebroken shot een lange film te componeren over de geschiedenis van Rusland.

Een belangrijke ontwikkeling binnen de documentairetraditie die mede mogelijk is gemaakt door digitale cinematografie is de doorbraak van de ego-documentaire, waarin de drager van de camera ook het hoofdonderwerp is. Wie altijd een camera in de buurt heeft, maar geen extern subject om te filmen, kan net zo goed van zichzelf als onderwerp nemen. De IDFA-film *I Am Another You* (2017) van de Chinese filmmaakster Nanfu Wang gaat bijvoorbeeld over de zoektocht van de regisseur in Amerika naar een gevoel van vrijheid. Jarenlang nam ze zo veel mogelijk op met haar camera. Structuur vindt ze tijdelijk door de zwervende jongere Dylan te volgen, maar uiteindelijk gaat de film toch echt over haar en over een gevoel wat ze alleen in haarzelf kan vinden.

DIGITALE CAMERA INDEPENDENT BOY

Ook de Nederlandse documentaire *Independent Boy* (2017), te zien op IDFA, lijkt in eerste instantie te gaan over de jongen voor de camera – een veelbelovende muziekproducer die gebukt gaat onder millennial-kwalen als onzekerheid en onbestemdheid. Totdat blijkt dat de film gaat over hoe de regisseur deze jongen (een van zijn beste vrienden) vindt passen in zijn eigen leven. De digitale beelden dienen in de ego-documentaire dus als middel voor zelfreflectie door de regisseur.

Misschien heeft dat te maken met het feit dat het steeds lastiger wordt om in de eindeloze beeldenstroom een passend zelfbeeld te ontwikkelen. Daar kampt filmstudent Daphni mee in *Before My Feet Touch the Ground*, ook te zien op IDFA. Als de initiator van een *grassroots* Occupy-protest in Tel Aviv verliest zij steeds meer controle over haar (visuele) representatie wanneer meer mensen en daardoor meer camera's zich aansluiten bij haar beweging. Haar film combineert eigen shots met beelden geschoten door anderen en reflecteert op wat het betekent om uit te steken boven de massa. Het is misschien de reden waarom er zoveel ego-documentaires worden gemaakt: in de niet-tastbare digitale wereld zijn we steeds vaker op zoek naar onszelf. Wanneer die zoektocht betekenisvol lijkt en er een camera in de buurt is, waarom zou je die dan niet op film vastleggen?

HUGO EMMERZAEL

SMARTPHONE

Dat de analoge camerageschiedenis tegenwoordig een prehistorisch gevoel oproept, komt door de digitale filmrevolutie. De aanjager is de smartphone, die iedere bezitter ervan tot cameraman maakt. Voor het eerst in de geschiedenis kunnen we de woorden handheld letterlijk opvatten. Er lopen op dit moment meer dan 3 miljard cameramannen rond op de wereld. De gevolgen zijn immens op vele niveaus. Het meest in het oog springt het opgepoetste denken over onszelf en onze omgeving (selfies en pretfilmpjes), maar er voltrekt zich ook een revolutie in de documentaire wereld. Door de smartphone blijft niets verborgen in de wereld. Direct cinema en cinéma vérité blijken nu de kleuterfase te zijn geweest in het onopgesmukt registreren van de werkelijkheid.

Drie miljard cameramannen, da's slecht nieuws voor tirannen en dictators. IDFA signaleerde dat al bijna tien jaar geleden met *Burma VJ: Reporting From a Closed Country* (2008) dat met stiekem gefilmde beelden verslag deed van de repressie in wat nu Myanmar heet en dat toen een militaire dictatuur was. De film won de IDFA-prijs voor beste lange documentaire. De beelden in die film waren nog gemaakt met in tassen en jassen verborgen kleine videocamera's, maar met smartphones is stiekem filmen nog makkelijker geworden. En goedkoper. Zeven jaar geleden pakte documentairemaker Malik Bendjelloul in Zuid-Afrika noodgedwongen zijn smartphone bij het maken van *Searching for Sugarman* (2012) toen hij geen geld meer had voor

SMARTPHONE THE DEMINER

Super8-filmmateriaal. Met de app 8mm Vintage Camera maakte hij beelden die nauwelijks verschillen van Super8. *Searching for Sugarman* werd de eerste deels met een smartphone geschoten film die de Oscar voor beste documentaire won.

Smartphones spelen een steeds grotere rol in de documentaire wereld. Niet alleen filmen documentairemakers vaker met smartphones, maar ook maken zij meer gebruik van wat in goed Nederlands User Generated Content heet: door gewone burgers met smartphones gemaakte beelden. Zonder de door inwoners van Raqqa met smartphones gefilmde gruwelijkheden in hun stad, die te zien zijn in de *City of Ghosts* (2017), zouden we niet weten hoe het inktzwarte leven onder IS eruit ziet.

Maar *City of Ghosts* laat ook iets anders zien: iedereen kan filmen met een smartphone, maar met beelden alleen heb je nog geen goede documentaire. Documentaires vertellen verhalen. Dat gaat niet zonder visie, inventiviteit en creativiteit, kortom: talent. Dat *City of Ghosts* imponeert komt doordat een uitstekende documentairemaker, de Amerikaan Matthew Heinemann, met de gruwelbeelden een indrukwekkend verhaal over menselijke moed en veerkracht vertelt.

Zo'n verhaal vertelt ook *The Deminer* (2017) die in IDFA's hoofdcompetitie is te zien. De film portretteert een Koerdische mijnopruimer tussen 2003 en 2014 in Mosul. De in Iraaks Koerdistan geboren, maar in Zweden wonende, documentairemaker Hogir Hirori heeft van de rauwe beelden een nagelbijtende thriller gemaakt over een moedige man, die dagelijks groot gevaar loopt, omdat er altijd ergens een verborgen mijn kan afgaan. "Het lijkt een actiefilm, maar het is de werkelijkheid", zeg de zoon van de mijnopruimer als hij de beelden over zijn vader ziet. Met zijn opmerking wijst hij onbedoeld op de kracht en de beperking van smartphonebeelden: zij tonen de rauwe werkelijkheid, maar er zijn documentairemakers nodig om er een coherent verhaal met een visie mee te vertellen.

JOS VAN DER BURG

GOPRO EN DRONE

De direct cinema-makers namen de camera op de schouder en gingen de straat op. Ze begaven zich letterlijk onder de mensen. Waar documentaires tot dan toe spraken *over* de menselijke ervaring, spraken deze films *namens* de mensen die zij tonen. Een paar decennia later werd de camera dankzij de smartphone letterlijk *handheld* en kregen we films die nog directer *vanuit* een mens zijn gemaakt. De GoPro en de drone-camera zetten uiteindelijk de laatste stap, en genereren hun beelden geheel los van menselijk contact.

De GoPro werd expliciet ontwikkeld om spectaculaire sportbeelden voor de amateurfilmer binnen handbereik te krijgen. Het in 2005 geïntroduceerde

GOPRO EN DRONE LEVIATHAN

ZERO DAYS AFWEZIGE CAMERA

eerste model was een analoge fotocamera, maar vanaf het volgende model werden de opnames digitaal en werd de beeldkwaliteit exponentieel opgevoerd, terwijl de behuizing steeds kleiner werd. Inmiddels levert het bedrijf een camera die nog geen ons weegt en beelden in vol-HD draait. De meeste modellen hebben geen viewfinder of ingebouwd schermpje – je ziet niet wat je schiet.

De camera's zijn dan ook niet gemaakt om vast te houden, maar om ergens aan vast te maken. De reeks accessoires die wordt aangeboden is tekenend: niet alleen een ministatief maar ook een zuignap, een klem om de camera op je helm te monteren, of een harnas voor je hond. Zo werd de camera geliefd bij surfers, motorsporters en andere spektakelzoekers: je filmt je stunts uit de eerste hand, maar dan zonder handen. Of, als je het ding aan een drone hangt, met je handen aan een afstandsbediening. YouTube staat inmiddels vol met het resulterende materiaal: spectaculaire shots van evenzo adembenemende capriolen.

Maar ook documentairemakers vinden inmiddels hun weg naar de minicamera. De oervader hiervan is ongetwijfeld *Leviathan* (2012), de horrordoc over de visserij van Véréna Paravel en Lucien Castaing-Taylor, wiens nieuwste film *Caniba* (2017) dit jaar op IDFA is te zien. Voor *Leviathan* monteerden zij hun cameraatjes niet alleen in allerlei hoeken van een vissersboot en op de vissers zelf, maar gooiden ze hem ook tussen de vissen in de netten en in zee.

Wie weet was *Leviathan* een inspiratiebron voor *Awaken* (2017), dit jaar te zien op IDFA. Hier staat niet de rollende en stampende industriële visserij van *Leviathan* centraal, maar een individuele visser in een klein Chinees dorpje. Beide documentaires laten door hun vorm daadwerkelijk alle kanten van de visserij zien –

ook die van de vis. Doordat de camera volledig losstaat van de filmende persoon, kan een perspectief worden ingenomen dat voor de mens zelf onbereikbaar is.

Dat geldt bij uitstek ook voor shots gemaakt met een drone, een techniek die in de documentaire de afgelopen jaren (pardon the pun) een grote vlucht heeft genomen. Dat levert vaak imposante shots op, zoals bijvoorbeeld in *Human Flow* (2017) van Ai Weiwei, waarin drone-beelden herhaaldelijk de gigantische schaal van menselijke migratiestromen in beeld brengen.

Maar interessanter is het gebruik in *Find Fix Finish* (2017), een korte experimentele film die in ontmenselijkte geestestoestand van drone-piloten van het Amerikaanse leger duikt. Terwijl zij in voice-over vertellen over hun volledig van menselijk contact losgezongen oorlogsvoering, zien we in beeld drone-opnames die soms op artistieke wijze toch weer de menselijke schaal weten terug te brengen.

JOOST BROEREN-HUITENGA

AFWEZIGE CAMERA

Je kunt in een filosofische bui zeggen dat de camera de realiteit nooit echt kan laten zien zoals die is, dat hij met andere woorden misschien nooit echt aanwezig kan zijn. Op basis van precies die gedachte maakte Shohei Imamura in 1967 de fenomenale documentaire *A Man Vanishes*. De film begint als een speurtocht van een cameraploeg naar een verdwenen man. Simpel, zou je denken. Maar naarmate we meer te zien krijgen van het leven van de verkoper, volgens alle voortekenen een gewone man, wordt het raadsel juist groter. Uiteindelijk blijkt het een film over het wezen van film, over de vraag of iets gekend en getoond kan worden.

Voor documentairemakers is dat niet alleen een filosofisch maar ook een heel praktisch probleem. Denk alleen al aan de virtuele werkelijkheid die volledig aan het oog van de camera ontsnapt. Onze wereld – uw identiteit, uw banksaldo, uw hypotheekaflossing – wordt bepaald door enen en nullen die zich aan het zicht onttrekken. Hoe ga je daar als filmmaker mee om? Neem je dan je toevlucht tot pratende hoofden, zoals Alex Gibney in *Zero Days* (2016) over het Stuxnetvirus?

Hoeft niet. Voor een ander onzichtbaar fenomeen, herinneringen, hebben filmmakers inventieve oplossingen bedacht. *Ghost Hunting* (2017), te zien tijdens IDFA, probeert de ervaringen te reconstrueren van enkele van de 750.000 Palestijnen die sinds 1967 in een Israëlische gevangenis of ondervragingsruimte hebben gezeten. Hoe? Door in detail de plaats uit hun herinneringen na te bouwen en de mannen de rollen van ondervrager en ondervraagde te laten spelen. Die *re-enactment* was ook het instrument dat Joshua Oppenheimer gebruikte in *The Act of Killing* (2012), waarin hij voormalige – en nooit gestrafte – leiders van een doodseskader onder Soeharto filmscènes liet naspelen die uitdrukking gaven aan hun herinneringen.

Als iets niet te observeren is – met andere woorden, als de camera afwezig was toen het gebeurde – en niet overtuigend opnieuw te acteren, kun je het ook animeren. In de competitie voor Mid-length Documentary is tijdens het festival de biografische animatie *Rezo* (2017) van Leo Gabriadze te zien, over de jeugdherinneringen van zijn vader, de charmante Georgische theater- en filmmaker Rezo Gabriadze. De film is duidelijk niet geïnteresseerd in de feiten maar in Rezo's beleving van die feiten. De animatievorm past daar goed bij.

In zekere zin, zoals Imamura al aantoonde, is de camera in een bepaald opzicht altijd afwezig en vangt hij slechts een reflectie op wat er gebeurt, met andere woorden, niet het wezen van wat er gebeurt. Beelden zijn in die redenering altijd benaderingen van de feiten. In een tijd waarin één beeld op sociale media mensen kan maken of breken, is het misschien goed om dat niet te vergeten. Omgekeerd speelt zo ongeveer de hele filmkunst zich af in die benadering van de feiten, in die illusie van zichtbaarheid. Dat is de schoonheid ervan.

RONALD ROVERS

HE MADE A BET. SHE MADE HISTORY.
★★★★
"GEESTIG, SPANNEND EN VERRASSEND ACTUEEL"
-AD
OSCAR® WINNARES
EMMA STONE
OSCAR® GENOMINEERDE
STEVE CARELL
BATTLE OF THE SEXES
VAN DE REGISSEURS VAN LITTLE MISS SUNSHINE
23 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP
BATTLEOFTHESEXESFILM.NL

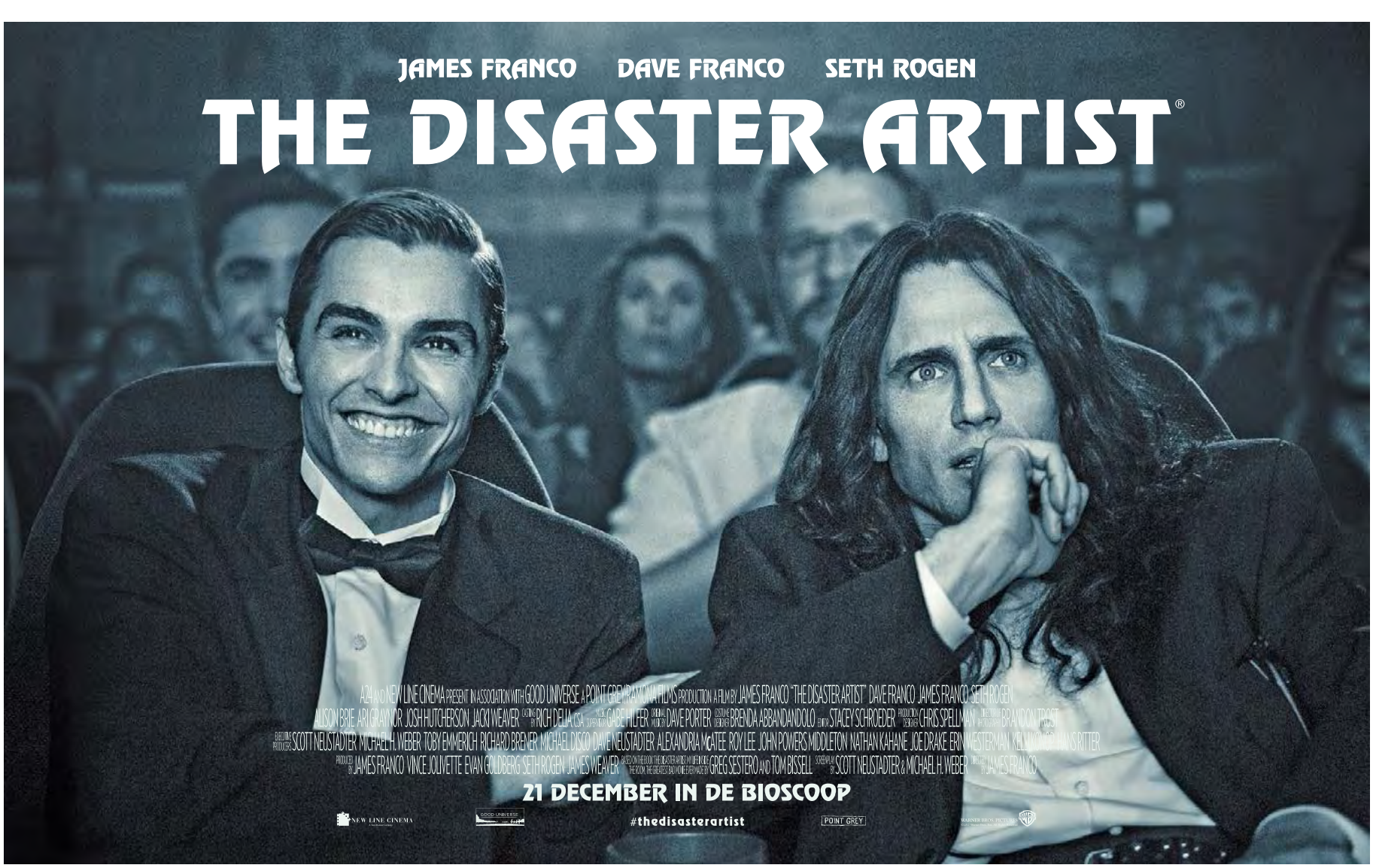
JAMES FRANCO
DAVE FRANCO
SETH ROGEN
THE DISASTER ARTIST®
21 DECEMBER IN DE BIOSCOOP
#thedisasterartist

Ramia Suleiman over *The Long Season*
DANSEN MET DE CAMERA

Ramia Suleiman draaide samen met Leonard Retel Helmrichs diens nieuwste documentaire *The Long Season*. Zo maakte ze kennis met zijn befaamde Single Shot Cinema-techniek. Geen observatie op afstand, maar met een vloeiende door intuïtie geleide beweging juist heel dicht bij de mensen blijven. DOOR LEO BANKERSEN

Dansen met de camera is het weleens genoemd, dat vastleggen van een scène in één lange, ononderbroken take. Na zijn veelgeprezen Indonesië-trilogie, *De stand van de zon* (2001), *Stand van de maan* (2004) en *Stand van de sterren* (2010) past Leonard Retel Helmrich de Single Shot Cinema weer toe in *The Long Season*, over het leven van uitgeweken Syriërs in een van de tentenkampen in Libanon. De documentaire is geselecteerd voor de internationale en de Nederlandse competitie van IDFA.

De Syrische beeldend kunstenaar Ramia Suleiman debuteert hiermee als cameravrouw. Ze verliet Damascus toen in haar land de oorlog uitbrak. Nu is ze in Amsterdam en is ze samen met producent Pieter van Huijstee nauw betrokken bij de afwerking van *The Long Season*. Helmrich kon zelf de montage niet voltooien. In januari werd hij getroffen door een hartstilstand en hij is nog steeds herstellende van de gevolgen daarvan.

Van Suleiman (1975) willen we graag meer weten over haar ervaringen met de Single Shot Cinema-techniek. “Leonard gebruikt geen interviews maar wil wel heel dicht bij de mensen zijn, met zijn camera deel uitmaken van de gebeurtenissen. Iedere maand waren we zo’n tien tot vijftien dagen in het kamp, soms bleven we er ook slapen. De totale draaiperiode was meer dan een jaar.”

“Leonards manier van filmen beviel me heel goed, het voelde heel natuurlijk aan. Hij heeft zijn speciale regels bij het draaien, maar ik ontdekte dat het begint met het opbouwen van een goede verstandhouding met de mensen die je filmt. Veel tijd met ze doorbrengen, samen eten, een vertrouwde relatie creëren zodat ze zich later met de camera in de buurt op hun gemak voelen. Dan kan je heel dichtbij komen.”

Waarna Suleiman de cameravoering illustreert met behulp van een paar glazen op een tafeltje in de Amsterdamse koffiebar waar dit gesprek plaatsvindt. Als je bijvoorbeeld in de film de aandacht wilt verplaatsen naar een andere persoon kan je natuurlijk gewoon een zwenking met de camera maken, maar Single Shot Cinema doet het anders. “Ik houd dan de eerste persoon close in beeld terwijl ik om hem heen draai tot de tweede persoon ook in beeld komt. Dan kan ik van de een naar de ander bewegen. Zo laat ik zien dat er een relatie tussen hen is, ik verbind ze als het ware met elkaar.”

Nieuwsgierig

Een ander principe is dat het draaien van een scène gestuurd wordt door intuïtie. Alsof de camera iemand is die nieuwsgierig rondkijkt. “Dat was niet altijd makkelijk, omdat er van alles kan gebeuren en je soms goede momenten mist. Het hielp wel dat we de mensen die we volgden regelmatig opbelden om te vragen wat er speelde. Zo wisten we ongeveer wat we konden verwachten.”

“Maar toen we met een vrouw mee gingen op bezoek bij een andere familie hadden we niet kunnen voorzien dat we getuige zouden zijn van een geweldige ruzie. Dat kwam als een verrassing.”

Single Shot Cinema betekent ook dat een scène in één ononderbroken take wordt opgenomen. Lukte dat? “Ik probeerde altijd zo lang mogelijk door te filmen, maar in de montage moet je daar weer veel van weggooien. Bij die ruzie tussen die vrouwen bleef ik er bovenop zitten en filmde ik gewoon door. Uiteindelijk had ik een shot van ongeveer een uur. Dat is natuurlijk veel te lang.” Hoeveel is er uiteindelijk gedraaid? “Heel veel”, lacht Suleiman. “Misschien wel zo’n driehonderd uur.”

Terugkijkend is haar ervaring dat Single Shot Cinema het beste werkt in kleinere, intieme scènes waarin er iets gebeurt tussen mensen. *The Long Season* concentreert zich dan ook op het dagelijks leven met alle problemen en zorgen van de Syriërs in kamp Khiara. “Ze kwamen ieder jaar vanuit de dorpen rond Raqqa als seizoenarbeider naar Libanon. Maar door de oorlog zijn ze gestrand in dit tentenkamp. Daar wachten ze op de dag waarop ze weer terug kunnen. We laten zien hoe ze overleven en zich aanpassen aan de moeilijke omstandigheden. Dankzij Leonards manier van filmen kan je dit van dichtbij meemaken.”

De verdrijving van IS uit Raqqa is volgens Suleiman goed nieuws voor de mensen in Khiara, al is het nog te onveilig om nu al terug te gaan. Intussen heeft ze met producent Pieter van Huijstee gesproken over zijn idee voor een mogelijk vervolg waarin een paar figuren uit *The Long Season* bij hun terugkeer naar Raqqa gevolgd worden.

The Long Season NEDERLAND, 2017 | REGIE LEONARD RETEL HELMRICH | CAMERA LEONARD RETEL HELMRICH, RAMIA SULEIMAN | 115 MINUTEN | DISTRIBUTIE MOKUM FILMDISTRIBUTIE | TE ZIEN OP IDFA EN VANAF 28 DECEMBER IN DE BIOSCOOP | DE RECENSIE IS IN DE VOLGENDE FILMKRANT TE LEZEN

Ed Lachman over de zoektocht naar het subjectieve perspectief

‘HET IS ALSOF JE EEN EMOTIE UIT EEN FILMKORREL KUNT LEZEN’

De bekende cameraman Ed Lachman is een van de Directors of Photography die centraal staat tijdens het IDFA Camera in Focus-programma. Lachman: “Ulrich Seidl is een van de meest morele mensen die ik ken.”

DOOR DANA LINSSEN

Amerikaan Ed Lachman (1948) is een van de weinige cameramensen die in zijn carrière zowel documentaires als speelfilms en hybride vormen heeft gedraaid. Het bekendst is hij waarschijnlijk van zijn films met Todd Haynes (*Far from Heaven*, *Carol*, *Wonderstruck*) en Ulrich Seidl (*Import/Export*, *Paradies*-trilogie). Verder werkte hij onder andere samen met Werner Herzog, Wim Wenders, Larry Clark en Steven Soderbergh (*The Limey*, *Erin Brokovich*) voordat die zelf de camera oppakte. Er is voor hem geen wezenlijk verschil tussen speelfilm- en documentairefotografie vertelde Lachman afgelopen zomer in Amsterdam waar hij een van de mentoren van de IDFAcademy Summer School was. Op het komende IDFA is hij een van de gasten van het Camera in Focus-programma, waarin ethische en esthetische kwesties rondom het cameragebruik in documentaires worden onderzocht.

“Door mijn achtergrond in kunstgeschiedenis en schilderkunst was het voor mij altijd vanzelfsprekend dat het wereldbeeld van filmmakers en de politiek van invloed is op hun stijl, net zoals dat het geval is bij andere kunstenaars. Ik laat me graag door schilderkunst en vroege fotografie inspireren, omdat dat soms zoveel radicaler en gedurfder was dan wat je tegenwoordig ziet. Neem de foto’s van Vivian Maier en Saul Leiter die

de basis vormden voor de stijl die Todd Haynes en ik voor *Carol* hebben ontwikkeld. De manier waarop zij met licht en reflectie omgaan. Het is alsof je hun emoties uit de filmkorrel kunt lezen. Daarom heb ik ook nog steeds een voorkeur voor analoog."

Heeft u een eigen stijl, of bent u meer een kameleon? "Het is onmogelijk om het beeld te scheiden van wat je wilt vertellen, maar dat is tegelijkertijd het moeilijkste. Cinematografie is niet alleen een fotografische representatie van de wereld van de film, maar ook een psychologische. Het creëert als het ware een emotioneel kader voor wat je wilt vertellen, en voor de ervaring van de toeschouwer. In literatuur kun je in de belevingswereld van een personage komen door het gebruik van de ik-vorm, maar is het veel moeilijker om de plek te laten zien waar je je bevindt. Terwijl het in film veel makkelijker is om te laten zien waar de gebeurtenissen zich afspelen, maar veel moeilijker om die innerlijke wereld te verbeelden. Ik ben met name in dat laatste geïnteresseerd: hoe je iemands gevoelsleven, iemands subjectieve perspectief kunt laten zien met behulp van beelden. Amerikaanse films zijn meer geworteld in literaire tradities, terwijl Europa een langere visuele traditie kent, waardoor Europese regisseurs makkelijker die vertaalslag naar beeldtaal maken."

Hoe komt zo'n subjectief perspectief tot stand? "Elke regisseur heeft zijn eigen verhaal, zijn eigen taal, en zijn eigen aanpak. Althans, de auteursregisseurs waar ik graag mee werk, niet degenen die studioformules volgen en als het ware materiaal verzamelen voor de montagekamer. Er is altijd een wisselwerking, een bepaalde synergie tussen vorm en inhoud: de inhoud bepaalt de vorm en de vorm helpt om de inhoud vorm te geven, te creëren.

Ik vind het interessant dat u het woord 'creëren' gebruikt; het is gebruikelijker om te zeggen dat vorm de inhoud weerspiegelt, of uitdrukt. "Als Director of Photography draag je daaraan bij. Natuurlijk samen met de regisseur, de art director et cetera. Je probeert de visuele taal te vinden die de ideeën uit het script in een filmvorm vertaalt, overdraagt. Het gaat niet om een letterlijke vertaling, maar om een psychologische. Soms moeten beelden misschien wel helemaal niet mooi zijn, maar gefragmenteerd, of onscherp, om dat gevoel te kunnen vertellen. En dan verschilt dat van regisseur tot regisseur: als ik met Ulrich Seidl werk dan kunnen dezelfde thema's, de repressieve kant van de maatschappij, onderdrukte seksualiteit, op een heel andere manier tot uitdrukking komen dan bij Todd Haynes. Todd refereert in zijn films natuurlijk vaak aan het werk van Douglas Sirk, relatief snel geschoten melodrama's, *weepies* noemde men die destijds, maar met een groot sociaal bewustzijn. Wat je in zijn compositie van shots terugziet is hoe zijn personages zelden echt 'eigenaar van hun eigen frame' zijn. Ze zijn vastgezet in frames binnen frames, emotioneel gevangen in deurposten, achter trapleuningen, naar de randen van het kader verbannen. De beste beelden ontstaan nog altijd als je ideeën hebt, kunt conceptualiseren waarom je een bepaald beeld wilt maken."

Heeft u nog een voorbeeld? "Jean-Luc Godard vroeg me voor een experimentele film die hij wilde maken op de set van Francis Ford Coppola's *One From the Heart* begin jaren tachtig. Hij was eigenlijk gevraagd om videobeelden van Las Vegas te draaien, die Coppola dan als achtergrondmateriaal zou gebruiken. Godard vindt het onzin om met een script te werken. Waarom zou je een script schrijven als een film iets heel anders is? Dus hij maakt in plaats daarvan een soort 'visuele scenario's' en hij wilde met mij werken omdat hij op zoek was naar een cameraman die openstond om iets anders te proberen. Hij draaide zelf op 8mm en ik draaide op 16 en 35mm. Hij wilde een essayfilm maken die hij *Anatomy of a Shot* noemde, en waarbij we bij elke van de dertig ofzo takes die Coppola deed voor de hele duur van het shot iemand anders op de set volgden: de grip, de dolly. Ik had geen idee wat het op zou leveren. Maar juist omdat het een consequente aanpak had, steeds een gecentreerd shot van iemand van de crew, bleek het heel goed te kloppen."

U heeft vaak gezegd dat er voor u geen verschil is tussen documentaire en fictie. "Dat is wat Godard zegt. Films zijn realiteit in fictie en fictie in realiteit. Voor hoe je een shot creëert maakt het niet uit. Wat me meer ergert is hoe zogenaamd documentaire technieken als schoudercamera of *real time* worden gebruikt in fictiefilms. Dat voelt als een schending van de principes van verhalen vertellen.

En als u met iemand als Ulrich Seidl werkt, wiens films vaak hybride vormen hebben? "Dan gaat het nog steeds om de directheid van het shot dat de authenticiteit en de waarachtigheid van een beeld bepaalt. Een shot werkt alleen als het echt 'in het moment' is. Bij fictie creëer je dat moment, bij documentaire is dat misschien onzekerder, omdat het onbekend of onverwacht is. Maar het gaat om het moment. Dat moet kloppen. Dus natuurlijk kunnen er in de voorbereiding dingen anders zijn. Maar voor de werkelijke creatie van het shot maakt dat niet uit."

Bij Seidl gaat het ook vaak om zijn ethiek van filmmaken, hij laat non-acteurs zichzelf spelen, zet momenten in scène, en presenteert het als een documentaire. "Het belangrijkste om te weten is dat hij zijn acteurs, of spelers, of hoofdpersonen, nooit iets laat doen wat ze normaal ook niet zouden doen. Hij vraagt ze niet over hun grenzen te gaan. En als dat zo lijkt, dan is dat misschien wel omdat ze het nodig hebben om een versie van zichzelf te spelen. Als je dat van een acteur accepteert, waarom dan niet van een non-acteur? Hij geeft een stem aan mensen die normaliter (in film) geen stem hebben. Zelfs in de omstreden scène in *Import/Export* waarin we dementerende ouderen in een bejaardentehuis filmden: die mensen waren daar gedumpt, in de steek gelaten, en de film stelde hen in staat om ergens deel aan te hebben. Ulrich steekt nooit de draak met de mensen die hij filmt. Je voelt altijd hun pijn, hun menselijkheid. Hij is als filmmaker de echte outsider in die situaties, niet die mensen. Hij is een van de meest morele mensen die ik ken, moreel zonder moralistisch te zijn."

Toch vond ik die feestscène een van de meest ongemakkelijke scènes die ik ooit heb gezien, omdat ik het gevoel had dat deze mensen geen invloed hadden op de manier waarop ze werden afgebeeld. "Misschien zegt dat ook iets over jou als toeschouwer. Ze waren niet allemaal dement. De situatie is een metafoor voor hoe we uiteindelijk allemaal zullen eindigen: eenzaam, kwetsbaar. In dit soort situaties ben ik altijd heel zorgvuldig hoe ik het reactieshot vormgeef; het reactieshot is namelijk het perspectief van de toeschouwer. Maar dan nog kun je niet op elke mogelijke reactie van een toeschouwer anticiperen. Voor de filmmaker ging het om hulpeloosheid. Voor jou om ongemakkelijkheid."

Zijn er dingen die voor u te ver zouden gaan? "Het is te simplistisch om een oordeel te vellen over wat een filmmaker doet om een verhaal te vertellen. Zeker als het om documentaire gaat. Misschien zijn de films van Hitchcock of Lars von Trier in hun narratieve vorm wel veel minder betamelijk. Dat iemand de werkelijkheid filmt, betekent niet opeens dat hij hogere normen zou moeten hebben. Als er iemand echt fysiek zou worden aangetast, ja dat zou me wel te ver gaan, omdat ik dan zou vinden dat je misschien zou moeten ingrijpen. Maar als je echt wilt laten zien wat onrecht is, en onrechtvaardigheid, hoe kun je dan ophouden met filmen op het moment dat je het onrecht voor de camera hebt?"

"SETS OUT TO MAKE YOUR JAW DROP AND IT SUCCEEDS"
THE GUARDIAN

PALME D'OR
FESTIVAL DE CANNES

"THERE HAS NEVER BEEN A PALME D'OR WINNER LIKE THIS"
USA TODAY

THE SQUARE

EEN FILM VAN **RUBEN ÖSTLUND [TURIST]**

NU IN DE BIOSCOOP

CLAES BANG
ELISABETH MOSS
DOMINIC WEST
TERRY NOTARY

CINEMIEN Lumière www.cinemien.nl @ cinemien MEDIA 12

Monika Willi over *Untitled*

‘HET MATERIAAL DWONG ME, VREEMD, MAAR WAAR’

Toen regisseur Michael Glawogger overleed, liet hij editor Monika Willi zeventig uur documentairemateriaal na. Zonder script. Toch is er nu *Untitled*: onvoltooid en toch volbracht, ‘in de geest van Glawogger’. DOOR KEES DRIESSEN

Unvollendete, wordt Schuberts onvoltooide *Achtste symfonie* genoemd. Onvolbracht, maar niet onopgemerkt gebleven. Niet in een la blijven liggen, maar uitgevoerd en geliefd. En deels zo geliefd, zo interessant, *omdat* hij onaf is. Af in zijn onafheid. Zoals het leven zelf.

Het is vaak de dood, waaruit een *unvollendete* geboren wordt: de maker overlijdt en het onvoltooide schilderij wordt aangetroffen op de ezel, het manuscript op het bureau, de film in de camera. *Onvoltooid tegenwoordig*, zoals de laatste, onaffe, negen minuten durende film van Johan van der Keuken postuum werden gedoopt.

En wat doe je dan? Dat wisselt per geval en leidt altijd tot discussies. Mozarts collega Süssmayr voltooide het *Requiem*, waardoor we nooit meer kunnen achterhalen welke noten allemaal van de meester zelf waren. Is het dan niet mooier om *Die Kunst der Fuge* op te voeren tot en met de laatste door Bach geschreven noot, en daar te stoppen? Net zoals Michael Haneke Kafka’s onvoltooide meesterwerk *Das Schloß* verfilmde tot en met het officiële einde – halverwege een zin.

Charme

Een andere Oostenrijker, Michael Glawogger (*Workingman’s Death*, 2005; *Whores’ Glory*, 2011), stierf in 2014 nadat hij vier van zijn geplande twaalf maanden had gereisd en gefilmd. Zijn vaste editor Monika Willi monteerde uit het nagelaten documentairemateriaal *Untitled*. “Ze hadden iets meer dan zeventig uur opgenomen”, vertelt Willi me op de Berlinale. “Een vijfde of zesde in de Balkan. Een deel in Apice, Italië. En de rest in Noordwest- en West-Afrika.”

Willi had een goede reden *Untitled* te maken: een film die niet gemonteerd is, bestaat niet. Een onaf schilderij is nog steeds een schilderij. Een onaf muziekstuk kan prachtig zijn, net als een onaf stripboek, zoals Peter Pontiacs verloren doodstrijd *Styx*. Maar een ongemonteerde film is geen film. Het materiaal moet tot iets vertoonbaars gemonteerd worden.

En daarom blijft het wachten op de (eindelijk door Netflix aangekondigde) bewerking van Orson Welles’ *unvollendete* project *The Other Side of the Wind* uit 1970, waarvan de opnames slechts door een enkeling zijn bekeken. En daarom ben ik blij met reconstructies als George Sluizers *Dark Blood* (1993/2012, gestaakt na het overlijden van hoofdrolspeler River Phoenix) en Richard Williams’ animatiemeesterwerk *The Thief and the Cobbler* (1988/2013, oorspronkelijk vernacheld door de studio) – waarbij het gebruik van tussentitels en ruwe schetsen deel is van hun *unvollendete* charme.

Nooit tot rust

Maar Monika Willi kon niet reconstrueren – er was geen script. De titel *Untitled* slaat ook niet, zoals ik dacht, op het onvoltooide karakter van het project, maar was al door Glawogger zelf gekozen. Zijn stem klinkt aan het begin van de documentaire: “De mooiste film die ik me kan voorstellen is eentje die nooit tot rust komt” – ongeveer de definitie van een *unvollendete*. Hij noemde *Untitled* “een documentaire over niks, zonder thema, alleen een jaar lang de wereld rondreizen en alles filmen wat ik tegenkom”. Toeval was Glawoggers gids.

Het gaf Willi geen enkel houvast. Behalve dat veel materiaal gelukkig al uit zichzelf boeit, dankzij Glawoggers geweldige gevoel voor compositie en de betrokken, lichamelijke manier waarop hij mensen en dieren filmt.

Haar oplossing was om te werken ‘in de geest van Glawogger’, die ze zeer goed kende. “Michael was altijd aanwezig, omdat het zijn materiaal is. Zijn geest was er. En, eh, sprak ik met hem? Ja, ik sprak met hem. Veel. Zo probeerde ik hem terug te halen.” Ze excuseert zich: “Editors zijn vreselijk om te interviewen, omdat we altijd zeggen dat we uit onze, hoe noem je dat, *Bauch* werken.” En uit de *Bauch* van Glawogger dan, in dit geval. Wat zo ver ging, dat ze dingen deed waar ze helemaal niet van houdt – omdat Glawoggers materiaal daarom vroeg.

Van Eden tot Paradijs

“Ik wilde eerst zijn dood in het midden doen en dan daarvoor en daarna dezelfde locaties bezoeken. Maar dat wilde maar niet werken – het werd saai. En terwijl ik helemaal niet van verhaalbogen houd, zitten er nu wel vier in. Ik kon niet anders. Ik *moest* beginnen met de beelden van Glawogger bij Hotel Eden en ik *moest* zijn Albanese familie erin verwerken, wat hij altijd zijn Paradijs noemde. Het materiaal dwong me ertoe – of ik wilde of niet. Het is vreemd, maar waar.”

Toch zou een andere editor uit dit materiaal een andere film maken. Als Willi zegt: “Er zaten prachtige scènes bij die niet in de film pasten; jammer, maar helaas”, dan is dat “heel subjectief”, geeft ze toe. Toch is het moeilijk denkbaar dat we dichter bij de intenties van Glawogger kunnen komen dan met deze meeslepende, fysieke interpretatie. Waarbij wel de voice-over die ze besloot toe te voegen, met teksten uit Glawoggers dagboek en van haarzelf, soms ongemakkelijk overbodig voelt – maar dat geeft ook net, kun je zeggen, dat schurende gevoel van worsteling en onafheid dat het *unvollendete* karakter van het project vereist. Hoewel natuurlijk uiteindelijk elke film…

Untitled OOSTENRIJK, 2016 | REGIE MICHAEL GLAWOGGER, MONIKA WILLLI | 105 MINUTEN | TE ZIEN OP IDFA. VOD-RELEASE: VANAF 20 NOVEMBER VERKRIJGBAAR VIA ITUNES, GOOGLE PLAY, SONY EN MICROSOFT

THE LAST MEMBERS OF AN AMAZON TRIBE, A PIG, DONKEY & A PACK OF WOLVES, NINE CLICKABLE PORN STARS, A 93-YEAR-OLD SEX EXPERT, SIX OUAGADOUGAN CAR MECHANICS, A FEMALE SERIAL KILLER, JULIAN ASSANGE AND MANY MORE

are coming to
Amsterdam

Kijk voor het programma
en kaartverkoop op idfa.nl

idfa
30TH EDITION
INTERNATIONAL
DOCUMENTARY
FILM FESTIVAL
AMSTERDAM
15-26 NOV 2017

Silvio Soldini over *Il colore nascosto delle cose*

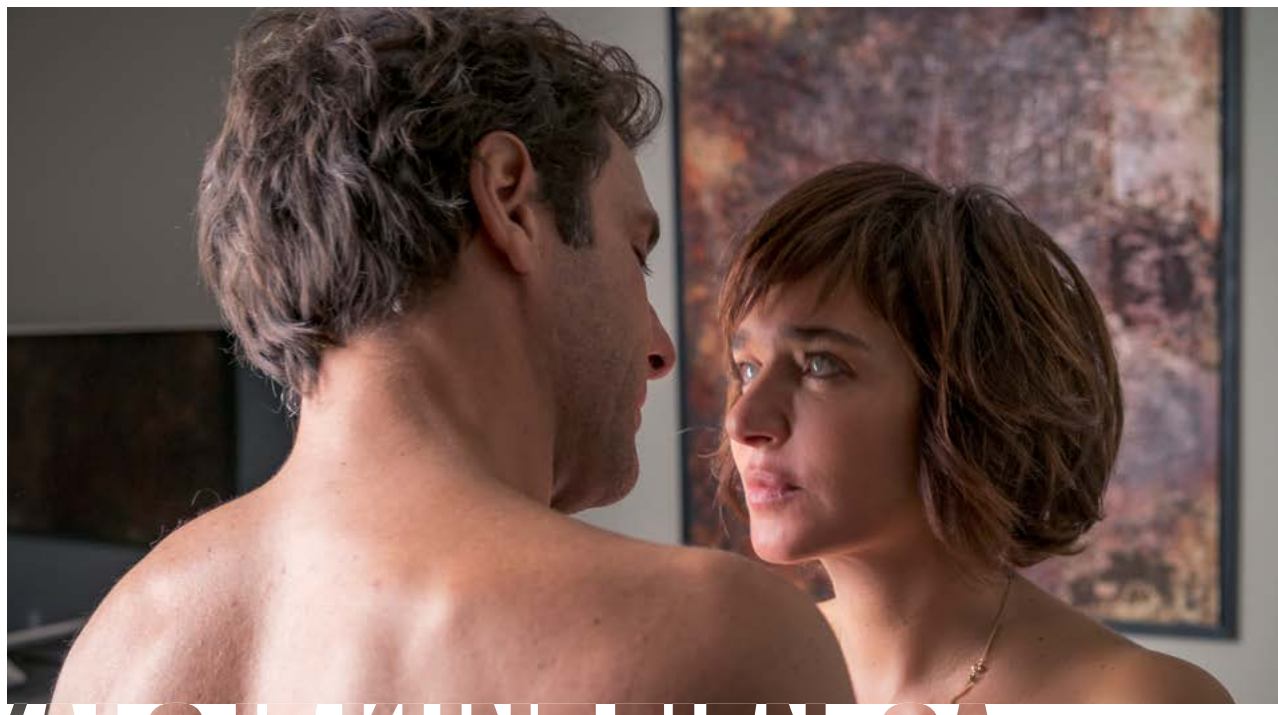

‘ALS JE KUNT ZIEN, GA JE SNELLER OORDELEN’

Twee documentaires die hij draaide over blinden inspireerden de Italiaanse filmmaker Silvio Soldini bij het maken van deze fictiefilm. Dat merk je aan de trefzekere wijze waarop hij in de romantische komedie *Il colore nascosto delle cose* mensen en werelden laat botsen.

DOOR IVO DE KOCK

Volgens semioticus Roland Barthes (1915-1980) communiceerde een advertentie voor Panzani-deegwaren ‘Italiaansheid’ via linguïstische en visuele tekens. Met dat ‘connoteren’ bedoelde hij dat er behalve de direct informatieve boodschap een tweede, onuitgesproken idee in de afbeelding besloten lag, die de nietsvermoedende consument bijna onbewust tot zich nam. Zo voelt ook *Il colore nascosto delle cose* Italiaans aan en ook hier is dat een kwestie van tekens en toon. Van rekwisieten, gebaren, licht, tempo en taal.

Regisseur Silvio Soldini (1958) ziet dat anders. “Het verhaal speelt in Italië en de personages zijn Italiaans maar het thema is universeel en de film internationaal,” zei de regisseur tijdens het recente Film Fest Gent. “Ik heb vaak problemen gehad met die zogenaamde Italiaanse traditie. Doorgaans worden mijn films in eigen land als te internationaal en te weinig Italiaans gezien. Dat kreeg ik te horen bij *Pane e tulipani* (2000), *Giorni e nuvole* (2007) én *Cosa vogli di più* (2010). Als Milanees geboren in Zwitserland ervaart men mij als on-Italiaans.” Soldini voelt zich meer verwant met Europese films dan met Italiaanse cinema, zegt hij, al is hij groot fan van Antonioni, een van de peetvaders van de moderne film. Die waardering vertaalt zich niet in Soldini’s werk. Want al kun je *Il colore nascosto delle cose* omschrijven als een existentiële romantische komedie, de toon is eerder luchtig dan somber. Ook al leidt de ontmoeting met de blinde Emma tot een identiteitscrisis bij Teo, een zelfverzekerde, overspelige macho, werkzaam in de reclamewereld.

Humor

Soldini’s fascinatie voor het onderwerp ontstond toen hij kennismaakte met een blinde fysiotherapeut. “Ik ontdekte een wereld die me vreemd was en waarover ik in alleen maar stereotypen dacht. Mijn idee van wat een blinde is en doet bleek niet overeen te komen met de realiteit. Dat prikkelde me om andere blinden te leren kennen en uiteindelijk een documentaire te draaien over tien blinden: *Per altri occhi* (2013).” Gevolgd door *Un albero indiano* (2014), een documentaire over de blinde beeldhouwer Felice Tagliaferri. Met de verworven kennis besloot Soldini de stap naar fictie te zetten. Volgens hem zijn de meeste films over blinden overdreven dramatisch. Daarom zette Soldini in op realisme en humor. “Dankzij het advies van mijn blinde vrienden komt het verhaal uit het echte leven”, bieden details inzicht “in hoe blinden hun leefwereld organiseren” en worden stereotypen vermeden. Sentimentaliteit omzeilt Soldini met humor en hij vermijdt overdadige pathos.

“Het was de bedoeling om twee personages te laten zien die op het eerste gezicht ver van elkaar staan,” zegt Soldini. “De een is blind, de ander werkt met beelden, met de schijn van dingen. Haar leven heeft een ander ritme, ze neemt de tijd om dingen te smaken en te voelen. Ze gaat naar de essentie van de dingen. Hij leeft in een hectische, snelle, oppervlakkige wereld.” Kunnen zien, zegt Soldini, verleidt ons om sneller te oordelen. Het is geen politieke film, meent hij, maar wel een film die iets zegt over de actualiteit: Teo staat voor een bekrompen samenleving en “via Emma ontdekt hij een nieuwe wereld, gaat hij beseffen dat het anders kan. Dat het anders moet. Wat mij boeit, zijn dingen die ons kunnen veranderen. Eigenlijk opent de man zijn ogen door een blinde vrouw tegen te komen.” Die openheid en empathie stuit “in onze conformistische samenleving op veel weerstand. Er is immers eerder een tendens naar afzondering, afkeren, vijandigheid, naar het optrekken van muren en het verstevigen van grenzen dan naar het organiseren en bevorderen van een ontmoeting met de ander.”

Claustrofobisch

Daarom vond Soldini dit verhaal over ‘verandering door kennis’ zo relevant: “Doordat we angst hebben voor wat ons scheidt worden we blind voor de zaken die we gemeenschappelijk hebben, die we delen. Dankzij Emma maakt Teo kennis met een andere wereld, krijgt hij nieuwe, andere ervaringen. Toch ontdekt hij dat Emma in wezen niet zo anders is. Emma is ook een mens met gevoelens, verlangens, dromen en herinneringen. Ze mag niet gereduceerd worden tot een ‘geval’. Precies wat wel met vluchtelingen gebeurt. Ook daar moeten we onze blik menselijker maken zodat we ons niet langer onmenselijk gedragen.” De twee bezoeken aan een donkere kamer in de film zijn dan ook heel symbolisch. “Teo’s laatste gebaar is belangrijk,” stelt Soldini, “hij stort zich in de duisternis, in zijn onwetendheid. Hij volgt Emma in haar wereld. In het begin van de film ontmoet hij Emma ook in het donker maar hij leeft dan nog in zijn eigen wereld. Wanneer de afstand tussen hen verdwijnt, kan hij ook echt haar wereld binnentreden.”

Soldini stelt niet alleen de blik van zijn mannelijke personage op de proef. Door het 4:3 beeldformaat af te wisselen met een 16:9 formaat houdt hij ook de kijker bij de les. “Samen met cameraman Matteo Cocco besloot ik om twee realiteiten te creëren,” zegt Soldini. “Die van Teo en die van Emma. Vanuit zijn standpunt verbreden het traditionele formaat en een anamorfische lens de ruimte en zien we de wereld zoals we die zelf zien. Vanuit haar standpunt kijken we naar een minder vertrouwde wereld: het beeld is vager en via het claustrofobische beeldformaat kruipen we dichter bij haar.” Een visuele manier om ons te verplaatsen in de emoties van ‘de ander’. Zoals Soldini aangeeft, “bij een film over blindheid en blinden past reflectie over kijken.” Zijn mise-en-scène is dan misschien vooral functioneel, maar hier zie je de hand van de (Italiaanse) auteur.

Il colore nascosto delle cose ★★★☆☆ ITALIË/FRANKRIJK/CHILI, 2017 | REGIE SILVIO SOLDINI | 115 MINUTEN | MET VALERIA GOLINO, ADRIANO GIANINNI, ARIANNA SCOMMEGNA, ANNA FERZETTI, ANDREA PENNACCHI | DISTRIBUTIE CHERRY PICKERS | TE ZIEN VANAF 30 NOVEMBER

BRUNO VANDEN BROECKE ELLEN PARREN CHRISTINE DE BOER RUBEN VAN DER MEER JAN-PAUL BULIS
BILLY
GEREGISSEERD DOOR THEO MAASSEN
(PUPKIN) vanaf 4 januari in de filmtheaters
GUSTO ENTERTAINMENT
HADEWYCH MINIS
JONATHAN HYDE
MARCEL HENSEMA
PAUL FREEMAN
IRRFAN KHAN
MICHAEL IRONSIDE
東京裁判
TOKYO TRIAL
VAN DE MAKERS VAN NYNKE EN ANTONIA
REGIE
PIETER VERHOEFF & ROB KING
FAIT PRODUCTIONS
vanaf 11 januari in de filmtheaters
GUSTO ENTERTAINMENT

idfa official selection 2017
BESTE DOCUMENTAIRE
FILMFESTIVAL VAN CANNES 2017
tiff. toronto international film festival
PUBLIEKSPRIJS
'Een van de liefste films van het jaar' Vrij Nederland
Visages Villages
een film van
AGNES VARDA en JR
www.cineart.nl
cineart VANAF 7 DECEMBER IN DE BIOSCOOP

AMSTERDAM
shortcutz
THE MOST GEZELLIGE WAY TO INTERACT WITH DUTCH CINEMA
TUESDAYS | 8 PM | DE KRING
KLEINE-GARTMANPLANTSOEN 7-9, 1º FLOOR
1017 RP AMSTERDAM
SHORTCUTZAMSTERDAM.COM
SHORTCUTZAMSTERDAM #SHORTCUTZAMS

de FILM KRANT
DE FILMKRANT NIEUWSBRIEF
Elke week alles over de nieuwste films en het filmnieuws van de Filmkrant in uw mailbox? Meld u nu aan voor de Filmkrant nieuwsbrief via filmkrant.nl/nieuwsbrief
@filmkrant

MURDER ON THE ORIENT EXPRESS

Murder on the Orient Express
Hoe fragiel is het comfort

Kenneth Branagh strikte een sterrencast met Johnny Depp, Michelle Pfeiffer, Penélope Cruz, Willem Dafoe en Judi Dench voor zijn Agatha Christie-verfilming *Murder on the Orient Express*.

De wereld van Agatha Christie is heerlijk overzichtelijk. Er worden natuurlijk wel wat moorden gepleegd maar de plek waar dat gebeurt, is vaak een afgebakend oord van rust: het Engelse dorp van Miss Marple, de eilanden in *Evil under the Sun* of *Tien kleine negertjes*, het cruiseschip van *Death on the Nile*, de luxe trein van *Murder on the Orient Express*. Haar verrukkelijke *whodunnits* zijn helaas niet meer van deze tijd, omdat moorden tegenwoordig steeds realistischer aan de man moeten worden gebracht en haar uiterst geconstrueerde puzzels juist ver van de werkelijkheid af staan – wat in mijn zoete jeugdherinneringen aan de Christie-vijflingen juist ook weer de aantrekkingskracht is. Kenneth Branagh moet dat ook hebben gedacht en plakte gewoon weer een snor op om de iconische Hercule Poirot te gaan spelen in zijn eigen verfilming van *Murder on the Orient Express*.

Poirot vertrouwt op zijn kleine grijze cellen, heeft uitgesproken ideeën over hoe de perfecte wereld eruitziet en gelooft heilig in orde en methodes. Hem vallen de *cracks in the system* op, het barstje in de muur, juist omdat hij zo'n scherp oog voor harmonie heeft. In *Murder on the Orient Express* moet hij ditmaal ook zijn hart aanspreken en dan niet in de romantische betekenis, want "romantiek blijft nooit onbestraft", laat hij zich in een weemoedige bui ontvallen.

De Oriënt-Express van Istanbul naar Parijs is weer zo'n afgesloten snelkookpan, zeker als de trein strandt in een lawine en de passagiers stilstaan in een onbestemd oord dat ergens ver buiten de werkelijkheid lijkt te liggen. Branagh filmt de trein met een lang trackingshot waarin Poirot door alle wagons loopt en elke keer weer in een nieuw raam tevoorschijn komt. Onze vensters op de wereld kunnen nogal veranderen naar gelang het perspectief dat we innemen, lijkt Branagh daarmee te willen verbeelden. Ook verdubbelen de gezichten van de passagiers soms door een spiegeleffect, een mooie verbeelding van hun wazige identiteiten.

De sterrencast met Johnny Depp, Michelle Pfeiffer, Penélope Cruz, Willem Dafoe en Judi Dench (én Marwan Kenzari) roept herinneringen op aan Sidney Lumets Christie-verfilming uit 1974. Lumet strikte een nog indrukwekkender cast van Albert Finney, Lauren Bacall, Ingrid Bergman, Jacqueline Bisset, Sean Connery, Anthony Perkins en Vanessa Redgrave.

Branagh wisselt in zijn versie op onevenwichtige wijze van toon, van komisch naar dramatisch, met soms een verwijzing naar de politiek rond 1934 (zoals racisme en Stalin) en uitroepen over geweten en rechtvaardigheid, maar diep graaft dat allemaal niet. Bovenal is zijn film een uiterst verzorgde, uitbundig vormgeven sterrenparade met veel in champagne gedrenkte dialogen. Terwijl buiten de kille, donkere bergen wachten, zitten de sjiek geklede passagiers er warmpjes bij in de verlichte treinrestauratie met spijs en drank. De echte, harde wereld lijkt op veilige afstand. Maar hoe fragiel blijkt hun comfort en hoe diffuus het begrip dader.

MARISKA GRAVELAND ★★★½☆

Murder on the Orient Express VERENIGDE STATEN/MALTA, 2017 | REGIE KENNETH BRANAGH | 116 MINUTEN | MET JOHNNY DEPP, MICHELLE PFEIFFER, PENÉLOPE CRUZ, WILLEM DAFOE, JUDI DENCH | DISTRIBUTIE WARNER | TE ZIEN VANAF 9 NOVEMBER

Until the Birds Return
Uit de as van Algerije

In drie verhalen schetst debutant Karim Moussaoui een innemend, waarachtig beeld van het moderne Algerije, dat de erfenis van het verleden nog niet achter zich heeft gelaten.

Een gescheiden projectontwikkelaar, twee voormalige geliefden en een arts zijn de hoofdpersonen van drie losse verhalen die in *Until the Birds Return* (*En attendant les hirondelles*) steeds heel even contact met elkaar maken, als sporters in een estafette. Het hadden er ook vier kunnen zijn, of oneindig veel meer, zo maakt regisseur Karim Moussaoui duidelijk door aan het einde van de laatste episode de camera te laten aanhaken bij een bijfiguur – zoals hij uit de periferie van elk verhaal steeds zijn hoofdpersoon oppikt voor het volgende. Zoveel mensen, zoveel verhalen, lijkt hij hiermee te willen zeggen. Ieder deel wordt langzaam opgebouwd met veel aandacht voor de setting. Moussaoui geeft ons de tijd om rustig rond te dwalen in de interieurs en de exterieurs, waardoor we ons vanzelf een voorstelling gaan maken van de levens die zich op deze plekken afspelen.

De plotlijnen die zich daarbinnen ontvouwen blijven minimalistische schetsen, die nog voor ze zijn afgerond alweer worden verlaten voor het volgende verhaal. In een ervan wordt een projectontwikkelaar geconfronteerd met zijn eigen bangigheid, die misschien wel meer van zijn levenskeuzes heeft bepaald dan hij zelf wil toegeven. In het andere broeit er van alles tussen een aanstaande bruid en een oude geliefde die haar en haar familie naar de provincie rijdt waar zij zal trouwen. De kracht zit 'm in de losse eindjes aan deze geschiedenissen, die het voorstellingsvermogen prikkelen en suggereren dat buiten de filmwerkelijkheid deze verhalen en personages nog steeds bestaan.

Alleen het laatste deel, waarin een arts herinnerd wordt aan een donkere episode uit zijn verleden, pakt minder goed uit; misschien omdat de gewelddadige geschiedenis van de recente burgeroorlog een te groot thema is voor de terloopse benadering die in de eerste twee delen juist wél werkt. Toch levert die oorlog de onmisbare achtergrond voor de schets die Moussaoui geeft van het hedendaagse Algerije. Vijftien jaar nadat het 'zwarte decennium' van de burgeroorlog werd afgesloten, toont *Until the Birds Return* een samenleving die zich voorzichtig begint te realiseren dat de oude overlevingsstrategieën van ontkenning, afzijdigheid en conformisme uiteindelijk vooral stilstand opleveren. Dit ambitieuze speelfilmdebuut maakt die stilstand zichtbaar, maar ook wat daaronder smeult.

SASJA KOETSIER ★★★☆☆

Until the Birds Return (En attendant les hirondelles) FRANKRIJK, 2017 | REGIE KARIM MOUSSAOUI | 113 MINUTEN | MET MOHAMED DJOUHRI, MEHDI RAMDANI, HANIA AMAR, HASSAN KACHACH | DISTRIBUTIE IMAGINE | TE ZIEN VANAF 9 NOVEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

UNTIL THE BIRDS RETURN

KORT

Flatliners Niels Arden Oplev | Een groep geneeskundestudenten is geobsedeerd door een mogelijk hiernamaals en besluit kunstmatig bijna-doodervaringen bij elkaar op te wekken. TE ZIEN VANAF 9 NOVEMBER

No Place for a Rebel Maartje Wegdam, Ariadne Asimakopoulos | "Soms heeft Opono Opondo zin om even in een boom te klimmen. Volgens hem is dat een gevolg van jarenlang verblijf in de *bush*. Een grap met een grimmige achtergrond, want toen Opono tien jaar was werd hij ontvoerd door het beruchte Oegandese Verzetsleger van de Heer van Joseph Kony. Een schokkend verhaal, maar Maartje Wegdam en Ariadne Asimakopoulos willen met hun documentaire iets anders vertellen. *No Place for a Rebel* gaat over wat daarna komt." (Leo Bankersen in de Filmkrant #403) TE ZIEN VANAF 9 NOVEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

OH BABY

Oh Baby Thomas Acda | Fliere fluiter Ruben (Gijs Naber) blijkt na de onverwachte dood van een scharrel de vader van een acht maanden oude zoon. Zonder enige voorbereiding heeft Ruben van de ene op de andere dag de zorg voor baby Oscar. TE ZIEN VANAF 9 NOVEMBER

The Square Ruben Östlund | "*The Square* bewijst niet alleen dat Östlund in de cinema de beste arena heeft gevonden om zijn vragen over burgerschap en het sociaal contract, en de eeuwige strijd tussen natuur en cultuur uit te vechten, maar is zelf ook het soort conceptuele kunstwerk waar hij de draak mee steekt." (Dana Linssen in de Filmkrant #403) TE ZIEN VANAF 9 NOVEMBER

6 Below Scott Waugh | Een snowboarder (Josh Hartnett) raakt door een storm verdwaald in de sneeuw en wordt tot het uiterste gedreven om te overleven. TE ZIEN VANAF 16 NOVEMBER

C'est la vie Olivier Nakache, Eric Toledano | De chaotische voorbereidingen op een huwelijk in een 17de-eeuws Frans landhuis zijn het belangrijkste ingrediënt van deze komedie van de makers van *Intouchables*. Hou **filmkrant.nl** in de gaten voor de recensie van Laura van Zuylen. TE ZIEN VANAF 16 NOVEMBER

Justice League Zack Snyder | Zijn herstelde vertrouwen in de mensheid en zijn nieuwe part-

A GHOST STORY

A Ghost Story
De sporen die spoken nalaten

Een spook gehuld in een laken keert terug naar de plek waar hij met zijn vriendin woonde in deze sobere arthousefilm met Casey Affleck en Rooney Mara.

A Ghost Story is geen spookverhaal in de traditionele zin want schrikeffecten bevat deze arthousefilm amper. Het is het verhaal ván een spook, gehuld in een laken zoals een kind zich zou verkleden. Dat is een gedurfde keuze van David Lowery (*Ain't Them Bodies Saints*) maar hij vertrouwde er blijkbaar op dat twee uitgeknipte ooggaten in een laken toch menselijke trekken kunnen krijgen en emoties kunnen oproepen. Dat deel werkt inderdaad in deze film, maar Lowery's aanpak is zo sober en somber dat hij het de kijker zeker in de eerste helft niet makkelijk maakt. Het Texaanse huis waarin het spook bij leven woonde is een vreugdeloos, bruin ingericht huis met afgebladderde verf. Telkens keren we terug naar dit benauwde oord, omdat de rouwperiode ook bij het spook kennelijk nog lang niet voorbij is. Het bijna vierkante Academy-formaat (4:3) en de trage beeldvoering benadrukken het gevoel opgesloten te zijn. Je snakt naar een uitweg en die komt halverwege dankzij een aantal verrassende sprongen in de tijd. Maar de zwaarmoedige grondtoon blijft, ook door de nadrukkelijk aanwezige soundtrack, het doodse spel van Rooney Mara en de afstandelijke aanwezigheid van Casey Affleck – ook hun relatie lijkt meer afgebladderd te zijn dan ze hoopten.

Uiteindelijk lijkt de film vooral iets te willen zeggen over verlies, kunnen loslaten en wat je als mens op aarde wilt achterlaten: een zelfgeschreven song, een briefje in een spleet van je huis, een herinnering in iemands gedachtes. Will Oldham maakt in een lange monoloog een einde aan de illusie dat onze sporen betekenis hebben, omdat op kosmische schaal alles ooit zal uitdoven.

Het is van alles een beetje in deze film van Lowery, die zich naar eigen zeggen laat inspireren door Apichatpong Weerasethakul, Chantal Akerman en Virginia Woolf, zonder dat hij daar ook maar bij in de buurt komt. Toch weet het verdrietige spook dat alles in stilte aanschouwt heel langzaam indruk te maken, als een tijdloze aanwezigheid in een wereld die te snel verandert.

MARISKA GRAVELAND ★★★☆☆

A Ghost Story VERENIGDE STATEN, 2017 | REGIE DAVID LOWERY | 92 MINUTEN | MET CASEY AFFLECK, ROONEY MARA, WILL OLDHAM | DISTRIBUTIE UNIVERSAL | TE ZIEN VANAF 16 NOVEMBER

78/52
Anatomie van de beroemdste douchescène

78 *set-ups* en 52 *cuts*: ziedaar de drie beroemdste minuten van Alfred Hitchcocks *Psycho*. Alexandre O. Philippe wijdt een hele documentaire aan de iconische douchescène.

78/52

Philippe is zeker niet de eerste die gefascineerd is door de beroemde douchescène uit *Psycho*. Er zijn tientallen boeken over de film gepubliceerd, waaronder dat van hoofdrolspeelster Janet Leigh zelf. Gus van Sant maakte een bijna shot-voor-shot remake in 1998. Film-spoofs en horrorfilms puilen uit van de *shower-scene*-referenties. Valt daar dus nog iets zinnigs over te zeggen of aan toe te voegen?

Philippe regisseerde in 2010 *The People vs. George Lucas*, waarin hij op speelse wijze de haat-liefdeverhouding onderzocht tussen de fans van *Star Wars* en Lucas, de schepper van 'hun' wereld. *78/52* moet het doen zonder zo'n spannende tegenstelling of controverse. Of het nu gaat om de voor 1960 grensverleggende hoeveelheid naakt en geweld, de schokkende, voortijdige dood van Marion Crane, de angstaanjagende vioolakkoorden van Bernard Hermann of de briljante manier waarop Hitchcock en George Tomasini die drie minuten monteerden: het belang en de invloed van de scène is tamelijk onomstreden.

Niet zo vreemd dus, dat *78/52* nogal eens geplaagd wordt door open deuren. "*It has to be an obsession*", roept Elijah Wood enthousiast. "*This is the moment when the gloves come off*", spreekt Richard Stanley. Philippe haalt veel, vaak ook jonge mensen voor de camera – Guillermo del Toro, Bret Easton Ellis, Mick Garris, Karyn Kusama, Neil Marshall, Bub Murowski, Eli Roth – en laat ze navertellen wat hij of zij, en ieder andere geïnteresseerde, over de film weten.

Het zijn de bekende interpretaties, feiten en anekdotes: *Psycho* was een van de eerste films die het Amerikaanse gevoel van veiligheid doorbrak, Hitchcock liet niemand in de bioscoop toe na aanvang van de film, Saul Bass tekende de storyboards, Hitch draaide de censors een loer, enzovoort. Geen enkel thema wordt uitgediept, maar ze worden wel allemaal netjes gepresenteerd. In de tweede helft wordt het wat boeiender omdat editor Walter Murch de douchescène shot voor shot met ons doorneemt. Interessant en nieuw is ook het gesprek met Marli Renfro, Leighs stand-in voor de shots waarin naakt te zien is.

Voor wie nog nooit iets over *Psycho* gezien of gelezen heeft is *78/52* een aardige introductie. De onvermijdelijke Peter Bogdanovich heeft echter op de meeste sprekers in de documentaire voor dat hij er in elk geval *bij* was, toen *Psycho* op 8 september 1960 voor het eerst vertoond werd. Niemand hoorde de krassende violen van Hermann, vertelt hij: "*There was just a sustained screech from the audience through the entire shower scene.*"

BAREND DE VOOGD ★★★☆☆

78/52 VERENIGDE STATEN, 2017 | REGIE ALEXANDRE O. PHILIPPE | 91 MINUTEN| MARLI RENFRO, ELIJAH WOOD, WALTER MURCH | DISTRIBUTIE DOGWOOF | TE ZIEN VANAF 6 DECEMBER

AN INCONVENIENT TRUTH 2

ner Diana Prince (Gal Gadot uit *Wonder Woman*) zorgen ervoor dat Bruce Wayne een van zijn meest formidabele tegenstanders ooit te lijf gaat. TE ZIEN VANAF 16 NOVEMBER

An Inconvenient Truth 2 **Bonni Cohen, Jon Shenk** | Ruim tien jaar na *An Inconvenient Truth* gaat voormalig vicepresident Al Gore in *An Inconvenient Sequel*, zoals de film officieel heet, opnieuw in op drie verregaande gevolgen van het opwarmen van de aarde. Hij toont overstromingen in Florida en de Filipijnen, een ongekend ernstige droogte in Syrië die voorafging aan de burgeroorlog en luchtvervuiling op sommige plekken in China die zo ernstig is dat de levensverwachting er met zes jaar is teruggelopen. TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

Insyriated **Philippe Van Leeuw** | "*Insyriated* speelt zich compleet af in een appartement in een verwoeste buurt in Damascus, waar bijna iedereen weg is. De Belg Philippe Van Leeuw maakte een intiem, beklemmend, goed geschreven en indringend gespeeld drama." (Beri Shalmashi in de Filmkrant #402) TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

Thank You for Your Service **Jason Hall** | Een groep Irak-veteranen worstelt terug in de VS met hun re-integratie in burgermaatschappij en familie. Regisseur Hall schreef mee aan het script van *American Sniper* maar wilde zich duidelijk verdiepen in wat militairen meemaken als de periode van oorlog voorbij is. TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

Wonder **Stephen Chbosky** | Gebaseerd op de gelijknamige bestseller van R.J. Palacio over August Pullman, een jongetje met een uitzonderlijke gezichtsstructuur die in New York voor het eerst naar een openbare lagere school gaat. Julia Roberts speelt zijn moeder Isabel Pullman. TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

Coco **Lee Unkrich, Adrian Molina** | Pixars 19de animatie is geïnspireerd door de Mexicaanse feest- en herdenkingsdag Dag van de Doden en maakt een eind aan het 99% wit-gehalte van Pixarpersonages. De 12-jarige Miguel Rivera wil maar één ding in het leven: gitaarspelen. Helaas is hij geboren in een familie van nederige schoenenmakers waarin muziek al generatieslang verboden is. TE ZIEN VANAF 29 NOVEMBER

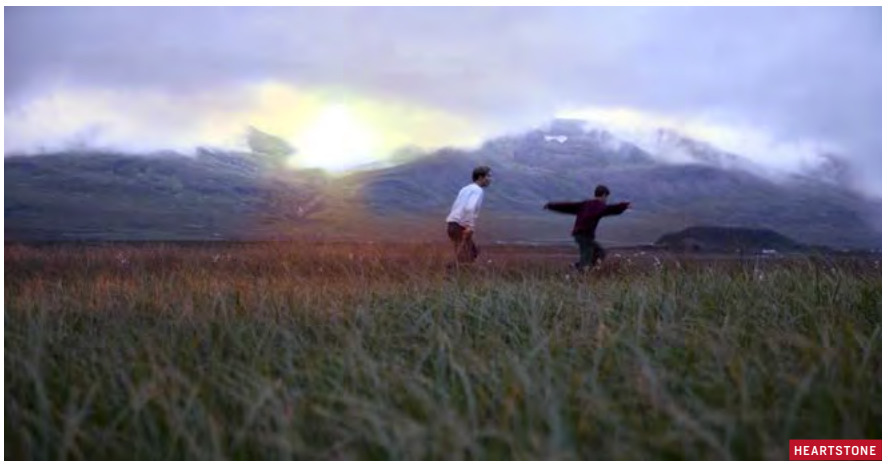

Heartstone
De noodzaak van een vriend

Sommige films hebben gewoon niet zo'n zin om gelabeld te worden. *Heartstone* is er zo een. IJslandse coming-of-agefilm met roze tint? *Sure*. Maar dan is nog geen woord gezegd over het belang van vriendschap, de harde en zachte dwang om je te conformeren en oneetbare vissen.

In een klein IJslands vissersdorpje is het leven hard. Als een moeder gescheiden is, is dat schande genoeg – dus een nieuwe liefde is niet de bedoeling. Als schapen gebeten worden door een wilde hond, krijgen ze een kogel door de kop – hun vlees kan besmet zijn geraakt, het wordt verbrand. Als grote joekels van gevangen vissen niet snel genoeg worden gekoeld en opgegeten, worden de karkassen weggegooid.

Maar dat deze kleine wereld behoorlijk onbarmhartig kan zijn, dat leer je pas gaandeweg, ook als je er woont. Het verhaal begint nog wel zo spannend, zo zonnig, zo zintuiglijk – jongetjes liggen in hun blote bast op een pier, de een kijkt steels naar de ander, hoe hij de kersverse haartjes onder zijn armen inspecteert, de camera maakt al die zon en huid haast tastbaar. Dan zwemt er een school vette vis voorbij, de jongens vangen ze en kunnen hun geluk niet op. Een niet-eetbare 'donderkop' die ook wordt gevangen, kwakken ze voor de lol op de kade en trappen ze kapot. Al die dode dieren zijn natuurlijk een kwaad voorteken, en toch werkt het fenomenaal, er hangt een geheimzinnige doem in de lucht van iets oers, iets noodlottigs.

Heartstone, dat al tientallen internationale prijzen in de wacht sleepte, gaat over het jongetje Thor en zijn grote vriend Kristján, die jongen die al okselhaar heeft en die Thor voorgaat in het man-worden. Hoe oud deze beste vrienden zijn wordt niet genoemd, maar ze zitten op de leeftijd van belangrijke levensvragen als: heb je al eens gezoend? Ben je al eens dronken geweest? En vanaf die eerste scène op de kade vraag je je als kijker af: vindt de een de ander leuk? Vinden ze elkaar leuk? Of speelt het naar elkaar (op)kijken zich af in die diffuse wereld van het aftasten en uitproberen, een tijd waarin alles onbepaald is en gewoon helemaal openligt? En áls er iets gaat gebeuren, hoe zal die benauwende omgeving daar dan op reageren? Want dat in een universum dat bevolkt wordt door alcoholistische vaders, een zus die aan de eettafel duistere poëzie voordraagt en een boer die schapen afknalt niet altijd iedereen lang en gelukkig zal leven, daar hoef je geen mensenkennis voor te hebben.

Naast de benauwenis van dat kleine dorp, en de uitsluitingsmechanismen waarmee volwassenen en kinderen elkaar klein houden en in de juiste vorm kneden, laat *Heartstone* – en dat raakt dankzij het contrast uiteindelijk misschien nog wel meer dan al die hardheid – ook de schóónheid zien van opgroeien in dat kleine IJslands dorp, met al zijn natuur, verveling en avonturen, zoals een spelletje Truth or Dare. En gaandeweg weet de film wonderschoon de essentie te vangen van hoe mooi, hoe noodzakelijk het is een echte vriend te hebben, iemand met wie je je verbonden weet.

Als je nu denkt dat dit speelfilmdebuut van de IJslander Gudmundur Arnar Gudmundsson (waarin kinderen zo goed acteren dat je bijna zou vergeten wat voor acteer- en regieprestatie dat is) een kinderfilm of coming-of-agefilm is: vergis je niet. Het is een ongehaast, nooit uitleggerig of eenduidig filmisch kleinood voor volwassenen die weten hoe het is om een kind geweest te zijn, of die het zich willen herinneren.

JANNA REINSMA ★★★★☆

Heartstone IJSLAND/DENEMARKEN, 2016 | REGIE GUDMUNDUR ARNAR GUDMUNDSSON | 129 MINUTEN | MET BALDUR EINARSSON, BLÆR HINRIKSSON | DISTRIBUTIE ARTI FILM | TE ZIEN VANAF 16 NOVEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

Suburbicon
Die moorden-de buurman kennen we nou wel

George Clooney stoft een oud scenario van de broers Coen af. Aan hun oorspronkelijke verhaal over nare mensen in de *suburbs* voegt hij met coscenarist Grant Heslov een laag maatschappijkritiek toe. Maar de twee zitten elkaar alleen maar in de weg.

Het is vrij makkelijk om je voor te stellen wat George Clooney voor ogen stond toen hij aan *Suburbicon* begon en waarom hij dit in 1986 geschreven scenario van de broers Joel en Ethan Coen, zijn leermeesters in de overgang van steracteur naar regisseur, uit de mottenballen trok. En je snapt ook nog wel waarom Clooney en vaste coscenarist Grant Heslov aan de zwartgallige komedie over moord en verzekeringsfraude in buitenwijk Suburbicon in de jaren vijftig, een maatschappijkritische plotlijn toevoegde waarin het zwarte gezin Mayers hun intrek neemt in de wijk.

Het Coen-deel draait om Gardner Lodge (Matt Damon), een ogenschijnlijk brave huisvader die een moord op zijn gehandicapte vrouw Rose (Julianne Moore) beraamt omdat hij ervandoor wil met haar tweelingzus Margaret (ook Moore). Hun jonge zoon Nicky is kind van de rekening. Het Clooney-deel, deels gebaseerd op ervaringen van een echt gezin Mayers in het dorpje Littleton in 1957, gaat over de extreem vijandige ontvangst van het gezin Mayers door de blanke middenklasse die in Suburbicon nou net zo lekker onder elkaar leefde. Hun jonge zoon Andy is kind van de rekening.

Het idee is duidelijk: terwijl de schreeuwende meute voor de deur bij de Mayers hen ervan beschuldigt het kwaad te zijn, zien we hoe er bij de blanke buren Lodge daadwerkelijk kwaad gedaan wordt. Op papier werkt het. Op het scherm niet. Vooral omdat de balans al snel zoek is.

In de openingsscène lijkt het er nog op dat het gezin Mayers het onderwerp van de film is maar al snel verdwijnen ze naar de zijlijn en verschuift de aandacht volledig naar de hatelijkheden binnen het gezin Lodge. De sympathieke lezing is dat Clooney wil benadrukken hoe verhalen over de zwarte verhalen in onze maatschappij consequent naar de zijlijn worden geschoven. Maar zelfs als hij erin zou zijn geslaagd dat duidelijk uit de film te laten spreken – en daar slaagt hij niet in – zou het holle retoriek zijn geweest. Hij had immers de kans om het anders te doen maar nam die niet.

Je zou willen dat Clooney het lef had gehad om de oprechte woede die uit *Suburbicon* spreekt, over het onrecht dat de zwarte gemeenschap ten deel viel en nog steeds ten deel valt, aan te wenden om het echte verhaal van de Mayers te vertellen – met *Good Night, and Good Luck* (2005) en *The Ides of March* (2011) toonde hij al dat het serieuze werk hem beter ligt. Op zijn minst had hij het verhaal van zijn fictieve Mayers centraal kunnen stellen en die moorddadige blanke buurman met zijn middenklasseproblemen naar de zijlijn kunnen schuiven. Dat verhaal kennen we nu wel.

JOOST BROEREN-HUITENGA ★★☆☆☆

Suburbicon ENGELAND/VERENIGDE STATEN, 2017 | REGIE GEORGE CLOONEY | MET MATT DAMON, JULIANNE MOORE, NOAH JUPE | 105 MINUTEN | DISTRIBUTIE THE SEARCHERS | TE ZIEN VANAF 16 NOVEMBER

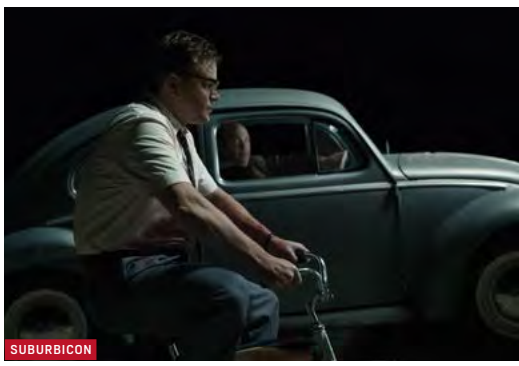

A River Below **Mark Grieco** | In 2014 regisseerde Grieco *Marmato*, over een mijnstadje in Colombia dat bedreigd werd door een Canadese mijnbouwgigant die koste wat kost het goud onder het stadje wilde delven. Grieco laat nu de complexe biotoop van de Amazonerivier zien en volgt milieuactivisten die precies weten hoe ze de media kunnen gebruiken. De recensie verschijnt kort voor uitbreng op **filmkrant.nl** TE ZIEN VANAF 30 NOVEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

Bad Moms 2 **Jon Lucas, Scott Moore** | *Bad Moms* kostte 20 miljoen en bracht tot nu toe 183 miljoen op. Een vervolg kon dus niet uitblijven. Drie overwerkte en ondergewaardeerde moeders verzetten zich tegen de regeltjes en verwachtingen van de 'Super Bowl voor moeders': Kerst. TE ZIEN VANAF 30 NOVEMBER

Escape Room **Will Wernick** | Een verjaardagsuitstapje naar een ontsnappingskamer verandert in een spel op leven en dood. TE ZIEN VANAF 30 NOVEMBER

Het mysterie van de melkrobots **Vuk Janic** | De koeien van melkveehouder Johan van Rijthoven geven niet genoeg melk, wat hij wijt aan drie ondeugdelijke melkrobots. In deze documentaire neemt hij het op tegen de multinational die hem de robots leverde maar er lijken ook mysterieuze krachten op zijn erf te heersen. De recensie verschijnt kort voor uitbreng op **filmkrant.nl** TE ZIEN VANAF 30 NOVEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

Vele hemels boven de zevende **Jan Matthys** | "Griet Op de Beecks boek kijkt van binnen naar buiten en maakt treffende subjectieve observaties over mensen, de levens die ze verduren en de wereld om hen heen. Haar filmscenario kijkt echter van buiten naar binnen en loopt daardoor voortdurend tegen een muur: ondanks indrukwekkend acteerwerk leren we de hoofdpersonages niet goed genoeg kennen." Zie **filmkrant.nl** voor de recensie van Hugo Emmerzael TE ZIEN VANAF 30 NOVEMBER

De familie Slim **Roy Poortmans** | Wanneer concurrerend uitvinder Elon Tesilon iedereen van het uitvindersgezin Slim ontvoert, dat wil zeggen iedereen behalve Max, om zo gemakkelijk de 25ste Inventicon te kunnen winnen, heeft Max eindelijk de kans om te laten zien dat hij ook een goeie uitvinder is. TE ZIEN VANAF 6 DECEMBER

Paddington 2 **Paul King** | Paddington woont naar volle tevredenheid bij het gezin Brown en is populair in de lokale gemeenschap. Om een cadeau voor de 100ste verjaardag van zijn tante

Pieter van Huystee Film presents
in coproduction with NTR

Instant Dreams
インスタントドリーム

An Extraordinary Polaroid Trip

vanaf 14 december in de filmtheaters

VANAF 23 NOVEMBER IN DE FILMTHEATERS

eye

Highlights nov/dec 2017

The Square (2017, Ruben Östlund)

The Square
(Ruben Östlund)

Wie handenwringend, smekend om begrip langs de conceptuele installaties van de hedendaagse kunst loopt, zal veel herkennen in The Square, Gouden Palm-winnaar in Cannes. Östlund leverde een hilarische satire af op de hedendaagse-kunstwereld – toch is de absurdistische vertelling ook een roep om solidariteit in een wereld op drift.
Vanaf 9 november

Tentoonstelling en filmprogramma
Locus:Apichatpong Weerasethakul – Cao Guimarães

Deze herfst organiseert EYE een grote tentoonstelling over het werk van twee prominente filmkunstenaars: Apichatpong Weerasethakul (Bangkok, Thailand, 1970) en Cao Guimarães (Belo Horizonte, Brazilië, 1965). Met hun gelauwerde werk roepen ze een wereld op waarin droom, zintuiglijke ervaring en werkelijkheid samenkomen.
16 september t/m 3 december

Les uns et les autres
(Claude Lelouch)

Claude Lelouchs doorleefd portret van de belevenissen van vier muzikale families voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog maakte bij verschijning in 1981 grote indruk, vooral door de finale met de wervelende choreografie bij Maurice Ravels Boléro. Digitale restauratie (2K).
Vanaf 7 december

Aki Kaurismäki

Vanaf december organiseert EYE een uitgebreid filmprogramma over de Finse filmmaker Aki Kaurismäki, met een tiental klassieke Kaurismäki-titels uit de collectie. De in 1957 geboren Kaurismäki heeft een voorliefde voor vriesdroge humor en hanteert een minimalistische filmstijl, met opvallende aandacht voor vintage pop en rock 'n' roll op de soundtrack.
6 t/m 24 december

BankGiroLoterij

EYE Filmmuseum Amsterdam
Info & tickets eyefilm.nl

Battle of the Sexes
Steve wint van Emma

Er is helaas nog altijd veel herkenbaar in deze goed getimede feministische film over een fameuze tenniswedstrijd uit 1973 tussen topspeelster Billy Jean King en de gepensioneerde tennisgrootheid Bobby Riggs.

Hoe doet hij dat toch? Steve Carell kan een opzichtig typetje spelen, met rare bakkebaarden en raar haar – ongetwijfeld een pruik – of met een opvallende nepneus zoals in *Foxcatcher* (2014) – en toch helemaal verdwijnen in zijn personage. Emma Stone speelt de vrouwelijke toptennisser Billy Jean King helemaal niet slecht in deze historische reconstructie van de showwedstrijd 'Battle of the Sexes'. Hierin ging de 29-jarige King in 1973 voor een wereldwijd televisiepubliek van 90 miljoen mensen de strijd aan met de 55-jarige ex-topspeler Bobby Riggs, die haar had uitgedaagd met zijn seksistische 'male chauvinist pig versus hairy-legged feminist'-pitch. Maar toch blijft ze, voor mij, Emma Stone met een bril op. Ze verdwijnt niet.

Toeval of niet, ook van de bijrollen maakte een middelbare witte man op mij de meeste indruk: Bill Pullman als de vilein seksistische tourpromotor Jack Kramer, die de vrouwen financieel afknijpt, waarna King en acht collega-toppers voor zichzelf beginnen, wat zou leiden tot de Women's Tennis Association die nog altijd bestaat. Terwijl bijvoorbeeld Sarah Silverman, als tourorganisator van die '*original nine*', in mijn ogen altijd Sarah Silverman blijft.

Is dat omdat ik anders kijk, als witte middelbare man? Altijd een interessante vraag, maar extra pregnant bij een film die daar zo nadrukkelijk over gaat. Het antwoord is: ongetwijfeld (elk psychologisch onderzoek naar zo'n *bias* bevestigt het), maar ik weet geen betere oplossing dan mijn positie te benoemen en het oordeel over te laten aan de kijker. (Overigens voorspelde een vrouwelijke sportjournalist van *The New York Times* destijds dat King zou winnen, terwijl haar mannelijke collega het hield op Riggs.)

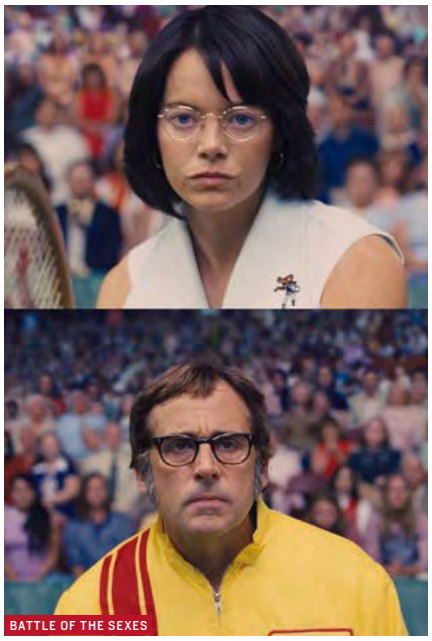
BATTLE OF THE SEXES

Grappig genoeg is de film geregisseerd door een man én een vrouw, het echtpaar Jonathan Dayton en Valerie Faris, bekend van *Little Miss Sunshine* (2006). Of het daardoor komt weet ik niet, maar *Battle of the Sexes* heeft moeite met kiezen: tussen de strijd op het sportveld en hun relatieproblemen (bij Riggs veroorzaakt door zijn gokverslaving; bij King door buitenechtelijke verliefdheid op een vrouw). Twintig minuten eruit en strakker toewerken naar de wedstrijd had de film goed gedaan.

Tegelijkertijd is begrijpelijk dat de regisseurs veel *darlings* niet hebben willen *killen*. Zo veel uit 1973 is nog pijnlijk relevant. Van de neerbuigende sportverslaggevers en de seksistische 'locker room talk' (die Trump zijn presidentschap niet kostte en misschien zelfs opleverde) tot de lagere beloning voor vrouwelijke sporters, ook wanneer ze, zoals King in de film opmerkt, evenveel kaartjes verkopen. Net zoals Emma Stone in 2017, vertelde ze in gesprek met Billy Jean King in *Out Magazine*, het nog altijd moet hebben van welwillende mannelijke tegenspelers die een salarisreductie accepteren, zodat zij evenredig betaald kan krijgen.

KEES DRIESSEN ★★★½☆

Battle of the Sexes GROOT-BRITTANNIË/VERENIGDE STATEN, 2017 | REGIE JONATHAN DAYTON, VALERIE FARIS | 121 MINUTEN | MET EMMA STONE, STEVE CARELL, SARAH SILVERMAN | DISTRIBUTIE WARNER BROS | TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER

De rode ziel
Wegkijken op zijn Russisch

De man met de snor, Stalin, hangt als een duistere wolk boven de documentaire *De rode ziel*. Massamoordenaar of held en vader des vaderlands? De Russen komen er niet uit.

"Waarom heb ik steeds tranen in mijn ogen? Dat is niet netjes!" zegt een vrouw tegen haar eveneens bejaarde zus. Netjes of niet, de kijker begrijpt heel goed waarom zij tranen in haar ogen heeft. Ze was nog maar twee jaar toen haar moeder in 1942 's nachts van haar bed werd gelicht. De misdaad van de 32-jarige vrouw was dat ze had gezegd dat Duitsers het beter hadden dan Russen. Landverraad! Aangegeven door de vrouw van haar neef. Omdat ze zwanger was, werd de doodstraf omgezet in werkkamp. Na de bevalling werd de baby bij haar weggehaald. Korte tijd later stierf het kind. Na tien jaar kwam de vrouw vrij.

Het verhaal roept het bekende beeld op van de Stalinrepressie. Daarover weten we toch alles? Heeft het zin om er weer een film over te maken? Misschien niet, maar het gaat Jessica Gorter in *De rode ziel* dan ook om iets anders. De film gaat niet over de Stalingruwelen, maar over de omgang ermee van de Russen in onze tijd. Zoals Gorters *900 dagen* ook niet over het Duitse uithongeringsbeleg van Leningrad ging, maar over de herinneringen eraan.

Het is een groot mysterie: waarom lukt de Russen met het Stalinbewind niet wat de Duitsers wel lukte met het Hitlerregime? Waarom is er niet zoiets als *Vergangenheitsbewältigung*? Waarom is er nooit iemand gestraft voor misdaden in de Stalintijd? En waarom worden de weinige mensen die het Stalinverleden aan de kaak stellen verdacht gemaakt en soms zelfs vervolgd? Hoe kan het dat eind jaren tachtig acht procent van de Russen Stalin een 'groot man' vond en nu ruim de helft van de bevolking?

De rode ziel lost het raadsel niet op, maar laat de twee polen zien in de omgang met het Stalinverleden. Familieleden van slachtoffers leggen in bossen, waarin duizenden mensen in massagraven liggen, bloemen en hangen foto's aan bomen. Een Goelagoverlevende zag geëxecuteerde gevangenen in kuilen gegooid worden 'alsof het houtblokken waren'. Op het bevel van het Stalinregime aan een kampleiding om 600 gevangenen te doden, kwam als reactie een telegram dat men de opdracht voor 200 procent zou uitvoeren. Inderdaad: men doodde 1200 gevangenen.

De gruwelverhalen worden door Stalinvereerders niet geloofd of afgedaan als propaganda van landverraders die Rusland willen vernietigen. Als ze al erkennen dat Stalin slachtoffers heeft gemaakt, dan waren dat vijanden van het volk. Het curieuze is dat zelfs sommige slachtoffers van Stalin hem zijn gruweldaden niet aanrekenen. De twee eerder genoemde zussen zeggen dat hun moeder na haar vrijlating Stalin nooit iets verweet. Haar arrestatie en veroordeling was volgens haar de schuld van het leven. De appel blijkt niet ver van de boom gevallen, want ook haar twee bejaarde dochters oordelen

DE RODE ZIEL

mild: "Elk land heeft toch zijn gebreken." Zeker, maar wie goed naar hen luistert, voelt angst, omdat ze zich hebben uitgelaten over het Stalinverleden. "Dit zal later toch geen gevolgen voor ons hebben?"

Is Stalin eigenlijk wel dood?

JOS VAN DER BURG ★★★★☆

De rode ziel NEDERLAND, 2017 | REGIE JESSCIA GORTER | 90 MINUTEN | DISTRIBUTIE MOKUM FILM | TE ZIEN VANAF 23 NOVEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

Lucy te kopen, doet hij allerlei klusjes, maar het cadeau wordt helaas gestolen. TE ZIEN VANAF 6 DECEMBER

LES UNS ET LES AUTRES

Gek van geluk **Johan Nijenhuis** | Romantische komedie over liedjesschrijver Lena, die bepaald niet geïnspireerd raakt door haar eigen liefdesleven. Haar beste vriendin besluit te helpen en huurt een werkloze acteur in om Lena het vuur weer te laten voelen. TE ZIEN VANAF 7 DECEMBER

Les uns et les autres **Claude Lelouch** | Re-release van de muzikale Franse klassieker uit 1981 over vier families met verschillende nationaliteiten en elk hun eigen passie voor muziek, wiens levenspaden kruisen tegen de achtergrond van WOII. TE ZIEN VANAF 7 DECEMBER

FK.LIVE **Filmkrant.Live** INTRO 11 DECEMBER, 19.30 UUR FILMSCHUUR HAARLEM

De dieren uit het Hakkebakkebos **Rasmus A. Sivertsen** | Klaas Klautermuis, Maarten Bosmuis en Hazeman wonen met al hun vrienden in het Hakkebakkebos. Omdat ze voortdurend bedreigd worden door de grotere dieren, vinden de muizen dat er een nieuwe wet moet komen: alle dieren moeten voortaan vrienden zijn en mogen elkaar niet meer opeten. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

K3 Love Cruise **Frederick Sonck** | K3 moeten een optreden geven op een cruiseschip maar er gaat van alles mis. Als dan ook nog een parelelf met toverkrachten verschijnt, zijn de rapen gaar. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

Star Wars: The Last Jedi **Rian Johnson** | Nieuwe heldin Rey zette in de vorige film de eerste stappen in de wereld van de Jedi's en sluit zich nu aan bij Luke Skywalker voor een avontuur met Leia, Finn en Poe. Deze film was voor publicatie niet te zien voor de pers. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

Breathe **Andy Serkis** | Regiedebuut van Andy Serkis, die wereldberoemd werd als vertolker van de Gollem (in *The Lord of the Rings*) en King Kong. Andrew Garfield en Claire Foy spelen geliefden Robin en Diana Cavendish. Robin, bij wie op zijn 28ste polio werd gediagnostiseerd en nog maar drie maanden te leven zou hebben, werd een vermaard voorvechter van mensen met een handicap. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

Dr. Knock **Lorraine Lévy** | Komedie met de Franse acteur Omar Sy (*Intouchables*) als een

PATRICIA CLARKSON · BRUNO GANZ · CHERRY JONES · EMILY MORTIMER · CILLIAN MURPHY · KRISTIN SCOTT THOMAS · TIMOTHY SPALL

THE PARTY

A FILM BY SALLY POTTER

★★★★ EMPIRE

★★★★ METRO

'DELICIOUSLY WICKED FUN'
THE DAILY MAIL

★★★★ 'SMART COMEDY'
THE GUARDIAN

★★★★ THE TIMES

★★★★ EVENING STANDARD

PERFORMANCES ARE MAGNIFICENT
TIME OUT

★★★★ 'ABSOLUTE BLAST'
THE HOLLYWOOD NEWS

A COMEDY OF TRAGIC PROPORTIONS

VANAF 14 DECEMBER IN DE BIOSCOOP

12

SÉLECTION OFFICIELLE
COMPÉTITION
FESTIVAL DE CANNES

★★★★★ 'so distinctively a Haneke film... another great performance'
EVENING STANDARD

ISABELLE HUPPERT · JEAN-LOUIS TRINTIGNANT · MATHIEU KASSOVITZ

★★★★★ 'stark, brilliant and unforgiving... unmistakably his work'
THE GUARDIAN

HAPPY END

EEN FILM VAN
MICHAEL HANEKE

VANAF 16 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP

9

cineart · www.cineart.nl · /cineartnederland · /cineartnl · /cineartnl · /cineart_nl

VIND FILMS EN SERIES VEILIG EN SNEL FILM.NL

Wonderstruck

De bliksem wil niet inslaan

Todd Haynes koppelt de zwijgende cinema van de jaren twintig aan het grimmige realisme van de jaren zeventig. Stilistisch overtuigt *Wonderstruck* volledig maar de parallelle verhalen van twee dove kinderen blijven te veel in de literaire oorsprong hangen om een gevoelige snaar te raken.

New York heeft al zo vaak als filmdecor gediend dat ieder beeld inmiddels een cliché is geworden. Dat geldt evenzeer voor de toeristische trekpleisters op Manhattan als voor de ruige locaties aan de randen van de stad. Toch slaagt Todd Haynes er in *Wonderstruck* in om je met frisse ogen te laten kijken naar dat rechtlijnige stratenplan, die iconische bruggen en die uitdagend omhoog priemende wolkenkrabbers.

Als Rose in 1927 uit het raam van haar slaapkamer kijkt, ziet ze het nostalgische zwart-witte New York waar Woody Allen zo dol op is. Hemelsbreed is het misschien een kilometer naar het Empire State Building. Maar ja, het doofstomme meisje woont in Hoboken, New Jersey. De Hudson River én een strenge, afstandelijke vader scheiden Rose van haar schier onbereikbare droom-

WONDERSTRUCK

stad.

Als Ben in 1977 uit zijn raam kijkt ziet hij van alles – maar geen wolkenkrabbers. Wonend in de uithoek Gunflint Lake, Minnesota, rouwt hij om zijn moeder, die is omgekomen bij een auto-ongeluk. Haar spullen doorzoekend stuit hij op een boek dat volgens hem aan zijn moeder gegeven moet zijn door zijn onbekende vader. Er staat een New Yorks adres in, waar hij in zijn uppie naartoe besluit te reizen. Een lange busreis brengt hem naar een even grimmig als kleurrijk New York: alsof hij een blaxploitationfilm is binnengestapt.

Na enkele omzwervingen over de Mean Streets belandt Ben – die vlak voor zijn vertrek naar New York doof raakt bij een bizar ongeluk – met een kersvers vriendje op de zolder van het natuurhistorisch museum.

Ook Rose komt, nadat ze de oversteek naar Manhattan gewaagd heeft, in 1927 terecht in datzelfde natuurhistorische museum. De parallelle scènes van die twee dove kinderen die – een halve eeuw uit elkaar – zich vergapen aan dit rariteitenkabinet zijn wonderschoon. Het is jammer dat scenarist Brian Selznik, die zijn eigen succesvolle jeugdboek naar het witte doek mocht vertalen, het daar niet bij kon laten. Alle uitgezette verhaallijnen worden strak aan elkaar geknoopt, in een constructie die de personages vasthoudt als een keurslijf.

Dat wreekt zich vooral in de finale, waarbij de handeling zich verplaatst naar een modernistisch museum in Queens. De verhalen van Ben en Rose komen bij elkaar terwijl de personages door een reusachtige maquette van New York wandelen. Opnieuw tovert Haynes met beelden van die stad, die in *Wonderstruck* steeds heel dichtbij is en tegelijkertijd onbereikbaar. De laatste scènes mogen visueel nog zo overdonderend zijn: in dramatisch opzicht wil de bliksem helaas niet inslaan.

FRITZ DE JONG ★★★½☆

Wonderstruck VERENIGDE STATEN, 2017 | TODD HAYNES | 117 MINUTEN | MET OAKES FEGLEY, MILLICENT SIMMONDS, JULIANNE MOORE | DISTRIBUTIE THE SEARCHERS | TE ZIEN VANAF 7 DECEMBER

FINAL PORTRAIT

Final Portrait

Poseren voor de meester

Als Alberto Giacometti je wil portretteren, dan ga je zitten en blijf je zitten, ondervond de Amerikaanse schrijver James Lord in 1964. Stanley Tucci verfilmde hun onwaarschijnlijke vriendschap met humor en finesse.

James Lords verslag van zijn achttien dagen in het atelier van de Zwitserse beeldhouwer en schilder Alberto Giacometti (*A Giacometti Portrait*, 1965) behoorde al jaren tot de lievelingsboeken van acteur en regisseur Stanley Tucci. Meerdere aspecten uit dit minuscule verhaal moeten hem als hobbyschilder en zoon van een kunstdocent gegrepen hebben: het kijkje in de keuken van een bewonderde grootheid, diens aan permanente wanhoop grenzende levenshouding, de couleur locale van Parijs begin jaren zestig.

Tucci besloot zelf ooit deels uit praktische overwegingen tot een acteer- in plaats van een kunstcarrière – "Ik dacht: anders word ik nóg blutter" – maar deelt James Lords fascinatie voor wat een beeldend kunstenaar precies doet: kijken, kijken, vangen, verbeelden, vernietigen en opnieuw beginnen. Als regisseur van zijn inmiddels vijfde film *Final Portrait* kan Tucci niet achterblijven: in de schemerige beslotenheid van Giacometti's minutieus gekopieerde atelier, waar het gros van de interactie zich voltrekt, weet hij met Danny Cohens dansende camera en speelse montage een complete wereld te scheppen – klein van omvang, groots van emoties en ambitie. *Final Portrait* is een eerbetoon aan Giacometti's levenslange, vruchtbare geploeter zonder hem heilig te willen verklaren; in de geestige dialogen wordt elke zweem van plechtigheid tenietgedaan.

Armie Hammer speelt Lord prettig argeloos, zijn blakende atletenlijf en keurige manieren in scherp contrast met de soms wat schmierende Geoffrey Rush. Toch is ook diens rol een prestatie. Hij maakt van Giacometti een norse mankepoot, gierig, afgunstig en zijn vrouwen ontrouw – tot het moment dat er gewerkt moet worden. Alles draait om die momenten van trance. Voor de close-ups van Rush' handen werd een echte schilder ingezet; Rush' turende blik, geplooide gezicht en grijze kuif doen de rest. Met Lord hoop je dat hij doorgaat, volhoudt. Zodat wij het ook kunnen zien.

SANDRA HEERMA VAN VOSS ★★★★☆

Final Portrait ENGELAND/VERENIGDE STATEN, 2017 | REGIE STANLEY TUCCI | 90 MINUTEN | MET ARMIE HAMMER, GEOFFREY RUSH, SYLVIE TESTUD | DISTRIBUTIE CINEMIEN | TE ZIEN VANAF 7 DECEMBER | LEES HET INTERVIEW MET STANLEY TUCCI OP **filmkrant.nl**

gokker die zich in de jaren vijftig voordoet als arts om zo aan boord van een cruiseschip te kunnen gaan en zijn schuldeisers te ontvluchten. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

Instant Dreams **Willem Baptist** | Documentaire over de fascinatie en liefde voor Polaroids. Wanneer Polaroid in 2008 het einde van de instant film aankondigt, wordt de laatste nog werkende fabriek door een aantal liefhebbers opgekocht. Een van hen is de gepensioneerde scheikundige Stephen Herchen. In deze filmische reis voert Baptist de kijker langs een aantal eigenzinnige personen die op een bijzondere manier met elkaar verbonden zijn: een Duitse kunstenares in de Californische woestijn, een redacteur van New York Magazine die een boek schreef over de geschiedenis van Polaroid en een Japans meisje dat in Tokio voor het eerst de magie van Polaroid ontdekt. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER EN ONLINE VIA **picl.nl**

ON BODY AND SOUL

On Body and Soul **Ildikó Enyedi** | Hongaarse winnaar van de Gouden Beer op het Filmfestival van Berlijn in februari. Tegen het onwaarschijnlijke decor van een slachterij ontvouwt zich een liefdesgeschiedenis tussen twee mensen die eerst moeilijk contact maken, tot ze ontdekken dat ze elke nacht hetzelfde dromen. Recensie en interview volgende maand in de Filmkrant #405. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

FK.LIVE **Filmkrant.Live** INTRO 16 DECEMBER, 16.30 UUR FILMSCHUUR HAARLEM

Rita & Krokodil **Siri Melchior** | Rita is een vastberaden meisje met een nogal hongerig vriendje die in een badkuip woont. Maar bestaat Krokodil nou echt of alleen in Rita's fantasie? TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

The Party **Sally Potter** | Janet organiseert een feestje thuis om haar promotie te vieren maar zodra de eerste gasten arriveren, is duidelijk dat vandaag niets zo soepel weggeslikt zal worden als de rode wijn. Van de maakster van onder meer *Orlando* en *Ginger & Rosa*. Recensie en interview volgende maand in de Filmkrant #405. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

Tokyo Trial **Pieter Verhoeff** | Historisch WWII-drama over een Nederlandse rechter die deelneemt aan het Internationale Oorlogstribunaal in Tokio. Wanneer het Tribunaal dreigt te ontsporen worden zijn principes op de proef gesteld. Recensie volgende maand in de Filmkrant #405. TE ZIEN VANAF 13 DECEMBER

RONALD ROVERS

Agenda

Programmagegevens voor Filmkrant #405 moeten vóór vrijdag 8 december (schriftelijk of per e-mail agenda@filmkrant.nl) bij de redactie zijn ingeleverd. De Filmkrant is niet verantwoordelijk voor onjuiste vermeldingen of programmawijzigingen. De volgende Filmkrant verschijnt op donderdag 21 december en beslaat de periode 21 december t/m half januari 2018.

Alkmaar

Filmhuis Alkmaar
Pettemerstraat 3 | 072-520 2022 | filmhuisalkmaar.nl | Raadpleeg de website voor het actuele programma

Almelo

Filmhuis Almelo
Elisabethhof 4 | Informatie/reserveren 0546-850 264 | filmhuisalmelo.nl | Aanvang: 20.15
The Beguiled vr 24 nov | ***The Big Sick*** vr 15 dec | ***Du Forsvinder*** di 19 dec | ***Die göttliche Ordnung*** di 5 dec | ***Maudie*** wo 8 nov | ***Una mujer fantástica*** vr 1 dec | ***The Nile Hilton Incident*** vr 17 nov | ***Retour en Bourgogne*** vr 8 dec | ***A Street Cat Named Bob*** wo 22 nov | ***Tulipani*** vr 10 nov | ***Victoria & Abdul*** vr 22 dec

Almere

Het nieuwe filmhuis/De nieuwe bibliotheek
Stadhuisplein 101 | 036-548 6000 | denieuwebibliotheek.nl/hetnieuwefilmhuis
Borg McEnroe vr 17 nov, 19.30 | za 18 nov, 13.00 | di 21 nov, 19.30 | wo 22 nov, 11.00 | ***The Glass Castle*** vr 15 dec, 19.30 | za 16 dec, 13.00 | di 19 dec, 19.30 | wo 20 dec, 11.00 | ***Loving Vincent*** vr 24 nov, 19.30 | za 25 nov, 13.00 | di 28 nov, 19.30 | wo 29 nov, 11.00 | ***Walk With Me*** vr 1 dec, 19.30 | wo 6 dec, 11.00 | ***Weg van jou*** vr 8 dec, 19.30 | za 9 dec, 13.00 | di 12 dec, 19.30 | wo 13 dec, 11.00 | ***Wind River*** vr 10 nov, 19.30 | za 11 nov, 13.00 | di 14 nov, 19.30 | wo 15 nov, 11.00

Almere Haven

Corrosia Theater, Expo & Film
Markt 43 | 036-521 5929 | corrosia.nl
Aquarius vr 15 dec, 11.00 en 20.00 | ***The Eagle Huntress*** vr 22 dec, 11.00 en 20.00 | ***Kedi*** vr 17 nov, 11.00 en 20.00 | ***Sami Blood*** vr 10 nov, 11.00 en 20.00 | ***Viceroy's House*** vr 8 dec, 11.00 en 20.00

Alphen a/d Rijn

Filmhuis Parkvilla
Cornelis Geellaan 2 (Park Rijnstroom) | 0172-493 737 | parkvilla.nl/filmhuis/
L'amant double do 16, vr 17, ma 20 en di 21 nov, 20.00 | ***The Beguiled*** do 14 dec, 20.00 | ***Elvis & Nixon*** vr 24, za 25 en ma 27 nov, 20.00 | di 28 nov, 13.30 | ***Gifted*** vr 15 dec, 20.00 | ***Die göttliche Ordnung*** do 30 nov, za 2 dec en za 6 dec, 20.00 | di 5 dec, 13.30 | ***Kedi*** zo 3 dec, 14.30 | vr 8 en di 12 dec, 20.00 | ***Lion*** do 23, di 28 en wo 29 nov, 20.00 | zo 26 nov, 14.30 | ***Maudie*** do 7, za 9, ma 11 en wo 13 dec, 20.00 | di 12 dec, 13.30 | ***The Only Living Boy in New York*** vr 10, di 14 en za 18 nov, 20.00 | di 21 nov, 13.30 | ***Tulip Fever*** do 9, za 11, ma 13 en wo 15 nov, 20.00 | di 14 nov, 13.30 | ***Vincent*** vr 1, ma 4 en di 5 dec, 20.00

Amersfoort

Filmtheater De Lieve Vrouw
Lieve Vrouwestraat 13 | 033-422 6555 | lievevrouw.nl | Programma wordt wekelijks aangevuld, zie website
Premières en Nieuw ***C'est la vie*** vanaf do 16 nov | ***Il colore nascosto delle cose*** vanaf do 30 nov | ***Final Portrait*** vanaf do 7 dec | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 23 nov | ***On Body and Soul*** vanaf do 14 dec | ***The Party*** vanaf do 14 dec | ***Petit Paysan*** vanaf do 23 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | ***Visages, villages*** vanaf do 7 dec | ***Wonderstruck*** vanaf do 7 dec | ***Wonder Wheel*** vanaf do 21 dec | Nog te zien ***Daphne*** | ***Kleine IJstijd*** | ***Loving Vincent*** | ***White Sun*** | Exhibition on Screen ***British Museum Presents: Hokusai*** di 21 nov, 19.00 | ***Canaletto and the Art of Venice*** zo 26 nov, 12.15 | Movies that Matter ***Insyriated*** ma 13 nov, 19.15 | ***A River Below*** ma 11 dec | Royal Opera House ***Alice's Adventures in Wonderland*** (encore) vr 17 nov, 14.00 | ***The Nutcracker*** (live) di 5 en do 21 dec | CineSingle ***Vele hemels boven de zevende*** zo 19 nov, 12.00 (inloop vanaf 11.00) | Filmcursus Moving Images di 14, di 21 en di 28 nov, 19.15 | Klassieker ***Les uns et les autres*** ma 11 dec, 20.20

Amsterdam

Cinema De Balie
Kleine-Gartmanplantsoen 10 | Informatie: 020-553 5151 | Reservering: 020-553 5100 | debalie.nl
Verwacht ***Instant Dreams*** do 14 dec | ***Insyriated*** do 23 nov | ***No Place for a Rebel*** do 9 nov | ***De rode ziel*** do 23 nov | 30 jaar IDFA: Ida Does kiest… ***Goede man, lieve zoon*** do 9 nov | Reggae Vibrations ***Kingston Crossroads*** vr 10 nov

Filmhuis Cavia
Van Hallstraat 52-1 | 020-681 1419 | filmhuiscavia.nl | Aanvang: 20.30
All Watched Over by Machines of Loving Grace za 9 dec: Deel 1, 19.00 – 20.00 | Deel 2, 20.30 – 21.30 | Deel 3, 22.00 – 23.00 | ***AWOL*** do 9 en vr 10 nov, 20.30 | ***Born in Flames*** do 23 en vr 24 nov, 20.30 | ***The Century of the Self*** za 11 nov: Deel 1, 19.00 – 20.00 | Deel 2, 20.15 – 21.15 | Deel 3, 21.45 – 22.45 | Deel 4, 23.00 – 24.00 | ***Demons*** do 16 en vr 17 nov, 20.30 | ***Me and You and Everyone We Know*** do 30 nov en vr 1 dec, 20.30

Cinecenter
Lijnbaansgracht 236 | 020-623 6615 (vanaf 15.45) | cinecenter.nl | Programmering is onder voorbehoud
Nog te zien ***Un beau soleil intérieur*** | ***Daphne*** | ***Loving*** | ***Tilipani*** | Verwacht ***The Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***C'est la vie!*** vanaf do 16 nov | ***Final Portrait*** vanaf do 7 dec | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***On Body And Soul*** vanaf do 14 dec | ***The Party*** vanaf do 14 dec | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | Cinemore ***David Lynch: The Art Life*** vr 24 nov, 19.15 | ***The Killing of a Sacred Deer*** vr 10 nov, 21.00 | CineExpat ***Un beau soleil intérieur*** do 23 nov, 21.00 | ***On Body And Soul*** zo 10 dec, 19.00 | ***The Square*** zo 12 nov, 19.00 | Gay Preview ***The Battle of the Sexes*** za 18 nov, 21.00

Eye Filmmuseum
IJpromenade 1 | 020-589 1400 | eyefilm.nl | Raadpleeg verder de website
O.a. verwacht ***On Body and Soul*** di 28 nov | ***Sarajevo Songs of Woe*** di 14 nov | ***Van wie is het IJ?*** ma 27 nov | Locus Filmprogramma ***Cemetery of Splendour*** za 11 nov, 17.00 | ***Ex-Isto*** zo 12 nov, 19.00 | ***Mekong Hotel*** do 9 nov, 19.30 | ***Otto*** wo 29 nov, 17.00 | ***Railway Sleepers*** wo 15 nov, 17.00 | ***Rua de mão dupla*** wo 15 nov, 19.00 | Eyeshadow ***Mulholland Drive + DOOXS*** za 11 nov, 21.00 | Cinema Concert ***Der letzte Mann*** zo 12 nov, 16.00 | Eye on Art ***Pat O'Neill – Master of the Avantgarde*** di 28 nov, 19.15 | Gummbah ***Sexboerderij Het Gouden Kalf + Trash Humpers*** vr 1 dec, 21.00

Het Ketelhuis
Westergasfabriekterrein | Pazzanistraat 4 | 020-684 0090 | ketelhuis.nl
Premières ***Coco*** vanaf 29 nov | ***Ferdinand*** vanaf 20 dec | ***Heartstone*** vanaf 11 nov | ***Huisvrouwen Bestaan Niet*** vanaf 21 dec | ***An Inconvenient Truth 2*** vanaf 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf 30 nov | ***Oh Baby*** vanaf 9 nov | ***On Body and Soul*** vanaf 14 dec | ***De Rode Ziel*** vanaf 23 nov | ***Vele Hemels Boven de Zevende*** vanaf 30 nov | ***Visages Villages*** vanaf 7 dec | Nog te zien ***Un Beau Soleil Intérieur*** | ***Oude Liefde*** | ***Weg van jou*** | Amongst Friends Elke derde maandag van de maand Sneak Preview met bijzondere videoclip als inleiding, ma 20 nov, 21.15 en ma 18 dec, 21.15 | IDFA de Nederlandse competitie vr 17 t/m zo 26 nov | Het Schimmenrijk Hans Beerekamp eert recent overleden filmpersoonlijkheden zo 12 nov, 17.00 | zo 10 dec 17.00 | Deutsches Kino ***Der Hund Begraben*** di 19 dec, 19.15 | ***Paula*** di 28 nov, 19.15 | Gay Film Night ***Lazy Eye*** za 18 nov, 17.00 | wo 13 dec, 21.15 | Psychoanalyse & Film ***Taxi Driver*** wo 8 nov, 20.00 (met inleiding en nagesprek) | Cinematheque Française ***Le Sauvage*** di 19 dec, 19.00 | ***La vie de chateau*** di 5 dec, 15.00 | 12 dec, 19:00

Kriterion
Roetersstraat 170 | 020-623 1709 | kriterion.nl
Verwacht ***The Disaster Artist*** vanaf do 21 dec | ***A Ghost Story*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Thelma*** vanaf do 7 dec | Moderne Klassiekers ***8½*** ma 20 nov, 22.00 | ***Adaptation*** ma 13 nov, 22.00 | ***Symbiopsychotaxiplasm: Take One*** ma 27 nov, 22.00 | Movies that Matter ***A River Below*** wo 13 dec, 19.30 | Sneak Preview elke di, 22.00

Lab111
Arie Biemondstraat 111 | 020-616 9994 | info@lab111.nl | lab111.nl | Raadpleeg de website voor het actuele programma

The Movies
Haarlemmerdijk 161 | 020-638 6016 | themovies.nl
Verwacht ***Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***C'est la vie!*** vanaf do 16 nov | ***David Lynch: The Art Life*** za 2 dec | ***Final Portrait*** vanaf do 7 dec | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***Prince: Sign o' the Times*** ma 20 nov | ***School Life*** vanaf zo 12 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Star Wars: The Last Jedi*** vanaf wo 13 dec (2D en 3D) | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Wonderstruck*** vanaf do 7 dec | Exhibition on Screen ***Canaletto & The Art of Venice*** zo 26 nov | The Royal Ballet ***The Nutcracker*** di 5 dec

Rialto
Ceintuurbaan 338 | 020-676 8700 | rialtofilm.nl
Premières ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***La novia del desierto*** vanaf do 23 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | Cracking the Frame ***The Seasons in Quincy: Four Portraits of John Berger*** di 14 nov | Rialto Filmclub ***La novia del desierto*** vr 17 nov | LA RIOT presenteert ***The Killing of a Sacred Deer*** wo 22 nov, 21.15 | Rialto Klassiek ***Boyz n the Hood*** di 14, zo 19, di 21 en zo 26 nov | ***Do the Right Thing*** zo 12 nov | ***Pillow Talk*** di 28 nov

Filmtheater De Uitkijk
Prinsengracht 452 | 020-223 2416 | uitkijk.nl | Raadpleeg verder de website
Se7en di 21 nov, 22.00 | ***Silence of the Lambs*** di 14 nov en di 28 nov, 22.00 | Klassieker ***Mon oncle*** elke zo in nov, 21.00

Zuid-Afrikahuis
Keizersgracht 141-C | 020-624 9318 | Reserveren: evenementen@zuidafrikahuis.nl | zuidafrikahuis.nl
Muziekdocumentaire ***Beautiful in Beaufort-Wes*** do 7 dec, 19.30 (met inleiding) | ***Soweto Soul*** do 9 nov, 19.30 (met nagesprek)

Apeldoorn

Filmtheater/Podium Gigant
Nieuwstraat 377 | 055-521 6346 | gigant.nl
The Beguiled ma 13 nov, 15.30 en 20.15 | ma 20 nov, 20.15 | ma 27 nov, 15.30 en 20.15 | ***Borg/McEnroe*** vr 10 nov, 17.30 en 18.45 | za 11 nov, 15.15 | zo 12 nov, 20.15 | ma 13 nov, 15.15 | di 14 nov, 17.30 | wo 15 nov, 15.15 | vr 17 nov, 19.45 | za 18 nov, 18.00 | zo 19 nov, 13.45 | wo 22 nov, 18.00 | zo 26 nov, 20.00 | di 28 nov, 20.15 | ***Brad's Status*** vr 10 nov, 21.30 | za 11 nov, 21.30 | zo 12 nov, 18.00 | ma 13 t/m do 16 nov, 17.30 | vr 17 en za 18 nov, 21.30 | di 21 nov, 17.45 | ***C'est la vie*** vanaf do 16 nov | ***The Glass Castle*** do 9 nov,

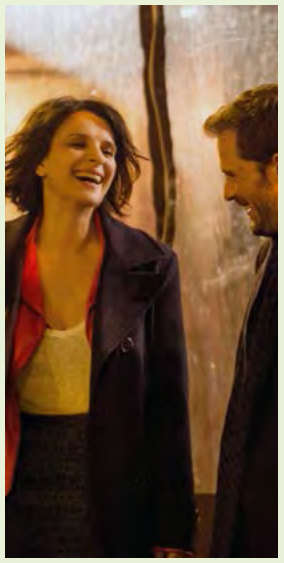

Binoche speelt de verleidelijke Isabelle soms als een typetje. Ze gebruikt zoals gewoonlijk veel mimiek waardoor haar emoties iets te makkelijk van haar gezicht zijn af te lezen. Isabelle lijkt dan ook een dunne huid te hebben en zich makkelijk te laten leiden door autoriteit.

★★★½☆

Mariska Graveland over ***Un beau soleil intérieur*** in de Filmkrant

Nachtelijk filmkijken

De filmwereld is als een kruiwagen vol kikkers, maar soms werken de kikkers voorbeeldig samen. Zoals de twaalf Nederlandse filmfestivals in **La Notte – Nacht van de andere film**. Ze dragen allemaal met korte en lange films – nieuwe en klassiekers - bij aan het evenement, dat 24 november van 17.00 uur tot 05.00 uur de volgende morgen in Kino Rotterdam wordt gehouden. Het Amsterdamse FC Hyena herhaalt het programma een week later, op 1 december. Het avondlijke en nachtelijke evenement is een initiatief van Stichting Filmnacht, dat veel voordelen in de nacht ziet. "Als de nacht valt, vervagen de grenzen. We voelen ons anders. In het donker stellen we ons open; gedragen we ons vrijer of juist bedachtzamer." Kortom: La Notte is 'een ode aan de film en nachtcultuur'.

La Notte opent met de Nederlandse landschapsfilm *Sky over Holland* van John Fernhout. De 22 minuten durende film die in 1967 in Cannes de Gouden Palm voor beste korte film won en een Oscar-nominatie kreeg, wordt live begeleid door de Britse muzikant Jonny Nash.

Sky over Holland is evenals de Louis Malle-klassieker *Ascenseur pour l'échafaud* (1958) een keuzefilm van de organisatoren van La Notte. De overige films zijn keuzes van de participerende festivals. Een kleine greep. De documentaire *Abacus: Small Enough to Jail* (Steve James, 2016) gaat over een kleine familiebank die als enige Amerikaanse bank in de crisis werd aangeklaagd voor hypotheekfraude. Uiteraard de keuze van het Fraude Film Festival. De psychologische thriller *Berlin Syndrome* (Cate Shortland, 2017) gaat over een obsessionele liefdesrelatie in Berlijn en is de keuze van het Imagine Film Festival. *In Between* (Maysaloun Haoud, 2016) portretteert drie vrijgevochten Palestijnse vrouwen

ABACUS: SMALL ENOUGH TO JAIL

in Tel Aviv. Inderdaad: de keuze van het Arab Film Festival. *My Aunt in Sarajevo* (Goran Kapetanovic, 2016), een speelfilm over een Bosnische vluchteling in Zweden die jaren later Sarajevo bezoekt, is de keuze is van het Eastern Neighbours Film Festival. *The Nobodies* (Juan Sebastian Mesa, 2016), een speelfilm over punkers in Medellin, is de keuze van Festival Latino Americano Rotterdam. *Thelma* (Joachim Trier, 2017), waarin een strenggelovig opgevoede studente worstelt met een verliefdheid op een medestudente, is gekozen door het Noordelijk Film Festival.

LANOTTE-FILMNACHT.NL

ADVERTORIAL

Rialto in december

Rialto Klassiek: *An American in Paris* | Vincente Minelli's meesterlijke musical met de muziek van George Gershwins gelijknamige orkestsuite. Met Gene Kelly als de verliefde schilder Jerry Mulligan in Parijs. Winnaar van zes Oscars. (12, 17, 19 & 24/12)

Docupodium: *Instant Dreams* | Terwijl je kijkt, ontwikkelt de foto zichzelf; zie hier de magische wereld van de Polaroid. Regisseur Willem Baptist is erdoor gefascineerd en hij is niet de enige, zo laat hij in deze ode aan de instantdroom zien. Na afloop film: Q&A met Baptist. (9/12)

Cracking the Frame: *Spettacolo* | In het Toscaanse dorpje Monticchiello wordt al 50 jaar lang elke zomer het Piazza Nuova omgetoverd tot toneelpodium. Daar spelen de inwoners in de rol van zichzelf allerlei gebeurtenissen uit het dorpsverleden na. (20/12)

RIALTOFILM.NL

AN AMERICAN IN PARIS

20.00 | vr 10 nov, 20.45 | za 11 nov, 20.15 | zo 12 nov, 15.15 | ma 13 nov, 20.00 | di 14 nov, 20.15 | wo 15 nov, 20.15 | do 16 nov, 20.00 | vr 17 nov, 20.00 | za 18 nov, 15.30 en 20.00 | zo 19 nov, 16.15 | ma 20 nov, 15.15 | di 21 nov, 15.00 | wo 22 nov, 15.00 | do 23 nov, 17.45 | za 25 nov, 15.15 | zo 26 nov, 17.30 | ma 27 nov, 19.45 | di 28 nov, 17.15 | wo 29 nov, 17.15 | do 30 nov, 17.45 | ***Happy End*** vanaf d 30 nov | ***Jan Sierhuis, Zelfportret*** zo 26 nov, 13.30 | ***Jupiter's Moon*** vanaf do 23 nov | ***Kedi*** vr 10 nov, 18.15 | za 11 nov, 18.00 | zo 12 nov, 18.15 | di 14 nov, 16.30 | do 16 nov, 18.00 | vr 17 nov, 18.15 | zo 19 nov, 17.45 | ma 20 nov, 17.45 | di 21 nov, 18.00 | do 23 nov, 17.30 | za 25 nov, 18.15 | zo 26 nov, 18.00 | ma 27 nov, 18.00 | di 28 nov, 18.05 | wo 29 nov, 18.15 | ***Kleine IJstijd*** do 9 nov, 19.00 | vr 10 nov, 15.00 | za 11 nov, 17.30 | zo 12 nov, 13.30 | ma 13 nov, 18.00 | di 14 nov, 15.00 | wo 15 nov, 15.30 | ***Loving Vincent*** do 9 nov, 20.45 | vr 10 nov, 15.30 en 19.45 | za 11 nov, 19.30 | zo 12 nov, 13.45 | ma 13 nov, 17.45 | di 14 nov, 18.15 | wo 15 nov, 17.15 | vr 17 nov, 17.45 | za 18 nov, 18.15 | zo 19 nov, 17.45 | ma 20 nov, 18.00 | zo 26 nov, 17.15 | ma 27 nov, 17.30 | di 28 nov, 18.00 | wo 29 nov, 18.00 | ***Manifesto*** vanaf do 16 nov | ***Maudie*** za 11 nov, 17.15 | zo 12 nov, 20.00 | do 16 nov, 17.45 | vr 17 nov, 17.30 | zo 19 nov, 20.00 | vr 24 nov, 15.15 | ***Oude liefde*** vanaf do 23 nov | ***School Life*** za 18 nov, 19.30 | zo 19 nov, 15.45 | ***Prince: Sign o' the Times*** za 25 nov, 20.30 | zo 26 nov, 15.15 | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Walk With Me*** za 11 nov, 15.30 | zo 12 nov, 17.30 | za 18 nov, 17.45 | zo 19 nov, 20.15 | za 25 nov, 18.00 | zo 26 nov, 20.15 | Filmkrant.Live ***The Square*** do 9 nov, 19.30 | Exhibition on Screen ***Canaletto and the Art of Venice*** zo 26 nov, 11.00 (Ontbijt en Film, ontbijt om 10.00) | ***Hokusai*** zo 12 en di 14 nov, 15.45 | wo 15 nov, 18.30 | Movies that Matter ***Insyriated*** di 14 nov, 20.00 | ***A River Below*** di 12 dec, 20.00 | Boek & Film ***Vele hemels boven de zevende*** do 23 nov, 19.30

Arnhem

Focus Filmtheater
Korenmarkt 42 | 026-442 4283 | focusarnhem.nl | Raadpleeg verder ook de website
Verwacht ***C' est la vie!*** Vanaf do 16 nov | ***A Ghost Story*** vanaf do 16 nov | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***Homo Sapiens*** di 21 nov, 19.15 (met nabespreking) | ***An Inconvenient Truth 2*** vanaf do 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***Mimomas*** vanaf do 30 nov | ***De rode ziel*** vanaf do 23 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | ***We Margiela*** zo 12 nov (met zaalgesprek), za 18 en zo 26 nov | Revolutie Themadag do 9 nov met de films: ***Al Midan– The Square*** 21.00–23.10 (met voorgesprek met Nicole Lefever die de revolutie voor het NOS Journaal versloeg) | ***Pantserkruiser Potemkin*** 13.00–14.30 (met live muziek) | ***Videogramme Einer Revolution*** – 19.30–20.30 (Engels ondertiteld) | ***Weekend*** 10.30–12.30 (Eng. ondertiteld) | ***Werckmeister Harmonies*** 15.00–17.30 | Movies That Matter ***Insyriated*** wo 22 nov, 19.00 | ***A River Below*** wo 20 dec, 19.00

Assen

Bioscoop De Nieuwe Kolk
Weiersstraat 1 | 088-012 8560 | asserfilmliga.nl | Aanvang: 20.30
Una mujer fantástica ma 13 en di 14 nov | ***My Cousin Rachel ma 11 en di 12 dec | Sami Blood ma 4 en di 5 dec | Sense of an Ending ma 18 en di 19 dec | Summer 1993*** ma 27 en di 28 nov | ***Une vie*** ma 20 en di 21 nov

Bergen

Fth CineBergen/Zwarte Schuur
Eeuwigelaan 7 | 072-589 6310 | cinebergen.nl
Un beau soleil intérieur za 25 en di 28 nov | ***Blade Runner 2049*** za 25, ma 27 en do 30 nov | ***Daphne*** vr 10 en zo 12 nov | ***Ergens achter Duin en Zee*** za 11 en za 18 nov | ***The Glass Castle*** ma 20 en wo 22 nov | ***Good Time*** vr 10, z 11 en di 14 nov | ***Jupiter's Moon*** do 9 en wo 15 nov | ***Loving Vincent*** di 21, vr 24 en zo 26 nov | ***Manifesto*** zo 12 nov | ***Stronger*** za 11, zo 12 en ma 13 nov | Europese Filmvierdaagse ***Happy End*** vr 17 nov | ***Insyriated*** zo 19 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vr 17 nov | ***On Body and Soul*** zo 19 nov | ***The Party*** zo 19 nov | ***The Square*** do 16, vr 24, zo 26 en wo 29 nov | ***Thelma*** za 18 nov | ***You Were Never Really Here*** za 18 nov | Food & Film ***Retour en Bourgogne*** do 23 nov

Breda

Chassé Cinema
Claudius Prinsenlaan 8 | 076-530 3131 | chasse.nl
Premières ***Final Portrait*** vanaf do 7 dec | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***On Body and Soul*** vanaf do 14 dec | ***The Party*** vanaf do 14 dec | ***De rode ziel*** vanaf do 23 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | ***Wonderstruck*** vanaf do 7 dec | Nog te zien ***The Glass Castle | Jupiter's Moon | Kleine IJstijd | Liefde is aardappelen | Loveless | Loving Vincent | Oude Liefde | Tulipani | White Sun | Your Name*** | Kristallnachtherdenking ***Alleen in de klas*** do 9 nov, 13.30 | ***IDA*** do 9 nov, 15.30 | Filmcolleges British Film ***Four Weddings and a Funeral*** ma 13 nov, 19.30 | ***The Selfish Giant*** ma 20 nov, 19.30 | ***Tinker Tailor Soldier Spy*** ma 27 nov, 19.30 | Sundance Shorts 2017 wo 15 nov, 21.00 | WoensdagDocu ***No Place for a Rebel*** wo 15 nov, 19.20 | ***Jan Sierhuis, zelfportret*** wo 22 nov, 19.20 | ***Visages Villages*** wo 6 dec, 19.20 | ***The Swedish Theory of Love*** wo 13 dec, 19.20 | Boek in Beeld ***Vele hemels boven de zevende*** wo 22 nov, 19.30 | Gay film Night & Matinée ***Lazy Eye*** di 21 nov, 19.20 | za 25 nov, 16.30 | Ontbijtfilm zo 26 nov, 10.45 | Exhibition on Screen ***Canaletto and the art of Venice*** zo 26 nov, 10.30 | di 28 nov, 19.30 | Cracking the Frame ***Troublemakers: The Story of Land Art*** wo 29 nov, 19.20 | Royal Opera House ***The Nutcracker*** (live) di 5 dec, 20.15 | Filmconcert ***The Lodger*** di 12 dec, 19.30 | Filmclub vr 10, wo 15, do 16, vr 17 en wo 22 nov | Nachtfilm za 25 nov

Bussum

Filmhuis Bussum
Brediusweg 1 | 035-693 8694 | filmhuisbussum.nl
Borg/McEnroe do 23 nov, 20.00 | vr 24 nov, 15.45 en 21.15 | za 25 nov, 21.30 | zo 26 nov, 13.00 | do 30 nov, 20.00 | Cargo vr 10 nov, 13.00 en 18.45 | za 11 nov, 21.30 | zo 12 nov, 13.30 | Daphne do 16 nov, 20.00 | vr 17 nov, 21.30 | di 21 nov, 20.00 | do 23 nov, 16.15 | za 25 nov, 16.00 | ma 27 nov, 20.30 | Detroit do 9 nov, 20.00 | vr 10 nov, 21.15 | za 11 nov, 15.45 | vr 17 nov, 13.00 | za 18 nov, 21.15 | zo 19 nov, 20.00 | di 21 nov, 14.00 | A Family Quartet do 9 nov, 16.15 | za 11 nov, 13.30 | zo 12 nov, 16.00 (met nagesprek) | za 18 nov, 13.00 | di 21 nov, 14.15 | The Glass Castle do 23 nov, 16.00 | vr 24 nov, 13.00 | za 25 nov, 13.00 en 18.45 | wo 29 nov, 20.00 | Good Time do 16 nov, 20.30 | vr 17 nov, 19.00 | za 18 nov, 21.30 | wo 22 nov, 20.30 | vr 24 nov, 21.30 | za 25 nov, 19.00 | di 28 nov, 20.00 | Kleine IJstijd do 16 nov, 16.15 | za 18 nov, 19.00 | zo 19 nov, 16.00 | do 23 nov, 20.30 | vr 24 nov, 19.00 | za 25 nov, 21.15 | zo 26 nov, 13.30 en 20.30 | wo 29 nov, 20.30 | Loving Vincent do 9 nov, 16.00 | vr 10 nov, 19.00 | za 11 nov, 13.00 en 19.00 | vr 17 nov, 16.00 en 21.15 | zo 19 nov, 13.30 | wo 22 nov, 14.30 | vr 24 nov, 18.45 | zo 26 nov, 16.00 | ma 27 nov, 20.00 | do 30 nov, 20.30 | Loveless vr 10 nov, 15.45 | za 11 nov, 16.00 | ma 13 nov, 20.00 | wo 15 nov, 20.00 | Mother! vr 10 nov, 21.30 | za 11 nov, 18.45 | zo 12 nov, 20.00 | di 14 nov, 20.00 | Tulip Fever zo 12 nov, 15.45 | ma 13 nov, 20.30 | wo 15 nov, 14.30 | Vazante vr 17 nov, 18.45 | za 18 nov, 15.45 | zo 19 nov, 20.30 | wo 15 nov, 14.30 | Vazante vr 17 nov, 18.45 | za 18 nov, 15.45 | zo 19 nov, 20.30 | wo 15 nov, 14.30 | Verwacht in dec ***Un beau soleil intérieur | C'est la vie | David Lynch: The Art Life | A Gentle Creature | Happy End | Heartstone | The Killing Of A Sacred Deer | Petit Paysan | The Square | Sneak Preview ***Elke di, 20.30*** | Exhibition On Screen ***David Hockney at the Royal Academy of Arts ma 6 nov, 20.30 | zo 12 nov, 11.00 | wo 15 nov, 20.30 |*** Film met Ontbijt ***Vele hemels boven de zevende zo 19 nov, 09.30***

Capelle a/d IJssel

Isalatheater
Stadsplein 5 | 010-458 6300 | isalatheater.nl | Aanvang: 20.00
The Beguiled di 21 nov | ***Maudie*** di 14 nov | ***Tulipani*** di 28 nov

Delft

Filmhuis Lumen
Doelenplein 5 | 015-214 0226 | filmhuis-lumen.nl | Raadpleeg de website voor de exacte data en tijden
Premières ***Un beau soleil intérieur*** vanaf do 30 nov | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***On Body and Soul*** vanaf do 14 dec | ***The Party*** vanaf do 14 dec | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | Verwacht ***120 BPM*** week van 23 t/m 29 nov | ***Le Fidèle*** week van 9 t/m 22 nov | ***Manifesto*** di 21 en

Noordelijk Film Festival

Ok, het filmfestival in Rotterdam is zeven jaar ouder, maar het **Noordelijk Film Festival** mag er met 38 jaar ook zijn. Het jaarlijkse hoogtepunt van het filmleven in Noord-Nederland wordt van 8 t/m 12 november op de vertrouwde locaties in Leeuwarden gehouden, dus in Stadsschouwburg De Harmonie, Slieker Film en Neushoorn. Het festival opent met de voorpremière van Joachim Triers *Thelma*, een drama over een strenggelovig opgevoede studente die het spoor bijster raakt als ze verliefd wordt op een medestudente. Vier dagen later eindigt het festival met het Zweedse sociale drama *Beyond Dreams* (Rojda Sekersöz), over een uit de gevangenis ontslagen twintiger die het niet makkelijk wordt gemaakt bij haar terugkeer in de samenleving. Het maakt de verlokkingen om haar oude vertrouwde leventje met ruige criminele vriendinnen weer op te pakken des te sterker.

Het hart van het festival is zoals altijd Noordse Focus, dat bestaat uit meer dan vijftig korte en lange internationale fictiefilms en documentaires uit Scandinavië, de Baltische staten en IJsland. Geografisch wordt er een beetje gesmokkeld doordat er ook Ierse en Britse films in het programma zitten. Speciale aandacht is er met vier klassiekers onder de titel Finnish Landscapes voor Finland. Een recente Nederlandse wond wordt opengereten door *Inside a Volcano: The Rise of Icelandic Football* (Sævar Guðmundsson), een documentaire over de opmerkelijke opmars van het IJslandse nationale voetbalteam, dat de weg naar het EK voor Nederland dwarsboomde. Grappig is dat niet een Scandinavische filmmaker maar de Nederlandse regisseur Boudewijn Koole op het festival de Award for special contribution to Northern cinema krijgt. Hij dankt het aan zijn in Noorwegen spelende films *Beyond Sleep* en *Verdwijnen*.

VOLCANO

Het Nederlandse Noorden staat onder de titel Noorderkroon in de schijnwerpers. Het programma bevat films die een persoonlijke of thematische link hebben met Friesland, Groningen of Drenthe. Te zien zijn veertig professionele en amateurfilms, zowel fictie als documentaire van nieuwkomers en gevestigde namen. Onder veel meer kan worden gekeken naar Pieter Verhoeffs docudrama *Tokyo Trial* over het naoorlogse Tokio Tribunaal. Verhoeff woont weliswaar al decennia in Amsterdam maar is in Friesland geboren. Van de eveneens in Friesland geboren Steven de Jong is de wielrennersfilm *Spaak* te zien. Er zijn ook films van minder bekende regisseurs. Zoals van Tonnie Dinjens het Engels gesproken *Time Will Tell*, een thriller over een tiener die in de stress schiet als ze hoort dat haar vader, voor wie ze bang is, binnenkort uit de gevangenis komt. Door haar vermogen om terug in te tijd te kunnen reizen, hoopt ze te kunnen ingrijpen. Engels gesproken is ook *Who Is Alice* van Ismaël Lotz. In de komedie heeft een actrice er alles voor over om de top te bereiken. Misschien niet de beste weg naar geluk.

NOORDELIJKFILMFESTIVAL.NL

Precies dát laat hij zien in *A Gentle Creature*: een natie die zich slaapdronken naar de hel laat voeren. Gevangen in een empathieloos universum van ambtenaren en politieagenten, pooiers en hoeren, hele en halve criminelen, is de lijdzaamheid van het hoofdpersonage nog het meest kwellend om naar te kijken. Wie maakt een einde aan deze nachtmerrie?

★★★★½

Sasja Koetsier in de Filmkrant

FK.LIVE

Nog meer over film weten? De Filmkrant komt live in de filmtheaters. Filmkrantmedewerkers geven elke maand intro's bij speciaal geselecteerde films en daarnaast inleidingen, lezingen, Q&A's en workshops bij andere films uit het actuele aanbod.

Alkmaar | Filmhuis
► *Story of Film*-reeks van 10 avonden | 15, 22, 29 november, 6 en 13 december 19.30 uur | André Waardenburg, Dana Linssen
Amsterdam | Cinecenter
► *The Killing of a Sacred Deer* | 10 november 21.00 | Ronald Rovers
► *David Lynch: The Art Life* | 24 november 21.00 uur
Apeldoorn | Gigant
► *The Square* | 9 november 19.30 uur | Dana Linssen
Groningen | GroningerForum
i.h.k.v. IDFA Groningen
► *The Long Season* | 24 november 17.00 uur | Sasja Koetsier
► *Amal* | 24 november 19.00 uur | Sasja Koetsier
► *Q&A Denise Janzee – My Name is Nobody* | 25 november 13.00 uur | Laura van Zuylen
► *Q&A Alex de Ronde* | 25 november 16.30 uur | Laura van Zuylen
► *Ex Libris* | 25 november 17.00 uur | Sasja Koetsier
► *Q&A Jessica Gorter – The Red Soul* | 25 november 19.00 uur, 26 november 13.30 | Sasja Koetsier
► *Ask the Sexpert* | 25 november 19.15 uur | Laura van Zuylen
► *Who's Streets* | 25 november 21.15 uur | Sasja Koetsier
► *Faces Places* | 26 november 11.00 uur | Sasja Koetsier
► *Human Flow* | 26 november 16.00 uur | Laura van Zuylen
► *IDFA's Audience Favorites* | 26 november, hele dag | Laura van Zuylen
► *Spielberg* | 26 november 19.30 uur | Laura van Zuylen
Groningen | GroningerForum
► *Mijlpalen – Novecento* | 17 december 13.00 uur
Haarlem | Filmschuur
► *The Square* | 11 november, 16.00 uur | Dana Linssen
► *Happy End* | 18 november 16.30
► *The Killing of a Sacred Deer* | 2 december 16.15 uur
► *On Body and Soul* | 16 december 16.30 uur
► *Les uns et les autres* | 11 december 19.30 uur
Rijswijk | Filmhuis
► *Tonio* | 25 november 13.00 uur | Gerlinda Heywegen
► *The Red Turtle* | 16 december 13.00 uur | Jos van der Burg
Venray | Filmkring
► *Taxi Driver* | 16 november, avond | Basje Boer
Voorschoten | Filmtheater
► *A Personal Journey with Martin Scorsese Through American Movies* reeks | 17 november, 1 en 15 december, 20.00 uur | Dana Linssen

Raadpleeg ook de agenda van uw filmtheater. Voor meer informatie en boekingen FILMKRANT.NL/FILMKRANTLIVE

wo 22 nov | *The Net* week van 9 t/m 15 nov | *Safari* do 30 nov | *Thelma* week van 7 t/m 13 dec | Sneak Preview Elke zo | Movies that Matter *Insyriated* do 9 nov | *A River Below* do 7 dec | Rode Tulp Festival *Album* zo 12 nov | *The Girl with the Red Scarf* zo 12 nov | *My Father's Wings* za 11 nov | Film en architectuurfestival *Columbus* zo 19 nov | *L'Éclisse* za 18 nov | *The Fountainhead* do 16 nov (opening) | *Kleijburg – de laatste Bijlmerflat* vr 17 nov | Film Noir Femme Fatale *The Big Sleep* ma 19 dec | *Scarlet Street* ma 20 nov | *The Strange Love of Martha Ivers* ma 4 dec | Deutsches Kino *Der Hund begraben* do 14 dec | *Paula* do 23 nov | Exhibition on Screen *Canaletto* zo 26 nov

Den Bosch

Verkadefabriek
Boschdijkstraat 45 | 073-681 8160 | verkadefabriek.nl
Premières *Battle of the Sexes* vanaf do 23 nov | *Breathe* vanaf do 14 dec | *Final Portrait* vanaf do 7 dec | *Happy End* vanaf do 16 nov | *The Killing of a Sacred Deer* vanaf wo 29 nov | *On Body and Soul* vanaf do 14 dec | *The Party* vanaf do 14 dec | *The Square* vanaf do 9 nov | *Suburbicon* vanaf do 16 nov | *Thelma* vanaf do 7 dec | *Vele hemels boven de zevende* vanaf do 30 nov | Filmcursus Déjà Vu do 9 nov, 23 nov en 7 dec, 19.30 | Film & Filosofie *Happy End* wo 22 nov, 19.30 | Film & Architectuur ma 13 nov, 19.30 | Ontbijtfilm *Brooklyn* zo 12 en zo 19 nov, 12.00 (ontbijt om 11.00) | Sneak Preview di 14, 21 en 28 nov, 5, 12 en 19 dec, rond 21.15 | Exhibition on Screen *Canaletto & The Art of Venice* zo 26 nov, 14.30 | Bossche Filmers do 30 nov, 19.30

Den Haag

Filmhuis Den Haag
Spui 191 | 070-365 6030/345 9900 | Programma is onder voorbehoud, raadpleeg ook de website | filmhuis-denhaag.nl
O.a. verwacht *The Square* vanaf do 9 nov | *Until the Birds Return* vanaf do 9 nov | *Unwanted* vanaf do 9 nov | *We Margiela* vanaf do 9 nov | Movies that Matter *Insyriated* zo 12 nov, 14.00 | Klassieker *Deliverance* zo 19 nov, 13.30 | wo 22 nov, 21.30 | *The Turning Point* zo 12 nov, 16.15 | zo 26 nov, 16.00 | Surf Film Nacht *The Seawolf* do 16 nov, 21.00
Nutshuis
Riviervismarkt 5 | 070-345 9090 | nutshuis.nl
Beyoncé: Lemonade wo 13 dec, 20.00 | *Everybody Dies But Me* wo 29 nov, 20.00 | *Meek's Cutoff* wo 15 nov, 20.00 | *People that are not Me* wo 6 dec, 20.00 | *Tempestad* wo 22 nov, 20.00 | Kortfilmprogramma *I Love Dick* wo 20 dec, 20.00

Den Helder

Cinema Zevenskoop
Julianaplein 43 | 0223-610 941 | http://cinemazevenskoop.wix.com/recent | Aanvang: 20.30
Verwacht *120BPM* do 9 t/m ma 13 nov | *In Blue* do 16 t/m ma 20 nov | *Daphne* do 30 nov t/m ma 4 dec | *Loveless* do 23 t/m ma 27 nov | *Loving Vincent* do 12 dec

Deventer

Filmhuis De Keizer
Keizerstraat 78 | 0570-618 822 | filmhuisdekeizer.nl
Premières *C'est la vie* vanaf do 16 nov | *Il colore nascosto delle cose* vanaf do 30 nov | *Happy End* vanaf do 16 nov | *The Killing of a Sacred Deer* vanaf do 30 nov | *On Body and Soul* vanaf do 14 dec | *The Party* vanaf do 14 dec | *The Square* vanaf do 9 nov | *Vele hemels boven de zevende* vanaf do 30 nov | *Visages Villages* vanaf do 7 dec | *Wonderstruck* vanaf do 7 dec | Nog te zien *Le Fidèle* | *Loving Vincent* | *Oude Liefde* | Weekfilms *Un Beau Soleil Intérieur* speelweek 23 nov | *Final Portrait* speelweek 7 dec | *Knock* speelweek 14 dec | Special *No Place for a Rebel* za 11 nov, 19.30 (met Q&A) | Deventer DansDagen *Dancer* za 11 nov, 9.30 | *La Chana* za 11 nov, 16.00 | Sneak Preview di 14 nov, 20.30 | Rondeel Cinema *In Between Mountains and Oceans* di 21 nov, 20.30 (met inleiding) | Gay Film Night *Lazy Eye* di 28 nov, 20.30 | Klassieker *Les uns et les autres* ma 11 en ma 18 dec | Focus op Indonesië *Athirah* ma 20 nov, 20.30 | *Laskar Pelangi* ma 13 nov, 20.30 | *Salawaku* ma 27 nov, 20.30

Diemen

Filmtheater De Omval
Ouddiemerlaan 104 | 020-600 1897 | theaterdeomval.nl
Un beau soleil intérieur do 30 nov, 20.00 | di 5 dec, 14.00 en 20.00 | *C'est la vie!* Do 21 dec, 20.00 | *Loveless* do 23 nov, 20.00 | di 28 nov, 14.00 en 20.00 | *Loving Vincent* do 7 dec, 20.00 | di 12 dec, 14.00 en 20.00 | *Manifest* do 16 nov, 20.00 | di 21 nov, 14.00 en 20.00 | *The Square* do 14 dec, 20.00 | di 19 dec, 14.00 en 20.00 | *Walk With Me* do 9 nov, 20.00 | di 14 nov, 14.00 en 20.00

Doesburg

Filmhuis Doesburg
Het Arsenaal 1309, Kloosterstraat 15 | 0313-482 336 | filmhuis-doesburg.nl
A Quiet Passion wo 22 nov | *The Salesman* zo 12 en wo 15 nov | Filmwochenende *Heimat* vr 17 nov t/m zo 19 nov

Doetinchem

Filmhuis/Gruitpoort
Hofstraat 2 | 0314-340 943 | gruitpoort.nl
The Beguiled vr 10 nov, 16.00 | zo 12 nov, 20.30 | *City of Ghosts* vr 17 en ma 20 nov, 20.30 | za 18 nov, 15.00 | *A Family Quartet* za 18 en ma 27 nov, 20.30 | di 21 nov, 14.00 en 20.30 | di 28 nov, 10.00 | *The Glass Castle* vr 15, ma 18 en wo 20 dec, 20.30 | di 19 dec, 10.00 | *I Am Not Your Negro* do 23 nov, 20.30 | zo 25 nov, 15.00 | *In Blue* vr 10 en ma 13 nov, 20.30 | za 11 nov, 15.00 | di 14 nov, 10.00 | vr 17 nov, 16.00 | *De kleine IJstijd* do 7, za 9, di 12 en zo 17 dec, 20.30 | di 12 dec, 14.00 | vr 15 dec, 16.00 | *Loveless* do 14, za 16, di 19 en vr 22 dec, 20.30 | di 19 dec, 14.00 | *Maudie* do 9, za 11, di 14 en zo 19 nov, 20.30 | di 14 nov, 14.00 | di 21 nov, 10.00 | *Het mysterie van de melkrobots* zo 19 nov, 14.30 | *The Postman's White Nights* vr 1 en ma 4 dec, 20.30 | di 5 dec, 10.00 | *Tulpani* za 25 nov, zo 26 nov, zo 3 dec en ma 11 dec, 20.30 | di 28 nov, 14.00 en 20.30 | *Victoria and Abdul* do 30 nov, za 2 dec, vr 8 dec en zo 10 dec, 20.30 | di 5 dec, 14.00 en 20.30 | IDFA Filmavond Nicaragua *La Yuma* do 16 nov, 20.00 | Klassieker *Bennie Stout* zo 26 nov, 15.00 | Exhibition on Screen *I, Claude Monet* wo 6 dec, 20.30 | vr 8 dec, 16.00 | di 12 dec, 10.00

Dordrecht

Cinema The Movies
Nieuwstraat 60-62 | Info & reserveren: 078-720 0777 (vanaf 11.00) | themoviesdordrecht.nl | Raadpleeg de website voor exacte data en aanvangstijden

Drachten

Schouwburg De Lawei
Laweiplein 1 | lawei.nl/film | Reserveer via de website of bel 0512 335 050
120 BPM wo 29 nov, 20.30 | *Daphne* do 16, vr 17 en za 18 nov, 20.30 | *A Family Quartet* zo 12 nov, 11.00 | *The Glass Castle* do 30 nov, vr 1 dec en za 2 dec, 20.30 | *Loveless* vr 10 en za 11 nov, 20.30 | *Loving Vincent* wo 15 en wo 22 nov, 20.30 | *Victoria and Abdul* do 23, vr 24 en za 25 nov, 20.30

Relaxed filmkijken

Je hebt festivals die moeten scoren met premières, maar er zijn ook festivals waar je op je gemak films kunt inhalen. Geen stress over de nieuwste van die of die, maar relaxed kijken. Zo'n festival is het Schiedamse **Suikerzoet Film Festival**, waarvan de dertiende editie van 16 t/m 19 november wordt gehouden. Er zijn wel nieuwe films te zien (er is zelfs een prijs voor beste korte film), maar het hart bestaat uit de beste films van het afgelopen jaar. Dat ze in het centrum van Schiedam te zien zijn op twaalf historische locaties, uiteenlopend van brugwachtershuisje tot kerk, is een extra attractie. Een paar titels: *La La Land*, *Manchester by the Sea*, *Paterson*, *Demain tout commence* en *Hidden Figures* .

Naast films voor volwassenen is er voor kinderen van 4 t/m 13 jaar het Suikerzoet Kinderfilm Festival. Kinderen kunnen zich een VIP voelen door over de rode loper voor de Grote of Sint Janskerk te lopen. Ook kunnen zij op veel plekken in de stad kinderfilms zien. En ze kunnen een echte auditie doen voor *Klassefilm*, de verfilming van een verhaal uit het SchavUIT-doeboek. Uiteraard wordt er ook gefeest. De Candy Dandy Night op 17 november staat met drag-queens en drag-kings in het teken van een Berlijnse nachtclub. En de Rotterdams dj Ray Escobar komt 18 november de afterparty op zijn kop zetten.

SUIKERZOETFILMFESTIVAL.NL

DEMAIN TOUT COMMENCE

Het is een film over vluchtelingen maar het is ook een spektakelfilm. Want één van die vluchtelingen blijkt een engel te zijn. Of ieder geval een mens die kan vliegen. Welke interpretatie je er precies aan geeft is aan de kijker. Wil je religieuze symboliek, dan is die er. In essentie gaat de film over de verhouding tussen wij Europeanen en zij vluchtelingen.

★★★★½

Ronald Rovers over *Jupiter's Moon* in de Filmkrant

Eindhoven

Plaza Futura/Natlab
Kastanjelaan 500 | 040-294 6848 | natlab.nl | Raadpleeg de website voor het volledige programma
C'est la vie! do 16 nov | *David Lynch: The Art Life* do 23 nov | *Final Portrait* do 7 dec | *Happy End* do 16 nov | *Insyriated* do 23 nov | *The Killing of a Sacred Deer* wo 29 nov | *The Party* do 14 dec | *Until the Birds Return* do 9 nov | *Vele hemels boven de zevende* do 30 nov | *Visages Villages* do 7 dec | *The Woman Who Left* do 21 dec | *Wonderstruck* do 7 dec
Filmhuis De Zwarte Doos
TU/e terrein | 040-247 5348 of 040-2474900 (ma t/m wo) | filmhuisdezwartedoos.nl
Baby Driver ma 13 t/m wo 16 nov, 20.00 | *The Big Sick* ma 18 t/m wo 20 dec, 20.00 | *Blade Runner 1982* wo 6 dec, 19.30 | *Blade Runner 2049* ma 11 t/m wo 13 dec, 20.00 | *Mother!* ma 27 t/m wo 29 nov, 20.00 | *The Net* ma 20 t/m wo 22 nov, 20.00 | *The Verdict* ma 4 dec, 19.30

Emmen

Filmhuis Emmen
Westeinde 70 | 0591-668 250 | filmhuisemmen.nl
Aquarius ma 4 dec, 20.15 | wo 6 dec, 19.00 | *Beyond the Mountains and Hills* di 14 nov, 19.00 | *The Big Sick* ma 27 nov, 20.15 uur | wo 29 nov, 19.00 | *Certain Women* ma 20 nov, 20.15 | wo 22 nov, 19.00 | *Félicité* di 5 dec, 19.00 | *Kedi* di 12 dec, 19.00 | *Maudie* di 19 dec, 19.00 | *The Nile Hilton Incident* ma 18 dec, 20.15 | wo 20 dec, 19.00 | *Nocturama* ma 13 nov, 20.15 | wo 15 nov, 19.00 | *Tramontane* ma 11 dec, 20.15 | wo 13 dec, 19.00 | *Une Vie* di 28 nov, 19.00 | *Wolf and Sheep* di 21 nov, 19.00

Enschede

Concordia Film Theater Expositie
Oude Markt 15 | 053-430 0999 | concordia.nl | Raadpleeg de website voor het actuele programma

Goes

't Beest
Beestenmarkt 3 | 0113-228 142 | tbeest.nl
The Beguiled do 9, wo 15 en vr 17 nov | *In Blue* di 28 nov, wo 29 nov en wo 6 dec | *Loveless* ma 11 t/m wo 13 dec | *Maudie* vr 10 nov | *Una mujer fantástica* za 2, ma 4 en vr 8 dec | *Noord-Korea: Een dag uit het leven* do 23 nov | *Victoria and Abdul* do 16, di 21, wo 22 en vr 24 nov | *Walk With Me* ma 27 nov, wo 29 nov, do 30 nov, di 5 dec en wo 6 dec | Special: 2x Zeeuws *Gevangen licht + Zoenoffer* za 18 nov

Gouda

Filmhuis
Lethmaetstraat 45 | 0182-522 200 | filmhuisgouda.nl
120 BPM za 18 nov, 15.00 | zo 19, do 23 en di 28 nov, 20.00 | za 2 dec,

Adam Curtis in de schijnwerper

Weer geen special op het International Documentary Filmfestival Amsterdam over **Adam Curtis**? Een gemiste kans want het is hoog tijd dat het festival de Britse documentairemaker in de schijnwerpers zet. Als het festival het niet doet, dan doen wij het maar, zal men in Filmhuis Cavia hebben gedacht. Het vertoont met *The Century of the Self* en *All Watched Over by Machines of Loving Grace* twee (zeer) lange documentaires van Curtis. De in 1955 geboren Brit maakt ambitieuze films die verborgen patronen en structuren blootleggen achter de waarneembare sociale en politieke werkelijkheid. Curtis' collega's kennen het belang van zijn werk. Zo stond zijn documentaire *It Felt Like a Kiss* (2009) in de top tien van beste documentaires aller tijden die Errol Morris twee jaar geleden tijdens IDFA presenteerde. De keuze verbaast niet, want ook Morris is geinteresseerd in de duistere politieke en economische mechanismen achter de waan van de dag.

In het vier uur durende *The Century of the Self* (2002), dat Cavia op 11 november vertoont, betoogt Curtis dat Freuds theorie over het onderbewuste door economische en politieke machthebbers wordt misbruikt om mensen te manipuleren en hun denken te beïnvloeden. Met hulp van Freud brengen bedrijven producten aan de man en vrouw en manipuleren politici het denken van burgers. Freuds Amerikaanse neef Edward Bernay zag de commerciële mogelijkheden van Freuds theorieën. Hij vond de term 'public relations' uit en bracht in de jaren twintig met een gewiekste marketingcampagne Amerikaanse vrouwen aan het roken door dat als sexy te presenteren.

ALL WATCHED OVER...

In het 2,5 uur durende *All Watched Over by Machines of Loving Grace* (2011), dat 9 december is te zien in Cavia, analyseert Curtis de desastreuze invloed van het moderne kapitalisme en het economisch liberalisme op de wereld. In de in 1943 gepubliceerde roman *The Fountainhead* van de Amerikaanse schrijfster Ayn Rand ziet Curtis de ideologische legitimatie van het kapitalistische kwaad. Het doet misschien looiige marxistische kritiek vermoeden, maar Curtis' films zijn dynamische, prikkelende collages vol geweldige archiefbeelden, nieuwsfragmenten en interviewclips.

FILMHUISCAVIA.NL

21.15 | ***Un beau soleil intérieur*** vr 15 dec, 15.30 | zo 1 dec 7, 16.00 | ***Cargo*** vr 10 nov, 21.45 | wo 15 en ma 20 nov, 20.30 | za 18 nov, 21.15 | ***Columbus*** za 11 nov, 21.15 | ***Daphne*** vr 24 nov, 21.45 | zo 26 nov, 16.00 | vr 1 dec, 19.00 | ma 4 en do 7 dec, 20.30 | ***Du Forsvinder*** za 25 nov, 15.00 | di 28 nov, 14.00 | do 30 nov, 20.30 | vr 1 dec, 21.45 | vr 8 dec, 19.00 | ***A Family Quartet*** vr 10 nov, 15.30 | za 18 nov, 18.30 | zo 26 nov, 11.00 | ma 27 nov, 20.30 | ***Le Fidèle*** za 9 dec, 18.30 | zo 10 dec, 20.00 | di 12 en wo 20 dec, 20.30 | ***The Glass Castle*** zo 3 dec, 16.00 | di 5 en ma 18 dec, 20.30 | vr 8 dec, 15.30 (film plus) | za 9 dec, 21.30 | di 12 dec, 14.00 | ***Good Time*** vr 8 dec, 21.45 | ma 11 en di 19 dec, 20.30 | za 16 dec, 21.15 | ***Die göttliche Ordnung*** do 9 en ma 13 nov, 20.30 | vr 17 nov, 19.00 | ***Happy End*** do 14 dec, 20.30 | di 19 dec, 14.00 | ***Homo Sapiens*** zo 12 nov, 13.00 | ***Jan Sierhuis, zelfportret*** di 21 nov, 14.00 | vr 24 nov, 19.00 | zo 26 nov, 20.00 | za 2 dec, 18.30 | ***Kedi*** za 25 nov, 18.30 | wo 29 nov, 16.00 | ***Loveless*** zo 19 nov, 11.00 | di 21 en wo 29 nov, 20.30 | vr 24 nov, 15.30 | za 2 dec, 15.00 | zo 3 dec, 20.00 | ***Loving Vincent*** vr 1 dec, 15.30 | zo 3 dec, 11.00 | di 5 dec, 14.00 | wo 6 en wo 13 dec, 20.30 | vr 15 dec, 19.00 | ***No Place For a Rebel*** do 7 dec, 13.00 en 15.30 (donateursspecials)| zo 10 dec, 11.00 |(donateursspecial) | zo 10 dec, 13.30 | vr 15 dec, 21.45 | za 16 dec, 18.30 | ***Strange and Familiar*** zo 12 nov, 11.00 | ***Thomas Rau–einde van bezit*** za 11 nov, 19.00 | ***TransitieNL*** zo 12 nov, 15.00 | ***Tulipani*** vr 10 nov, 19.00 | zo 12 nov, 20.00 | di 14 nov, 20.30 | vr 17 nov, 15.30 | zo 19 nov, 16.00 | ***Vele hemels boven de zevende*** za 25 nov, 21.15 (voorpremière) | ***Victoria and Abdul*** za 11 nov, 15.00 | di 14 nov, 14.00 | do 16 en wo 22 nov, 20.30 | vr 17 nov, 21.45 | ***Visages Villages*** zo 17 dec, 20.00 | Filmspecial Franse Cinema–Literatuur zo 10 dec, 16.00

Groningen

Groninger Forum
Hereplein 73 | 050-312 0433 | groningerforum.nl | Raadpleeg de website voor exacte data en aanvangstijden
C'est la vie! vanaf 16 nov | ***Final Portrait*** vanaf 7 dec | ***Happy End*** vanaf 16 nov | ***An Inconvenient Truth 2*** vanaf 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf 30 nov | ***The Party*** vanaf do 14 dec | ***Prince: Sign o' the Times*** 21 nov | ***De rode ziel*** vanaf 23 nov | ***The Square*** vanaf 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf 16 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf 30 nov | ***Visages villages*** vanaf 7 dec | Italiafilm ***Un bacio*** ma 13 nov | ***Indivisibili*** ma 11 dec | Your Cinema wo 15 nov en wo 13 dec | Docs ***David Lynch: The Art Life*** wo 6 dec | ***No Place for a Rebel*** wo 15 nov | Sneak Preview Amongst Friends ma 20 nov en ma 18 dec | IDFA in Groningen do 23 t/m zo 26 nov | Cinemadiner ***Le fabuleux destin d'Amélie Poulain*** di 28 nov | First Contact ***Close Encounters of the Third Kind*** ma 27 nov | ***Lifeforce*** ma 20 nov | ***Predator*** ma 4 dec | ***The Thing*** ma 11 dec | Exhibition on Screen ***Canaletto & The Art of Venice*** zo 3 dec | Boek & film ***The Beguiled*** do 7 dec | Mijlpalen Film ***Novecento I + II*** zo 17 dec | Ciné-club ***Le ciel attendra*** di 21 nov | ***Les uns et les autres*** di 19 dec | Royal Opera House ***The Nutcracker*** 5 dec (live) en zo 10 dec (encore)

RKZ Bios
Emmastraat 15-s101 | 050-526 2482 | rkzbios.nl
Brad's Status za 11 en ma 13 nov, 20.30 | ***Dispossession: The Great Social Housing Swindle*** zo 19 nov, 16.00 | ***Good Time*** za 25 en ma 27 nov, 20.30 | ***In Blue*** za 18 en ma 20 nov, 20.30

Haarlem

Filmschuur
Lange Begijnestraat 9 | 023-517 3910 | filmschuur.nl
A Ghost Story vanaf do 16 nov | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Visage villages*** vanaf do 7 dec | Filmkrant.Live ***Happy End*** za 18 nov, 16.30 | ***The Square*** za 11 nov, 16.00 | Cracking the Frame ***Troublemakers The Story of Land Art*** ma 13 nov, 19.15 | ***The seasons in Quincy: Four Portraits of John Berger*** za 9 dec, 16.45 | Shoot Your Shot #13 Finale zo 17 dec, 19.15 | Dag van de Korte Film do 21 dec, 19.15

ADVERTORIAL

A River Below in Movies that Matter On Tour

Movies that Matter toert in december door het land met de opzienbarende documentaire ***A River Below***. Diep in de Amazonerivier leeft de zeldzame roze dolfijn. Dit dier is een makkelijke prooi voor lokale vissers en is daarom bijna uitgestorven. De Braziliaanse televisiester Richard Rasmussen zet zijn televisieprogramma op National Geographic handig in om aandacht te genereren voor deze illegale slachting. Bioloog Fernando Trujillo focust zich op de gevangen vis die een gevaar voor de gezondheid vormt door de hoge concentraties kwik. Beide mannen strijden op geheel eigen wijze voor het behoud van het dier, tot een schandaal de verhoudingen op scherp zet. MtM vertoont deze film in samenwerking met ASN Bank.

MOVIESTHATMATTER.NL

A RIVER BELOW

Hardenberg

Filmhuis Hardenberg
Badhuisplein 3 | 0523-280 353 | filmhuishardenberg.nl | Aanvang: 20.00
Demain tout commence di 5 en wo 6 dec | ***The Salesman*** di 21 en wo 22 nov

Harderwijk

Filmhuis Harderwijk/ Catharinakapel
Klooster 1 | 0341-419 500 | filmhuisharderwijk.nl
The Beguiled za 25 nov, 20.15 | di 28 nov, 14.00 | ***The Big Sick*** za 11 en ma 13 nov, 20.15 | ***Detroit*** do 14 en ma 18 dec, 20.15 | ***Du Forsvinder*** za 16 dec 20.15 | di 10 19 dec 14.00 | ***Kedi*** zo 12 nov, 20.15 | di 14 nov, 14.00 | ***Living on the Edge: A Life in the Sahel*** ma 27 nov, 20.15 | ***Mother!*** za 2 en ma 4 dec, 20.15 | ***The Net*** ma 20 nov, 20.15 | di 21 nov, 14.00 | ***Summer 1993*** ma 11 dec, 20.15 | ***Tulip Fever*** zo 10 dec, 20.15 | di 12 dec, 14.00 | ***Tulipani*** do 16 en za 18 nov, 20.15 | ***Victoria & Abdul*** zo 3 dec, 20.15

Heemskerk

Fh Heemskerk/Gebouw de Cirkel
Cirkel 1 | 0251-214 720 | filmhuis-heemskerk.nl | Aanvang: 20.00
Maudie zo 19 nov, 20.00 | ***The Net*** zo 26 nov, 20.00 | ***Rock'n Roll*** zo 12 nov, 20.00

Heerlen

Filmhuis De Spiegel
De Bongerd 18 | 5e verdieping Glaspaleis | 045-577 2209 | filmhuisdespiegel.nl
El auge del humano zo 10 dec, 14.00 | ***The Beguiled*** do 9 t/m za 11 en ma 13 nov, 20.00 | ***Blessed Benefit*** do 30 nov, 20.00 | ***City of Ghosts*** ma 11 dec, 20.00 | ***Ex Machina*** di 14 nov, 20.00 | ***I Am Not Your Negro*** vr 17 en ma 20 nov, 20.00 | ***In Blue*** vr 15 en ma 18 dec, 20.00 | ***Jackie*** zo 12 nov, 20.00 | ***Knife in the Clear Water*** za 25 nov, 20.00 | zo 26 nov, 14.00 | ***Lily Lane*** ma 27 nov, 20.00 (Eng. ondertiteld) | ***Loving Vincent*** do 14 en za 16 dec, 20.00 | vr 15 en zo 17 dec, 14.00 | ***Malgré la nuit*** zo 12 nov, 14.00 | ***The Nile Hilton Incident*** do 7 en vr 8 dec, 20.00 | ***Retour en Bourgogne*** do 16 en za 18 nov, 20.00 | vr 17 en zo 19 nov, 14.00 | ***Tonio*** zo 3 dec, 20.00 | ***Tramontane*** do 23 en vr 24 nov, 20.00 | ***Victoria and Abdul*** vr 1, za 2 en ma 4 dec, 20.00 | zo 3 dec, 14.00

Helmond

De Cacaofabriek
Cacaokade 1 | 0492-529 009 (di t/m do van 9.00 tot 17.00) | cacaofabriek.nl/film | Raadpleeg de website voor het actuele programma

Hengelo

Filmhuis Hengelo
Beursstr 44 | 074-255 6789 | filmhuishengelo.nl
Aquarius wo 22 en do 23 nov, 20.15 | vr 1 dec, 16.00 | ***The Beguiled*** wo 6 t/m vr 8 dec, 20.15 | ***The Big Sick*** vr 24 en za 25 nov, 20.15 | zo 26 nov, 15.00 | ***La fille de Brest*** vr 10 en wo 15 nov, 20.15 | ***Just Like our Parents*** vr 15 dec, 16.00 | za 16 en wo 20 dec, 20.30 | ***Kedi*** vr 17 nov, 16.00 | za 18 nov, 20.15 | zo 19 nov, 15.00 | ***Lady Macbeth*** do 9 en za 11 nov, 20.15 | ***Loveless*** za 9, wo 13 en vr 22 dec, 20.15 | ***Una mujer fantástica*** wo 29 en do 30 nov, 20.15 | zo 3 dec, 15.00 | ***The Only Living Boy in New York*** do 14 en vr 15 dec, 20.15 | ***Wind River*** vr 1 en za 2 dec, 20.15 | Boek &Film ***Ex Machina*** do 16 en vr 17 nov, 20.15 | Dag van de Korte Film Best of Go Short do 21 dec, 20.15

Hilversum

Filmtheater
Herenplein 5 | 035-623 5466 | filmtheaterhilversum.nl | Raadpleeg de site voor aanvangstijden
Battle of the Sexes vanaf 22 nov | ***Blade Runner (The Final Cut)*** vanaf 19 nov | ***Blade Runner 2049*** vanaf 19 nov | ***Homo Sapiens*** vanaf 30 dec | ***La novia del desierto*** vanaf 23 nov | ***The Party*** vanaf 28 nov | ***The Perks of Being a Wallflower*** vanaf 20 nov | ***Prince: Sign o' the Times*** vanaf 24 nov | ***Les uns et les autres*** vanaf 6 dec | ***Visages villages*** vanaf 7 dec | ***Wonder Wheel*** vanaf 20 dec | Movies that Matter ***Insyriated*** vanaf 14 nov | ***A River Below*** vanaf 12 dec | Gay Movie ***Lazy Eye*** vanaf 20 nov | Cracking the Frame ***Troublemaker: The Story of Land Art*** vanaf 26 nov

Hoogeveen

Luxor-Theater
JT Hoogeveen, van Echtenplein | 0528-234 000 | filmhuishoogeveen.nl | Aanvang: 20.15 - 22.00
The Handmaiden di 28 nov en ma 4 dec | ***Happy End*** di 12 en ma 18 dec | ***Layla M.*** di 14 en ma 20 nov

Hoorn

Cinema Oostereiland
Krententuin 25 | 0229-232 296 | cinemaoostereiland.nl
O.a. verwacht ***Battle of the Sexes | C'est la vie! | God's Own Country | Happy End | The Killing of a Sacred Deer | Petit Paysan | The Square | Vele hemels boven de zevende***

Houten

Film Aan de Slinger
De Slinger 40 | 030-635 1024 | filmaandeslinger.nl
American Made di 21 nov, 20.00 | ***Gifted*** di 14 nov, 20.00 | ***The Glass Castle*** do 23 en vr 24 nov, 20.00 | ***Kleine IJstijd*** do 30 nov en vr 1 dec, 20.00 | ***Loving Vincent*** di 28 nov, 20.00 | ***Tulipani*** do 16 en vr 17 nov, 20.00 | ***Victoria & Abdul*** do 9 en vr 10 nov, 20.00 | Filmclub ***Victoria & Abdul*** wo 15 nov, 10.00 | Filmfestival Houten ***C' est la vie!*** Zo 17 dec, 12.15 | ***Chef*** za 16 dec, 17.30 (+ viergangendiner) | ***A Family Quartet*** zo 17 dec, 11.00 | ***Good Time*** za 16 dec, 22.30 | ***Saturday Night Fever*** za 16 dec, 21.00 | ***Vele hemels boven de zevende*** vr 15 dec, 20.00 (openingsfilm) | za 16 dec, 14.30 | ***Wonder Wheel*** za 16 dec, 17.00 en 20.00 (voorpremière) | ***Your Name*** zo 17 dec, 14.45 | Lezing: Filmmontage za 16 dec, 19.15 | Lezing: De Wilde Stad zo 17 dec, 13.30 | Filmquiz za 16 dec, 21.15

Kampen

Filmhuis
Burgwal 84 | Reserveren via website | filmhuiskampen.nl | Aanvang: 20.30, zondagfilm: 16.00
Tulipani vr 17 en za 18 nov | ***Wind River*** vr 24 en za 25 nov | Matinee ***Demain tout commence + Retour en Bourgogne*** za 11 nov

Leeuwarden

Slieker Film
Wilhelminaplein 92 | Reserveringen 058-205 0320 (tijdens kassa-uren) | sliekerfilm.nl | Raadpleeg de website voor het volledige programma
Battle of the Sexes do 23 nov | ***Happy End*** do 16 nov | ***Heartstone*** vanaf ma 13 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** do 23 nov | ***The Square*** vanaf ma 13 nov | ***Visages vilages*** do 7 dec | Noordelijk Filmfestival van 8 t/m 12 nov | Special ***Must nou us Kieke: 100 jaar filmgeschiedenis in Leeuwarden*** do 23 nov | Movies that Matter ***Insyriated*** zo 26 nov | Seniorenfilm ***Alone in Berlin*** do 16 nov | Docu's op Donderdag ***David Lynch: The Art Life*** do 30 nov, 20.30 | ***Safari*** do 16 nov, 20.30

Lelystad

Filmtheater/Agora
Agorabaan 12 | 0320-239 239 | agora-lelystad.nl
Broers di 21 nov, 19.45 | ***Rester Vertical*** di 14 nov, 19.45 | ***Star Wars The Last Jedi*** wo 13 t/m zo 17 dec | Klassieker ***The General*** zo 12 nov, 19.45

Leusden

De Filmtuin
De Smidse 1b | 033-495 3107 | detuininleusden.nl | Vertoning van sept t/m mei
La La Land zo 26 nov | ***The Light Between Oceans*** ma 18 en di 19 dec | ***Lion*** zo 10 dec | ***Toni Erdmann*** ma 20 en di 21 nov

Lisse

Filmhuis Lisse – Floralis-Huis van Cultuur
Floralisplein 69 | 0252-213 458 | filmhuis-lisse.nl | Aanvang: 20.30
Denial di 14 nov | ***The Eagle Huntress*** di 21 nov | ***Viceroy's House*** di 28

Maastricht

Lumière Cinema
Bassin 88 | 043-321 4080 | lumiere.nl
Battle of the Sexes vanaf do 23 nov | ***Canaletto and the Art of Venice*** zo 26 nov, 12.00 | di 28 nov, 19.00 | ***C'est la vie*** vanaf do 16 nov | ***Final Portrait*** vanaf do 7 dec | ***A Ghost Story*** vanaf do 16 nov | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***On Body and Soul*** vanaf do 14 dec | ***The Party*** vanaf do 14 dec | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | ***Visages villages*** vanaf do 7 dec | Movies that Matter ***A River Below*** ma 11 dec, 19.30

Drie keer mythologie

Dat de Romeinse en Griekse mythologie tot de verbeelding spreekt van filmmakers is begrijpelijk, want mythen roepen grote gevoelens en meeslepende emoties op, zaken waar films bij gedijen. Wie het wil checken, kan terecht in Filmtheater Kino in Rotterdam, dat onder de titel **An odyssey into mythology** drie verfilmingen van klassieke mythen vertoont. Jean Cocteau's *Orphée* (1950) wekt de mythe van Orpheus tot leven, de zanger die uit verdriet om zijn gestorven geliefde in de onderwereld afdaalt en smeekt of hij zijn geliefde weer mag meenemen naar de bovenwereld. Dat het mag is een godswonder, maar Orpheus maakt een tragische fout. De kracht van deze mythe, zoals van alle mythes, schuilt in de herkenbare menselijke tragiek. Cocteau begreep dat die van alle tijden is en verplaatste de mythe naar hedendaags Parijs, nauwkeuriger gezegd: een surrealistisch Parijs in 1949. Orpheus is een dichter die een relatie heeft met de beeldschone Eurydice, maar die door een verleidelijke prinses naar een schimmige wereld wordt gevoerd. Het leidt tot ingewikkelde liefdesverhoudingen die eindigen met de dood van Eurydice. De legendarische Amerikaanse filmcriticus Roger Ebert prees vijftien jaar geleden na herzien de film als een geweldige artistieke prestatie waarvoor in de huidige totaal vercommercialiseerde filmwereld geen ruimte meer is. Te zien op 5 en 9 december.

Pier Paolo Pasolini's *Medea* (1969) is nog tragischer want daarin vermoordt een vrouw haar twee kinderen uit wraak op haar man, die om carrièreredenen een andere vrouw trouwt. Alleen al de moeite waard omdat Maria Callas Medea speelt. Te zien op 12 en 16 december.

Dat de Coen Brothers ook hun klassiekers kennen, bewezen ze met *O Brother, Where Art Thou?* (2000), dat geïnspireerd is op Homerus' heldendicht Odyssee. In de in de jaren dertig spelende film ontsnappen twee gevangenen uit een 'chain gang', waarna een blinde profeet hen voorspelt dat ze een fortuin zullen vinden. Hij voegt er raadselachtig aan toe dat het niet het fortuin is dat ze zoeken. Aan elkaar geketend trekken ze door het platteland en ontmoeten onder meer een cycloop en sirenen. Schitterende film, ook door de fraaie soundtrack met folksongs. Te zien op 19 en 23 december.

KINOROTTERDAM.NL

O BROTHER, WHERE ART THOU?

Middelburg

Cinema Middelburg
Achter de Houttuinen 30 | 0118-613 482 | cinemamiddelburg.nl
Eraserhead vr 24 nov, 21.30 | za 25 nov, 21.30 | ***Gevangen Licht/Zoenoffer*** zo 19 nov, 15.00 | ***In Blue*** do 16 nov, 20.00 | vr 17 nov, 19.00 | za 18 nov, 21.30 | di 21 nov, 20.00 | wo 22 nov, 20.00 | ***Kedi*** do 9 nov, 15.30 | vr 10 nov, 21.30 | za 11 nov, 19.00 | zo 12 nov, 20.00 | di 14 nov, 20.00 | ***Loveless*** do 30 nov, 20.00 | vr 1 dec, 19.00 | za 2 dec, 19.00 | di 5 dec, 20.00 | wo 6 dec, 20.00 | ***Tschick*** do 23 nov, 20.00 | za 25 nov, 19.00 | di 28 nov, 20.00 | wo 29 nov, 20.00 | ***Victoria and Abdul*** do 23 nov, 15.30 | vr 24 nov, 19.00 | zo 26 nov, 15.00 | ma 27 nov, 14.00 | wo 29 nov, 14.00 | ***Walk with Me*** vr 10 nov, 19.00 | za 11 nov, 21.30 | zo 12 nov, 15.00 | ma 13 nov, 14.00 | wo 15 nov, 14.00 | do 16 nov, 15.30 | vr 17 nov, 15.00 | vr 17 nov, 21.30 | za 18 nov, 19.00 | ma 20 nov, 14.00 | wo 22 nov, 15.00 | Avond van de Franse Film ***Une vie*** wo 15 nov, 20.00 | De filmkeuze van Loek Grootjans ***Pasolini*** zo 19 nov, 20.00

Middelharnis

Fh Middelharnis (Het Diekhuus)
Beneden Zandpad 7 | 0187-482 400 | Aanvang: 20.00 | hetdiekhuus.nl
Citizenfour wo 13 dec | ***Hartenstrijd*** wo 22 nov | ***I, Daniel Blake*** do 30 nov | ***La la Land*** wo 15 nov | ***Lion*** do 9 nov | ***Soof 2*** wo 6 dec | ***A Street Cat Named Bob*** do 23 nov | ***Tonio*** do 16 nov | ***De zevende hemel*** wo 29 nov

Neerijnen

Stroomhuis Neerijnen
Van Pallandtweg 1 | 06-1347 3992 | stroomhuisneerijnen.nl | Aanvang: 19.30
Filmcyclus Cinema China Deel II Inleiding, 19.30 en aansluitend film uit Hongkong do 9 nov | Deel III Inleiding, 19.30 en aansluitend film uit Taiwan do 16 nov | Deel IV Inleiding, 19.30 en aansluitend film uit Volksrepubliek do 23 nov

Nieuwegein

FTN/Wolff Nieuwegein
Passage 102 | 030-604 5678 | filmtheaternieuwegein.tk | Aanvang: 20.15
Loveless di 21 nov | ***Maudie*** di 14 nov

Nijmegen

Filmhuis 042
Oranjesingel 42 | 024 303 1111 | filmhuis042.nl | Raadpleeg de website voor het actuele programma
Verwacht ***David Lynch: The Art Life*** vanaf do 23 nov | ***Eraserhead*** vanaf do 23 nov (voorpremière do 16 nov) | ***Mimosas*** vanaf do 30 nov (voorpremière do 23 nov) | ***Les uns et les autres*** vanaf do 7 dec | ***The Woman Who Left*** vanaf do 21 dec | Nog te zien ***Un beau soleil intérieur*** | Manifesto | Sneak Preview di 14 nov, di 28 nov, di 12 en di 26 dec | Dansfilm ***Tango on a Visit*** di 21 nov (met inleiding en na afloop een workshop)

Lux
Mariënburg 38-39 | 024-381 6859 | lux-nijmegen.nl
Premières ***Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***C'est la vie*** vanaf do 16 nov | ***Il Colore Nascosto delle Cose*** vanaf do 30 nov | ***A Ghost Story*** vanaf do 16 nov | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***Heartstone*** vanaf do 16 nov | ***An Inconvenienth Truth 2*** vanaf do 23 nov | ***Insyriated*** vanaf do 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***Petit Paysan*** vanaf do 23 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Until The Birds Return*** vanaf do 9 nov | ***Vele Hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | Dutch International Science Film Festival wo 8 t/m zo 12 nov | Sneaky Tuesday di 14 nov, di 21 nov en di 28 nov, 21.15 | Filmkring Premièrefilm met korte inleiding do 16, di 21 en do 30 nov, 12.00 | Filmcursus Première Inleiding, premièrefilm en nagesprek ma 20 nov, 19.30 | Psychoanalyse & Film ***Taxidriver*** wo 15 nov, 19.30 (met inleiding en nagesprek) | Dag van de spirituele film zo 19 nov, 12.00 | Filmontbijt zo 19 en zo 26 nov, 9.30 ontbijt en 11.00 film | Sneak Preview Amongst Friends ma 20 nov, 21.15 | Roze Film ***Lazy Eye*** di 21 nov, 21.30 | LUXdocs ***No Place for a Rebel*** wo 29 nov, 20.00 | IDFA@LUX vr 24 t/m zo 26 nov

Oirschot

Filmclub/Rabotheater De Enck
De Loop 67 | 0499-572 691 | deenck.nl
Fukushima. mon amour di 19 dec | ***Spotlight*** di 14 nov

Oldenzaal

Filmhuis/Stadstheater De Bond
Molenstraat 25 | 0541-511 094 | filmhuisoldenzaal.nl
20th Century Women di 14 en wo 15 nov | ***Down to Earth*** di 14 nov | ***In Blue*** di 12 dec | ***Retour en Bourgogne*** di 19 en wo 20 dec | ***Viceroy's House*** di 28 en wo 29 nov |
Opera ***Giulio Cesare*** zo 17 dec, 14.00 (met inleiding om 13.30)

Oss

Cultuurpodium Groene Engel
Kruisstraat 15 | 0412-405 504 | groene-engel.nl
Die göttliche Ordnung zo 26, ma 27 en di 28 nov, 20.30 | ma 27 nov, 16.00 | ***Loveless*** zo 12, ma 13 en di 14 nov, 20.30 | ma 13 nov, 16.00 | ***Prince: Sign o' the Times*** zo 26 nov, 15.00 | ***Through the Wall*** zo 19, ma 20 en di 21 nov, 20.30 | ma 20 nov, 16.00 | Exhibition on Screen ***Canaletto & The Art of Venice*** wo 6 dec, 16.00 en 20.30

Oudenbosch

Filmtheater Fanfare
Utopiazaal (Markland College) | Pagnevaartweg 7 | 0165-314 503 | filmtheaterfanfare.nl | Aanvang: 20.15, tenzij anders vermeld | Raadpleeg de website voor het complete programma
Loving Vincent do 23 nov, 20.15 | ***Victoria & Abdul*** do 9 nov, 20.15 | Fanfare-Filmzondag ***Howards End*** zo 12 nov, 11.00 (met inleiding en incl koffie/thee-complet)

Purmerend

Filmhuis Purmerend
Kerkstraat 11 | 0299-416 506 (reserveringen via internet) | filmhuispurmerend.nl
L'amant double vr 24 en di 28 nov, 20.30 | ***Aquarius*** vr 8 en za 9 dec | ***The Beguiled*** di 12 dec (' s middags en 's avonds) | ***The Eagle Huntress*** vr 10 nov, 20.30 | en di 14 nov, 13.30 | ***Elvis & Nixon*** za 25 nov, 20.30 | di 28 nov, 13.30 | ***Homo Sapiens*** vr 15 dec | ***In the Crosswind*** vr 17 nov, 20.30 | ***Kedi*** zo 19 en di 21 nov, 13.30 | ***Maudie*** vr 22 en za 23 dec | ***My Cousin Rachel*** di 5 dec (' s middags en 's avonds) | ***The Nile Hilton incident*** di 19 dec (' s middags en 's avonds) | ***Retour en Bourgogne*** za 11 (met wijnproeverij) en di 14 nov, 20.30 | ***Tulipani*** za 16 dec | zo 17 dec ('s middags) | ***Wakefield*** za 18 nov, 20.30 | ***Wind River*** vr 1 dec

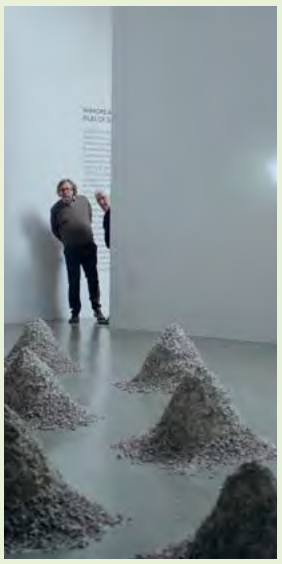

Het kunstwerk uit de titel is net zoals de film niet alleen een mathematisch concept, een construct, een vierkant, maar ook zelf een lege plek, het laatste speelveld tussen kunst en maatschappij waar de laatste waarden van het Europese verlichtingsideaal worden getest.

★★★★½

Dana Linssen over ***The Square*** in de Filmkrant

Roermond

ECI Cultuurfabriek
ECI 13 | 0475-317 171 | ecicultuurfabriek.nl
Aquarius vanaf do 9 nov | ***Un beau soleil interieur*** vanaf zo 3 dec | ***Django*** vanaf do 9 nov | ***Die göttliche Ordnung*** vanaf do 16 nov | ***Howards End*** zo 17 dec | ***Louise en hiver*** vanaf do 30 nov | ***Loveless*** vanaf do 30 nov | ***Una mujer fantásica*** vanaf do 16 nov | ***Patti Cakes$*** vanaf do 16 nov | ***Tramontane*** vanaf do 16 nov | ***Victoria & Abdul*** vanaf do 23 nov | ***Walk with Me*** vanaf do 9 nov | As Equals Filmfestival ***I am Not Your Negro*** za 18 nov, 19.30 (met lezing en poetry performance)

Rotterdam

KINO Rotterdam
Gouvernestraat 129-133 | 010 268 1160 | kinorotterdam.nl
O.a. verwacht ***Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***Blade Runner 1982 + Blade Runner 2049*** wo 15 en zo 19 nov | ***EXPRMNTL*** wo 13 dec | ***A Ghost Story*** vanaf do 16 nov | ***Hans Zimmer: Live in Prague*** zo 10 dec | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***An Inconvenient Truth 2*** vanaf do 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***Prince: Sign o' the Times*** wo 22 nov | ***Star Wars: The Force Awakens*** do 14 en za 16 dec | ***Star Wars: The Last Jedi*** vanaf do 14 dec| ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Suburbicon*** vanaf do 16 nov | ***Thelma*** vanaf do 7 dec | First Contact ***40 Years of Alien Invasion*** za 11 nov t/m zo 3 dec | ***Close Encounters of the Third Kind*** za 18 en ma 20 nov | ***The Iron Giant*** zo 19, wo 22 en zo 26 nov | ***Lifeforce*** za 25 nov | ***Predator*** za 11 en ma 13 nov | ***The Thing*** za 2 en ma 4 dec | Odyssey Into Mythology ***Medea*** di 12 en za 16 dec | ***O Brother, Where Art Thou?*** di 19 en za 23 dec | ***Orphée*** di 5 en za 9 dec | Sneak Preview Elke di | Breakfast at KINO ***Happy End*** zo 12 nov | An African Surf Documentary ***Beyond*** wo 15 nov | De nacht van de andere film ***La Notte*** vr 24 nov | Cry-Baby Cinema: ***Battle of the Sexes*** vr 1 dec | A Film Music Documentary ***Score*** zo 3 dec | IFFR KINO #11 ***Symbol*** wo 6 dec

Lantaren Venster
Otto Reuchlinweg 996 (Gebouw New Orleans, Wilhelmina Pier) | 010-277 2277 | lantarenvenster.nl
Premières ***Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***C'est la vie!*** vanaf do 16 nov | ***The Disaster Artist*** vanaf do 21 dec | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***Heartstone*** vanaf do 16 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***No Place for a Rebel*** vanaf do 9 nov | ***La novia del desierto*** vanaf do 23 nov | ***On Body and Soul*** vanaf do 14 dec | ***The Party*** vanaf do 14 dec | ***De rode ziel*** vanaf do 23 nov | ***Until the Birds Return*** vanaf do 9 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | ***Visage villages*** vanaf do 7 dec | ***Wonderstruck*** vanaf do 7 dec | ***Wonder Wheel*** vanaf do 21 dec | Docs ***Instant Dreams*** vanaf do 14 dec | ***The Long Season*** vanaf do 28 dec | Exhibition on Screen ***Canaletto & The Art of Venice*** zo 26 nov, 10.30 | di 28 nov, 19.30 | vr 1 dec, 14.15 | Concertfilm ***Prince: Sign o' the Times*** ma 20 nov, 20.00

Focus op Indonesië

Niet iedere Deventenaar zal er dagelijks bij stil staan, maar Deventer heeft eeuwenoude banden met Indonesië. Ze zijn te vinden in gebouwen, restaurants en bedrijven, maar ook in de gemeenschappen van Molukkers, Papoea's en oud-Indiëgangers. **Focus op Indonesië** wil dit heden en verleden zichtbaar maken in Deventer. Ruim dertig culturele en maatschappelijke instellingen werken eraan mee met lezingen, concerten, toneel- en dansvoorstellingen, exposities, wandeltochten en uiteraard ook filmvertoningen. Filmhuis De Keizer vertoont drie Indonesische films en de Nederlandse documentaire *De vergeten krijgers*, over de Afrikaans-Indische Nederlanders die in het KNIL vochten. Die laatste film is als u dit leest al te zien geweest (8 november), maar de drie Indonesische niet. Op 13 november staat de romanverfilming *Laskar Pelangi* (Riri Riza, 2008) op het programma. De speelfilm portretteert vanaf de jaren zeventig tien jongens op een schooltje op een eilandje en volgt hen in hun verdere leven.

SALAWAKU

Van regisseur Riri Riza is op 20 november ook *Athira* (2016) te zien. De film vertelt het levensverhaal van Athirah, de moeder van de Indonesische vicepresident Jusuf Kalla. Het leven van de vrouw stort in als haar man een tweede vrouw trouwt. Maar er is gerechtigheid: terwijl zij zich langzaam uit het dal omhoog werkt, gaat het met het bedrijf van haar man steeds slechter.

De speelfilm *Salawaku* (Pritagita Arianegara, 2016) is op 27 november de slotfilm van Focus op Indonesië. Het drama volgt op de Molukken weeskind en tiener Salawaku op een zoektocht naar zijn verdwenen zus. Wat de jongen niet weet, is dat ze helemaal niet gevonden wil worden. Als hij onderweg een in de steek gelaten jonge vrouw uit Jakarta ontmoet, trekt hij met haar verder.

FILMHUISDEKEIZER.NL

Schagen

Fth De Luxe/Scagon Theater
Torenstraat 1B (Cultuurhuis M18) | 0224-213 162 | filmtheaterdeluxe.nl | Aanvang: 20.00
The Beguiled do 23 en vr 24 nov | ***Buena Vista Social Club: Adios*** do 9 en vr 10 nov | ***Carnage*** do 16 nov | ***The Happiest Day in de life of Ulli Mäki*** do 14, vr 15 en za 16 dec | ***Una mujer fantástica*** do 30 nov en vr 1 dec | ***Safari*** do 7 en vr 8 dec | ***Summer 1993*** vr 17 nov | DocuZondag ***Kedi*** zo 3 dec, 14.00

Schiedam

Wenneker Cinema
Vijgensteeg 2 | 010-473 3000 | wennekercinema.nl | Raadpleeg de site voor het actuele programma
120BMP di 14 nov, 20.30 | ***Detroit*** do 7 t/m za 9 dec, 20.30 | ***Gilbert*** zo 12 nov, 13.00 | ***Kedi*** do 9 nov, 20.30 | vr 10 en za 11 nov, 21.00 | zo 12 en wo 15 nov, 15.00 | ***Knife In The Clear Water*** vr 10 en za 11 nov, 20.30 | ***Mother!*** Do 30 nov, vr 1 en za 2 dec, 20.30 | ***Una mujer fantástica*** zo 10 dec, 15.00 | di 12 dec, 20.30 | ***The Net*** do 14 t/m za 16 dec, 20.30 | wo 20 dec, 15.00 | ***Tulipani*** do 7 t/m za 9 en do 14 t/m za 16 dec, 21.00 | wo 13 en zo 17 dec, 15.00 | ***Victoria and Abdul*** do 23 nov, za 25 nov, do 30 nov en vr 1 dec, 21.00 | zo 26 nov, zo 3 en wo 6 dec, 15.00 | ***Walk With Me*** do 23 t/m za 25 nov, 20.30 | wo 29 nov, 15.00

Schijndel

Filmclub Schijndel/City Theater
Hoofdstraat 145 | 073-547 4837 | schijndelfilm.nl | Aanvang: 20.30
The Day will Come di 5 dec, 20.30 | ***Reparer Les Vivants*** di 7 nov, 20.30
Het Gasthuis
Lidwinahof 70 | Reserveren noodzakelijk
Themafilms Sterke vrouwen di 14 nov, 20.00 | Afhankelijkheid di 21 nov, 20.00 | Kracht van het Kind–2 di 12 dec, 20.00 | Kracht van het Kind–3 di 19 dec, 20.00 | Wereldcinema Mongolië di 8 nov, 20.00

Sittard

Filmhuis De Domijnen
Ligne 3 | 088-599-5587 | dedomijnen.nl
120 BPM vanaf 1 dec | ***Aquarius*** t/m wo 22 nov | ***C'est la vie!*** vanaf 21 dec | ***Dunkirk*** vr 24 nov t/m wo 6 dec | ***Goodfellas*** za 11 nov | ***Knife in the Clear Water*** do 16, vr 17 en di 21 nov | ***Louise en hiver*** t/m wo 15 nov | ***Loveless*** do 16 t/m wo 29 nov | ***Manifesto*** vr 17 t/m wo 29 nov | ***Maudie*** do 23 nov t/m wo 6 dec | ***Patti Cake$*** vr 24 nov t/m wo 6 dec | ***Victoria & Abdul*** t/m di 28 nov | ***Walk With Me*** zo 12 nov en zo 26 nov (ook te zien in dec) | ***Wind River*** t/m di 21 nov | DOCUpodium ***I Am Not Your Negro*** vr 24, zo 26 en di 28 nov | Verwacht in dec ***Un beau soleil intérieur*** | ***Happy End*** | ***In Blue*** | ***Oude Liefde*** | ***The Square***

Stadskanaal

Filmliga Stadskanaal
Menistenplein 9 | 0599-610 777 | smoky.nl | Aanvang: 20.15
L'amant double di 21 nov | ***Howards End*** di 19 dec | ***Little Men*** di 14 nov | ***My Cousin Rachel*** di 28 nov | ***Through the Wall*** di 12 dec | ***Viceroy's House*** di 5 dec

Tiel

Filmtheater Agnietenhof
St. Agnietenstraat 2 | 0344-673 500 | agnietenhof.nl | Raadpleeg de website voor actuele informatie
Alles voor elkaar zo 26 nov, 14.00 | ***Borg/McEnroe*** di 5 en wo 6 dec, 20.30 | ***C'est la vie!*** wo 27 en do 28 dec, 20.30 | ***A Family Quartet*** zo 19 nov, 11.00 | ***Final Portrait*** di 12 dec, 10.30 | ***Gifted*** zo 26 nov, 11.00 | ***The Glass Castle*** di 12 en wo 13 dec, 20.30 | ***Kedi*** zo 19 nov, 14.00 | ***Kleine IJstijd*** di 14 en wo 15 nov, 20.30 | ***Loving Vincent*** di 19 en wo 20 dec, 20.30 | ***Oude liefde*** di 28 en wo 29 nov, 20.30 | ***Vele hemels boven de zevende*** do 23 nov, 20.00 | ***Victoria & Abdul*** di 21 en wo 22 nov, 20.30

Tilburg

Cinecitta
Willem II straat 29 | 085-902 2996 | cinecitta.nl | Raadpleeg de website voor exacte tijden en data
Verwacht en te zien ***Breathe*** | ***Le Fidèle*** | ***A Ghost Story*** | ***Happy End*** | ***The Killing of a Sacred Deer*** | ***No Place for a Rebel*** | ***The Square*** | ***Suburbicon*** | ***Vele hemels boven de zevende*** | ***Visages Villages*** | ***Wonderstruck*** | DocuDinsdag ***Jan Sierhuis, zelfportret*** di 28 nov | Opera & Ballet ***The Nutcracker*** di 5 dec (live uit London)

Uden

Filmhuis De Pul
Kapelstraat 13 | 0413-265 091 | filmpul.com | Aanvang: 20.00
The Beguiled do 9 nov | ***The Glass Castle*** do 7 dec | ***Heartstone*** do 14 dec | ***Insyriated*** do 21 dec | ***Maudie*** do 30 nov | ***Una mujer fantástica*** do 16 nov | ***Tulipani*** do 23 nov

Utrecht

't Hoogt
Hoogt 4 | 030-232 8388 | hoogt.nl
Verwacht ***Eraserhead*** vanaf do 23 nov | ***Heartstone*** vanaf do 16 nov | ***Insyriated*** vanaf do 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 30 nov | ***Mimosas*** vanaf do 30 nov | ***De rode ziel*** vanaf do 23 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Until the Birds Return*** vanaf do 9 nov
Louis Hartlooper Complex
Tolsteegbrug 1 | 030-232 0452 | hartlooper.nl | Raadpleeg de website voor het wekelijkse programma
Verwacht ***Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***Il colore nascosto delle cose*** vanaf do 30 nov | ***David Lynch: The Art Life*** vanaf do 23 nov | ***The Disaster Artist*** vanaf do 21 dec | ***A Ghost Story*** vanaf do 16 nov | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***An Inconvenient Truth 2*** vanaf do 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 29 nov | ***Murder on the Orient Express*** vanaf do 9 nov | ***The Square*** vanaf wo 9 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | Timeless Sunday ***Les uns et les autres*** vanaf do 7 dec
Springhaver 1 en 2
Springweg 50 | 030-231 3789 | springhaver.nl | Raadpleeg de website voor het wekelijkse programma
Verwacht ***Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***Il colore nascosto delle cose*** vanaf do 30 nov | ***David Lynch: The Art Life*** vanaf do 23 nov | ***The Disaster Artist*** vanaf do 21 dec | ***A Ghost Story*** vanaf do 16 nov

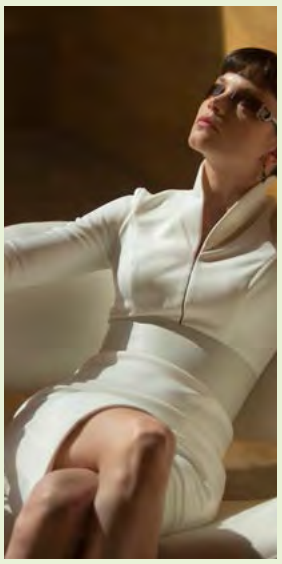

Stilistisch vindt Villeneuve een wonderlijke balans: hij maakt zich de wereld van *Blade Runner* volledig eigen zonder het origineel te verloochenen. Diezelfde balans vindt hij op verhaalniveau. Maar thematisch zet de film geen nieuwe stap; het blijft steken in dezelfde vaag-filosofische overdenkingen over de grenzen van de menselijkheid, van onze empathie, van onze ziel

★★★½☆

Joost Broeren-Huitenga over *Blade Runner 2049* in de Filmkrant

| ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***An Inconvenient Truth 2*** vanaf do 23 nov | ***The Killing of a Sacred Deer*** vanaf do 29 nov | ***Murder on the Orient Express*** vanaf do 9 nov | ***The Square*** vanaf wo 9 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | Timeless Sunday ***Les uns et les autres*** vanaf do 7 dec

Veendam

Filmhuis vanBeresteyn
Museumplein 5a | 0598-317 730 | vanberesteyn.nl
The Big Sick ma 11 dec, 20.00 | ***Du Forsvinder*** ma 13 nov, 20.00 | ***Loving Vincent*** ma 18 dec, 20.00 | ***Una mujer fantástica*** ma 4 dec, 20.00 | ***The Other Side of Hope*** ma 27 nov, 20.00 | ***Tulipani*** ma 20 nov, 20.00

Veenendaal

Filmhuis Veenendaal
Kees Stipplein 72 (Spectrum) | Alleen info 06-5388 3412 | filmhuisveenendaal.nl
Maudie zo 12 nov, 14.30 | ***Tulipani*** za 25 nov, 20.300 | ***Victoria & Abdul*** za 11 nov, 20.00 | zo 26 nov, 14.30 | Veense Filmdagen: 4 dagen, 9 films, 2 goede doelen ***All Roads lead to Rome*** vr 17 nov, 22.00 | ***The Beguiled*** za 18 nov, 22.00 | ***Dikkertje Dap*** za 18 nov, 16.00 | ***I nostri ragazzi*** vr 17 nov, 19.30 | ***Sinterklaas en het gouden hoefijzer*** zo 19 nov, 13.30 | ***Tulipani*** do 16 nov, 20.00 | ***Tulip Fever*** za 18 nov, 19.30 | ***Il postino*** vr 17 nov, 15.00 | ***De zevende hemel*** zo 19 nov, 16.00

Venlo

Filmtheater De Nieuwe Scene
Nieuwstraat 13 | 077-351 8183 | nieuwescene.nl
Aquarius Speelweek do 28 dec t/m wo 3 jan | ***Un beau soleil intérieur*** Speelweek do 14 dec t/m wo 27 dec | ***The Beguiled*** Speelweek do 30 nov t/m wo 13 dec | ***C'est la vie!*** Speelweek do 28 dec t/m wo 3 jan | ***The Fox*** Speelweek do 16 t/m wo 22 nov | ***Gerrit Meerkant*** Speelweek do 7 dec t/m wo 13 dec | ***The Glass Castel*** Speelweek do 14 dec t/m wo 27 dec | ***Kedi*** Speelweek do 23 nov t/m wo 13 dec | ***Loveless*** Speelweek do 23 nov t/m wo 6 dec | ***Loving Vincent*** Speelweek do 14 dec t/m wo 27 dec | ***Maudie*** Speelweek do 14 dec t/m wo 3 jan | ***The Nile Hilton Incident*** Speelweek do 30 nov t/m wo 13 dec | ***Tulipani*** Speelweek do 23 nov t/m wo 6 dec | ***Wild With Me*** Speelweek do 16 nov t/m wo 13 dec | As Equals Filmfestival in de speelweek van do 9 t/m wo 22 nov met de films ***The Big Sick*** | ***Het zijn maar Duitsers*** | ***HHHH*** | ***I Am Not You Negro*** (met lezing en poetry perfomance) | ***Liefde is aardappelen*** (regisseur aanwezig) | ***Una mujer fantástica*** | ***Tramontane*** | Special ***Cala Nova Ibiza: Gino Taihuttu/*** Docu ***The Other Ibiza*** + live muziek Tijdsbeeld festival zo 26 nov | Kerst Special ***Howards End*** Speelweek do 14 dec t/m wo 27 dec | SF-Klassieker ***2001: A Space Odyssey*** Speelweek do 21 dec t/m wo 27 dec

Vlaardingen

Filmtheater Het Zeepaard
Veerplein 134e (Vue Vlaardingen) | hetzeepaard.nl | Raadpleeg verder de website
The Beguiled do 16 nov, 20.30 | zo 19 nov, 16.15 | ***Daphne*** do 14 dec, 20.30 | zo 17 dec, 16.15 | ***Die göttliche Ordnung*** do 9 nov, 20.30 | zo 12 nov, 16.15 | ***Loveless*** do 30 nov, 20.30 | zo 3 dec, 16.15 | ***Tulipani*** do 23 nov, 20.30 | zo 26 nov, 16.15 | ***Victoria and Abdul*** do 7 dec, 20.30 | zo 10 dec, 16.15

Voorschoten

Filmtheater Voorschoten
Prinses Marijkelaan 4 | 071-561 2566 | filmtheatervoorschoten.nl | Raadpleeg de website voor de actuele informatie
Maudie do 9 en zo 12 nov, 20.00 | zo 19 nov, 15.30 | ***Taxi Driver*** vr 10 nov, 20.00 | Filmcursus Amerikaanse filmgeschiedenis aan de hand van de documentaire ***A Personal Journey with Martin Scorsese Through American Movies***.o.v.b. op vr 17 nov, vr 1 dec en vr 15 dec | Klassiekers van Martin Scorsese ***Goodfellas*** vr 8 dec | ***Hugo 3D*** vr 22 dec | ***Raging Bull*** vr 24 nov | ***Taxi Driver*** vr 10 nov

Waalwijk

Filmtheater De Leest
Vredesplein 12 | 0416-337-746 | deleest.nl
Boer Peer zo 19 nov, 16.00 | ***C'est la vie!*** vr 17, vr 24, za 25, ma 27 en di 28 nov, 21.00 | za 18 nov, 19.45 | zo 26 nov, 16.00 | ***Daphne*** ma 20 nov, 20.15 | ***Dunkirk*** zo 12 nov, 16.00 | ***Gek van geluk*** vr 8 dec, 19.30 | za 9, vr 15, za 16 en ma 18 dec, 19.45 | zo 10 en zo 17 dec, 16.00 | ***The Glass Castle*** di 19 dec, 20.15 | ***Happy End*** ma 4 dec, 20.15 | ***Loveless*** ma 13 nov, 20.15 | ***Manifesto*** ma 18 dec, 20.15 | ***Oh Baby*** vr 10, za 11, di 14, ma 20 en di 21 nov, 19.45 | vr 17 nov, 19.00 | ***Oude liefde*** za 2 dec, 20.15 | ***Prince: Sign o' the Times*** di 21 nov, 20.00 | ***The Square*** ma 11 dec, 20.15 | ***Vele hemels boven de zevende*** di 14 nov, 19.30 | za 2 en di 5 dec, 19.45 | zo 3 dec, 16.00 | vr 8 dec, 21.15 | ***Victoria & Abdul*** ma 27 nov, 20.15

Kunstdocumentaires

Documentaires over kunst in de bioscoop? Jazeker, Pathé vertoont gefilmde rondleidingen bij prestigieuze internationale tentoonstellingen in even prestigieuze musea. Zo konden we in het recente verleden vanuit de bioscoopstoel naar het werk kijken van onder meer Munch, Vermeer, Turner en Da Vinci. Ook kunnen we naar Pathé voor live-uitvoeringen van opera's en theatervoorstellingen. Dat is fijn, maar alleen wereldberoemde, bij voorkeur dode kunstenaars halen het witte doek bij Pathé. Voor documentaires over hedendaagse kunst kunnen we alleen incidenteel in filmtheaters terecht.
Cracking the Frame doet er wat aan door maandelijks in Rialto een kunstdocumentaire te presenteren die daarna in een aantal andere filmtheaters in Nederland en België wordt vertoond. Op 14 november staat *The Seasons in Quincy: Four Portraits of John Berger* op het programma. De film bestaat uit vier korte documentaires over de Britse schrijver, dichter, essayist, kunstcriticus en tv-maker John Berger. Berger maakte onder meer in de jaren zeventig met de BBC-serie *Ways of Seeing* de verborgen ideologische strekking van kunstwerken expliciet. Dat was toen opzienbarend en het maakte de marxistisch geïnspireerde Berger bij traditionele kunstcritici niet populair. In 1973 ruilde hij Londen in voor een leven in het piepkleine Franse dorpje Quincy. Tilda Swinton, voor wie Berger een mentor en een vriend was, is een van de drijvende krachten achter de film. Zij regisseerde een van de vier documentaires. Kort na het maken van de film overleed Berger op 90-jarige leeftijd.

CRACKINGTHEFRAME.ORG

Wageningen

Filmhuis Movie W
Generaal Foulkesweg 42a ('t Venster) | moview.nl
City of Ghosts ma 20 en zo 26 nov, 20.00 | ***Félicité*** vr 10 en di 14 nov, 20.30 | ***Kedi*** za 11, ma 13, vr 17, zo 19 en di 21 nov, 20.30 | ***Loveless*** do 16, za 18, wo 22, vr 24, ma 27 en wo 29 nov, 20.30 | ***The Net*** za 25 nov, di 28 nov, za 2 dec en wo 6 dec, 20.30 | ma 4 dec, 20.00 | ***Walk With Me*** do 9, zo 12 en wo 15 nov, 20.30 | ***Weidevogels in het binnenveld*** do 30 nov, 20.00 | ***Your Name*** zo 26 nov, 16.00 | vr 1, zo 3 en di 5 dec, 20.30

Weesp

Theater City Of Wesopa
Herengracht 23 | 0294-458 093 | wesopa.nl
Blade Runner 2049 zo 3 dec, 20.00 | ***Le Fidèle*** do 21 dec, 20.00 | ***Die göttliche Ordnung*** do 9 nov, 20.00 | ***Loving Vincent*** do 7 dec en do 14, 20.00 | ***The Nile Hilton Incident*** do 16 nov, 20.00 | ***Tulipani*** do 30 nov, 20.00 | ***Tulip Fever*** do 28 dec, 20.00 | ***Wind River*** do 23 nov, 20.00

Winterswijk

Filmhuis/Servicetheater Skopein
Meddosestr 4-8 | 054-352 1515 | filmhuiswinterswijk.nl | Aanvang: 18.30 en 21.00
Cargo di 19 dec | ***Gifted*** di 5 dec | ***Die göttliche Ordnung*** di 28 nov | ***Una mujer fantástica*** di 21 nov | ***The Nile Hilton Incident*** di 14 nov | ***Wind River*** di 12 dec

Woerden

AnnexCinema
Rosmolenlaan 1 | 0348-436 510 | annexcinema.nl | Raadpleeg de website voor de actuele informatie
O.a. verwacht ***Bad Moms 2*** vanaf do 30 nov | ***Battle of the Sexes*** vanaf do 23 nov | ***Daddy's Home 2*** vanaf do 9 nov | ***Dr. Knock*** vanaf do 14 dec | ***Gek***

van geluk vanaf do 7 dec | ***Jumanji: Welcome to the Jungle*** vanaf do 21 dec | ***Justice League*** vanaf do 16 nov | ***Murder on the Orient Express*** vanaf do 9 nov | ***Vele hemels boven de zevende*** vanaf do 30 nov | ***Wonder*** vanaf do 23 nov

Zaandam

Filmtheater De Fabriek
Jan Sijbrandsteeg 12 | 075-631 1993 | de-fabriek.nl
L'amant double vr 10 t/m zo 12 en di 14 nov | ***Aquarius*** za 11, zo 12, ma 13, vr 17, za 18, zo 19 en di 21 nov | ***Hampstead*** do 16 t/m di 21, vr 24, zo 26 en di 28 nov | ***Una mujer fantástica*** do 23 t/m ma 27 nov | ***The Nile Hilton Incident*** do 16 t/m ma 20 en wo 22 nov | ***Tulipani*** do 23 t/m wo 29 nov | ***Tulip Fever*** vr 10 t/m zo 12 en wo 15 nov | ***Victoria and Abdul*** do 9 t/m di 14, vr 17 t/m zo 19 en di 21 nov | ***Walk With Me*** vr 24 t/m zo 26 en wo 29 nov | KunstFilmFabriek ***Jan Sierhuis, zelfportret*** vr 10 nov | Freek de Jonge draait films! ***Fanfare*** + ***Les vacances de monsieur Hulot*** wo 15 nov

Zaltbommel

Filmtheater Cinemaarten
In Theater de Poorterij Nieuwstraat 2 | Reserveren via e-mail cinemaarten@planet.nl |
Du Forsvinder di 21 nov, 20.15 | ***Loveless*** di 28 nov, 20.15 | ***The Nile Hilton Incident*** di 14 nov, 20.15

Zeist

Hotel Theater FIGI
Het Rond 2 | 030-692 7497| figi.nl/bioscoop | Het programma wordt wekelijks aangevuld, raadpleeg de website voor het complete programma
O.a. verwacht ***Big Eyes*** wo 6 dec, 20.00 | ***Captain Fantastic*** di 14 nov, 20.15 | ***Departure*** di 5 dec, 20.15 | ***Florence Foster Jenkins*** ma 18 dec, 15.00 | ***Gek van geluk*** wo 29 nov, 20.15 | ***Gold*** ma 4 dec, 15.00 | ***Huisvrouwen bestaan niet*** wo 20 dec, 20.15 | ***Star Wars the Last Jedi 3D*** wo 13 dec, 13.30 en 19.45 | ***The Violin Teacher*** ma 20 nov, 15.00 | Boek & Film

Misdaad in Scandinavië

Het **Lumière Crime Festival** begint een traditie te worden, want het is toe aan de zesde editie. Wat hebben Scandinaviërs toch met misdaad? Zes jaar geleden keek iedereen nog verbaasd op dat ze in het hoge noorden nagelbijtend spannende (misdaad)series (*Borgen*, *The Killing*, *The Bridge*) maakten, maar inmiddels weten we niet beter. Er gaat vast nog eens iemand promoveren op de vraag hoe Scandinavische series erin slaagden om Amerikaanse succesvol te beconcurreren. Wie weer wil zien hoe misdadig Scandinavische series zijn, kan 26 november de hele dag in Kino terecht. Publicist Stine Jensen presenteert eerste afleveringen van de nieuwe series *Alex*, *Monster*, *Hassel*, *Stella Blómkvist*, *Modus 2*, *Norskov 2* en *Occupied 2*. In het Zweedse *Alex* zegt een corrupte agent de onderwereld vaarwel, maar zo makkelijk laten zijn criminele vriendjes hem niet gaan. In het Noorse *Monster* terroriseert een seriemoordenaar een religieuze gemeenschap. De recherche heeft het vooral druk met onderling gebakkelei. In het Zweedse *Hassel* zal een rechercheur, die een eliteteam leidt, niet rusten voordat hij de moordenaar van zijn mentor heeft opgespoord. In de op IJsland spelende driedelige neo noir *Stella Blómkvist* komt een advocate een gewelddadige politieke samenzwering op het spoor die de toekomst van IJsland bedreigt. In het Zweedse *Modus 2* wordt de vrouwelijke Amerikaanse president (de makers rekenden waarschijnlijk op een overwinning van Hillary Clinton) op staatsbezoek in Zweden gekidnapt. Het Deense *Narskov 2* portretteert in een havenstadje de vrouwen van de burgemeester, een corrupte zakenman en een rechercheur. In het Noorse *Occupied 2* ten slotte krijgt de Noorse kustwacht het aan de gewapende stok met Russische bewakers van een olie-installatie. De vraag wie je nog kunt vertrouwen hangt boven de serie, maar eigenlijk boven alle series. Op het festival wordt ook gepraat want van *Monster* zijn actrice Ingvild Holthe Bygdnes en producent Lasse Greve Alsos aanwezig. Van *Alex* komen de acteurs Dragomir Mrsic en Rakel Wärmländer, regisseur Alain Darborg en producent Nicklas Wikström Nicastro op bezoek. LUMIERESERIES.COM KINOROTTERDAM.NL

STELLA BLÓMKVIST

gramma

Zevenaar

Filmhuis Zevenaar
Wittenburgstr 14 | 0316-331 527 | Reserveringen 0316-344 250 (na 19.15) | filmhuiszevenaar.nl
American Pastoral ma 11 dec, 19.30 | ***Fai Bei Sogni (Sweet Dreams)*** ma 13 nov, 19.30 | Concertfilm ***Prince: Sign o' the Times*** wo 22 nov, 20.00 ***The Beguiled*** di 12 dec, 10.30 | di 28 nov, do 30 nov, vr 1, wo 6 en ma 18 dec, 14.30 | do 23 en zo 26 nov 20.15 | ***The Big Sick*** wo 15 en vr 17 nov, 14.30 | vr 10, zo 12 en di 21 nov, 20.15 | ***Dubbelspel*** di 28 nov, 10.30 | wo 22 nov, do 23 nov en zo 10 dec, 14.30 | do 16 nov, za 18 npv, vr 24 nov en di 5 dec, 20.15 | ***EOS David Hockney*** zo 26 nov, 11.00 | zo 17 dec, 20.15 | ***Die göttliche Ordnung*** wo 20 dec, 14.30 | za 16 en wo 20 dec, 20.15 | ***In Blue*** di 5 dec, 10.30 | ma 4 en di 12 dec, 14.30 | do 30 nov, zo 3 en vr 8 dec, 20.15 | ***Just Like Our Parents*** di 5 en vr 8 dec, 14.30 | za 2 en ma 4 dec, 20.15 | ***Kedi*** di 21 nov, 10.30 | zo 19 nov, 14.30 en 20.15 | ***The Magdalena Sisters*** ma 27 en wo 29 nov, 20.15 | ***Maudie*** di 19 dec, 10.30 | ma 11, do14 en zo 17 dec, 14.30 | do 7, za 9, di 12 en vr 15 dec, 20.15 | ***The Sense of an Ending*** ma 13 en do 16 nov, 14.30 | do 9 nov, 19.15 | za 11 en ma 20 nov, 20.15 | ***Summer 1993*** vr 10 en di 14 nov, 14.30 |ma 13 nov, 20.15 | ***Tulip Fever*** di 14 nov, 10.30 | do 9 en di 21 nov, 14.30 | vr 17 nov, 20.15 | ***Una mujer fantástica*** ma 27 nov, do 7, wo 13 en di 19 dec, 14.30 | za 25 nov, di 28 nov, vr 1 en zo 3 dec, 20.15 | ***Vele hemels boven de zevende*** do 14 dec, 19.15 | ***Une vie*** ma 20 nov, 14.30 |di 14 en wo 22 nov, 20.15 | ***Walk With Me*** vr 15 dec, 14.30 |ma 11, wo 13 en ma 18 dec, 20.15 | ***War on Minerals*** zo 10 en di 19 dec, 20.15

Zierikzee

Filmtheater Zierikzee
Korte Nobelstraat 37-39 | 0111-411 223 | fizi.nl
American Made ma 27 nov, do 30 nov en za 2 dec, 20.00 | ***Aquarius*** di 21 nov, 14.00 | vr 24 nov, 20.00 | ***The Big Sick*** do 9 nov, 20.00 | ***The Hitman's Bodyguard*** za 11, ma 13 en vr 17 nov, 20.00 | ***Maudie*** di 14 nov, 14.00 | ***Una mujer fantástica*** vr 10 nov, 20.00 | ***Tulipani*** zo 12, do 16 en za 18 nov, 20.00 | ***Victoria and Abdul*** ma 20 nov en vr 1 dec, 20.00 | di 28 nov, 14.00 | ***Walk with Me*** zo 18 en wo 22 nov, 20.00 | ***Weg van Jou*** di 21, za 25 en zo 26 nov, 20.00 | Verwacht in dec ***Blade Runner 2049*** | ***Cargo*** | ***A Family Quartet*** | ***The Glass Castle*** | ***Die göttliche Ordnung*** | ***In Blue*** | ***Loveless*** | ***Oh Baby*** | ***The Sense of an Ending*** | ***The Snowman*** | ***The Square*** | ***Les uns et les autres*** | ***Wind River***

Zoetermeer

Filmhuis Cameo
Theaterplein 10 | filmhuiscameo.nl | Raadpleeg de website voor de actuele informatie

Zutphen

Filmtheater Luxor
Houtmarkt 64 | 0575-513 750 | luxorzutphen.nl
120 BPM vr 1 dec, 20.30 | zo 3 dec, 20.00 | ***Aquarius*** do 16 en zo 19 nov, 20.00 | vr 17 nov, 20.30 | ***Ballet Russes*** ma 11 en ma 18 dec, 20.00 | ***The Beguiled*** do 23 nov, 15.00 en 20.00 | vr 24 nov, 17.00 | za 25 nov, 21.00 | zo 26 nov, 15.00 | ***Blessed Benefit*** vr 15 dec, 20.30 | di 19 dec, 20.00 | ***Du Forsvinder*** vr 8 dec, 20.30 | zo 10 dec, 20.00 | ***Félicité*** vr 29 dec, 20.30 | ***Die göttliche Ordnung*** za 25 nov, 18.30 | zo 26 nov, 20.00 | ***Hampstead*** do 16 en zo 19 nov, 15.00 | vr 17 nov, 17.00 | za 18 nov, 21.00 | wo 22 nov, 20.00 | ***Indivisibili*** vr 24 nov, 20.30 | di 28 nov, 20.00 | ***Kleine IJstijd*** vr 22 en di 26 dec, 17.00 | za 23 dec, 21.00 | zo 24, do 28 en zo 31 dec, 15.00| za 30 dec, 18.30 | ***Knife in the Clear Water*** do 30 nov, 20.00 | za 2 dec, 18.30 | di 5 dec, 20.00 | ***Loveless*** za 16 dec, 18.30 | zo 17 dec, 20.00 | ***Maudie*** do 30 nov, 15.00 | vr 1 dec, 17.00 | za 2 dec, 21.00 | zo 3 dec, 15.00 | wo 6 dec, 20.00 | ***Una mujer fantástica*** za 9 dec, 18.30 | wo 13 dec, 20.00 | ***The Nile Hilton Incident*** za 18 nov, 18.30 | di 21 nov, 20.00 | ***Sami Blood*** ma 4 dec, 20.00 | ***Tulipani*** do 14 dec, 15.00 en 20.00 | vr 15 dec, 17.00 | za 15 dec, 21.00 | zo 17

FILMSTERREN

	Bor Beekman de Volkskrant	Jos van der Burg Het Parool	Gerhard Busch Cinema.nl/VPRO	Belinda van de Graaf Trouw	Gawie Keyser De Groene Amsterdammer	Dana Linssen NRC Handelsblad	Ronald Rovers De Filmkrant/Trouw	Floortje Smit de Volkskrant	André Waardenburg NRC Handelsblad	Marco Weijers De Telegraaf	Ab Zagt Algemeen Dagblad	Coen van Zwol NRC Handelsblad
Brigsby Bear	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★½☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★½☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	★★★☆☆
Un beau soleil intérieur	☆☆☆☆☆	★★★½☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	★★★★½	★★★★★	☆☆☆☆☆	★★★½☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
C'est la vie	☆☆☆☆☆	★★½☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Le fidèle	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★½☆	★★★☆☆	★★☆☆☆	★☆☆☆☆
The Foreigner	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★½☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
A Gentle Creature	★★★☆☆	★★★½☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	★★☆☆☆	★★★★☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
The Glass Castle	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	★★★☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Happy Death Day	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Home Again	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Jupiter's Moon	★★★☆☆	★★★☆☆	★★★½☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Kleine IJstijd	★★★★☆	★★★★☆	★★½☆☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★½☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	★★☆☆☆
The Mountain Between Us	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	★★★☆☆	★★½☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆
No Place for a Rebel	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Oude liefde	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★½☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆
The Snowman	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆
Thor: Ragnarok	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆
Until the Birds Return	☆☆☆☆☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Unwanted	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	★★☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆
We Are X	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆
What Happened To Monday	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★☆☆☆	★★☆☆☆	★★☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
White Sun	☆☆☆☆☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	★★★½☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆
Your name	☆☆☆☆☆	★★★☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆	★★★★☆	☆☆☆☆☆	★★★★☆

★★★★★ is zeer goed | ★★★★☆ is goed | ★★★☆☆ is redelijk | ★★☆☆☆ is matig | ★☆☆☆☆ is slecht | ☆☆☆☆☆ is zeer slecht | ☆☆☆☆☆ is niet gezien

dec, 15.00 | wo 20 dec, 20.00 | ***Vazante*** vr 22 dec, 20.30 | ma 25 dec, 20.00 | ***Victoria and Abdul*** do 21 dec, 15.00 | za 23 dec, 18.30 | di 26 en do 28 dec, 20.00 | vr 29 dec, 17.00 | za 30 dec, 21.00 | ***Walk with Me*** do 7 dec, 15.00 en 20.00 | vr 8 dec, 17.00 | za 9 dec, 21.00 | zo 10 dec, 15.00 | di 12 dec, 20.00 | ***Wellness*** ma 27 nov, 20.00 | ***Y'aura t'il de la neige à Noël*** zo 24 en wo 27 dec, 20.00 | Franse Filmweek ***L'amant double*** vr 10 nov, 20.30 | zo 12 en di 14 nov, 20.00 | ***Brodeuses*** ma 13 en vr 20 nov, 20.00 | ***Retour en Bourgogne*** do 9 en wo 15 nov, 20.00 | vr 10 nov, 17.00 | za 11 nov, 18.30 | za 11 nov, 21.00 | zo 15 nov, 15.00 | ***Une vie*** za 11 nov, 21.00 | zo 12 nov, 15.00 | De dag van de korte film do 21 dec, 20.00

Zwolle

Filmtheater Fraterhuis
Blijmarkt 25 | Reserveren via website | filmtheaterfraterhuis.nl
Premières ***C'est la vie!*** vanaf do 16 nov | ***Happy End*** vanaf do 16 nov | ***Petit Paysan*** vanaf do 23 nov | ***The Square*** vanaf do 9 nov | ***Wonder*** vanaf do 23 nov | Zwolse premières ***A Mindful Choice*** vr 17 nov, 16.00 | zo 19 nov, 16.30 | di 21 nov, 14.00 | ***No Place For A Rebel*** vr 10 nov, 16.00 | zo 12 nov, 16.30 | di 14 nov, 14.00 | Verwacht ***Daphne | A Gentle Creature | Insyriated | Jupiter's Moon | Your Name*** | Geprolongeerd o.v.b. ***The Glass Castle | Loveless | Loving Vincent | Victoria & Abdul | Walk With Me*** | Verwacht in dec ***The Killing of A Sacred Deer | On Body and Soul | Les Uns et les Autres | Vele Hemels Boven de Zevende | Wonder Wheel*** | Special ***Het Mysterie van de Melkrobots*** zo 12 nov, 14.00 (met nagesprek/vragen) | Pop-Up Cinema Grote Kerk ***Perfetti Sconosciuti*** vr 17 en za 18 nov, 20.30 | Fraterhuis Academie: Kerk & Film Filmlezing met filmfragmenten do 16 nov, 20.00 (locatie: : De Grote Kerk/ Academiehuis) | Filmlezing Het oude Egypte, bron van onze beschaving za 18 nov, 11.00 – 13.00 | Exhibition On Screen ***Canaletto & The Art of Venice*** za 25 nov, 17.00 | ma 27 nov, 20.15 | ***The British Museum Presents: Hokusai*** za 16 dec, 17.00 | ma 18 dec, 20.15

Jeugdfilm

Overzicht van vertoningen van kinder- en jeugdfilms in de Nederlandse filmtheaters en filmhuizen. Adressen van de betreffende theaters zijn te vinden in het eerste deel van deze agendarubriek.

Amersfoort

Filmtheater De Lieve Vrouw
De dieren uit het Hakkebakkebos 4+ vanaf 13 dec | ***Rita & Krokodil*** 4+ vanaf wo 13 dec | Nog te zien ***Amelie rennt*** 10+ | ***Draken & Deuntjes*** 4+

Amsterdam

EYE Filmmuseum
Nog te zien ***Draken en Deuntjes*** 4+ | Cinemini ***Klein maar fijn*** elke zo om 10.30 | IDFA junior zo 26 nov, 10.30 en 13.30
Het Ketelhuis
Buurman & Buurman 4+ vanaf wo 15 nov | ***De dieren uit het Hakkebakkebos*** 4+ vanaf 13 dec | ***De Familie Slim*** 6+ vanaf wo 6 dec | ***Paddington 2*** 6+ vanaf wo 6 dec | Peutervoorstelling ***Rita & Krokodil*** 4+ vanaf wo 13 dec | Nog te zien ***Draken & Deuntjes*** 4+
Rialto
Buurman & Buurman bouwen een huis 4+ vanaf wo 15 nov (15 nov om 14.00 feestelijk in première, met rode loper en al, i.s.m. Jeugdland/ Maakland, d.w.z: zelf timmeren, behangen en bouwen!)
Nog te zien ***Draken & Deuntjes*** 5+

Bergen

Fth CineBergen/Zwarte Schuur
Dikkertje Dap 4+ zo 26 nov | ***Sinterklaas & het gouden hoefijzer*** 6+ do 30 nov t/m zo 3 dec

Breda

Chassé Cinema
De dieren uit het Hakkebakkebos 4+ vanaf 13 dec | Nog te zien ***Draken & Deuntjes*** 4+

Bussum

Filmhuis Bussum
Bigfoot Junior 6+ zo 5 nov, 13.30 | wo 8 nov, 14.45 | zo nov, 12 11.15 | ***Dikkertje Dap*** 4+ vr 17 nov, 16.15 | zo 19 nov, 13.00 | za 18 nov, 13.30 | wo 22 nov, 14.45 | vr 24 nov, 16.00 | za 25 nov, 13.30 | zo 26 nov, 15.45 | wo 29 nov, 14.45 | Verwacht in dec ***De dieren uit het Hakkebakkebos*** 4+

Delft

Filmhuis Lumen
Dieren uit het Hakkebakkebos 4+ vanaf do 14 dec | ***Het paard van Sinterklaas*** 6+ za 2 dec | ***Piepkuikens*** 6+ nog tot do 14 dec | ***Rita & Krokodil*** 4+ vanaf do 14 dec | ***Tootletubs en Jyro*** 4+ nog tot 14 dec

Den Bosch

Verkadefabriek
Coco 6+ (NL) vanaf wo 29 nov | ***De dieren uit het Hakkebakkebos*** 4+ vanaf wo 13 dec | ***De Familie Slim*** 6+ vanaf wo 6 dec | ***Rita en Krokodil*** 4+ vanaf do 14 dec | Peuterpret ***De Sneeuwman en De Sneeuwhond*** zo 17 dec, 11.00

Den Haag

Nutshuis
Anastasia 6+ wo 6 dec, 14.00 | za 9 dec, 13.00 | ***Huisdiergeheimen*** 6+ wo 29 nov en za 2 dec, 13.00 | ***Lang Leve de Koningin*** 6+ wo 13 dec, 14.00 | za 16 dec, 13.00 | ***Het Lied van de zee*** 6+ wo 15 nov, 14.00 | za 18 nov, 13.00 | ***Matilda*** 6+ wo 22 nov, 14.00 | za 25 nov, 13.00 | ***The Nightmare Before Christmas*** 6+ wo 20 dec, 14.00 | za 23 dec, 13.00 | ***Uilenbal*** 6+ za 11 nov, 13.00

Deventer

Filmhuis De Keizer
De dieren uit Hakkebakkebos 4+ vanaf wo 13 dec | ***Rita & Krokodil*** 4+ vanaf do 14 dec | Nog te zien ***Draken & Deuntjes*** 4+

Diemen

Filmtheater De Omval
Waar is het paard van Sinterklaas? 6+ wo 22 nov, 14.00 | zo 26 nov, 15.00

Your Name **is niet alleen amusante bodyswap-sciencefiction en tienerportret in één, maar zit ook vol symboliek en verwijzingen naar het shintoïsme. Zo loopt een gewéven koord letterlijk als een rode draad door de film. Dat koord deed eerst dienst als haarbandje, maar de verstrengelde draden groeien gaandeweg uit tot een symbool voor verbintenis en de voortschrijdende tijd.**

★★★½☆

Mariska Graveland in de Filmkrant

Doesburg

Filmhuis Doesburg
Buurman & Buurman 4+ za 11 nov

Drachten

Schouwburg de Lawei
Peuterpret ***Stip en Vlek doen weer gek*** zo 26 nov, 11.00

Eindhoven

Plaza Futura/Natlab
De dieren uit het Hakkebakkebos 4+ wo 13 dec | ***Paddington 2*** 6+ wo 6 dec

Gouda

Filmhuis
De dieren uit het Hakkebakkebos 4+ zo 1 dec 7, 11.00

Groningen

Groninger Forum
De dieren uit het Hakkebakkebos 4+ vanaf do 14 dec

Heemskerk

Fh Heemskerk/Gebouw de Cirkel
Uilenbal 6+ zo 12 nov, 14.00

Houten

Film Aan de Slinger
Dikkertje Dap 4+ zo 17 dec, 10.00 | ***Het geheim van de drakensteen*** 6+ zo 17 dec, 11.45 | ***Sing Song*** 8+ zo 17 dec, 14.45 | Peuterpret ***De Sneeuwman*** zo 17 dec, 10.15

Middelburg

Cinema Middelburg
Dikkertje Dap 4+ vr 1 dec, 15.00 | zo 3 dec, 15.00 | wo 6 dec, 14.00

Nijmegen

Lux
Buurman en Buurman bouwen een huis 4+ vanaf wo 15 nov | ***Coco*** 6+ vanaf wo 29 nov

Rotterdam

KINO Rotterdam
Coco 6+ (NL) vanaf wo 29 nov | ***Paddington 2*** 6+ vanaf wo 6 dec

Schiedam

Wenneker Cinema
Dikkertje Dap 4+ zo 3, zo 10 en zo 17 dec, 13.00

Sittard

Filmhuis De Domijnen
Johan en de Verenkoning 6+ t/m zo 26 nov | ***Het Paard van Sinterklaas*** 6+ zo 19 nov t/m zo 3 dec | Verwacht in dec ***Julius in Winterland*** 6+

Veendam

Filmhuis vanBeresteyn
Dikkertje Dap 6+ wo 27 dec, 14.00 | ***Sinterklaas en het gouden hoefijzer*** 6+ zo 26 nov, 14.00

Waalwijk

Filmtheater De Leest
Coco 6+ zo 3, za 9 en zo 10 dec, 14.00 | za 16 dec, 16.00 | zo 17 dec, 13.45 | ***Sinterklaas en het gouden hoefijzer*** 6+ zo 26 nov, 13.30 | Peuterpret ***De sneeuwman en de sneeuwhond*** zo 17 dec, 10.30

Weesp

Theater City Of Wesopa
Dummie de Mummie en de tombe van Achnetoet 6+ zo 26 nov, 14.00 | ***Sinterklaas en het gouden hoefijzer*** 6+ zo 3 dec, 14.00

Woerden

AnnexCinema
Coco 6+ vanaf wo 29 nov | ***De familie Slim*** 6+ vanaf wo 6 dec | ***Paddington 2*** 6+ vanaf wo 6 dec

Zaandam

Filmtheater De Fabriek
Brandweerman Sam: UFO alarm 4+ zo 12, zo 19 en zo 26 nov

Zevenaar

Filmhuis Zevenaar
Dikkertje Dap 4+ vr 24, zo 26 en wo 29 nov, 14.30

Zutphen

Filmtheater Luxor
Allez, Eddy! 6+ wo 29 nov, 15.00 | ***If the sun explodes (Klein kapitaal)*** 12+ wo 13 dec, 15.00 | ***Ja zuster, nee zuster*** 6+ wo 27 dec, 15.00 | ***Johan en de verenkoning*** 6+ wo 22 nov, 15.00 | ***Minoes*** 6+ wo 20 dec, 15.00 | ***Sinterklaas & het gouden hoefijzer*** 5+ wo 6 dec, 15.00 | ***Een weekje weg*** 7+ wo 15 nov, 15.00 | De dag van de korte film junior di 26 dec, 15.00

Zwolle

Filmtheater Fraterhuis
Buurman en buurman bouwen een huis 4+ vanaf wo 15 nov

Lezersacties

Félicité

De trotse, vrijgevochten Félicité is zangeres in een bar in Kinshasa. Haar leven wordt volledig overhoop gehaald wanneer haar 14-jarige zoon een motorongeval krijgt. Met de muziek van de wereldberoemde band de Kasai Allstars en het Symphony Orkest van Kinshasa als rode draad schetst regisseur Alain Gomis een rauw beeld van de Congolese hoofdstad. "Alleen in mijn gedichten kan ik wonen, schreef Slauerhoff. Zo woont Félicité in haar muziek. Want de stad om haar heen is meedogenloos. In Kinshahsa leef je niet, je overleeft. Of niet natuurlijk", schreef Ronald Rovers in *de Filmkrant*. "Morgen mag u vloeken over de verplichte maandelijkse bijdrage aan de zorgkosten en een steeds hoger eigen risico. Maar ga dan eerst wel even *Félicité* kijken." *Cinemien stelt vijf dvd's van* Félicité *beschikbaar voor lezers van de Filmkrant.*

In the Crosswind

Aangrijpend drama over de deportatie van tienduizenden inwoners uit Estland, Letland en Litouwen in 1941, op bevel van Josef Stalin. De vrouwen en kinderen werden naar Siberië getransporteerd, de mannen verdwenen naar gevangenenkampen. Erna is een van de vrouwen die wordt gescheiden van haar man Helder en samen met haar jonge dochter Eliide wordt verbannen. "De Estse regisseur Martti Helde (1987) presenteert het verleden in *In the Crosswind* als flarden herinneringen die zijn stilgezet", aldus Laura van Zuylen in de Filmkrant. "Zijn onderdompelende tableaux vivants zijn geen levende schilderijen, maar ademende zwart-witfoto's. De acteurs beelden alsof bevroren een scène uit en de camera spookt tussen ze door. *In the Crosswind* is een unieke visuele reis langs de slachtoffers van een vergeten genocide." *Contact Film stelt vijf dvd's van* In the Crosswind *beschikbaar voor lezers van de Filmkrant.*

Beyond the Mountains and Hills

Na 27 jaar militaire dienst probeert David zijn draai te vinden in het moderne Israël. Het starten van een nieuwe carrière blijkt niet zo eenvoudig te zijn, waardoor hij vooral thuis zit. "Volgens de Israëlische regisseur Eran Kolirin gaat deze film over leven in de schaduw van schuld. 'We zijn geen slechte mensen', zo houdt gezinshoofd David zichzelf en zijn naasten voor. Maar toch is er veel waar ze zich voor schamen", schreef Leo Bankersen in de Filmkrant. "*Beyond the Mountains and Hills* is een mooi voorbeeld van een film waarin het persoonlijke en het politieke op een onontkoombare manier met elkaar verstrengeld zijn. Juist omdat er geen expliciet politiek plot is. Het is Israël zelf." *September Film stelt vijf dvd's van* Beyond the Mountains and Hills *beschikbaar voor lezers van de Filmkrant.*

Interesse?

Stuur een email met naam en adres naar *info@filmkrant.nl* en geef daarin aan voor welke actie u belangstelling hebt. N.B. Slechts één actie per inzender en wie het eerst komt, die het eerst maalt. Deze actie loopt tot 21 december. Winnaars ontvangen bericht en over de uitslag kan niet gecorrespondeerd worden.

VANAF 30 NOVEMBER IN DE BIOSCOOP
74
MOSTRA INTERNAZIONALE D'ARTE CINEMATOGRAFICA La Biennale di Venezia 2017
Venezia 74
Out of Competition
EEN FILM VAN
SILVIO SOLDINI
VALERIA GOLINO
ADRIANO GIANNINI
IL COLORE NASCOSTO DELLE COSE
THE HIDDEN COLOR OF THINGS
www.cherrypickersfilm.nl
facebook.com/cherrypickersfilm
@cpickersfilm
CHERRY PICKERS

mrMovie
MrMOVIE EN DE FILMKRANT PRESENTEREN
DE COMPLETE FILMAGENDA VAN NEDERLAND
NU DIRECT TOEGANKELIJK VIA FILMKRANT.NL EN MrMOVIE.NL
de FILM KRANT

mania
CURTIS HARDING
mania 342
NU IN ONZE WINKELS!
www.platomania.eu • www.sounds-venlo.nl
www.kroese-online.nl • www.platenhuis-het-oor.nl
www.velvetmusic.nl • www.waterput.nl
www.de-drvkkery.nl

Godard
Fellini
Yimou
Tornatore
Almodóvar
Von Trier
Bertolucci
Jarmusch
Haneke
Allen
Wenders
Loach
Greenaway
GELDIG BIJ >150 LOCATIES
Nationale BIOSCOOP BON
Het leukste cadeau in het donker...
Ook de betere, artistieke films geef je cadeau met de Nationale Bioscoopbon!
www.bioscoopbon.nl
Het leukste cadeau in het donker...
GELDIG BIJ >150 LOCATIES

INTERNATIONAL THEATRE & FILM BOOKSHOP
International Theatre & Film Books
Leidseplein 26 ★ 1017 PT Amsterdam
Nederland / The Netherlands
T +31 (0)20 – 622 64 89 ★ F +31 (0)20 – 627 21 48
info@theatreandfilmbooks.com
www.theatreandfilmbooks.com

Boeken

Expressionism and Film
HET DEMONISCHE DOEK

Rudolf Kurtz was een tijdgenoot van de Duitse expressionisten en schreef in 1926 *Expressionismus und Film*, een baanbrekende studie die nu in het Engels is vertaald. Kurtz ziet het expressionisme als 'intense onwerkelijkheid' en als een samengaan van een anti-psychologisch wereldbeeld met krachtige ideeën over vorm. DOOR ANDRÉ WAARDENBURG

Hoe groot is de stap van Dr. Caligari, de tiran die in *Das Cabinet des Dr. Caligari* (Robert Wiene, 1919) zijn hulpje Cesare hypnotiseert en op pad stuurt om te moorden, naar Hitler, de tiran die het Duitse volk hypnotiseerde en opzweepte met zijn virulente denkbeelden en redevoeringen?

Niet zo groot volgens de Duitse criticus Siegfried Kracauer. Hij schreef er het invloedrijke en nog steeds fascinerende boek *From Caligari to Hitler* (1947) over, met als veelzeggende ondertitel 'Een psychologische geschiedenis van de Duitse film'. Kracauer was ervan overtuigd dat een studie van de Duitse film, in zijn geval gericht op de cinema van de Weimarrepubliek (1918-1933), het collectieve onderbewustzijn van de Duitse natie genadeloos blootlegde. Een land dat al in de jaren twintig gefascineerd was door wat Kracauer "een processie van tirannen" noemde, met naast Caligari nog meestercrimineel Dr. Mabuse, ook al een machtswellustige hypnotiseur, en de dood en verderf zaaiende vampier Nosferatu. Die fascinatie voor tirannen is een voorbode van de komst van Hitler, was de vaste overtuiging van Kracauer.

Samen met Lotte Eisners *The Haunted Screen* (1969, de oorspronkelijke Franse editie stamt uit 1952) bepaalde Kracauers boek jarenlang het debat over het Duitse expressionisme. Met het verschijnen van de Engelse vertaling van Rudolf Kurtz' *Expressionismus und Film* komt daar hopelijk verandering in. Kurtz schreef het in 1926, in de nadagen van het expressionisme. Als journalist en criticus kende hij veel betrokkenen persoonlijk en de films lagen nog vers in zijn geheugen. Anders dan Kracauer en Eisner concentreert Kurtz zich in zijn studie voornamelijk op vormkwesties. Het boek gaat niet alleen over film, maar besteedt ook aandacht aan andere (expressionistische) kunst. Hij behandelt zes expressionistische films, van het bekende meesterwerk *Caligari* tot het pas onlangs op dvd verschenen *Von morgens bis mitternachts* (1920). Daarbij analyseert hij onder andere setdesign, camerawerk en belichting. Ook is er een hoofdstuk over de 'absolute film', in zijn visie de overtreffende trap van het expressionisme. In films van onder meer Hans Richter en Viking Eggeling werd het geabstraheerde decor uit het expressionisme tot zijn uiterste consequentie doorgevoerd in puur abstracte films. Ook wijst hij op expressionistische invloeden in werk van Lubitsch (*Die Bergkatze*, 1921), Murnau (*Nosferatu*, 1922) en Lang (*Die Nibelungen*, 1924).

In Kurtz' visie biedt het expressionisme een "gemoedstoestand" en een "wereldbeeld" waarbij afstand wordt gedaan van psychologische verklaringen voor het gedrag van de (meestal getormenteerde) hoofdpersonages. Naturalisme en het alledaagse worden vervangen door een geconstrueerde werkelijkheid en een nadruk op het metafysische. Hij definieert expressionisme op fraaie wijze als een "intense onwerkelijkheid" die het gevolg is van een (vergaande) stilering van de werkelijkheid. Daarbij geeft Kurtz boeiende analyses van de relatie tussen architectuur en gemoed, met decors die de stemming van de toeschouwer beïnvloeden middels "sterke vormen". Instemmend citeert hij Caligari's setdesigner Hermann Warm: "het filmbeeld moet grafische kunst worden". Daarbij is het gebruik van licht van levensbelang, want "licht bezielt de expressionistische film". Kurtz beschouwt *Das Cabinet des Dr. Caligari* als eerste én beste expressionistische film ooit gemaakt: "een koortsdroom, een duister spooksel".

DAS CABINET DES DR. CALIGARI

Volgens Kurtz gaat het mis als elementen uit expressionistische films uit balans zijn. Er moet "esthetische eenheid" zijn, "met alle delen in harmonie met elkaar". Hij ziet de mindere films worstelen met de "balanceeract tussen decor en plot".

Kurtz' boek zit vol beeldende filmbeschrijvingen en heeft bovendien mooie plaatjes (73 in zwart-wit en vijf in kleur, de boekcover werd geschilderd door kunstenaar/filmmaker Paul Leni) die zijn analyses mooi illustreren. De Engelse vertaling gaat gepaard met een uitputtend nawoord van twee Zwitserse filmhistorici, overgenomen van de Duitse heruitgave uit 2007.

Expressionism and Film RUDOLF KURTZ (BEZORGD DOOR CHRISTIAN KIENING EN ULRICH JOHANNES BEIL, VERTAALD DOOR BRENDA BENTHIEN) | 2016, JOHN LIBBEY PUBLISHING | 218 PAGINA'S | € 22,50

Boeken kort

Film Posters of the Russian Avant-Garde
SUSAN PACK | 2017, TASCHEN, BIBLIOTHECA UNIVERSALIS | € 14,95

Tussen 1920 en 1930 bloeiden de kunsten in de Sovjet-Unie met een korte maar vurige intensiteit. Voordat het socialistisch realisme de artistieke staatsdoctrine werd, experimenteerden vele kunstenaars, van wie de meesten behoorden tot de stroming van het constructivisme, er lustig op los met nieuwe collage-, montage- en druktechnieken. De nieuwe kunstvorm film had daarbij de speciale aandacht doordat zijn narratieve karakter zich gemakkelijk liet gebruiken voor het verspreiden van politieke boodschappen. Vele bekende vormgevers zoals de Stenberg-broers en Aleksandr Rodtsjenko ontwierpen daarbij affiches voor de nieuwe Russische films en (gecensureerde) Hollywoodproducties. In het vuistdikke boek *Film Posters of the Russian Avant-Garde* zijn 250 filmposters uit de verzameling van Susan Pack samengebracht en voorzien van korte beschrijvingen over de grafisch vormgevers en de films. Niet zonder reden worden sommige van de posters onder de beste van de twintigste eeuw geschaard. De inventiviteit, speelsheid en humor waarmee tekst, tekeningen en foto's zijn samengebracht lijken qua energie bijna de competitie aan te gaan met de films die ze aanprijzen.

California Infernal WALTER FISCHER | 2017, TRAPART BOOKS | € 41,95

Een jaar voor haar tragische dood in een auto-ongeluk ontmoette de filmster Jayne Mansfield de satanist Anton LaVey. Ze raakte gefascineerd door hem en bezocht meerdere rituele bijeenkomsten in zijn Satanic Church HQ in San Francisco. Beiden probeerden hun kwakkelende carrières te redden door zoveel mogelijk publiciteit, zowel positief als negatief, te genereren. Ze nodigden daarom de bekende paparazzo Walter Fischer uit om hun ontmoetingen vast te leggen. De foto's uit Fischers archief die in *California Infernal* zijn samengebracht geven een inkijkje in een knotsgekke sekte die zich naakt, met duivelshoorntjes en schedels in de hand, overgaven aan de bezweringen van LaVey. Mansfield en LaVey tonen zich daarbij als de ultieme visuele tegenpolen. Terwijl Mansfield, de wulpse blondine, zich naïef en verlangend lijkt over te geven aan de camera, is LaVey met zijn geschoren hoofd, zwarte cape en priemende ogen de ultieme 'guy you love to hate'.

SAMENSTELLING JORIK GALAMA, INTERNATIONAL THEATRE & FILM BOOKS, LEIDSEPLEIN 26, 1017 PT AMSTERDAM, T 020 622 6489, THEATREANDFILMBOOKS.COM

Thuiskijken

Errol Morris en zijn cast over *Wormwood*

‘DIT IS GEEN PARANOIA, HET IS REALITEIT’

***Fake news* en *alternative facts*? Documentaire-meester Errol Morris vecht terug met zijn zesdelige Netflix-serie *Wormwood*, die in cirkels om de beruchte MK-Ultra-zaak heen draait. Morris legt allerhande mogelijke interpretaties naast elkaar, maar blijft ondertussen hameren op een simpel feit: de waarheid bestaat, zelfs al kennen we hem niet.**

DOOR JOOST BROEREN-HUITENGA

Wee de journalist die zijn woorden onzorgvuldig kiest tegenover regisseur Errol Morris. De documentairemaker die ooit privédetective was, staat bekend om zijn interviewtechnieken. Niet handig dus van me, dat ik tijdens een groepsgesprek op het Filmfestival van Venetië over Morris’ nieuwe Netflix-serie *Wormwood* het woord ‘paranoia’ gebruik.

Het was een poging om het verhaal van de serie, dat draait om de MK-Ultra-experimenten van de CIA met lsd in de jaren vijftig, te verbinden aan het oplaaiende wantrouwen tegen allerhande overheidsdiensten in het heden. Maar Morris ontploft zowat: “Paranoia?! We leven in een tijd waarin de overheid verschrikkelijke, nachtmerrie-achtige dingen doet. Dit is geen paranoia, het is realiteit. Onze overheid is *fucked*, en wij in Amerika zijn *seriously fucked*, daar is geen onsje paranoia bij!”

Tot die uitbarsting werd het gesprek vooral gedomineerd door Eric Olsen, hoofdpersoon van Morris’ zesdelige hybride documentaireserie *Wormwood*. Olsens vader Frank werd als biochemicus ingehuurd door de CIA en in 1953 zonder zijn medeweten tot proefpersoon gemaakt in de beruchte experimenten die de Amerikaanse geheime dienst uitvoerde met lsd. Olsen moest het met de dood bekopen: negen dagen na zijn eerste dosis vloog hij uit een raam op de dertiende verdieping van een New Yorks hotel. Sprong hij of werd hij geduwd?

Obsessieve zoektocht

In *Wormwood* doet Olsens oudste zoon Eric de geschiedenis uitgebreid uit de doeken. Niet alleen wat zijn vader overkwam, maar vooral ook zijn eigen pogingen om erachter te komen wat er precies gebeurde in die hotelkamer. Eric Olsens decennialange, obsessieve zoektocht heeft zijn volledige volwassen leven beheerst. Als nietsvermoedende kijker val je van de ene verbazing in de andere: steeds als er een doofpot lijkt te zijn opengetrokken, blijkt ook dat wat verborgen bleef zelf weer een rookgordijn voor iets nog ernstigers. En, benadrukt Morris: “Erics verhaal is een metafoor voor iets veel groters.”

De ruggengraat van de serie zijn de interviews die Morris met Eric Olsen hield. Daarbij komt de regisseur weer eens zelf in beeld, na zich jarenlang te hebben weggecijferd via zijn zelf ontwikkelde interrotron – een camera-opstelling die ervoor zorgde dat de personen die hij interviewde recht in de camera leken te kijken. In *Wormwood* plaatst Morris zichzelf weer expliciet tussen spreker en kijker, ook op allerlei andere manieren.

En ook de vorm overdondert: Morris houdt het niet bij interviews, hoewel die centraal staan – niet alleen Eric Olson maar ook betrokken journalisten en overheidsfunctionarissen komen aan het woord. Maar die gesprekken worden afgewisseld met, kracht bijgezet door, tegengesproken door en kleur gegeven via een veelheid aan ander materiaal: archiefbeelden, uitgesproken grafische elementen, en hallucinante verwijzingen naar het Bijbelboek *Openbaring*, waaraan de serie zijn sinistere titel ontleent. Maar het meest in het oog springend zijn de in *film noir*-stijl geschoten fictiescènes. Daarin zien we onder meer Peter Sarsgaard als Frank Olsen, Molly Parker als diens vrouw Alice en Christian Camargo als een raadselachtige CIA-agent die Olsen begeleidt.

Onderzoek

De speculatieve scènes tonen telkens een net andere interpretatie van wat er gebeurd zou kunnen zijn. Morris gelooft als regisseur niet in het kunstmatige onderscheid tussen fictie als nep en documentaire als echt, herhaalt hij nog maar eens. “Hebben de documentaire scènes de waarheid in pacht? Het is allemaal één geheel: de hele serie is een onderzoek, naar de aard van de realiteit en naar wat er gebeurd is.”

Bovendien, vult actrice Molly Parker aan: de serie vertelt het verhaal overduidelijk vanuit Erics perspectief. “Het is geen biografie. Die fictiescènes draaien om iets heel anders dan precies proberen te reconstrueren hoe deze mensen waren, wat ze deden.” Die veelomvattende stijl komt dan ook impliciet voort uit Erics belevingswereld: voordat de dood van zijn vader zijn volledige leven ging opslokken, werkte hij als veelbelovend psychiater aan een ‘collage-theorie’.

De enorme collages van allerhande soorten afbeeldingen die Eric daarvoor creëerde, gaven acteur Peter Sarsgaard de belangrijkste ingang naar het spelen van zijn vader, vertelt hij. “Ik reageer sterker op beelden dan op het lezen van de feiten over wat er gebeurd is. Foto’s van een familie zeggen me veel meer dan allerlei uitleg over hoe de familie in elkaar zat. Ik heb verder ook nooit met Eric gesproken, alleen wat e-mails uitgewisseld. Als ik echt bestaande personen speel, kan ik niet te nauw betrokken raken bij de echte mensen, of hun naasten. Omdat ik ergens een fundamenteel probleem heb met het spelen van mensen die echt hebben bestaan. Als iemand mij zou spelen, zou ik ook denken: dat ben ik niet, ik ben ik! Je legt me woorden in de mond!”

Opgelepeld

Het was in feite onvermijdelijk dat Errol Morris, de filmmaker die van de zoektocht naar de waarheid zijn levenswerk heeft gemaakt, op een gegeven moment zou reageren op deze tijden van ‘fake news’ en ‘alternative facts’. Want als de veelomvattende en half-fictieve vorm van *Wormwood* iets is, dan is het dat. Elke keer dat Morris verschillende mogelijke interpretaties of conclusies naast elkaar legt, herinnert hij de kijker er ook aan dat er uiteindelijk maar één van klopt, zelfs als we niet weten welke. Dat je wordt overladen door

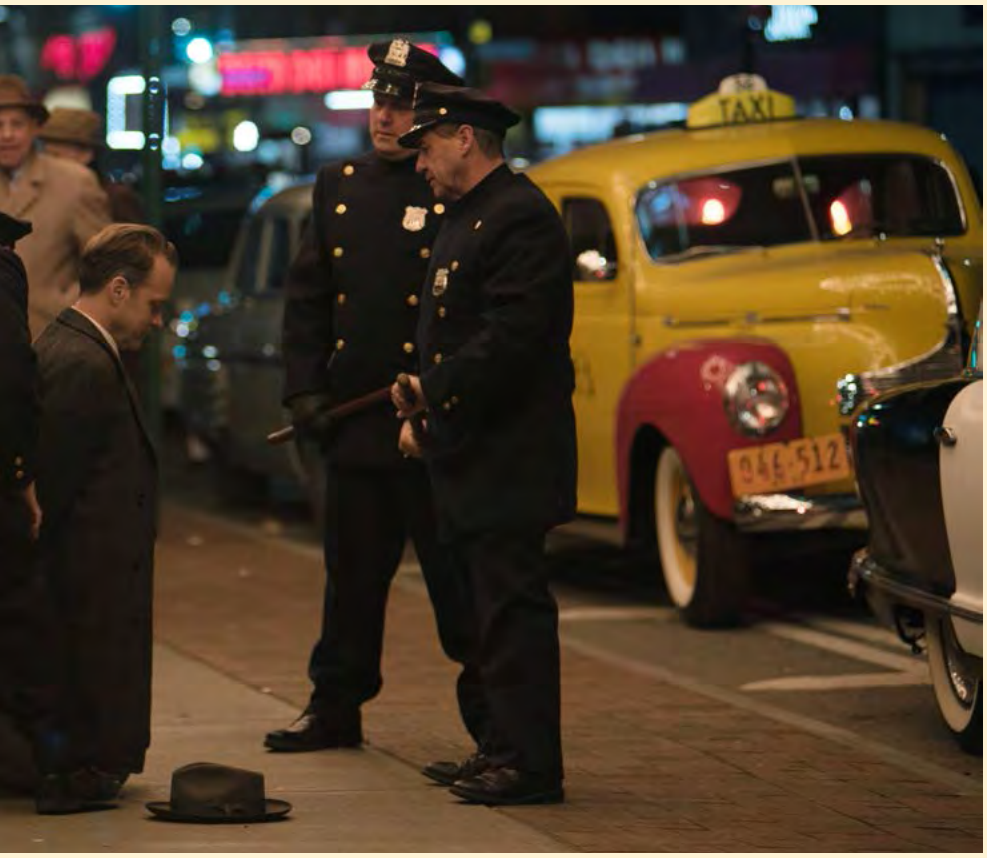

ERROL MORRIS EN DOP IGOR MARTINOVIC OP DE SET

nepnieuws en alternatieve feiten, betekent niet dat de waarheid niet meer bestaat.

"De definitie van waarheid wordt bedreigd", zegt ook acteur Christian Camargo, die in de serie veruit het meest schimmige figuur speelt. "Maar de waarheid is de waarheid, en dat is wat Errol zoekt, samen met de kijker. Hij heeft zijn eigen idee van hoe het zit, maar hij laat de conclusies aan jou. Daar hebben we in Amerika moeite mee: we zijn het gewend om de waarheid opgelepeld te krijgen, door politici of pastoors of journalisten."

Ook Morris zelf legt expliciet de link tussen de serie en de opmars van 'alternative facts'. "Het is ronduit gevaarlijk. Het beschimpt het hele idee van waarheid, en het belang ervan. Het oude democratische idee was dat de goede ideeën de slechte zullen verslaan. Zolang iedereen de kans krijgt om te spreken, zal de waarheid zegevieren. Maar ik weet niet of dat nog wel zo is. Tweehonderd jaar geleden werd de meeste menselijke domheid niet vastgelegd, maar nu hebben we het internet. Da's een beetje een grap, maar toch: er is een tsunami aan informatie, en tegelijkertijd vertelt de president ons dat het allemaal nep is. Kijk naar wat Trump constant zegt: dat de media ons doelbewust voorliegen, dat journalistiek per definitie laaghartig is, erop uit om hem te kleineren, en dat hij de waarheid in pacht heeft. Dat beangstigt me."

Tussen de molenstenen van de macht

CIA-medewerker Frank Olson pleegde in 1953 zelfmoord. Jaren later bleek dat de geheime dienst hem als lsd-proefkonijn had gebruikt. Olsons zoon gelooft dat de autoriteiten de waarheid over zijn vaders dood nog steeds verzwijgen. Errol Morris heeft er de fascinerende Netflixserie *Wormwood* over gemaakt.

In het in 1972 gepubliceerde *Tegels lichten*, dat als geweldige ondertitel heeft *Ware verhalen over de autoriteiten in het land van de voldongen feiten*, keek de vorig jaar overleden journalist en publicist Henk Hofland achter het Hollandse zelfbeeld van onkreukbaarheid. Hij vond er benepenheid en weggemoffelde koningshuisaffaires. Hofland noemde Nederland een bananenmonarchie. Elk land heeft tegellichters nodig, want autoriteiten hebben overal de onbedwingbare neiging om onaangename zaken diep weg te stoppen.

Wat Hofland op papier deed, doet de Amerikaanse documentairemaker Errol Morris met film. Vanaf *The Thin Blue Line* (1988) kijkt hij achter de façades van de Amerikaanse samenleving. Gedreven door rechtvaardigheidsgevoel rakelen zijn films duistere zaken op die de cynische omgang van machthebbers met burgers illustreren. *The Thin Blue Line* had als spectaculair resultaat dat een in Texas voor moord veroordeelde man alsnog werd vrijgesproken. Morris bewees zich met de film als een onderzoekstijger. Daarbij komt zijn ervaring als privédetective in de jaren zeventig goed van pas. Daarover zei hij een interview twee jaar geleden in *Het Parool*: "Als filmmaker ben je ook een detective. Je bent altijd op zoek naar iets dat op de waarheid lijkt. Ook ben je als filmmaker net als een detective nooit klaar met onderzoeken. Er is altijd meer te vinden. Je kunt eeuwig doorgaan."

In de decennia na *The Thin Blue Line* maakte Morris vooral interviewfilms met machthebbers. Daarvoor gebruikte hij een speciale cameratechniek, door hem interrotron genoemd, waardoor het lijkt alsof de geïnterviewde recht in de camera kijkt. Het leverde met *The Fog of War* (2003) een onthullend portret op van de op de Vietnamoorlog terugblikkende berouwvolle ex-minister van Defensie Robert S. McNamara. Tien jaar later liet Morris Donald Rumsfeld in *The Unknown Known* terugblikken op de Irakoorlog, waarbij de ex-minister van Defensie een verbijsterend onbenullige indruk maakte.

En nu is er de zesdelige serie *Wormwood*, waarmee Morris, afgaande op de eerste twee afleveringen, laat zien dat Netflix voor hem een zegen is. De maker heeft zich niet hoeven inhouden bij zijn speurtocht naar de waarheid over de dood van Frank Olson. Deze CIA-medewerker, met als taak het onderzoek naar biologische wapens, pleegde in 1953 zelfmoord door uit een raam te springen. Vreemd, want de man leidde een stabiel leven. Twintig jaar later erkenden de autoriteiten dat Olson als proefkonijn stiekem lsd toegediend had gekregen, waardoor hij zo verward raakte dat hij zelfmoord pleegde. President Gerald Ford bood in 1975 excuses aan en dat was dat.

Case closed, maar jaren later stuitte Olsons zoon Eric, nu een zestiger, op zoveel ongerijmdheden, dat hij ervan overtuigd raakte dat de autoriteiten de waarheid over zijn vaders dood nog steeds verbergen. *Wormwood* bevat interviewfragmenten met hem en beelden uit familiefilmpjes, maar ook gedramatiseerde reconstructies. Net als in *The Thin Blue Line* werkt dat laatste uitstekend, want de gespeelde scènes zorgen voor een onheilspellende, geheimzinnige, thrillerachtige sfeer. Met verwijzingen naar de Bijbel en *Hamlet* verheft Morris Olsons familietragedie tot een apocalyptisch drama. Wie tussen de molenstenen van Amerikaanse machthebbers belandt, is verloren. Tenzij Errol Morris zich meldt.

JOS VAN DER BURG ★★★★½

Wormwood VERENIGDE STATEN, 2017 | REGIE ERROL MORRIS | 240 MINUTEN | TE ZIEN VANAF 15 DECEMBER OP NETFLIX

Actie!

IN HET MIDDEN MET KOPTELEFOON REGISSEUR VIKTOR VAN DER VALK ALS REGISSEUR ALEX. VAN RECHTS ONDERIN, TEGEN DE KLOK IN: O.A. JUDITH NOYONS, MARIANA APARICIO TORRES, DIEDE ZILLINGER MOLENAAR, DENNIS RUDGE, ELLEN PARREN, LOTTE DRIESSEN, MARJAN LAMMERS, GIJS SCHOLTEN VAN ASCHAT, JORN HEIJDENRIJK, JEROEN DE MAN EN ERIK WHIEN

Jarmuiden 63, 1046 AE Amsterdam 3 april 2016, 11.16 uur

'Tientallen crewleden zijn druk in de weer op een set in de studio. Verschillende decorstukken staan door elkaar, sommige worden verplaatst en versleept. Niks vormt een geheel, er zijn geen contouren van een film of een herkenbare set. Enkel chaos.'

Zo staat het in het script van Jeroen Scholten van Aschat en Viktor van der Valk en precies zo is het op een warme zondagochtend in de Caramel Studio's in het Westelijk Havengebied in Amsterdam, waar Van der Valk bezig is met de opnamen van zijn speelfilmdebuut *Nocturne*. Van der Valk, die in 2014 afstudeerde aan de Nederlandse Filmacademie met het eveneens door Scholten van Aschat geschreven, existentialistische, naar Godard knipogende kleinood *Onno, de Onwetende*, speelt zelf de hoofdrol van een jonge regisseur, Alex, die vechtend tegen de deadline, op zoek naar de essentie van zijn film, zichzelf tegenkomt. Van der Valk: "Alex stuit op zijn eigen onvermogen een balans te vinden tussen de realiteit en z'n verbeelding."

'In een lang shot zien we allerlei crewleden Alex vragen stellen. Het is een labyrintische ervaring van mensen die opkomen en verdwijnen achter decorwandjes, etc... ('een gechoreografeerde chaos', staat er in het scenario. Daarmee is niets te veel gezegd. In werkelijkheid is er nóg een extra laag; zoals Alex van alle kanten wordt aangeklampt door crewleden, van de opnameleider en de art director tot de visagiste en de geluidsman, wordt Van der Valk dat ook. Als iedereen is geïnstrueerd, verandert Van der Valk in Alex en kunnen de opnamen beginnen.

"Alex! Eindelijk," zegt de opnameleider. "Ze wachten op je. Ze hebben je keuzes nodig. We hebben veel in te halen. Iedereen is in de war." De opnameleider verdwijnt achter een decorwandje, direct daarna duwt iemand van het kledingdepartment de regisseur een setje kleding in handen. "Alex, heeft hij überhaupt andere kleren of draagt hij steeds dezelfde?" vraagt hij. "Wat wil je nou? Ik snap het niet."

Dan pakt de art director Alex bij zijn arm. "Ik heb je tien keer gebeld", zegt hij, voordat de visagiste Alex' aandacht vraagt. En de geluidsman, en een productieassistent en nog een productieassistent. Zo gaat het maar door, alles en iedereen beweegt. En daaromheen beweegt alles en iedereen. 'Verschillende decorstukken staan door elkaar, sommige worden verplaatst en versleept. Niks vormt een geheel, er zijn geen contouren van een film of een herkenbare set. Enkel chaos.' Op een gegeven moment sta ik, geloof ik, recht in een draaiende camera te kijken, maar iedereen gaat uiterst geconcentreerd door; op de set van *Nocturne* gaat het er net iets anders aan toe dan op de meeste andere sets.

Tussen twee lange takes loopt Gijs Scholten van Aschat voorbij. Hoewel hij in *Nocturne* met zijn zoon Reinout te zien is en de film door zijn zoon Jeroen is geschreven, begint hij direct over Van der Valk. "Viktor is echt een enorm talent; het is onvoorstelbaar wat hij allemaal heeft bedacht", zegt hij. "De wereld van Alex bestaat niet alleen uit wat er zich 'voor' zijn ogen afspeelt, maar juist ook wat er 'achter' zijn ogen schuilgaat; gedachtes, ideeën, inspiratie, herinneringen, angsten, twijfels, dromen en visioenen."

"Jeroen en ik werken vaak vanuit een verzameling gedachtes, vragen, verhaallijntjes en conceptuele ideeën om de sleutel te vinden voor de verbindende factor", legt Van der Valk uit. "Wat dat betreft identificeren wij ons met Jean-Luc Godard, die zei: 'Ik vertel liever geen verhaal. Ik gebruik liever een soort van stramien, een ondergrond waarop ik met mijn eigen ideeën kan voortborduren. Maar meestal heb ik wel een verhaal nodig'."

"Dat dus!" lacht Scholten van Aschat.

JAN PIETER EKKER
FOTO BOB BRONSHOFF

Nocturne NEDERLAND/BELGIË, 2018 | SCENARIO JEROEN SCHOLTEN VAN ASCHAT EN VIKTOR VAN DER VALK | REGIE VIKTOR VAN DER VALK | PRODUCTIE MANIAK FILM (ERIK GLIJNS) | IN COPRODUCTIE MET A PRIVATE VIEW (DRIES PHLYPO) | UITVOEREND PRODUCENT JESSIE MENTJOX | CAMERA EMO WEEMHOFF | MONTAGE LOT ROSSMARK | PRODUCTION DESIGN MYRTE BELTMAN | KLEDING NEDDA NAGEL | KLEUR, PLM 100 MINUTEN | OMROEP OMROEP GELDERLAND | MET VINCENT VAN DER VALK, REINOUT SCHOLTEN VAN ASCHAT, TOM DEWISPELAERE, ELLEN PARREN, GIJS SCHOLTEN VAN ASCHAT, SIMONE VAN BENNEKOM | DISTRIBUTIE TBA | TE ZIEN VANAF 2018

DE FILMKRANT #405 VERSCHIJNT OP DONDERDAG 21 DECEMBER

Volgende maand

CALL ME BY YOUR NAME
THE DISASTER ARTIST
THE PARTY
YOU WERE NEVER REALLY HERE
THREE BILLBOARDS OUTSIDE EBBING, MISSOURI
THE WOMAN WHO LEFT
THE LEISURE SEEKER
TOKYO TRIAL
WONDER WHEEL
ON BODY AND SOUL
BAR BAHAR
ALL THE MONEY IN THE WORLD
BEYOND WORDS
A CIAMBRA
ÔTEZ-MOI D'UN DOUTE
PARADISE
TAMARA
TAAL IS ZEG MAAR ECHT MIJN DING
HUISVROUWEN BESTAAN NIET
FERDINAND
JUMANJI: WELCOME TO THE JUNGLE
MOLLY'S GAME
PITCH PERFECT 3
ROMAN J. ISRAEL, ESQ.
THE GREATEST SHOWMAN
THE COMMUTER

van de regisseur van **DOGTOOTH** *en* **THE LOBSTER**
vanaf 30 november in de bioscoop

OFFICIAL SELECTION
COMPETITION
FESTIVAL DE CANNES

Film4 and New Sparta Films present, in association with HanWay Films, with the participation of Bord Scannán na hÉireann / the Irish Film Board
an Element Pictures production in association with Limp

a film by Yorgos Lanthimos

the KILLING *of a* SACRED DEER

Colin Farrell Nicole Kidman Barry Keoghan
Raffey Cassidy Sunny Suljic Alicia Silverstone Bill Camp

director of photography THIMIOS BAKATAKIS GSC *edited by* YORGOS MAVROPSARIDIS ACE *casting director* FRANCINE MAISLER CSA *sound designer* JOHNNIE BURN
production designer JADE HEALY *costume designer* NANCY STEINER *co-producers* WILL GREENFIELD PAULA HEFFERNAN ATILLA SALIH YÜCER
executive producers ANDREW LOWE DANIEL BATTSEK SAM LAVENDER DAVID KOSSE NICKI HATTINGH AMIT PANDYA ANNE SHEEHAN PETER WATSON MARIE-GABRIELLE STEWART
produced by ED GUINEY YORGOS LANTHIMOS *written by* YORGOS LANTHIMOS *and* EFTHIMIS FILIPPOU
directed by YORGOS LANTHIMOS

FILM4 HanWay Element Pictures

www.filmfreak.nl

WHITE SUN

Een Nepalees familiedrama

VANAF 26 OKTOBER IN DE FILMTHEATERS

director:
DEEPAK RAUNIYAR

MOOOV
FILMS FACING THE WORLD